

DE ZOON VAN GOD

Robbert Veen

DE ZOON VAN GOD

Uitleg van het evangelie naar Johannes

Deel 1: Johannes 1 tot en met 7

© Robbert Veen

© Robbert A. Veen

ISBN 978-1-326-42009-3

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotocopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur/uitgever.

INLEIDING

Dit boek wil een inleiding zijn tot het begrip van het evangelie naar Johannes. Het wil het concrete geloofsleven en het leven van de gemeente met de uitleg van dat boek verbinden.

Ik heb niet geprobeerd een “academisch” commentaar te schrijven. De verschillende teksten die hier bijeengebracht zijn, zijn voor een groot deel te beschouwen als preek-schetsen. Daarom zijn er ook geen verwijzingen te vinden naar andere commentaren, noch is er aandacht voor het Griekse origineel van het evangelie.

De uitleg die in dit boek wordt gegeven is door vele schrijvers geïnspireerd. Zonder het werk van P.H.R. van Houwelingen, Herman Ridderbos en John MacArthur van Grace Ministries had ik dit boek niet kunnen schrijven.

Mijn bijzondere dank gaat uit naar mijn vrouw Henneke, met wie ik tijdens een zomervakantie uitvoerig het evangelie van Johannes heb doorgenomen en die mij aanmoedigde om dit boek te gaan schrijven.

Alle citaten zijn afkomstig uit de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, in 2010 uitgegeven door de Stichting HSV 2010.

De tekst is oorspronkelijk geschreven als ondersteuning voor een Bijbelkring in de PG Ter Apel, en vervolgens gepubliceerd op het internet:

www.veenpreken.wordpress.com.

Moge de Heere de lezing van dit evangelie zegenen.

Robbert Veen, maart 2016

1. Johannes, het evangelie der evangeliën

Dit boek, en de twee geplande delen hierna, is gewijd aan het evangelie naar Johannes. Door dit hele evangelie heen staan we tegenover Jezus Christus, de Zoon van God. Dat is de wijze waarop dit evangelie ons Hem voorstelt en die boodschap is het doel van het schrijven van Johannes. De evangelist vertelt het ons zelf in hoofdstuk 20: “deze [tekenen RAV] zijn beschreven, opdat u gelooft dat Jezus de Christus is, de Zoon van God, en opdat u, door te geloven, het leven zult hebben in Zijn Naam.” Het evangelie heeft dus een tweevoudig doel. In de eerste plaats wil het demonstreren dat Jezus waarachtig de Zoon van God is, dat wil zeggen dat Hij aan God gelijk is, God Zelf is. En in de tweede plaats wil het tot geloof wekken, omdat alleen door het geloof in Jezus als de Zoon van God mensen het eeuwige leven kunnen verwerven. Dat is ook het patroon van het evangelie. Steeds weer opnieuw is er een getuigenis voor Jezus als de Zoon van God, en steeds opnieuw is er het ongeloof van de omgeving, maar dan zijn er ook de enkelingen aan wie God het vergund heeft om Jezus in Zijn waarachtige status te erkennen.

Het evangelie naar Johannes is het vierde evangelie in de volgorde van de boeken van de bijbel. Waarom zijn er vier evangeliën? Verschillen zij van elkaar? Spreken ze elkaar tegen? Ik geloof het niet. Het zijn vier verschillende portretten van Jezus Christus. Maar zij vullen elkaar aan. Dat is juist bij het evangelie naar Johannes het duidelijkst te zien. Hij kende immers het evangelie van Mattheus, Markus en Lukas. Op hoge leeftijd schreef de apostel Johannes dit evangelie in Efeze, enige tijd voor zijn verbanning naar het eiland Patmos. Ergens tussen het jaar 80 en 90. Johannes heeft dan vermoedelijk een rijpe leeftijd bereikt, tussen de 70 en 90 jaar oud is hij.

Om te weten waarom het nodig was dat Johannes een evangelie schreef, moeten we een ogenblik kijken naar de gezichtspunten van de andere evangeliën. In het evangelie naar Mattheus bijvoorbeeld, wordt Jezus gepresenteerd als de beloofde Messias van Israël. De

korte boodschap van Mattheus is dan ook: zie uw koning. Markus daarentegen presenteert Christus niet als koning, maar als de getrouwe Dienaar en Profeet. Precies om die reden kent het evangelie naar Markus geen geslachtsregister omdat die er niet toe doet bij een Knecht van de Heer. De boodschap van Markus is dus eenvoudig: zie uw Knecht. En tenslotte in het evangelie naar Lukas zie je Jezus als de volmaakte mens en vandaar dan ook de boodschap van dat evangelie: zie de Mens. Lukas wilde de menselijkheid van Jezus Christus aan ons voorstellen.

Dan komen we bij het evangelie naar Johannes. Als we beginnen te lezen zien we de hemelen opengaan en het eerste wat we zien gebeuren is dat de eeuwige Zoon van God neerdaalt naar de wereld. Hij is God en mens tegelijk. Een heerlijke persoon, de eeuwige Zoon van God, Jezus Christus. De boodschap van het evangelie naar Johannes is dus: zie uw God. De waarheid van de godheid van Jezus is het onderwerp van dit evangelie. Hij is niet een beetje God en een beetje mens, maar hij is volmaakt en volledig God en volmaakt en volledig mens. Johannes kent dus wel een geslachtsregister, maar daarin komen geen mensen voor. Hij gaat terug naar de tijd voor alle tijd, hij gaat terug naar de eeuwigheid en zegt dat daar alles begonnen is. Jezus Christus is niet in de tijd begonnen, maar hij was er altijd al. En op die wijze presenteert Johannes ons de Zoon van God.

Lang geleden hoorde ik van een broeder in de Vergadering deze uitleg van de noodzaak van de vier evangeliën. Het lijkt op de inrichting van het kamp tijdens de reis van Israël door de woestijn. De tabernakel stond in het midden en alle stammen waren rondom de tabernakel gelegd. In Mattheus vinden we de presentatie van Gods regering in zijn geheel. Het hele kamp is rondom de koning opgebouwd en God regeert alle stammen vanuit het midden. Na Mattheus, komt Markus. Dat is de buitenste plaats van de tabernakel, waar God werd gediend en vereerd en waar de offers werden gebracht. In het evangelie van Markus is de volmaakte dienaar ook het volmaakte offer. Dan in het evangelie naar Lukas doen we een stap in het heilige, de eerste afgesloten ruimte van de tabernakel

waar alleen de priesters mochten komen. Daar staat het toonbrood en de kandelaar. Het evangelie naar Lukas presenteert ons Christus die zijn priesterlijke werk te midden van de mensen verricht, aan mensen getuigenis aflegt en met hen één is.

Wanneer we vervolgens het evangelie van Johannes gaan lezen, komen we in het heilige der heiligen. Daar zien we God Zelf, God in het vlees gekomen. Het evangelie naar Johannes brengt ons in de tegenwoordigheid van God zelf. Daarom is het evangelie naar Johannes het evangelie van alle evangeliën. Het is het heilige der heiligen van het Nieuwe Testament. Nu moeten we onze schoenen uitdoen want we staan op heilige grond als we dit evangelie bestuderen. Dit evangelie spreekt over de menselijkheid van Jezus, het spreekt over de dienaar, het spreekt over Zijn koningschap, maar in de allereerste plaats laat het ons Zijn godheid zien.

Het lezen van het evangelie naar Johannes is een bijzondere ervaring. Tijdens mijn vakantie in Tsjechië hebben mijn vrouw en ik samen dat evangelie twee keer in zijn geheel doorgelezen. Het heeft ons hart diep geraakt. Het is een evangelie vol diepe gedachten in eenvoudige taal. Het is een evangelie dat je in de hoogte opheft tot aan de hemelen toe. Het laat ons de vernedering zien van onze Heer Jezus Christus, maar tegelijkertijd toont het ons Zijn heerlijkheid. Het laat het verschrikkelijke drama zien van ongeloof tegenover de Zoon van God. En het wekt de hoop, dat geloof in deze Zoon het eeuwige leven schenkt.

2. Het Woord van God

Joh. 1:1-2

Aan het begin van zijn evangelie geeft Johannes een indrukwekkende samenvatting van heel zijn betoog. In de eerste 18 verzen van het eerste hoofdstuk krijgen we maar liefst zes verschillende beelden van de Zoon van God te zien. Dit is allemaal theologie.

Misschien zegt u bij uzelf, maar wat hebben we nou aan theologie? Is dat niet allemaal theoretisch? Voor een gelovige zijn er twee vragen die bij uitstek praktisch zijn. De eerste vraag luidt: hoe krijg ik vergeving van zonden en verzoening met God? De tweede vraag luidt: hoe kan ik leven op een wijze die God welgevallig is? Rechtvaardiging en heiliging, dat zijn de twee kernwoorden van het praktische christelijke leven. Maar je kunt die vragen niet beantwoorden zonder eerst te weten wie Christus is. De twee praktische vragen zijn afhankelijk van een andere vraag, die ik trouwens niet theoretisch zou noemen, maar die wel verbonden is met ons inzicht, of met onze belijdenis, onze erkenning van wie Jezus Christus is. Wie *is* Jezus Christus?

Voor Johannes is het duidelijk, dat verzoening en vergeving alleen te vinden zijn in de overgave en het offer van de Zoon van God. Zoals die andere Johannes, Johannes de Doper, van Hem getuigt: "Zie het Lam van God, dat de zonden van de wereld wegneemt." Om door God te worden gerechtvaardigd en met God verzoend te worden, moet je geloven in de Naam van de Zoon van God. Dat wil zeggen je moet geloven in wie Hij is, en wat Hij gedaan heeft. Maar de uitleg daarvan, dat is theologie!

En ook voor die andere vraag, de vraag naar de heiliging, moet je weten wie Jezus Christus is en in welke relatie je tot Hem staat. In dit evangelie is het duidelijk, dat de heiliging voortkomt uit de erkenning en de kennis van de Zoon van God. Wij gehoorzamen aan Zijn opdracht, bij voorbeeld, om elkaar lief te hebben. Maar dat vergt dat we in een levende relatie met Hem staan. Zonder Hem kunnen wij niets doen. Wij zijn als ranken die in de wijnstok zijn geënt. En de kern van het "werk" dat God ons opdraagt, is dat wij

geloven in Hem die door de Vader gezonden is. Allemaal zaken die we later nog zullen tegenkomen. En ook dat is allemaal theologie. Het wordt tijd dat we genezen van de allergie tegen de theologie.

Het eerste beeld van de Zoon van God dat we te zien krijgen, staat in de eerste drie verzen van het eerste hoofdstuk. "In het begin was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God."

Verschillende malen wordt in de bijbel over een begin gesproken. De bijbel begint ermee in Genesis. "In het begin", dat is het begin van tijd en ruimte, "schiep God de hemel en de aarde." We vinden ook een begin in Spreuken 8, waar van de Wijsheid wordt gezegd: "De Heere bezat Mij aan het begin van Zijn weg, al vóór Zijn werken." Dat is het begin waarop God in de eeuwigheid de schepping heeft gewild. Die Wijsheid is Christus, zoals blijkt uit 1 Kor. 1:30 en Kol. 1:15-20. De evangelist Markus opent met de woorden: "Het begin van het evangelie van Jezus Christus, de Zoon van God." De vervulling van de profetie in het optreden van Johannes de Doper is hier dat begin. En dan vinden we het ook nog een keer in de eerste brief van Johannes, waar het gaat over het begin van het optreden van Jezus: "Wat er was vanaf het begin, wat wij gehoord hebben..." Etc. Maar het begin van het evangelie van Johannes gaat nog verder terug. Daarom ontbreekt ook het lidwoord. Het is geen bepaald begin, maar... Ga maar terug in de tijd, ga maar terug naar een begin dat voorafgaat aan alle tijd, ga maar terug in de eeuwigheid zover je maar kunt, ga dan nog verder terug zoals alleen God dat kan, en dan is het Woord van God er al. In elk begin was het Woord er al, in elk denkbaar begin waar dan ook en hoe dan ook, het Woord van God was er al en ging aan alles vooraf.

Vanaf dit begin dat nooit begonnen is, was Christus er al. Hij is er vanaf de eeuwigheid en Hij zal bestaan tot in eeuwigheid. Misschien zegt u, dat is allemaal onbegrijpelijke taal. Ik kan mij de eeuwigheid niet voorstellen. Hoe kan Jezus Christus nu van eeuwigheid af bestaan hebben, ik kan me daar geen voorstelling van maken? Maar dat is niet erg, want ik begrijp het ook niet, niemand begrijpt het,

ook geen enkele theoloog begrijpt het. Wie het kon begrijpen, zou zelf God zijn.

Zo worden we meteen in het begin van dit evangelie met iets onbegrijpelijks geconfronteerd. Maar wat onbegrijpelijk is, is nog geen duister mysterie waarover we alleen kunnen mompelen. We weten wel wat het betekent. Het onbegrijpelijke is als een zwart gat dat we niet direct kunnen peilen, maar we weten er wel iets van omdat het effecten heeft erbuiten, we zien het in de werking van de zwaartekracht. Zo is het ook hier. We begrijpen de godheid van Jezus niet, en de vleeswording niet etc. Maar we weten wat het is, omdat Hij van Zichzelf getuigt, heeft gesproken en Zichzelf geopenbaard heeft. Het betekent dat alle eigenschappen van Christus die uiteindelijk het Woord van God is, al een rol hebben gespeeld bij de schepping van de wereld. Het betekent dat Jezus die in ons midden is, verreweg ook de oudste is, en de oorsprong kent van een ieder van ons, dat Hij aan heel de wereld voorafging en dat de wereld nu bestaat door Hem en vanwege Hem. De plechtige verklaring waarmee Johannes zijn evangelie begint, zegt al meteen en duidelijk, dat Jezus God Zelf is. Er is geen twijfel over mogelijk. En eigenlijk is het beste commentaar ter verklaring van deze woorden van Johannes in het eerste vers al te vinden in het Oude Testament, in de verzen die ik hierboven al citeerde.

Waarom noemt Johannes Hem hier het Woord? Waarom zegt hij niet "in het begin was Christus"? We weten dat Johannes wilde bewijzen dat Jezus Christus de Zoon van God was. Joden en Grieken zouden beiden het idee van het Woord kunnen begrijpen. Voor joden was dit een verwijzing naar het Woord van God waarmee de schepping tot stand was gebracht. (*devar haShem*, of Aramees: *memrat haShem*) God sprak en het was er. Steeds wanneer de wil van God en de geest van God tot mensen gericht was, was er sprake van het Woord. De term "Woord" stond voor openbaring in het algemeen. Zo "komt het Woord" van de Heere tot de profeten in het Oude Testament. God heeft gesproken door de profeten (Hebr. 1:1). De evangelist Johannes zegt dus eigenlijk meteen in dit eerste vers tegen de joden, kijk eens, als jij je afvraagt wat dat Woord van

God nu eigenlijk is, wat nu de kern en het wezen van de openbaring van deze God is, kijk dan naar Jezus Christus.

In Hem woont de scheppende wil en de almacht en de redelijkheid van God, die je ook al kende uit het Oude Testament. Als je heel die openbaring samengevat wilt zien, zoals die eruit zou zien in een levende persoon, kijk dan naar Jezus. Want dat is wie Jezus is. De belichaming van dat Woord. Als je wilt zien door welk Woord de schepping tot stand kwam, als je wilt zien hoe de openbaring van God werkt, als je wilt zien hoe het Woord van God leven en licht schenkt aan de mensen, kijk dan naar Christus. Wat in het Oude Testament het Woord genoemd werd, en wat in het Nieuwe Testament de Zoon van God heet, zijn een en dezelfde.

Maar de Grieken zouden dit woord ook verstaan hebben. Niet omdat ze het Oude Testament kenden natuurlijk, maar wel omdat ze zich bezighielden met de filosofie. Ook de Grieken kende het begrip "woord". Zij geloofden in een kosmische almacht die ook redelijk was en intelligent. De wil en het verstand van God doortrokken de hele wereld en gaven ook aan de mens de macht van de redelijkheid. Deze onpersoonlijke macht bewoog zich door de wereld heen en was het instrument waarmee een of andere godheid de wereld gemaakt had. En deze macht noemden zij Logos, en dat is het Griekse woord voor "woord". En zo zegt de evangelist Johannes dus tegen de Grieken, kijk eens, als je zoekt naar deze macht die de hele kosmos bij elkaar houdt, en als je zoekt naar deze wijsheid en redelijkheid waarvan die kosmos doortrokken is, en waar ook mensen mee te maken hebben, kijk dan naar Christus. Alles wat de Grieken dachten van het woord, van de Logos, is feitelijk aanwezig in de vleesgeworden Zoon van God.

Voor de joden en voor de Grieken was het Woord toch nog alleen een tussenpersoon tussen God en de wereld. En daarom moet Johannes er nog iets aan toevoegen. En wat hij eraan toevoegt gaat ook nog verder dan wat de tekst in het boek Spreuken gezegd had. Daar lasen we dat God de wereld door middel van de Wijsheid gemaakt had. Maar voor joden en Grieken was er een verschil tussen God en dit eerste beginsel of eerste wezen in de rangorde

van de wezens. Voor Grieken was "god" de goddelijke almacht en oorsprong die de kosmos had voortgebracht, en voor joden was de oorsprong: de God van Genesis die sprak en de wereld was er. Maar dat moest worden onderscheiden van de wijsheid en het woord en de macht zelf die de hele kosmos doortrok. Grieken spraken over de 'logos' en joden over het 'woord' of over de 'sjechina', de geest en tegenwoordigheid van God. Wanneer Johannes dus zegt, "en het Woord was *bij* God", dan is dat nog, laten we zeggen op het niveau van Joodse theologie en Griekse filosofie gezegd. Want dan kun je nog denken aan dit onderscheid of een rangorde tussen twee verschillende wezens. En dat onderscheid is er ook zegt Johannes.

Maar dan komt de beslissende wending, het volstrekt nieuwe. "En het Woord was God." Het Woord was tegelijk letterlijk en feitelijk God. Bij God en God Zelf. Een onderscheiding is dat, zeker, maar een onderscheiding binnen God Zelf tussen twee personen en niet een onderscheid tussen twee verschillende wezens, van wie God er dan één is en het Woord de ander. God IS het Woord dat Hij spreekt - Hij openbaart zich volledig - en tevens is Hij niet zonder meer dat Woord, maar *bij* dat Woord - want Hij valt met Zijn openbaring niet zonder meer samen. God en Christus zijn *Dezelfde*, maar ze zijn niet *Hetzelfde*. Jezus Christus is het levende Woord, Hij is de perfecte openbaring van God en er is geen andere. Het Woord is Christus en het is alleen Christus. Waarom? Omdat Hij God is, in een lichaam. Alles wat God is, is Christus. Dat is de reden dat in dit evangelie Jezus zegt: "Wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien", en "Ik en de Vader zijn één."

Omdat Jezus Christus God is, is elke andere benaming of betiteling voor Hem daarvan afgeleid. Er zijn christelijke sekten en theologen die Hem niet aanvaarden als God. Vanuit het standpunt van het evangelie van Johannes gezien, is dat een blasfemie. Jezus als een goed mens, als een belangrijke profeet, als een martelaar in het Joodse conflict met de Romeinen, het is allemaal mooi en aardig, maar zonder deze waarheid dat Jezus God is, is dat allemaal zonder enige waarde. Johannes zegt het zelf in zijn tweede brief: "Want er zijn veel misleiders in de wereld gekomen, die niet belijden dat

Jezus Christus in het vlees gekomen is. Dat is de misleider en de antichrist.”

Met andere woorden, er zijn mensen die zeggen dat Christus niet het vleesgeworden Woord is, dat hij niet de belichaming is van God zelf. Johannes zegt weer duidelijk, wie dat allemaal denkt, is een misleider en een antichrist. Dus Christus is bij God en Hij is God. Dat is een geweldig belangrijke waarheid, omdat Christus die in deze wereld kwam daarmee God dicht bij de mens heeft gebracht. Hoeveel generaties hebben niet gevraagd waar is God? Hoeveel mensen vragen nu nog steeds niet in hun ellende, waar is God? Het antwoord van Johannes is helder: kijk naar Christus, zie op Hem, daar is je God.

En als dat waar is, dan is het ook niet moeilijk in te zien dat je kunt zeggen dat Jezus Christus de wereld heeft geschapen. Deze wereld is van Christus. Johannes heeft hier ook meteen gezegd wat nodig is tegen de ketters van zijn tijd. Zij zeiden dat het onmogelijk is dat de goede God de wereld heeft geschapen omdat de wereld kwaadaardig was. En dan zegt Johannes dat Jezus Christus alles heeft geschapen, dat het Zijn wereld is, ook al ligt die nu in de duisternis. En dat Hij juist gekomen is in de wereld om het Licht te zijn dat deze duisternis zal verdrijven. Door de verzoening en de vergeving van de zonden vindt Jezus Christus de wereld terug die Hij ooit gemaakt heeft.

3. Licht en Leven

Joh. 1:1-5

De eerste drie verzen van de proloog van het evangelie naar Johannes vertellen ons rechtstreeks iets over de godheid van Jezus Christus. Hij was vanaf de eeuwigheid. Hij was bij God, dat wil zeggen communiceerde met God, was voor Zijn aangezicht, er was een levende, persoonlijke betrekking en relatie tussen God en het Woord. En het derde wat hij zegt is dit: God heeft alle dingen door het Woord gemaakt, het Woord is de schepper van alle dingen, en niets dat bestaat, bestaat buiten Hem om.

In de verzen 4 en 5 gaat het vervolgens om het vleesgeworden Woord. Gaat het om de relatie tussen het Woord en de wereld. Twee dingen worden daar gezegd. In de eerste plaats, dat het Woord de bron van alle leven is. En dat dit leven ook het licht is van de menselijke wereld. Leven en licht. Dat is vers 4. En dan het tweede, dat rechtstreeks te maken heeft met de komst van Jezus in de wereld. Het Woord is licht, en schijnt in de duisternis die over onze wereld ligt. En de duisternis heeft dat licht niet kunnen overwinnen. Het is meer dan “niet begrepen” wat in de Herziene Statenvertaling staat. Het gaat er niet om dat de wereld die in duisternis ligt niet heeft begrepen dat Hij het Woord is, maar dat deze duisternis dat licht niet heeft kunnen overwinnen, niet heeft kunnen overmeesteren.

“In Hem was het leven.” Het woord dat hier gebruikt wordt is niet *bios*, wat op het fysieke of biologische leven slaat. Het gaat om het geestelijke leven en om die reden gebruikt Johannes het woord *dzoè*. Als schepper van de wereld is Hij ook de bron van al het levende, dus van het leven. Maar Hij is ook de bron van het geestelijke leven. Dat leven is bovendien alleen in Hem.

Wat is geestelijk leven? Het staat tegenover geestelijk dood zijn. Wat is dan geestelijk dood zijn? Paulus zegt in de brief aan Efeze: “Ook u heeft Hij met Hem levend gemaakt, u die dood was door de overtredingen en de zonden.” (2:1) Geestelijk dood zijn betekent dat je niet bij machte bent om God te antwoorden, om in een

levende betrekking tot Hem te staan. In deze wereld zijn de meeste mensen geestelijk dood, omdat hun zonden en overtredingen tegenover God niet vergeven zijn. Omdat ze de kracht van de levendmakende Geest niet hebben meegemaakt. Daarom gebruikt Johannes in dit evangelie meer dan 50 keer het woord *dzoè*, geestelijk leven. De mensen in de wereld waren dood, en Hij kwam om hen het leven te geven. Opdat de mensen wél met God in een levende relatie konden staan, Hem waarachtig zouden kennen, met Hem zouden wandelen in hun leven. Daarom zegt Hij van zichzelf: “Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven.”

En dan wordt dit Leven dat Jezus Christus kon brengen ook nog eens het licht genoemd. Dat Leven dat in Hem is, straalt naar buiten toe, verlicht alle mensen, verdrijft de duisternis. Net zoals licht vanuit een lichtbron straalt, zo straalt het leven uit Jezus Christus die de bron van het leven is. En dat licht van het leven straalt uit naar alle mensen in de wereld, zoals we lezen in vers 9. “Dit was het waarachtige licht, dat in de wereld komt en ieder mens verlicht.” Hoe kun je dat leven ontvangen? Hoe kun je dat licht in je leven laten schijnen? Johannes gaat het in zijn evangelie uitleggen.

In de eerste plaats moet je geloven dat Jezus de Zoon van God is. Als je dat niet gelooft zoek je het licht op de verkeerde plaats, of blijf je liever in de duisternis, en dan heb je de bron van het leven niet gevonden. Er worden in deze wereld zoveel leugens verteld, de waarheid is zo schaars, maar in Christus vind je de bron van alle waarheid, de Waarheid zelf.

In de tweede plaats moet je vertrouwen hebben in wat Hij geopenbaard heeft. Moet je geloven dat Hij werkelijk de Vader heeft laten zien en de Vader in eenheid met Hem is. Want alleen als je Zijn Woord aanvaardt, weet je wat je doen moet en hoe je dat leven kunt ontvangen. Je moet Hem erkennen als de Weg die tot het leven leidt.

En in de derde plaats moet je je leven toewijden aan deze twee dingen, je moet de Zoon van God daadwerkelijk gehoorzamen en Hem je leven toevertrouwen. Niet alleen maar weten dat dat zo moet, maar het ook daadwerkelijk doen. Wie dat doet, heeft het

leven in zichzelf ontvangen, en wandelt in het licht, en is – zoals vers 12 het zegt – een kind van God. Daarom is Hij het Leven zelf, omdat Hij het geestelijke leven geeft aan iedereen die Hem aanneemt in geloof.

4. Het ultieme kerstverhaal

Waar gaat het Kerstfeest eigenlijk over?

Ik denk dat de meesten van ons het verhaal zullen navertellen van Mattheus en Lukas. Zo vertellen we dat Maria, de moeder van Jezus, zwanger was geworden zonder toedoen van Jozef en dat de engel tot haar gesproken had en gezegd had dat haar zoon Jezus zou moeten heten. En dat de wijzen uit het oosten kwamen om Hem als de pasgeboren Koning van de joden te aanbidden. En dat Jozef en Maria gevlucht waren naar Egypte, en dat Herodes alle kinderen in het gebied rondom Bethlehem onder de twee jaar oud liet doden, en dat de engelen waren verschenen aan de herders in het veld en hadden gezongen: “Eer zij aan God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde, in mensen een welbehagen.” En wie is dat kind dan? De “Koning der joden.”

Er is genoeg te vinden voor iedereen in deze historische vertelling. Je kunt ontroerd zijn, wie je ook bent, over de jonge Maria die met haar oudere man door de winterkou heen naar Bethlehem reist op een ezeltje. Wat geeft het, dat we niet zeker weten dat Jozef een oudere man was, dat we zeker weten dat het niet de winter was, en dat we zeker weten dat zij niet op een ezeltje reisde. Het romantische beeld zit nu eenmaal in ons hoofd. Je kunt ontroerd zijn van de aanblik van de pasgeboren Jezus die in de kribbe ligt, te midden van het vee en het stro omdat er in de herberg geen plaats was. Je gaat goede gedachten denken over asielzoekers en mensen die het zo moeilijk hebben in de wereld. Misschien geef je zelfs nog wat meer in de collecte dan vorig jaar. Wat geeft het, dat Hij niet te midden van het vee heeft gelegen, omdat de os en de ezel op de binnenplaats hebben gestaan, en dat de voederbak niet met stro gevuld was, omdat Jozef en Maria in het verblijf van de knechten hebben gelegen. Wat geeft het, dat het niet de normale herberg was, maar een pleisterplaats voor veehandelaren. Ook als je geloof op een heel laag pitje zit, en je eigenlijk alleen maar met kerstavond naar de kerk gaat, kun je vol nostalgie raken wanneer je over het lied van de engelen nadenkt. De hemelse boodschappers vertellen

immers dat God welbehagen aan je heeft, dat Hij van alle mensen houdt en dat Hij het goede met iedereen voor heeft. Een heerlijke, romantische, nostalgische, geruststellende en inspirerende – en valse – jaarlijkse boodschap voor iedereen.

Voor mij is dit romantische plaatje vol met prietpraat en sentiment. En eigenlijk kun je dat al zien wanneer je nauwkeurig leest in het evangelie van Mattheus en Lukas. Zijn komst is een buitengewoon Goddelijk ingrijpen in de schepping en de geschiedenis van de mensheid. Maria is zwanger uit de Heilige Geest; engelen verschijnen, Gods heerlijkheid wordt op aarde zichtbaar. De Koning van Israël is de Messias voor Jood én niet-Jood; Hij is de Heer met alle gezag in hemel en op aarde; Hij is de wetgever die de mens Zijn wil oplegt en ons allen roept Hem na te volgen en te gehoorzamen in alle dingen; de volmaakte mens bij Lukas is het zondoffer voor de zonden van de gehele wereld etc. Het gaat om de redding van de mensheid in dit verhaal, niet om morele inspiratie voor goedbedoelende mensen – die wij denken te zijn. Maar dat is iets wat ik nu niet wil uitwerken. Ik wil juist gaan kijken naar een heel ander kerstverhaal. En dat is een verhaal dat door al onze oppervlakkige, historische en romantische plaatjes héén prikt en ons brengt bij de cruciale vraag: Wie wordt hier geboren? En welke relatie heb ik met Hem?

In de proloog van het evangelie naar Johannes wordt ons verteld wie deze Jezus is. Hij is het eeuwige Woord zegt het eerste vers. Hij is de schepper van alle dingen, zegt het derde vers. In Hem was de bron van alle geestelijke leven dat als een licht straalt over de mensen, zegt vers 9. En dit waarachtige licht komt in de wereld, zegt Johannes. En Hij was in de wereld, maar de wereld heeft Hem niet gekend. Dat heeft Hem niet belemmerd om in deze wereld Zijn licht uit te stralen, want de duisternis heeft dat licht niet gegrepen, zegt het vijfde vers. En dan komt Kerstmis: “En het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond (en wij hebben Zijn heerlijkheid gezien, en heerlijkheid als van de Eniggeborene van de Vader), vol van genade en waarheid.”

De Jezus die geboren wordt op kerstochtend is het eeuwige Woord, de schepper van hemel en aarde, Hij is het leven en het licht. Maar Hij is ook de verworpene, want de Zijnen hebben Hem niet aangenomen. Hebben wij Hem aangenomen? Heeft u Hem aangenomen? Toch hebben sommigen Zijn heerlijkheid gezien, Zijn genade en waarheid. Dat is het getuigenis van de apostelen dat ook nu nog naar ons toekomt. Beseft iedereen dat, die het kerstfeest viert? Dat de genade van God is verschenen in Christus Jezus? Dat is de genade die wij nodig hebben omdat wij ver van God zijn afgedwaald, vijandig staan tegenover God en Zijn geboden, en omdat wij verzoening nodig hebben met deze God om behouden te zijn. Beseft iedereen die kerst viert dat? Dat deze Jezus de waarheid over God aan ons heeft gedemonstreerd en verteld? Niemand is in staat om God te zien en te begrijpen. De Zoon van God, die in de kerstnacht geboren is, die heeft Hem ons verklaard.

Het kerstfeest is niet het feest van goede bedoelingen, ook niet van de goede bedoelingen van onze God. Het is het moment dat God Zijn Zoon inbrengt in de wereld om het Lam van God te zijn, dat de zonden van de wereld wegdraagt. Om het schuldoffer te worden in onze plaats. Om ons de waarheid over God te vertellen opdat wij die zouden gehoorzamen. Dat alles lijkt juist ver weg, als we oppervlakkig de historische omstandigheden nalezen, waarover Mattheus en Lukas bericht hebben. Dan kun je blijven steken aan de buitenkant. Daarom is voor mij het mooiste verhaal van kerst de proloog van het evangelie naar Johannes. Alle ruis en alle mist is weggevallen, en we horen in heldere woorden wat er werkelijk gebeurd is in die kerstnacht. Het Woord is vlees geworden – God heeft zich niet vermomd als een mens, en ook is geen mens goddelijk verklaard, maar God heeft Zelf de gedaante van een mens aangenomen, is aan ons gelijk geworden, heeft ons bestaan gedeeld. De schepper treedt in, in Zijn schepping. En Hij heeft ons leven gedeeld, hij heeft onder ons gewoond – Hij is in alle opzichten aan ons gelijk geworden, de enige uitzondering is de zonde. De volmaakte Zoon van God was in ons midden, er was geen bedrog in hem, geen verkeerd woord kwam van zijn lippen, heel Zijn hart was God toe-

gewijd en vervuld met liefde voor de mens. Johannes de evangelist was er bij, en Hij getuigt met dit evangelie. “Wij hebben Zijn heerlijkheid gezien”. Door dit menselijke leven één en door deze oppervlakkige historische gebeurtenissen één, hebben de discipelen Gods Heerlijkheid gezien. Alle voortreffelijk eigenschappen die God heeft, straalden in Jezus Christus naar buiten met een ongekende helderheid. Getemperd alleen, opdat menselijke ogen het konden waarnemen. Liefde, genade, barmhartigheid, goedertierenheid, geduld, mededogen, begrip, zuiverheid, licht dat ons aan onszelf ontdekt, en leven dat ons doet ontwaken uit de dood. Alle wijsheid van God, elke onbenoembare volmaaktheid in God, straalde in deze Jezus van Nazareth. In dit Kind, in deze kribbe, in deze kerstnacht.

Stel nu eens dat je op een berg had gestaan met een verrekijker in je hand, zodat je alles kon zien wat er in Bethlehem, ja zelfs wat er in het paleis van Herodes die dagen allemaal gebeurd was. Je was dan getuige geweest van de geboorte van Jezus en al het andere dat in die nacht heeft plaatsgevonden. En zou je dan niet gezegd hebben: wat heeft die moeder het moeilijk gehad? Waar komt dat licht vandaan bij die herders in het veld? Wat betekenen die woorden toch die ik hoor: in mensen een welbehagen? Verder was je nooit gekomen, als God het je niet geopenbaard had, zoals Hij het aan de discipelen in hun hart openbaarde. Zonder de theologie van het evangelie naar Johannes, zijn de gebeurtenissen die worden geschetst in het evangelie naar Mattheus en naar Lukas – zelfs als je al hun theologische kanttekeningen meerekent – onbegrijpelijk en onbetekenend.

Johannes zegt ons, dat pas toen Jezus werd geboren, mensen God konden zien. In Jezus zagen ze de volledige volmaakte godheid. Jezus was één met God, hij was één met Hem in genade en waarheid. Alles wat je ooit in je leven van God zou kunnen en moeten weten, weet je in Hem. Weet u, je kunt het kerstverhaal elk jaar horen, zoals het wordt verteld bij Mattheus en Lukas. Je kunt je er elk jaar over verbazen en verwonderen en er zelfs ontroerd van raken. Maar als je niet begrijpt wie Hij is die hier wordt geboren, en

als je niet gelooft in Diegene die hier geopenbaard wordt, dan heb je daar helemaal niets aan. Dan ben je, zegt Johannes, helemaal geen kind van God. “Maar allen die Hem aangenomen hebben, hun heeft Hij macht (eigenlijk: recht, bevoegdheid) gegeven kinderen van God te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven.” Hem aannemen is in Zijn Naam geloven. In Zijn Naam geloven betekent, geloven en vertrouwen in alles wat Hij is en gezegd heeft. En de kern van dit “alles wat Hij is” vinden we precies bij Johannes. Dit Kerstkind is het eeuwige Woord, en buiten dat Woord om kun je geen kind van God zijn, kun je geen genade ontvangen en geen waarheid kennen, blijf je dood in je zonden en ontvang je het leven niet, en wandel je in de duisternis omdat je het Licht niet over je laat schijnen.

Elke keer weer, wanneer wij kerst vieren, lezen we of Mattheus of Lukas. Maar eigenlijk zouden wij elk jaar meteen na het lezen van het kerstverhaal, de proloog van het evangelie naar Johannes moeten lezen. Want de inzichten die Johannes hier met ons deelt, die verhinderen dat ons het grootst mogelijke misverstand overkomt: te menen dat het evangelie niets anders is dan een wonderlijk geboorteverhaal over een goed mens die tragisch stierf, in een voor ons onbereikbaar verleden. Neen! Deze Jezus is het eeuwige Woord, de Zoon van God, die mij heeft liefgehad en Zichzelf voor mij heeft overgegeven in de dood, opdat ik zou leven door Hem.

5. De eerste getuige, de eerste dag

Joh. 1:19-28

Het evangelie van Johannes is een boek vol getuigenissen. De apostel Johannes zegt tegen ons dat hij een getuige is van Jezus Christus, dat Hij de Zoon van God is. En hij heeft net in de proloog uitvoerig uitgelegd wat dat betekent: Jezus is het vleesgeworden Woord, de schepper, die genade en waarheid brengt in de wereld, die het licht en het leven van de mensen is. Dat is het getuigenis van de evangelist. Net als in een gerechtshof worden nu andere getuigen ten tonele gevoerd. Er moet meer dan een getuige zijn. En de eerste getuige die Johannes oproept, is zijn naamgenoot Johannes de Doper.

In het gedeelte dat nu voor ons ligt, horen wij Johannes de Doper op drie verschillende dagen tegenover drie verschillende groepen mensen drie verschillende dingen over Christus zeggen. Johannes de Doper was de eerste profeet in Israël na 400 jaar en bij zijn prediking liepen de mensen hem vol enthousiasme na. Zijn optreden was dynamisch en krachtig. Het gebied van zijn missie was bij de rivier de Jordaan, in de vallei, en iedereen ging daar naar toe om hem te horen. Vermoedelijk was hij een goede bekende van de Jeruzalemmers, omdat hij de zoon was van een priester, Zacharias. Maar hij treedt niet op in Jeruzalem. Eigenlijk verlaat hij de normale samenleving en identificeert zich met de armen. En de armen die droegen kleren van kameelhaar en leren gordels, en dat is de reden dat ook Johannes de Doper dat droeg. En arme mensen die ver buiten de steden en dorpen woonden in hun kleine nederzettingen, die aten sprinkhanen en wilde honing, en dat is dus ook wat hij gegeten heeft. Op die manier identificeerde hij zich met de mensen in het gebied aan wie hij getuigde. Er was dus niets bijzonders aan zijn optreden. Zijn dieet en kleding waren de standaard voor de arme mensen die in de wildernis woonden.

Zijn optreden wekte de belangstelling van mensen in Jeruzalem. Heel het land Judea ging uit om Johannes te zien. En iedereen dacht bij zichzelf, stel je eens voor dat dit de Messias was, misschien is dit

wel degene op wie wij gewacht hebben. Kortom, Johannes de Doper was een buitengewoon populaire man. De tekst vertelt ons nu over het getuigenis van Johannes in een plaats aan de overkant van de Jordaan, aan de oostelijke kant dus, waar Johannes de Doper de doop van de bekering tot vergeving van zonden toediende. In vers 28 van het eerste hoofdstuk wordt in de meeste handschriften die plaats aangeduid als Bethabara. Maar wij kennen die plaats eigenlijk gewoon als Bethanië. Er waren namelijk twee plaatsen met die naam, de ene net ten zuiden van Jeruzalem waar Martha en Maria en Lazarus woonden, en de andere aan de overkant van de Jordaan. Met die laatste hebben wij hier te maken.

Op die plaats hoorden de mensen de verkondiging van Johannes. En de kern van zijn boodschap was, “maak jezelf gereed, de Messias komt eraan.” En de mensen maakten zich gereed, en ze hadden berouw over hun zonden en ze bekeerden zich en wilden werkelijk een geestelijke reiniging in hun leven om klaar te zijn voor de komst van de Messias. En de doop van Johannes was niets anders dan een symbool van die geestelijke reiniging. Dat was het karakter van de doop van Johannes.

Nu moeten we de chronologie van deze gebeurtenissen eens goed bekijken. Johannes de Doper begon in het zuidelijke deel van de Jordaanvlakte en ging beetje bij beetje naar het noorden toe. In dat zuidelijke gedeelte was Jezus al naar Johannes toegegaan en was door hem gedoopt in de Jordaan. Na de doop van Jezus lezen we dat de Geest Hem de woestijn in dreef om daar 40 dagen door de duivel te worden verzocht. Terwijl hij in die zuidelijke woestijn verkeerde, reisde Johannes door de Jordaanvallei stap voor stap naar het noorden. En na de verzoeking in de woestijn gaat Jezus ook naar het noorden en vindt dan Johannes de Doper in Bethanië, aan de oostkant van de rivier. En dat is dan de gebeurtenis waarover wij het bericht lezen in vers 29. Maar terug naar het getuigenis van Johannes.

De eerste dag getuigt hij aan de eerste groep en spreekt de eerste verkondiging uit. We beperken ons hier tot deze eerste dag. Vers 19: “En dit is het getuigenis van Johannes.” Er komen enkele Levie-

ten en priesters uit Jeruzalem naar Johannes toe. (Gewoon “Johannes” heeft nu betrekking op Johannes de Doper, zoals altijd in dit evangelie. De schrijver vermeldt zichzelf niet.) En deze mensen zijn op een missie gestuurd, en moeten hem deze vraag stellen: “wie ben jij?” Ze zijn gestuurd door “de Joden”, en dat is geen ander woord voor iedereen die tot Israël behoort, maar een ander woord voor de tegenstanders van Jezus. Zo gebruikt Johannes dat woord steeds, het staat ongeveer voor de Judeërs die Hem verworpen hadden in tegenstelling tot de Galileërs van wie velen in Hem geloofden. En nu komt de oppositie tegenover Johannes aan de orde. Wat is de reden van hun vijandigheid? Waarschijnlijk zitten zij in Jeruzalem en zeggen bij zichzelf, we weten niet wie deze vreemde figuur is die daar in de wildernis zoveel belangstelling naar zich toe trekt, maar we moeten er iets aan doen, want hij bedreigt de religieuze rust in het land. Ze zijn bezig om Israël te beschermen tegen een valse Messias, en ze gaan daarin zover dat ze Israël ook verre houden van de ware Messias. Dus deze mensen komen naar Johannes toe en vragen “wie ben je?” En omdat sommige mensen hadden gedacht dat Johannes de Messias was, betekent hun vraag eigenlijk: “Ben jij de Messias?” En daarachter zit de gedachte: “als jij dan de Messias bent, waarom draag je dan deze belachelijke arme kleding en loop je rond in de woestijn? Waarom kom je dan niet in Jeruzalem om jezelf aan de priesters te vertonen?” Hoe weet ik dat ze dat dachten? Vanwege het antwoord dat Johannes hier geeft. Hij zegt niet dat hij Johannes heet en dat hij doopt enzovoorts of dat hij de zoon van Zacharias is, maar hij zegt meteen – er staat dat hij het belijdt, belijden in de betekenis van ervoor uitkomen wie je bent – dat hij de Messias niet is.

Oké, jij bent dan niet de Messias, vragen zij verder, maar ben je dan Elia? Er staat immers geschreven in Maleachi 4:5, “Zie, Ik zend tot u de profeet Elia, voordat de dag van de Heere komt, die grote en ontzagwekkende dag.” Ze vragen Johannes of hij de voorloper is van de Messias wanneer die komen zal om te oordelen. Maar Johannes weet dat Christus niet gekomen is om te oordelen en dat hij dus niet de Elia van Maleachi 4 is. We lezen wel in het evangelie

naar Lukas over Johannes: “Hij zal voor Hen uitgaan in de geest en de kracht van Elia...” Dus zijn optreden heeft iets gemeenschappelijks met het optreden van Elia, beide profeten vertonen een grote kracht en zijn vol van de Geest. Niet Elia is echter gekomen, maar een laatste profeet die op Elia lijkt in de wijze van zijn bediening.

“Ben je dan de profeet?” We weten niet precies waar dat op slaat. Mozes had aangekondigd dat hij een opvolger zou krijgen in een profeet, en dat is letterlijk vervuld met de komst van Jozua. Een tweede vervulling vinden we in het optreden van Jezus zelf. Hij is de profeet die na Mozes zou komen. Misschien waren er mensen die verschil maakten tussen de profeet die de opvolger van Mozes zou zijn en de Messias. In ieder geval is het antwoord van Johannes opnieuw duidelijk: “nee, ik ben de profeet niet.”

“Wie ben je dan wel?” Het antwoord van Johannes is zo prachtig. Hij geeft het in vers 23. “Ik ben niet belangrijk,” zegt hij. “Ik ben maar een stem van iemand die roept in de woestijn. Ik ben alleen een stem die wijst op het Woord van God. Ik ben iemand die oproept om voorbereid te zijn op de komst van dit Woord.” Licht daar niet precies de grootheid van Johannes de Doper? In zijn nederigheid? Hij wil alleen maar verwijzen naar het vleesgeworden Woord, naar de Messias die komen zou. Maar in het vijfde hoofdstuk van het evangelie, horen we Jezus getuigen over Johannes de Doper. Deze Johannes heeft “van de waarheid getuigd.” (Johannes 5:33) “Hij was de brandende en lichtgevende lamp, en u hebt u voor een korte tijd in zijn licht willen verheugen.” (Vers 35.)

Is dit ook niet een prachtige tekst over de kerntaak van een predikant of evangelist? “Ik ben niet belangrijk, ik ben maar een stem die spreekt over het vleesgeworden Woord. Hij moet groot worden, en ik moet zo klein mogelijk zijn om de boodschap niet in de weg te zitten met mijn eigen persoonlijkheid.” Dit is de kerntaak van een predikant: naar Jezus Christus te verwijzen. Ook het pastoraat is daarvan afgeleid: mensen in hun bijzondere omstandigheden te wijzen op Jezus Christus. Meer niet, minder ook niet. Predikanten zijn geen raadgevers, psychologische raadslieden, emotionele coa-

ches, ziekenbegeleiders etc. Dat zijn allemaal beroepen en roepingen (op zijn best dan) die met het werk van de predikant niets te maken hebben. Konden alle predikanten dat maar zeggen: “ik ben alleen een stem die roept in de woestijn: bereidt de weg van de Heere, want het gaat om Hém!”

Zo heeft Johannes al hun vragen beantwoord. Hij is niet de Messias, en hij is niet Elia en hij is niet de profeet. Dus is de volgende vraag: “waarom doopt u dan?” Maar waarom vragen ze dat? Ze kennen de profetie van Ezechiël. Daar lazen ze in hoofdstuk 36 dat God Zijn grote Naam zou heiligen, maar voor het volk betekende dat de noodzaak van reiniging. Vers 25: “Ik zal rein water op uw sprenkelen en u zult rein worden. Van al uw onreinheden en van al uw stinkgoden zal Ik u reinigen.” En daarna vers 27: “Ik zal Mijn Geest in uw binnenste geven. Et cetera.” En dan ook in Zacharia 13:1, daar lezen we een verwijzing naar een reiniging: “Op die dag zal er een bron geopend worden voor het huis van David en voor de inwoners van Jeruzalem tegen de zonde en tegen de onreinheid.” Wanneer de Messias zou komen zou er een reiniging zijn op een of andere manier. Dat wisten zij in Jeruzalem ook wel. Maar als Johannes de Doper niet de Messias was en ook niet Elia, waarom doopt hij dan? Is zijn doop toch een vervulling van de profetie in Ezechiël? Het antwoord van Johannes lijkt de betekenis van deze doop te minimaliseren. Zijn doop is alleen maar een doop met water, zijn doop is alleen maar een doop van voorbereiding. De doop van Johannes was een symbool van de bekering en de reiniging, dat is alles. Maar zijn doop had daarom geen rechtstreeks verband met de doop die Christus zou geven, de doop met de Heilige Geest.

En dan komt het getuigenis van Johannes op het hoogtepunt. “Te midden van jullie staat iemand die jullie nog niet kennen. Hij is al aanwezig in deze tijd en in dit volk. En Hij zal jullie dopen met de Heilige Geest.” Elke gelovige die Jezus Christus aanneemt, wordt gedoopt met de Heilige Geest, eens voor altijd. Het wordt nooit herhaald. Er wordt nooit een prestatie voor vereist. Het is zoals we lezen in 1 Kor. 12:13, “want door één Geest zijn wij allen gedoopt in één lichaam.” Op het moment dat je Christus gaat vertrouwen en je

leven aan Hem toevertrouwt, op het moment dat je tot geloof in Christus komt, wordt je gedoopt door de Heilige Geest die jou reinigt en aanvaardbaar maakt voor God. Eens en voor altijd. Mensen die spreken over de doop met de Heilige Geest en dat in verband brengen met het spreken in tongen hebben het niet begrepen. De doop met de Heilige Geest wordt op geen enkele manier in verband gebracht met bijzondere gaven van de Geest. De doop met de Heilige Geest vindt plaats op het moment dat wij Christus aanneemen in onze harten. Daarnaast verwijst Johannes de Doper. De Messias komt! De Zoon van God komt, en zal ons dopen in de heilige Geest om ons te reinigen. De doop van Johannes is dus maar een symbool, maar Christus geeft ons de werkelijkheid.

Dat is dus het getuigenis van Johannes op de eerste dag. De officiële delegatie van de joden uit Jeruzalem is gekomen en heeft gevraagd “wie ben jij?” En Johannes heeft geantwoord dat hij niet is wat zij denken, niet de Christus en niet Elia. Johannes de Doper is alleen maar een stem die spreekt over de Messias die komen zal. En die Messias is al in ons midden, en Hij zal binnenkort zichtbaar worden en Hij brengt de werkelijkheid van het Koninkrijk: de doop met de Heilige Geest.

6. Het getuigenis van Johannes de Doper

Joh. 1:29-34

Terwijl Jezus nog onderweg is naar Bethanië, heeft Johannes de vragen van de delegatie uit de Farizeeën beantwoord. Zijn getuigenis verwijst naar de eeuwige Zoon, die ver boven Johannes verheven is: hij is het niet waard "de riem van Zijn sandalen los te maken." Tegenover Jezus is Johannes nog minder dan een slaaf. Dat is het antwoord dat de Farizeeën hebben meegenomen naar Jeruzalem.

We lezen niet wat ze ermee gedaan hebben. Maar het lijkt duidelijk te zijn dat vanaf dat moment alle berichten over Johannes en Jezus nauwlettend in de gaten zijn gehouden. Het is veelzeggend namelijk, dat er geen antwoord staat. We lezen in Mattheus 21 vanaf vers 23 over een twistgesprek met de priesters en de "oudsten van het volk". Ze vragen aan Jezus met welke bevoegdheid Hij "deze dingen" – de reiniging van de Tempel en Zijn onderwijs – allemaal doet. En dan stelt Jezus ze de vraag of de doop van Johannes uit de hemel of uit de mensen was. Ze overleggen met elkaar over hun antwoord, en zeggen dan tegen elkaar: "Als wij zeggen: Uit de hemel, dan zal Hij tegen ons zeggen: Waarom hebt u hem dan niet geloofd?" Als de doop van Johannes inderdaad uit de hemel was – als ze zijn getuigenis hadden aangenomen – dan ligt het voor de hand dat de delegatie in Bethanië daar gebleven was om te zien over Wie Johannes gesproken had. Johannes gaf getuigenis van het licht (vergelijk vers 7), maar "de Zijnen hebben Hem niet aangenomen." (Vers 11)

De volgende dag, zegt vers 29, komt Jezus aan bij de plaats waar Johannes doopte, in Bethanië, aan de andere kant van de Jordaan. Nu spreekt Johannes tot de schare die bij hem verzameld is. "Zie het Lam van God, dat de zonde van de wereld wegneemt!" In Hem worden de woorden van Johannes vervuld, en krijgt de doop met water zijn betekenis. Dat was immers "een doop van bekering tot vergeving van zonden." (Markus 1:4) Dat was de reiniging die vooraf

zou gaan aan de openbaring van de Messias en de komst van de Heilige Geest. (Ez. 36:25)

Het is belangrijk om hier te zien dat het woord "zonde" in het enkelvoud staat. Jezus komt niet de symptomen wegnemen, maar de oorzaak van de ziekte zelf. Maar heeft Israël zoiets verwacht? Zij hebben gedacht dat de Messias zou komen als een profeet en koning, in plaats daarvan krijgen ze een Lam. Waarom? Waarom komt Jezus niet als profeet en koning? Hoewel wij weten dat Hij dat in alle opzichten ook is. Daar is een reden voor. Kun je het Woord van God horen en verstaan en gehoorzamen, als de zonde nog over je heerst? Kun je door God geregeerd worden, kun je de Koning gehoorzamen, als de zonde nog macht over je heeft? Heel de geschiedenis van Israël had toch laten zien, dat de zonde telkens weer de gemeenschap tussen God en het volk heeft verstoord. Zolang de zonde er is, is de relatie met God verstoord. Er kan alleen geestelijke gemeenschap zijn met de heilige God, als je zelf gereinigd bent van je zonden en je schuld, en dat niet tijdelijk en elke keer weer, maar wezenlijk, en volkomen en eens en voor altijd. Christus heeft eenmaal voor altijd de zonde weggenomen zodat wij met een geweten dat is gereinigd van alle dode werken vrijelijk tot God de Vader konden komen. Daarom moest Hij in de eerste plaats het Lam van God zijn. En Johannes de Doper heeft dat geweten en verkondigd en dat is zijn getuigenis nu op de tweede dag, wanneer Jezus bij hem komt. "Zie het Lam van God!"

Het eerste getuigenis is heel eenvoudig: de Messias is al gekomen! Het tweede getuigenis is gecompliceerder, zeker voor de oren van de menigte in Bethanië. Deze Messias is het Lam van God! God komt niet alleen maar om te heersen en Zijn Woord te brengen, Hij komt om te reinigen van zonde en schuld, dat moet eerst worden gedaan. Daarom was de doop van Johannes "tot vergeving van zonden." Die doop verwees naar het Lam, dat die vergeving van zonden zou teweegbrengen. Het berouw en de bekering konden die vergeving niet tot stand brengen, daarvoor moest Jezus Zijn leven geven op het kruis van Golgotha.

Dan vertelt Johannes hoe hij zelf ontdekt heeft wie Christus is. Op die dag, pak en beet 40 dagen daarvoor, kwam Jezus bij hem om door hem gedoopt te worden. Dat was weer een andere functie van de doop van Johannes. God zou Zijn Messias openbaar maken op het moment dat Hij de doop van Johannes onderging. Op het moment dat Jezus Zijn dienstwerk begint en zich identificeert met de schare die uit de geestelijke woestijn van Jeruzalem is weggetrokken, om in de vlakte van de Jordaan opnieuw te beginnen. Er is een nieuwe uittocht gaande, en er is een nieuwe Mozes die de schare zal leiden naar de verlossing. Ook daarom doopte Johannes in de Jordaan, zoals hij zegt: "En ik kende Hem niet, maar *opdat Hij aan Israël geopenbaard zou worden*, daarom ben ik gekomen om te dopen met het water." (Vers 31) God geeft dan aan Johannes een teken, dat hij alleen met geestelijke ogen gezien kan hebben. "Ik heb de Geest zien neerdalen uit de hemel als een duif, en Hij bleef op Hem." (Vers 32) Die uitdrukking "als een duif" betekent niet dat Johannes een duif zag, en begreep dat dat de Heilige Geest was. Het betekent dat de Heilige Geest naar beneden kwam op de manier waarop een duif neerdaalt uit de lucht.

Toch heeft Johannes ook bij die gebeurtenis Jezus nog niet gezien als de Zoon van God. Vers 34: "En ik kende Hem niet." Er was een bijzondere openbaring van God voor nodig, zodat Johannes werkelijk zou begrijpen dat Jezus de Zoon van God was. Johannes was immers, zegt vers 6, door God gezonden. God heeft dus tegen hem gezegd "op Wie u de Geest zult zien neerdalen en op Hem blijven, Die is het Die met de Heilige Geest doopt." En op grond van die profetische ingeving komt Johannes dan tot zijn getuigenis: "En ik heb gezien en getuigd dat Hij de Zoon van God is." Zo ging het ook bij Petrus. Als Jezus aan de discipelen vraagt wie de mensen zeggen dat Hij is, dan antwoordt Petrus met de woorden: "U bent de Christus, de Zoon van de levende God." (Mat. 16:16) en Jezus antwoordt dan: "vles en bloed hebben u dat niet geopenbaard, maar Mijn Vader, Die in de hemelen is." Hoe kan iemand weten en geloven dat Jezus de Zoon van God is? Uiteindelijk alleen maar omdat God het hem of haar te zien geeft. De woorden van Jezus en de wonderen op zich-

zelf – zo zal ook blijken in dit evangelie – kunnen iemand niet overhalen om tot die belijdenis te komen. Ook Johannes kan het met zijn natuurlijke ogen niet zien. God zelf is de eerste en belangrijkste getuige. Wanneer Hij dat getuigenis in iemands hart legt, dan komt iemand tot gelovige erkenning van Jezus. Dan wordt iemand een kind van God. Op grond van deze openbaring dus, komt Johannes tot zijn getuigenis: "En ik heb gezien en getuigd dat Hij de Zoon van God is."

Twee getuigenissen hebben we nu gehoord. Het eerste wat je moet geloven is dat Jezus de Christus is, de Messias, de Zoon van God. Het tweede wat je moet geloven is, dat deze Zoon van God gekomen is om de zonde weg te nemen, radicaal en op volmaakte wijze; gekomen is om de macht van de zonde en de dood te breken. Kortom, nu moet je ook geloven dat deze Jezus ook het Lam van God is. En dan komt de derde dag met het derde getuigenis, nu aan twee van de volgelingen van Johannes zelf.

Wat zegt Johannes daar? Johannes staat bij het water met twee van zijn discipelen. En dan wijst hij naar Jezus en zegt: "zie, het Lam van God!" Dat is niet alleen maar een herhaling van de verkondiging van vers 29. Op deze manier gezegd betekent het: volg Hem. Daar, bij Hem moet je zijn. Maar wat betekent dit volgen? Sommigen hebben gedacht dat het de bedoeling is dat zij discipelen van Jezus worden. Dat zou ook uiteindelijk gebeuren. Maar de uitdrukking "volgen" in dit gedeelte betekent eerder een letterlijk volgen, achter iemand aangaan. Daarom lezen we ook in vers 38 dat Jezus zich omkeert en dan "zag dat zij volgden." Wat zegt Johannes dus? Hij zegt tegen zijn discipelen dat Jezus het Lam van God is, maar hij zegt er meteen bij dat ze niet zijn woord moeten geloven, maar zelf op onderzoek uit moeten gaan. Het is alsof hij zegt: Ga het maar aan Jezus zelf vragen, spreek maar met hem en ontdek voor jezelf dat hij waarlijk het Lam van God is, en dat hij waarlijk de Zoon van God is. En daarmee is het getuigenis van Johannes compleet. Eerste getuigenis: Jezus is de Zoon van God. Tweede getuigenis: de Zoon van God is ook het Lam van God. Derde getuigenis: ga voor jezelf de waarheid daarvan ontdekken door Hem te volgen. Geen oproep dus

tot navolging, maar een oproep om te ontdekken. (De oproep tot navolging gaat van Jezus Zelf uit.)

Zijn dat geen prachtige woorden? Is het niet geweldig wanneer mensen op onderzoek uitgaan, en dan niet meer kijken naar het getuigenis van anderen, zoals zij hier niet langer het getuigenis van Johannes de Doper hebben aangehoord, maar met hun vragen bij Jezus zelf komen? Is dat niet de kern van alle catechisatie? Wij geven het getuigenis: Jezus is de Zoon van God, Jezus is het Lam van God, en dat zul je voor jezelf moeten ontdekken en dat kan alleen als je met Hem bezig bent, Hem volgt. Is dat samen niet de kern van het christelijk getuigenis? De getuige zelf is alleen maar een stem, de getuige is tegenover de Heer over wie hij spreekt nog minder dan een slaaf, maar God heeft iets aan hem geopenbaard. En daarom heeft de getuige gezien dat deze Jezus de Zoon van God is en het Lam van God is. En nu hij dat eenmaal weet is het enige wat hij nog moet doen anderen daarop te wijzen. Dat is alles wat vanaf de kansel en bij de catechisatie kan worden gezegd: "Zie!" In het besef dat alleen God Zelf te zien kan geven, alleen God iemand kan brengen tot de erkenning van Zijn Zoon. Maakt dat het getuigenis onbelangrijk? Of gebruikt God juist dat getuigenis om het hart van mensen te raken en te vervullen met de kennis van Zijn Zoon? De getuige kan geen roem opeisen voor wat hij of zij doet. Kan geen succes claimen als iemand tot bekering komt. Maar elke getuige moet wel net als Paulus zeggen: "wee mij als ik het evangelie niet verkondig."

7. Andreas, Johannes en Simon

Joh. 1:35-43

Dit is het verhaal van de derde dag van het getuigenis van Johannes de Doper. En daar zie je meteen een mooie overgang naar een nieuw getuigenis, namelijk dat van vijf discipelen van Johannes de Doper die hier kennis maken met Jezus Christus. In ons gedeelte komen we er drie tegen, en dan later nog twee anderen. Vers 41 vertelt ons over Andreas, en die vindt zijn broer Simon, en dan is er nog een derde die geen naam krijgt. Ongetwijfeld is dat de apostel Johannes geweest, vooral omdat de schrijver van dit evangelie zich zelfs nauwkeurig herinnert wanneer een en ander gebeurde. Dat blijkt uit de aanduidingen “de volgende dag” en in vers 40: “ongeveer het 10e uur.” Johannes moet daar wel bij zijn geweest en misschien ook wel de broer van Johannes, Jakobus – de zonen van Zebedeüs. Dat zijn er dan drie, en dan vinden we nog Filippus en Nathanael in het volgende gedeelte tot vers 52. Dus dan hebben we Andreas, Simon, Johannes, vermoedelijk zijn broer Jakobus, Filippus en Nathanael, dan zitten we op vijf of zes. Samen met Johannes de Doper hebben we dan zes of zeven getuigen gehoord.

Maar in ons gedeelte komen we er maar drie tegen. Johannes de Doper getuigt tegenover twee van zijn discipelen over Jezus: “Zie, het Lam van God!” En toen zij dat getuigenis hoorden, gingen zij achter Jezus aan – “zij volgden Jezus.” En dan draait Jezus zich om en vraagt: “wat zoekt u?” Met andere woorden, “wat is jullie bedoeling? Wat willen jullie van Mij?” Zij hadden gehoord van Johannes de Doper dat Jezus de Messias was. En hij had Jezus aangeduid als het Lam van God en niet zozeer als de regerende koning. Nu was Jezus wel degelijk een koning en dat zeggen ze ook aan het einde van dit getuigenis. Maar deze koning kwam als een lam; Hij kwam als een slachtoffer voor de zonden. Ze hebben de boodschap van Johannes dus heel goed verstaan, deze boodschap van berouw en bekering en doop tot vergeving van zonden. Ze wisten dat zij vergeving nodig hadden en dat het Lam van God zou komen en gekomen was om deze vergeving tot stand te brengen.

Nu moeten we goed begrijpen dat Johannes al enige tijd bezig was met zijn prediking. Elke dag opnieuw. Het evangelie vertelt ons alleen maar de kern van zijn boodschap. Zonder twijfel gaf Johannes de Doper een uitvoerige verklaring over Jezus als het Lam van God. Ongetwijfeld heeft hij uitgelegd wat het Oude Testament over Hem gezegd had, en dat de offers in de Tempel naar Hem vooruit wezen en wat de titel Knecht van de Heer in Jesaja 53 precies betekende. Hij heeft ongetwijfeld als leraar uitgelegd waarom God een Lam stuurde naar Israël en niet een koning. Maar even ongetwijfeld hebben deze leerlingen van Johannes heel veel vragen gehad. Wanneer Jezus dan aan hen vraagt wat zij zoeken, antwoorden ze Hem dan ook met de aansprektitel Rabbi. Wat zij zoeken is een leraar die ze alle wonderlijke dingen die ze van Johannes hebben gehoord nog duidelijker kan uitleggen, die in eigen Persoon de boodschap en het onderwijs belichaamt die Johannes gebracht had. Dus zeggen zij: "Rabbi, waar woont u?" Ze willen met Hem mee naar huis om Hem al hun vragen te kunnen stellen. Ze hebben het nodig om bij Hem te gaan zitten en in gesprek met Hem te gaan. Johannes de Doper is niet langer een leraar, maar zij vragen of Jezus hun leraar wil zijn. Ze willen tijd om na te denken over wat Johannes gezegd heeft. Ze willen een gesprek. Ze hebben vragen. Ze willen ontdekken wie deze Jezus is.

Dit is nog niet het moment dat zij discipelen van Jezus worden. Zoals ik al eerder gezegd heb, een discipel van Jezus wordt je op het moment dat je door Hem geroepen wordt. Hier vragen zij zelf om een gesprek met de Rabbi, dat tegelijkertijd een audiëntie bij de koning is. Ze gaan met Hem mee. Ergens hier in Bethanië hadden mensen voor Jezus een kamer in gereedheid gebracht. Ze bleven die dag bij Hem, vanaf het 10e uur, dat is dus ongeveer 4 uur in de namiddag. Ze blijven bij Hem die dag en die nacht. Ze hebben een gesprek met de Zoon van God. Van slaap zal niet veel gekomen zijn. Zo zitten ze daar bij Hem met zijn tweeën. Andreas en Johannes.

Hoe zou dat gesprek verlopen zijn? Ze zullen hem toch onder-vraagd hebben over de verwijzingen naar de komst van de Messias

in het Oude Testament. Het lijkt op het gesprek in Lukas 24 wanneer Jezus de discipelen tegenkomt, onderweg naar Emmaüs. Daar onderwijst Hij deze discipelen in wat de Wet en de Profeten over Hem geschreven hadden. Na Zijn opstanding geeft Hij aan deze discipelen in feite dezelfde les als Hij nu geeft aan het begin van zijn zending. Zo stel ik mij dat tenminste voor.

In die nacht komt Andreas tot het inzicht dat Jezus inderdaad de Messias is. En nu begint hij meteen te getuigen. Hij gaat naar zijn broer Simon en zegt tegen hem: “Wij hebben de Christus gevonden.” Het is een ondubbelzinnig getuigenis van twee mensen – zoals de Wet het zei, in de mond van twee of drie getuigen staat de zaak vast. Nu brengt Andreas zijn broer Simon naar Jezus. Is dat niet precies de manier waarop de gemeente groeit? Iemand gaat onderzoeken, vindt de Messias, komt tot bekering, en begint te getuigen. Daarmee trekt hij anderen mee naar Jezus en brengt ze in de gemeente. Het is een eenvoudig getuigenis maar het zegt al meteen twee dingen: in de eerste plaats, we hebben gezocht en gehoopt en gebeden, want we weten dat we een Christus nodig hebben. We kennen onze schuld en we verlangen naar vergeving, maar we wisten nog niet waar we dat konden verkrijgen. En dan het tweede: we hebben Hem gezien, het Lam van God en de Zoon van God, de Koning, de Priester, de Profeet die door God gezonden is. We hebben alles gevonden wat we maar gezocht hebben. We hebben Hém gevonden over wie Johannes de Doper ons onderricht had. En met die boodschap komt Andreas bij zijn broer.

Van een conversatie tussen Andreas en Simon horen we nu niets. Het is nog eenvoudiger. Andreas zegt dat zij de Messias hebben gevonden, en dan brengt hij hem naar Jezus toe. Hij kan aan zijn broer het geloof niet schenken, Simon moet het voor zichzelf zien en ervaren. Maar het gesprek dat Andreas met Jezus heeft gehad hoeft niet te worden herhaald. Jezus kijkt naar Simon en zegt: “jij bent Simon, de zoon van Johannes (of Jonas)” Jezus kent zijn naam nog voordat hij is voorgesteld. Maar de Zoon van God kent niet alleen het verleden, maar ook de toekomst. Jezus voorspelt wat Simon zal worden. “Jij zult Petrus genoemd worden.” In Mat. 16 is

het zover: “jij bent Petrus” zegt Jezus daar. “Jij bent de steen die genomen is uit een nog grotere rots, de rots van jouw belijdenis.” (Want Petrus had beleden: “U bent de Christus, de Zoon van de levende God.) Op die rots van deze belijdenis zal de gemeente worden gebouwd. Maar dat maakt Petrus tot een steen, genomen uit deze rots. (Grieks: petros=steentje, petra=rots) Ik ben er zeker van dat Simon door dit korte blijk van de alwetendheid van Jezus geschokt was, en dat dat hem het laatste zetje gaf om het getuigenis van zijn broer Andreas te aanvaarden. Zo zijn er nu drie die de Messias gevonden hebben, en met Johannes de Doper meegerekend zitten we al op vier.

8. Filippus en Nathanael

Joh. 1:44-52

Het doel van het evangelie van Johannes is te bewijzen dat Jezus de Zoon van God is. Elk mogelijk getuigenis moet daarvoor worden verzameld. Om die reden is Johannes niet in de eerste plaats geïnteresseerd in de manier waarop de eerste discipelen door Jezus zijn geroepen. Daarom vertelt hij over de ontmoeting met Andreas en Simon Petrus op de manier die we net gelezen hebben. Andreas en Johannes zijn in een gesprek met Jezus overtuigd geraakt van de waarheid van de prediking van Johannes de Doper. Dat maakt hen tot getuigen. Simon Petrus in het bijzonder is onder de indruk van het feit, dat Jezus al weet hoe hij heet voordat zijn naam door Andreas genoemd is. Op dezelfde manier en vanuit hetzelfde motief wordt nu in het gedeelte vanaf vers 44 verteld over Filippus en Nathanael. De evangelist is geïnteresseerd in het getuigenis: "Wij hebben Hem gevonden..." – Vers 46. En dan in het wonder: "Voordat Filippus u riep, toen u onder de vijgenboom was, zag Ik u." – Vers 49. En vervolgens in het getuigenis van Nathanael: "Rabbi, U bent de Zoon van God, U bent de Koning van Israël." – Vers 50. Het gedeelte eindigt met een getuigenis van Jezus over zichzelf in vers 52

We lezen vanaf vers 44. Hier komen we de tweede groep tegen, op de "volgende dag." Dat is dan de vierde dag. Jezus is onderweg naar Galilea, een wandeling van ongeveer 25 km. Als je vroeg genoeg vertrekt kun je na vijf of zes uur lopen daar aankomen. Het ligt voor de hand om te denken dat Simon Petrus, Andreas en Johannes met Jezus waren meegegaan. Het doel van de reis zal wel geweest zijn om hun vrienden aan Jezus voor te stellen. En de eerste die ze tegenkomen is Filippus, uit het dorpje Betsaïda, waar ook Andreas en Petrus geboren waren. Het is een klein vissersdorp aan de noord-oostelijke hoek van het Meer van Galilea. Later horen we dat Petrus in Kapernaüm woonde, zoals in Markus 1:21-29. Petrus was dus geboren in Betsaïda, maar heeft gewoond in Kapernaüm. Zo was

Jezus geboren in Bethlehem, groeide Hij op in Nazareth, en woonde in Kapernaüm toen Zijn zending eenmaal begonnen was.

We lezen dat Jezus Zelf Filippus vindt. Hoewel Andreas en Simon goede bekenden van hem geweest moeten zijn, is het Jezus Zelf die hem ziet. In vers 45 zegt deze, dat hij en de anderen – dat moeten dan Andreas, Petrus en Johannes zijn geweest – dat "wij" dus, Hem hebben gevonden, "over Wie Mozes in de wet geschreven heeft." En Filippus kent Hem ook nog als "Jezus, de zoon van Jozef, uit Nazareth." Er moet dus een lange conversatie zijn geweest tussen Jezus en Filippus waar we verder niets over horen; een soortgelijk gesprek had Jezus al met Andreas, Johannes en Petrus gevoerd. Er zit een mooie spanning in deze tekst. Filippus lijkt iemand te zijn geweest, sterker dan bij de eerste drie discipelen, die bezig was met het Oude Testament. Hij zegt dat hij de Messias gevonden heeft van wie Mozes en de profeten hebben getuigd. Dat moet hem zijn uitgelegd, en daar heeft hij vermoedelijk vragen over gesteld. Intussen weet hij heel goed wie Jezus is, dat wil zeggen hij kent de aardse werkelijkheid: "zoon van Jozef", zegt hij, "uit Nazareth", voegt hij eraan toe. Dat is dan ook het wonderbare getuigenis van Filippus tegenover Nathanael. Het is alsof hij zegt: "Hier zie je een mens zoals wij, die is opgegroeid in Nazareth – Bethlehem wordt hier niet vermeld – en het is een mens zoals wij, want hij heeft een vader die Jozef heet." Jozef zal in deze dorpjes ook wel bekend zijn geweest als timmerman. Maar tegelijkertijd is deze "gewone" mens de profeet en de koning en het Lam van God over wie het Oude Testament getuigd heeft.

Nathanael merkt deze spanning op en reageert meteen: "kan uit Nazareth iets goeds komen?" Dat is begrijpelijk, als we beseffen dat Nathanael uit een nog kleiner dorpje afkomstig is, namelijk uit Kana. (Johannes 21:2) Die twee dorpjes Nazareth en Kana waren maar 15 km van elkaar verwijderd. Blijkbaar waren er veel familierelaties tussen de dorpjes, want we horen iets later dat ook de discipelen en de familie van Jezus waren uitgenodigd voor een bruiloft in Kana. Maar er moet ook rivaliteit tussen die dorpen zijn geweest, vandaar

de opmerking: "Kan uit Nazareth iets goeds komen?" Het is spottend bedoeld, maar niet haatdragend.

Dan horen we in vers 47 hetzelfde als wat we al gehoord hebben in vers 39: "Kom en zie!" Vraag het Hem zelf maar, betekent dat. Ontdek het maar voor jezelf, hoe ongelooflijk het ook in je oren geklonken zal hebben, dat de Messias zomaar iemand uit onze eigen omgeving is, dat we Zijn vader kennen en dat er niets bijzonders aan Zijn familie is. Jezus ziet Nathanael naar Hem toe komen. En nu geeft Jezus een getuigenis over Nathanael. "Zie, een echte Israëliet, in wie geen bedrog is!" Een waarachtige gelovige in de ware God, een berouwvolle gelovige die door de prediking van Johannes de Doper is geraakt. Geen hypocrisie, geen dubbelzinnigheid, geen aanstellerij. Hij zegt niet het ene en denkt het andere. Nathanael is een uitzondering in een volk vol afvalligen en hypocrieten. Mensen die ervoor gekozen hebben om hun eigen gerechtigheid op te richten, van wie de leiders in Jeruzalem met argwaan en angst naar de prediking van Johannes de Doper hebben geïnformeerd, en die er alleen maar op uit zijn om de rust te bewaren en hun eigen status te verzekeren. De Zoon van God kan hier zeggen dat er een waarachtige Joodse gelovige voor Hem staat, en dan gebruikt de evangelist het woord "Israëliet". ("Jood" reserveert hij voor de tegenstanders van Jezus uit het volk, die gewoonlijk uit Juda kwamen; vijandige Judeërs dus=Joden.) Nathanael is een waarachtige zoon van Abraham, Izaäk en Jakob. Iemand die de Schriften gelooft, en de Messias verwacht en de wil van God probeert te doen, niet alleen maar in de uiterlijke dingen, maar ook in de gezindheid van het hart. Jezus ziet aan deze mens de geestelijke gezindheid die alleen maar innerlijk te zien is. Hij zegt dus tegen Nathanael dat Hij zijn hart gezien heeft. Daarom vraagt Nathanael: "Hoe kent U mij dan?" Dit is de strekking van zijn vraag: "Hoe kun je ook maar iets over mij weten? Zit je mij te vleien, zonder reden? Hebben wij elkaar dan ooit ontmoet?" En dan komt het antwoord van Jezus, waar het de evangelist Johannes ook om te doen is. Nu komt het wonder: "Ik zag jou al toen je nog onder de vijgenboom zat." Voordat Filippus naar Nathanael toe stapte, zat die misschien

al onder een vijgenboom. Dat kon Jezus als mens niet geweten hebben. Maar de Zoon van God kon dat weten, omdat Hij met God de eigenschap deelt van alwetendheid. Net zo goed als Jezus kon weten waar Nathanael fysiek geweest is, zo kan Hij weten wat de innerlijke gesteldheid van het hart van Nathanael was. Dat maakt dit getuigenis voor Johannes de evangelist zo bijzonder.

Op grond van de aanwijzing van Filippus, en het wonderlijke spreken van Jezus als Zoon van God, komt Nathanael dan tot een belijdenis. Drie elementen heeft dat: "Rabbi" zegt hij. Jezus is voor hem de waarachtige leraar, de opvolger van Mozes zelf. En dan het tweede: "U bent de Zoon van God" – hij herkende in Jezus, de zoon van Jozef uit Nazareth, God Zelf. "Zoon van God" betekent hier precies, wat het in de proloog betekende. "De Eniggeboren Zoon, Die in de schoot van de Vader is, Die heeft Hem (God) ons verklaard." (1:18) Wie belijdt dat Jezus de Zoon van God is, belijdt dat Jezus Christus "in het vlees gekomen is", dat Hij het "vleesgeworden Woord" is. En dan het derde: "U bent de Koning van Israël." Een drievoudige belijdenis dus. Eerst de relatie – Rabbi – dan de Persoon – Zoon van God – en dan de functie of titel – Koning van Israël. En dat zegt deze Nathanael over Jezus de zoon van Jozef uit Nazareth. Hij heeft gedaan wat Filippus hem vroeg: "Kom en zie!" Nathanael is gekomen en heeft gezien en heeft gehoord en is tot een belijdenis gekomen, heeft getuigenis afgelegd van Wie hij gevonden heeft.

Jezus maakt daarna meteen duidelijk, dat de motivatie achter het geloof van Nathanael niet genoeg is. Nathanael geloofde dat Jezus de Messias was, omdat Hij in staat bleek om hem al te kennen voordat ze elkaar ontmoet hadden. Hij gelooft op grond van het wonder van Jezus' alwetendheid. Daarom zegt Jezus dat er nog grotere dingen zullen zijn, de discipelen zullen wonder na wonder na wonder meemaken. Maar het grootste wonder en de kern van alle wonderen wordt door Jezus aan het eind van de passage uitgelegd.

Vers 52 geeft ons nu de kern, het waarachtige teken of wonder dat de discipelen zouden meemaken. En het is dat wonder dat de waarachtige grondslag van hun geloof is. Niet de wonderlijke tekenen van genezing en alwetendheid en almacht. Het waarach-

tige teken vinden we in vers 52, ingeleid met de woorden "Voorwaar, voorwaar". Met deze woorden wordt altijd een nieuwe opening ingeleid. "Van nu af zult u de hemel geopend zien en de engelen van God opklimmen en neerdalen op de Zoon des mensen." Dat is een verwijzing naar Genesis 28. Jakob krijgt daar te horen dat God Zijn beloften aan hem en zijn familie en nageslacht zou gaan vervullen. De belofte die ooit aan Abraham gegeven was. Ik zal jou tot een natie maken, ik zal jouw volk zegenen, ik zal verlossing brengen aan jouw volk, ik zal de hemel openen en de engelen heen en weer laten gaan om jou te beschermen en voor jou te zorgen tot dat de belofte vervuld zal zijn. Wat Jezus hier zegt is eenvoudig dat de macht van de hemel in Zijn bediening, in Zijn verkondiging zichtbaar zou worden. Jezus zegt hiermee tegen Nathanael: je zult zien in de wonderen die Ik doe, dat God met Mij is, en dat Hij Zijn beloften in Mij zal waarmaken. De wonderen zijn er niet voor zichzelf. Ze worden ook niet gedaan alleen maar om mensen te helpen – anders zou Jezus wel een bovennatuurlijk hospitaal hebben geopend om tot in eeuwigheid zieken te genezen. De wonderen zijn er om getuigenis af te leggen van het feit dat God waarachtig en volledig in Jezus van Nazareth present was. En dat op die manier, in de vernedering van de Zoon van God als mens, in wie tevens Gods genade en waarheid openbaar zijn geworden, God de belofte van Daniel 7 waar maakt.

Want de Zoon van God is ook de waarachtige Zoon des mensen. In Daniël vinden we de titel "Zoon des Mensen" – "Hem werd gegeven heerschappij, eer en koningschap, en alle volken, natiën en talen moesten Hem vereren. Zijn heerschappij is een eeuwige heerschappij, die Hem niet ontnomen zal worden, en Zijn koningschap zal niet te gronde gaan." (Dan. 7:14) Dat is wat Jezus hier zegt. Niet alleen dat ene bijzondere vermogen van alwetendheid, dat werd gedemonstreerd aan Nathanael, maar het voortdurende en krachtige getuigenis, dat de macht van de hemel aanwezig is bij en in Hem, die de beloofde Zoon des mensen is.

Wat betekent dan die verwijzing naar engelen die opklimmen en neerdalen? Het hele leven van Jezus is omringd door engelen, door

bijzondere manifestaties van Gods macht. De engelen spraken tot Zacharias en zeiden dat de voorloper, Johannes de Doper geboren zou worden. Engelen spraken tot Maria, de moeder van Jezus. Een engel waarschuwde Jozef in de droom. Een koor van engelen kondigde de geboorte van Christus aan, tegenover de herders in het veld. De engelen kwamen aan het eind van de periode van 40 dagen in de woestijn, om Hem te dienen. Er zijn engelen bij het graf, er zijn engelen die Hem bij zijn Hemelvaart omringen. Hij had voortdurend de macht om een legioen van engelen op te roepen om Zijn wil te doen, zo getuigt Jezus tegenover Pilatus. Daarom is de verwijzing naar Genesis 28 zo fraai. Engelen die opklimmen en neerdalen tussen hemel en aarde. Een levende, sterke verbinding tussen hemel en aarde in het leven van Jezus.

Heel schematisch kun je in dit gedeelte zien hoe een mens behouden wordt. In de eerste plaats moet er een zoekende ziel zijn. Dat zagen we al in het vorige gedeelte, in vers 38. Jezus draait zich om en hij ziet Andreas en Johannes achter Hem aanlopen. Hij vraagt: "Wat zoeken jullie?" Ze zoeken het Lam Gods over Wie Johannes de Doper heeft gesproken, Die zou dopen met de Heilige Geest en Die de verlossing van zonde en schuld zou brengen. En dan zegt eerst Andreas tegen Simon, dat hij de Messias heeft gevonden. En zo zegt Filippus tegen Nathanael, dat hij de Messias heeft gevonden. Je kunt Hem alleen vinden als je Hem zoekt. "Zoekt en u zult vinden. Klopt en u zal opengedaan worden." Maar het motief achter dit zoeken is niet eenvoudige nieuwsgierigheid of een verlangen naar geluk. Het moet zijn uitgelokt door berouw en een geloof in de Schrift. De verkondiging van Johannes de Doper was gericht op bekering, een afzien van de oude en kwaadaardige wegen, een ommekeer – en dus een totale morele vernieuwing – in de richting van God. De belijdenis van de zonden die Johannes de Doper gevraagd heeft voorafgaande aan de doop, was en is een reëel onderdeel van dit zoeken naar de verlossing. Maar hij gaf ook onderwijs in de Bijbel, leerde zijn discipelen wat er in de profeten en bij Mozes over deze Messias gezegd was. Die twee motieven dus: berouw en geloof in de Schriften.

En dan het tweede. Dat zoeken heeft geen enkele zin behalve wanneer de Verlosser ook zoekt. Daarom zegt Jezus tegen Filippus: "Volg Mij." Het is Jezus die Zijn volgelingen zoekt en vindt.

En dan het derde. Er is ook altijd iemand nodig die getuigenis aflegt. Hoe zullen mensen het evangelie geloven, als dat evangelie hun niet wordt verkondigd? Het is weliswaar niet de verkondiging die mensen tot geloof brengt, want dat is het werk van de Heilige Geest. Maar het geloof, innerlijk gewekt door de Heilige Geest, wordt uiterlijk mogelijk gemaakt door het horen, het horen van de verkondiging van het evangelie.

En die verkondiging van het evangelie is altijd hetzelfde: "kom en zie!" Eerst komen. Daarin zit de gedachte dat je je oude manier van denken moet loslaten, dat je jezelf moreel moet oordelen in het licht van Gods Woord. Het is ook een komen in de zin van de schrift leren kennen, de Bijbel lezen, de verkondiging in de kerk horen. Dat alles is een komen. En dan ook nog het zien. Je ogen en je hart en je oren openstellen voor de Persoon over Wie de verkondiging gaat, over Wie de Schriften spreken. Zien met het innerlijk oog, inzien en tot je laten doordringen. Het heeft geen enkele zin om met verstandelijke redenties te proberen de overgang te maken van ongelof naar geloof. Dat wil niet zeggen dat bekering een onredelijke en blinde sprong in het geloof is. Maar het sluit wel uit dat we met het verstand, zonder de betrokkenheid van ons hart en geweten de keuze voor Christus kunnen maken. De Heilige Geest overtuigt ons van de zonde in ons hart, van de noodzaak van verlossing, en wijst op Hem die onze Verlosser wilde zijn.

En wij? Wij hebben alleen maar als taak – dat heeft de bediening van de verzoening – om mensen ertoe op te roepen zich te laten verzoenen met God. Kom en zie! - zeggen wij. Om aan onze naasten en burens en familie te zeggen, wat Filippus tegen Nathanael zegt. Wat zegt hij dan? God wil verlossing schenken. De Zoon van God is gekomen en wilde die verlosser zijn. En als jij jezelf aan die verlosser toevertrouwt, zul je de genade en de waarheid van God leren kennen. Dan zul je vergeving ontvangen van je zonden en bevrijding

van je schuld en zul je in de kracht van de Heilige Geest nieuw leven ontvangen. Het leven namelijk zoals God het bedoeld heeft.

9. Een bruiloft in Kana

Joh. 2:1-12

Het eerste hoofdstuk van het evangelie naar Johannes hebben we nu besproken. De eerste 18 verzen gaven ons de theologie van Johannes: Jezus is het vleesgeworden Woord, het Leven en het Licht van de mensen. Hij is de Eniggeboren Zoon van God. Wie Hem aanneemt, in Zijn Naam gelooft, mag zichzelf een kind van God noemen. Johannes de Doper wordt in dat gedeelte meteen al genoemd als degene die het eerste getuigenis aflegt – want dit evangelie is een boek vol getuigenissen, Johannes wil bewijzen dat Jezus de Zoon van God is door getuigen op te roepen. Vanaf vers 19 komen we de eerste getuigen tegen: eerst Johannes de Doper zelf, daarna drie discipelen van Johannes de Doper: Andreas, Simon en waarschijnlijk Johannes de evangelist zelf. Dan horen we over de eerste roeping van discipelen: Filippus en Nathanaël. En dat getuigenis is steeds hetzelfde geweest. “Wij hebben gevonden de Christus” over Wie het Oude Testament geschreven heeft. En het getuigenis wordt doorgegeven: “Kom en zie!” We kregen het getuigenis van Nathanaël: “U bent de Zoon van God, de koning van Israël.” En ten slotte het getuigenis van Jezus zelf met een verwijzing naar Daniël 7. “U zult grotere dingen zien dan deze ...Van nu af zult u de hemel geopend zien en de engelen van God opklimmen en neerdalen op de Zoon des mensen.”

We beginnen nu te lezen in het tweede hoofdstuk. Hoofdstuk 2 tot en met 12 vertelt ons over de daden van Christus – de “grotere dingen dan deze” –, en geeft ons hun uitleg. Men noemt dat wel het boek van de “tekenen”. Tot en met hoofdstuk 12 vinden we 7 tekenen die op zichzelf een getuigenis vormen voor de belijdenis, dat Jezus de Zoon van God is. Dit zijn ze: De verandering van water in wijn in hoofdstuk 2. De genezing van de zoon van de hoveling in hoofdstuk 4. De genezing van de verlamde in hoofdstuk 5. De wonderbare broodvermenigvuldiging in hoofdstuk 6 en in datzelfde hoofdstuk vinden we ook dat Jezus loopt op het water van de zee van Galilea. De genezing van de blinde vinden we als het zesde te-

ken in hoofdstuk 9, en het zevende teken is de opwekking van Lazarus in hoofdstuk 11. Uiteindelijk zal Johannes nog een achtste wonder vermelden, maar dat is na de opstanding in hoofdstuk 21, de wonderlijke visvangst.

Ons onderwerp vandaag is het eerste wonder dat Jezus verricht, wanneer Hij aanwezig is op de bruiloft in Kana. We gaan dus van het mondeling getuigenis naar de daden en wonderen van Jezus zelf. Waarom verricht Jezus deze wonderen? We lezen in vers 11 van dit hoofdstuk, dat Jezus met dit wonder Zijn heerlijkheid heeft geopenbaard. En Johannes schreef al in de proloog, dat hij de heerlijkheid van het vleesgeworden Woord gezien had: “vol van genade en waarheid.” De heerlijkheid van Jezus betekent hier niets anders dan zijn godheid – niet “goddelijkheid” want dat is een eigenschap die ook aan het scepel kan toekomen, iets kan heel sterk lijken op God en heet dan goddelijk. Heerlijkheid is alles wat God is in zichzelf, in Zijn karakter, in Zijn persoonlijkheid, in al Zijn eigenschappen. Maar met de openbaring van Zijn godheid zien we niet iets wat absoluut ver van ons staat, we worden niet ver boven ons eigen mens zijn uitgetild, zoals in een mystieke beleving, aangezien die godheid op ons toekomt. “Vol van genade en waarheid” betekent dat wij God ervaren in de vorm van genade – goedheid die ons herstelt en voltooit – en waarheid. Waarheid die ons inzicht geeft en doet begrijpen wie wij zijn tegenover God. Het is net als met de zon. De zon zelf kun je niet zien, maar je kunt de zon wel waarnemen door het licht en de warmte die ervan uitgaan. De zon is nog veel meer dan alleen licht en warmte, maar dat is wat wij ervan kunnen ervaren. Zo openbaart de Zoon van God Zijn heerlijkheid ook op een manier die wij mensen kunnen waarnemen, door de genade en de waarheid die van Hem uitgaan.

Daaruit kunnen we nog iets leren. In elk van de wonderen laat Jezus Zijn godheid zien door Zijn macht over de natuur te demonstreren. Hij is de schepper, want “Alle dingen zijn door het Woord gemaakt, en zonder dit Woord is geen ding gemaakt dat gemaakt is.” (1:3) Maar het gaat bij de tekenen niet alleen maar om de demonstratie van Zijn macht over de natuur. Jezus had macht om de

hele stad Jeruzalem op te tillen en boven de zee te laten hangen, en dan had Hij kunnen zeggen “geloof in Mij, anders laat ik je in de zee storten.” Maar dat is niet de manier waarop Hij Zijn macht heeft gedemonstreerd. Daarom is het zo belangrijk dat Johannes schrijft dat deze heerlijkheid gezien werd “vol van genade en waarheid.” Het is geen puur machtsvertoon wat we hier tegengekomen. Het gaat dus uiteindelijk ook niet om het bovennatuurlijk karakter van het wonder, en daarom spreken we liever over “wondertekenen”; het zijn miraculeuze gebeurtenissen die een getuigenis afleggen, die iets willen zeggen over het karakter van God en niet alleen maar over de macht over de natuur die God uiteraard heeft.

We komen nu bij het verhaal zelf. “Op de derde dag,” lezen we, “was er een bruiloft.” Er zijn dus een paar dagen verlopen tussen het gesprek met Nathanaël en deze bruiloft. Die twee dagen waren nodig om de reis naar Kana te maken. (Of: één dag reizen, en dan de sabbat, dat is zelfs het meest waarschijnlijke, want de afstand was niet zo groot.) We zitten nu ongeveer 12 km verwijderd van Nazareth. Jezus is thuis. Zijn broers en zusters en neven en nichten zijn allemaal daar in Kana, en ook zijn moeder is daar. Het is helemaal niet vreemd dat ze daarbij was, want ze zal met de bruid en bruidegom bekend zijn geweest en misschien wel verwant zijn. Het ligt zelfs voor de hand dat het om familie van Maria en Jezus gaat, omdat je haar ziet optreden als een soort assistente. Ze is op een of andere manier betrokken bij de organisatie van het geheel. Daarom spreekt ze Jezus aan wanneer er een tekort aan wijn ontstaan is, en daarom geeft ze het advies aan de dienaars, dat zij moeten doen wat Jezus tegen hen zeggen zal.

Waarom heeft Jezus zijn eerste wonderteken juist hier gedaan? Wat je ziet in dit gedeelte is de overgang van Jezus’ optreden in het betrekkelijke isolement van de familie, naar Zijn publieke optreden. Johannes de Doper was Zijn neef, de discipelen die met Hem mee gingen moeten ook tot de ruime familiekring behoord hebben, want ook zij waren uitgenodigd voor de bruiloft. Dat lezen we immers in vers 2. Ook de discipelen waren uitgenodigd. Maar dat kan alleen maar als zij bekenden waren van de bruidegom of de bruid, of zelfs

tot de familie behoord hebben. Nathanaël woonde in Kana en was misschien om die reden alleen al uitgenodigd. Tot dusver is Jezus dus nog alleen maar binnen een kleine kring van familie en vrienden bekend geworden. En in die kring doet Hij Zijn eerste wonder.

Tussen haakjes, het lijkt duidelijk te zijn dat Jozef niet meer leeft. Daar moeten we even bij stilstaan. Nathanaël wist wel dat Jezus de zoon van Jozef was. Maar dat houdt blijkbaar niet in dat Jozef nog leefde. Op de bruiloft horen we echter helemaal niets over Jozef. Het zelfstandige optreden van Maria suggereert, dat zij gewend was om al haar zorgen aan haar zoon door te geven, terwijl zij normaal gesproken haar echtgenoot als eerste had aangesproken. Na de dood van Jozef zal Jezus vermoedelijk diens plaats hebben ingenomen als hoofd van het gezin. En nu zijn ze in Kana en het lijkt duidelijk dat Jozef daar ontbreekt. In ieder geval moet Jozef al gestorven zijn vóórdat Jezus stierf aan het kruis. Anders zou Hij aan het kruis niet gezegd hebben, dat een geliefde discipel van hem – Johannes dus – Zijn moeder in huis moest nemen. (19:26)

Terug naar Kana. Een bruiloft in die tijd was een belangrijke sociale gebeurtenis. De hele gemeenschap was daarbij betrokken. Normaal gesproken zou het beginnen op een woensdag met een heel groot feest. En daarna zou de ceremonie van het huwelijk worden voltrokken. En vanaf die woensdag zou het tussen de 2 tot 7 dagen duren, met elke dag een feest, afhankelijk van de rijkdom die je bezat. Bij de rijksten duurde het huwelijksfeest zelfs twee weken. Je onderbrak dus je werk, je bewerkte het land niet meer, maar je ging naar het huis van de bruiloft en je had een week lang feest. In een tijd met zoveel armoede en hard werken was een bruiloft een zeer belangrijke uitlaatklep, een gelegenheid voor vreugde voor een hele gemeenschap. Jezus en de discipelen en de hele familie zijn uitgenodigd voor een dergelijk uitgebreid feest. De uitnodiging voor Jezus zal Hem trouwens bereikt hebben terwijl hij onderweg was naar Nazareth.

Het is heel bijzonder dat het eerste wonder van Jezus plaatsvindt tijdens een huwelijk. Dat is niet alleen maar om te bevestigen hoe belangrijk het huwelijk is. Het wonder is ook niet alleen maar be-

doeld om het succes van het feest te garanderen. Sommigen hebben daar de nadruk op gelegd, dat Jezus door Zijn aanwezigheid op het huwelijk het huwelijk zelfs als instelling heeft geheiligd. De rooms-katholieke kerk ontleent hieraan het idee, dat het huwelijk een sacrament is. Daar kun je zeker aan denken, – maar dan niet als sacrament, dat van betekenis is voor de verlossing, maar alleen als een goddelijke instelling – maar het is niet de hoofdzaak. Het huwelijk tussen een man en een vrouw was ook een belangrijk beeld voor de relatie tussen God en Israël. En ik zei al dat bij elk huwelijk de hele gemeenschap betrokken was. Maar het is net alsof het huwelijk van een man een vrouw een kleine weerspiegeling is van de relatie tussen God en Israël, zoals veel later Paulus ook het verband zal leggen tussen het huwelijk en de relatie van Christus en Zijn gemeente, namelijk in Efeze 5.

Goed, er was dus een huwelijk gaande. En dan komt er een probleem. De wijn raakt op. We moeten niet vergeten hoe catastrofaal dat was. Je richt een feest aan voor meerdere dagen voor een zeer grote groep van mensen, die iedere dag wijn drinken. Iets anders was er ook niet te drinken. Water kon niet worden gedronken omdat het niet zuiver was. Je kon er ziek van worden of zelfs aan doodgaan. Maar ook wijn kon niet zomaar worden gedronken, omdat dronkenschap tegen Gods wet inging en de wijn heel sterk was. Dus het idee was dat je de zeer sterke wijn vermengde met water, in een verhouding van één op drie of soms wel één op 10. Maar nu raakt de wijn op. Misschien is het verkeerd gemengd, misschien is er een verkeerde schatting gemaakt. Misschien zijn er wel meer gasten gekomen dan was ingecalculeerd. In ieder geval is het een sociale ramp. Voor de bruidegom betekende dit, dat de vader en de moeder van de bruid zouden gaan zeggen: “kijk eens aan, hij is niet eens in staat om de bruiloft goed te regelen, maar hoe kan hij dan zorgen voor onze dochter?” Het stel was vermoedelijk een jaar of langer al verloofd. De taak van de bruidegom in dat jaar was om een huis te bouwen voor zijn vrouw, en te laten zien dat hij voldoende geld kon verdienen om deze bruiloft te betalen en te tonen dat hij in staat was om die goed te organiseren. Daar had hij natuurlijk veel

hulp bij, en ook dat was een maatstaf voor zijn waardigheid. Het feest zou dus volkomen bedorven zijn voor de bruidegom, en voor die hele gemeenschap als er geen wijn meer te drinken was. En de bruidegom zou vol schaamte een einde aan het feest gemaakt hebben, en in plaats van dit geweldige feest dat ze zich nog jaren konden herinneren, zou de schande hem nog lange tijd bijblijven.

Maria komt het Hem vertellen. Ze zegt niet tegen Hem, kom jongen, verricht eens een wonder. Maar ze vertelt het Hem wel, omdat zij wist wie haar Zoon was. Misschien heeft ze wel gedacht dat dit Zijn grote kans was om te laten zien wie Hij was. "Laat deze mensen nou eens zien wie je werkelijk bent!" Zoiets. Het antwoord van Jezus lijkt op het eerste gezicht heel hard te zijn. "Vrouw" zegt Hij tegen haar. Waarom zegt hij niet langer moeder tegen haar? Omdat Hij zich begint te distantiëren van de familiekring, omdat Hij niet langer de plaats van zijn vader Jozef inneemt in het huisgezin, maar nu definitief de zaken van Zijn hemelse Vader gaat behartigen. Maar toch is het geen hard woord waarmee hij deze afstand tot zijn moeder schept. Het is eerder zoiets als "mevrouw", hoewel ook dat niet echt de emotionele betekenis van het woord "*gunè*" (uitgesproken als "gini") dekt. Het is een beleefd woord, maar het sluit de relatie van moeder en zoon nu uit. Met het woord moeder zou Hij de menselijke relatie tussen Hem en Maria hebben benadrukt. Maar Jezus leeft niet langer alleen in die menselijke familierelatie. Vandaar dat Hij haar aanspreekt met "vrouw".

En dan zegt Hij: "Wat hebben wij dan gemeenschappelijk?" Letterlijk staat er: "wat is er aan jou en aan mij?" Hoe kan Maria de Zoon van God vertellen wat Hij moet doen? Is zij dan een medewerker van Hem? Hebben Hij en Maria gemeenschappelijk belang in deze situatie? De Zoon van God weet wat Hem te doen staat, Hij weet dat de wijn bijna op is. Hij weet alle dingen. En alleen Hij weet of Hij hier een wonder moet verrichten of niet. Hij zegt dus niet tegen Maria dat Hij niet van plan is om iets aan de situatie te doen, maar Hij zet haar op haar plaats. Hij zegt dus in feite: "dat is voor Mij een zorg en niet voor jou." Terwijl het aan de oppervlakte lijkt alsof Hij zegt, "dat is jouw zorg en niet de Mijne." Hij zou nooit

zeggen dat het gebrek aan wijn alleen een zorg voor Maria was, waar Hij niets mee te maken wilde hebben, om dan vervolgens het probleem te gaan oplossen.

Maria heeft de boodschap begrepen. Daarom zegt ze tegen de dienaars dat ze maar moeten doen wat Hij ze ook maar zou zeggen. Zij wist dat Hij iets zou gaan doen. Zij begreep dat Hij had gezegd dat het nu Zijn zorg was en niet de hare. En zij begreep ook wat Hij bedoelde met de woorden: "Mijn tijd is nog niet gekomen." Want dat betekende dat Hij het op Zijn tijd zou doen, en niet op het moment dat zij geschikt achtte. Die uitdrukking komt een paar keer voor in dit evangelie, "Mijn tijd is nog niet gekomen." Het is alsof Jezus een heel precies tijdpad volgt, waar alles precies op Gods tijd gebeuren moet.

Dan horen we over de grote watervaten die daar geplaatst zijn. Water werd gebruikt om de handen te wassen voor het eten, dat was een ceremonieel vereiste, en de dienaars gebruikte het ook om de voeten van de gasten te wassen. Aan de omvang van de watervaten kun je aflezen hoe groot deze bruiloft geweest moest zijn. Er stonden zes watervaten van elk ruim 100 liter en dat betekent dat ongeveer 700 liter water tot hun beschikking stond. Nu geeft Jezus een opdracht aan de dienaars. Deze watervaten moeten tot aan de rand toe worden gevuld. Dat is geen geringe inspanning. Een groot aantal dienaars moesten naar de bron en terug met alles waarin ze maar water konden dragen om deze grote potten te vullen. Ik heb geen idee wat de dienaars gedacht moeten hebben, maar ik denk dat ze mopperend en vol onbegrip deze opdracht hebben vervuld. En dan zegt Jezus dat ze uit die potten moeten scheppen om het dan te brengen naar de leider van het feest. Dat was degene die verantwoordelijk was voor alle gasten en de tafelindeling en al het voedsel en die erop moest toezien dat iedereen voldoende te eten en te drinken kreeg. En daarom brachten ze het naar hem om hem te laten weten dat ze weer wijn hadden. Wanneer hij van de wijn proeft is hij echter overtuigd dat dit de beste wijn is tot dusver, de beste wijn die hij ooit geproefd heeft. En dan krijgt de bruidegom alle eer. Want hij zegt tegen de bruidegom, "Waar heb je deze wijn

bewaard? Je hebt ons te dusver de slechte wijn gegeven, en nu kom je hier aanzetten met deze wijn van superieure kwaliteit?”

Dat is het wonder. Het water was wijn geworden. Het is op het eerste gezicht volstreekte bijzaak. De ceremoniemeester zegt alleen maar dat het geweldig goede wijn is. Hij heeft geen idee waar deze wijn vandaan gekomen is, en de bruidegom begrijpt het ook niet. Het is een verborgen wonder. Alleen de dienaars weten het, en Maria en de discipelen weten het.

Laten we eens kijken wat dit wonder eigenlijk inhoudt. Wijn komt van druiven, druiven komen van de wijnstok, de wijnstok groeit in de grond en heeft aarde, water en zonlicht nodig om te groeien. Maar dit is wijn zonder druiven, zonder wijnstok. Dat is een wonder. Jezus maakt wijn uit het niets. Zoals alleen de schepper dat kan. Er is geen mens aan te pas gekomen om druiven te plukken of de zaadjes van de wijnstok te zaaien, niemand heeft de druiven geplukt, niemand heeft hoeven wachten tot het druiven rijp waren enzovoorts. Als Jezus het vleesgeworden Woord is, dan is het ook niet nodig dat mensen daar een bijdrage aan leveren. Het is net als met de wonderbare broodvermenigvuldiging. Waar komt het brood vandaan? Graan wordt geoogst, wordt vermalen, het wordt vermengd met water, melk en zout, en dan in een oven gebakken. Maar Jezus is het vleesgeworden Woord, Hij is de schepper. Hij is in staat brood te maken, zonder menselijke voorbereiding of ingreep. En bij die gelegenheid hebben ze ook vis gegeten. Waar komt een vis vandaan? Die wordt geboren in de zee, opgevisst door vissers en dan gebakken. Maar Jezus is het vleesgeworden Woord. Hij schept gebakken vissen uit het niets, en die vissen hebben geen vader en moeder gehad, en zijn niet opgegroeid in de oceaan, en zij niet gevangen door een visser, en niet gebakken in vuur.

O, ik weet wel bij al deze wonderen, dat er van die leuke, moderne interpretaties gekomen zijn. Het wonder kan worden verklaard als een trucje: Jezus heeft ergens nog wat wijn gevonden, gooit dat stiekem bij het water, en de mensen op het feest zijn al zo dronken, dat ze denken dat ze nu heerlijke wijn drinken. Het is in strijd met de tekst, en het slaat nergens op. Dronkenschap was tegen de wet

van God, en waarom zouden mensen die dronken zijn niet kunnen proeven dat ze water met een beetje wijn drinken? Het zou nog gevaarlijk geweest zijn ook, omdat een beetje wijn in water dat water niet voldoende zuivert. Dat was nou precies de reden dat ze geen water dronken, zonder het met ten minste één op drie delen wijn aan te vullen. En bij de wonderbare broodvermenigvuldiging wordt er gezegd dat de mensen zich plotseling herinneren dat ze allemaal wel wat te eten bij zich hadden, en dat het eigenlijke wonder was, dat ze dat nu met hun burens gingen delen. Maar dat was helemaal geen wonder geweest, dat was gewone beleefdheid. En het is volkomen in strijd met de tekst, die nadrukkelijk zegt dat de mensen helemaal niks bij zich hadden om te eten. Zo heb je het wel mooi opgelost voor het verstand, denk je, maar juist verstandelijk zit je nu in grote problemen. Want als dat het wonder is, waarom vermeldt de tekst dat dan niet?

Ik heb er in mijn leven lang over moeten nadenken. Ik heb ook tot de mensen behoort die niets liever deden dan de wondertekenen uitleggen met een of andere natuurlijke verklaring, om dan alleen maar de vage boodschap over te houden dat vreugde op een bruiloft goed is, en dat het delen van je voedsel goed is, wat ik ook zou kunnen weten zonder de bijbel te lezen. Maar als Jezus het vleesgeworden Woord is, dan is Hij de schepper die nu deel uitmaakt van Zijn schepping. Zou er iets te wonderlijk voor Hem zijn? Ik raak er nu juist van onder de indruk, dat het wonder zo bescheiden, zo klein, zo weinig opzienbarend is. Het is geen wonder om indruk te maken op de menigte. De feestgangers hebben alleen maar wijn gedronken, en vage geruchten gehoord over Jezus' betrokkenheid daarbij. Het heeft zelfs op de dienaars zo weinig indruk gemaakt, dat ze niet besloten hebben om Jezus te gaan volgen. Het is een uitzonderlijk wonder, een daad die heel eenvoudig bewijst dat Jezus God de schepper zelf is. Maar het is vol genade en waarheid. Dat is wat hier zo'n indruk maakt. Jezus is gekomen om het menselijke leven tot zijn volle bestemming te brengen. Daarom helpt hij de bruidegom en geeft Hij wijn aan de feestgangers. Maar Hij is niet gekomen om mensen onder de indruk te brengen van Zijn macht. Zijn

heerlijkheid bestaat niet in macht en aanzien, maar in genade en waarheid.

Dat is het wonder. Maar wat is nu het teken? Daar kan ik kort over zijn. De watervaten zijn bedoeld om de handen en de voeten te wassen van de gasten. Gedeeltelijk is dat een ceremonieel voorschrift. Ze hebben de handen gewassen, een zegenspreuk uitgesproken, en daarna pas brood gegeten. Ook bij de bruiloft is de God van Israël en Zijn Thora bij alles betrokken. Maar er is geen wijn. De wijn van de Messiaanse tijd, de wijn van de vervulde beloften van God, van het koninkrijk, die hebben ze zelf niet voldoende bijeen kunnen brengen. Jezus laat hier zien, niet alleen dat Hij de schepper is, maar ook dat hij de Messiaanse koning is. Hij brengt de wijn, waar het volk niet verder komt dan het water van de reiniging. Hij brengt de vervulling van het koninkrijk, waar het volk niet verder komt dan de uiterlijke vervulling van de geboden. Zij reinigen de handen met water, Hij reinigt het hart met de Heilige Geest. Dat is het teken.

Hoe kunnen mensen dit wonder gezien hebben en vervolgens toch Jezus negeren? De dienaars hebben het gezien, en negeren Hem. Ook van de broers van Jezus lezen we later dat zij niet in Hem geloofd hebben. Jezus heeft Zijn heerlijkheid hier getoond, vol van genade en waarheid, en sommige mensen hebben wel het bovennatuurlijke gezien, maar dat vervolgens genegeerd en ze hebben de heerlijkheid miskent die daarin openbaar geworden was. Maar dat was ook niet de reden dat Jezus dit wonder heeft verricht. Hij deed het voor Zijn discipelen. Een eenvoudig wonderteken binnen de kring van de familie, bestemd voor de ogen en oren van de discipelen. Daarmee eindigt immers vers 11: “en Zijn discipelen geloofden in Hem.” Maar zij geloofden al in Hem, op grond van het getuigenis van Johannes de Doper, op grond van hun gesprekken met Hem, op grond van wat zij in deze Persoon gezien hadden. De vorm van het werkwoord dat hier wordt gebruikt, suggereert dan ook dat zij in hun geloof werden bevestigd, niet dat zij pas nu in Hem begonnen te geloven. Maar het was belangrijk voor hun eigen missie, dat de discipelen een vast en zeker geloof in Hem zouden hebben. Zij

mochten zien – zoals een ieder die in Hem gelooft – wat Zijn heerlijkheid is. “Een heerlijkheid als van de Eniggeborene van de Vader, vol van genade en waarheid.”

10. De Tempelreiniging

Joh. 2:13-25

Wij hebben vaak een beeld van Jezus als een mens vol liefde en ontferming, een aardige man die alleen maar vriendelijke dingen zei. Instinctief reageren wij met afwijzing als we lezen dat Jezus soms helemaal niet aardig was. In het gedeelte dat wij nu voor ons hebben, krijgen we een inzicht in de persoonlijkheid van Jezus, dat met dat vriendelijke beeld in strijd is. Jezus is in één opzicht volkomen onverdraagzaam. Hij verdraagt het niet, wanneer mensen God niet eerbiedig benaderen. Hij wordt woedend wanneer Hij ziet dat mensen in de Tempel de Naam van God misbruiken om er handel mee te drijven. Jezus Christus eist eerbied tegenover God.

Dat is een algemeen beginsel in de bijbel. Het is een principe dat in de schepping is ingebouwd. God eist dat alles wat Hij geschapen heeft Hem eer geeft. Dat is geen vreemde zelfzuchtige eis! Wanneer het schepsel de Schepper eer bewijst, handelt het in overeenstemming met zijn eigen geschapen natuur. Door God te dienen, leeft het daarom ook geheel volgens het eigen beginsel van leven. Alles in de schepping doet dat ook, ondanks het feit dat de schepping als geheel aan het verderf is bloot gesteld door de zonde in de wereld. Alle schepselen blijven desondanks handelen volgens hun eigen natuur, behalve zondige mensen.

En daarom is de Zoon van God gekomen, zodat het weer mogelijk wordt dat zondige mensen God de eer geven die Hem toekomt, zodat ze weer beantwoorden aan het doel waartoe ze geschapen zijn. En alles wat uiteindelijk God niet zal verheerlijken, Hem niet de eer zal geven die Hem toekomt, alles wat niet in overeenstemming is met Zijn wezen, dat zal Hij uiteindelijk moeten verwijderen. Dat is het oordeel. Daarom is het zo belangrijk om God te eren, en voor een christen betekent dat alle eer te geven aan de Zoon van God, die de heerlijkheid van God openbaart en is.

Het is zeker waar dat Jezus Christus kwam om te openbaren dat God een God van liefde is. Maar we kunnen niet spreken over Gods liefde, als we niet *ook* – ik zal niet zeggen *eerst* – gesproken hebben

over de zonde. De kern van de zonde is ongeloof, en de kern van ongeloof is afgoderij, en de kern van afgoderij is dat God niet de eer krijgt die Hem toekomt.

In ons gedeelte gaat Jezus de Tempel binnen. Dat is wat Johannes ons vertelt. Het is de eerste keer, aan het begin van Zijn zending. Hij zou nog een keer de Tempel binnengaan, maar dat is aan het einde van Zijn zending, vlak voor het Paasfeest wanneer Hij gekruisigd wordt. Dat vinden we in de andere evangeliën. Hier komt Hij de Tempel binnen en Hij heeft in het geheel geen boodschap van liefde, maar Hij brengt een oordeel. Dat zou ons niet mogen verbazen. De boodschap van Gods liefde is betekenisloos als mensen niet eerst begrijpen dat hun zonden een oneindige afstand scheppen tussen hen en God.

Jezus gaat naar Jeruzalem. Elke Joodse man gaat elk jaar voor het Paasfeest naar de Tempel in Jeruzalem. Er zullen er in die tijd meer dan 2 miljoen geweest zijn, 2 miljoen joden in Jeruzalem vierten het Paasfeest. Op de 10e dag wordt een lam gekocht, op de 14e dag wordt tussen 3 en 6 uur 's middags dat lam geslacht, en die avond wordt er feest gevierd. Daarmee werd herdacht dat God het volk uit Egypte bevrijd had. Met dat feest werd dus ook herdacht dat God machtig is om in de geschiedenis van mensen in te grijpen. Op dezelfde manier is de opstanding van Jezus voor de kerk een gedachtenis aan de bijzondere macht die God heeft in de geschiedenis. (Geen abstracte almacht, maar wel het vermogen op subtiele en geweldloze wijze de geschiedenis in de richting van het einddoel te brengen.)

Die 2 miljoen joden hadden een lam nodig. Dus moesten er mensen zijn om de dieren van het offer te verkopen. Er zullen minstens 100,000 lammeren nodig zijn geweest elk jaar. En omdat handel alleen was toegestaan in een reine muntsoort, waren er ook geldwisselaars. – Die handel was niet toegestaan in Romeinse munt, omdat op die munten een afbeelding van de goddelijke keizer was aangebracht en het hanteren ervan dus een vorm van afgoderij was. – Op zich was dat niet erg. In de straten van Jeruzalem hadden deze handelaren hun werk kunnen doen. Het was immers niet praktisch,

wanneer je van ver moest komen naar Jeruzalem, om het lam met je mee te nemen. Maar toen werd er een beslissing genomen met grote religieuze gevolgen. Waarom zou je die handelaren niet laten werken in de voorhof van de heidenen? Dat was toch een gedeelte van de Tempel met een lage graad van heiligheid. En dus werd er in de ruimte die bestemd was voor heidenen om de God van Israël te aanbidden, handel gedreven in allerlei offerdieren en waren er wisselkantoren. En dan komt de Messias naar de Tempel, zoals de profeet Maleachi al gezegd had: “plotseling zal naar Zijn Tempel komen die Heere Die u aan het zoeken bent ... Maar wie zal de dag van Zijn komst verdragen?” (Mal. 3:1, 2) Even verder in de profetie wordt gesproken over de reiniging van de Levieten, en dat de Messias daar zal zitten als iemand die zilver smelt en reinigt. Zo komt Jezus hier in de Tempel, als een directe vervulling van de profetie van Maleachi.

De voorhof van de Tempel was op dat moment een chaos. Overal in de stad en ook hier waren grote menigten bijeen. En de meeste van hen liepen nu rond bij de Tempel, omdat daar de aanbidding plaatsvond. Met het woord Tempel bedoelen we nu het hele complex van gebouwen en omheinde ruimten rondom de eigenlijke Tempel – met het Heilige en het Heilige der Heiligen. Misschien was het wel zo gegaan, dat de voorhof de beste plaats bleek te zijn om dieren te verkopen, de handelaren waren beetje bij beetje opgeschoven van de straat naar de voorhof, door onderlinge wedijver gedreven. En ze probeerde allemaal hun eigen waren aan de man te brengen in competitie met anderen.

En omdat ze dit alles alleen rond het Paasfeest konden verkopen, gingen de prijzen behoorlijk omhoog. Er is iemand die heeft uitgerekend dat duiven, die het hele jaar door voor een luttel bedrag van misschien maar 20 eurocent konden worden gekocht, op deze plaats en in die tijd van het jaar meer dan € 50 moesten opbrengen. Iets dergelijks gold ook voor de geldwisselaars. Iedereen moest een jaarlijkse belasting betalen aan de Tempel en dat werd tijdens het Paasfeest gedaan, en die betaling kon alleen plaatsvinden in Joodse munt. En uiteraard vroegen de geldwisselaars daar een kleine vergoeding voor. En ook die vergoeding was in deze tijd exorbitant

hoog, zodat het moeilijker en moeilijker werd vooral voor arme mensen om hun bijdrage aan de Tempel te leveren. De Tempel die bedoeld was als een plaats voor aanbedding en gebed leek dus voor het oog van de menigte veranderd te zijn in een grote marktplaats. Er was geen aanbedding, en er was geen eerbetoon aan God en om die reden was Jezus zo boos.

Daarom deed Hij wat we lezen in vers 15. Hij maakte voor zichzelf een zweep van alle touwen die op de grond lagen – touwen waarmee de dieren naar binnen waren gebracht. En dan lezen we: “dreef Hij ze allen de Tempel uit.” Wie zijn dan deze “allen”? Het Griekse woord dat hier gebruikt wordt, wordt meestal gebruikt om naar “alle mensen” te verwijzen. Hij gebruikte de zweep niet voor de schapen en de ossen. Jezus ging die Tempel binnen en liep met Zijn zweep van links naar rechts en dreef de mensen uit de voorhof. Hij maakte de Tempel leeg. Dat is geen halve maatregel. De Messias zet Zijn kracht in. Als Hij wil dat mensen in beweging komen, dan komen ze in beweging. Zo dreef Hij al die mensen die daar waren de Tempel uit en die namen haastig hun dieren mee, en daarna liep hij naar de tafels van de geldwisselaars en keerde ze om. En daarna gaf Hij bevel aan de mensen die duiven in kratten hadden neergezet en zei simpel tegen hen: “pak je spullen en ga weg.”

Waarom is dit dan een getuigenis dat Jezus de Zoon van God is? In de eerste plaats moeten we ons deze scène eens goed voor ogen stellen. Twee miljoen joden willen in Jeruzalem het Paasfeest vieren. Op elk moment van elke dag zullen er duizenden in de voorhof hebben rondgelopen om daar hun offerdieren te kopen. Of, als ze van verre waren gekomen, de Tempel eens te bekijken. Maar Jezus heeft al die duizenden uit de Tempel verjaagd. Dat is op zich al een bewijs van Zijn bovennatuurlijke kracht en macht. De mensen zijn onder de indruk van Hem en gaan blijkbaar rustig weg – als dat niet rustig was gegaan, zouden de Romeinen ongetwijfeld hebben ingegrepen. Die konden het Tempelplein overzien vanaf de Burcht Antonia waar zij gelegerd waren. En zelfs als vanwege het Paasfeest, een groot deel van de Romeinse bezetting buiten Jeruzalem was gelegerd, dan nog zouden er voldoende soldaten zijn geweest om een

einde te maken aan dit opstootje. Het is echter geen opstootje. De mensen verlaten rustig de voorhof op het bevel van Jezus. Het tweede bewijs is wat Hij hier zegt: "maak niet het huis van Mijn Vader tot een huis van koophandel." (Vers 16.) Dit is de Zoon die het Huis van Zijn Vader leeg maakt. En dat heeft een belangrijk gevolg. We vinden aan het eind van het evangelie naar Mattheus een belangrijke uitspraak. Daar lezen we na de tweede keer dat Hij de Tempel heeft gereinigd, dat Hij het oordeel over Jeruzalem aankondigt. Dan zegt Hij: "uw huis wordt als een woestenij voor u achtergelaten." (Mat. 23:38) Het is niet langer het huis van Zijn Vader! Het Huis is gereinigd, maar niet om het opnieuw te gaan gebruiken, maar als een teken dat nu iemand anders het waarachtige Huis van God is geworden: Jezus spreekt nu over Zijn lichaam, dat de Tempel van God is.

Het oordeel over de Tempel is duidelijk. Het is in overeenstemming met het Oude Testament. Wat wil God van Israël? De schrijver van Psalm 51 wist het: "Want U vindt geen vreugde in offers, anders zou ik ze brengen; in brandoffers scheidt U geen behagen. De offers voor God zijn een gebroken geest; een verbrijzeld en verslagen hart zult U, o God, niet verachten." (Psalm 51: 18,19) De Tempel bracht offers waarin God geen behagen meer had; in de prediking van Johannes de Doper ging het om die "gebroken geest, het verbrijzeld en verslagen hart." Het ging om bekering en berouw en vernieuwing van leven door de Messias. Wat God werkelijk zocht was de bekering van Israël, de afkeer van de afgoderij, van het dienen van Mammon, van de haat die in het hart leefde, van de verstoktheid waarmee men een eigen gerechtigheid wilde oprichten waar God in feite buiten stond. De handel in offerdieren op de voorhof van de Tempel, was een zichtbaar teken van de vervreemding tussen de God van Israël en de Tempel die Zijn Huis geweest was, maar dat nu niet meer kon zijn.

Christus veegt de Tempel leeg en reinigt het van alle handel. Vlak voor zijn dood reinigde Hij de Tempel opnieuw. Hij stierf als een waarachtige Paaslam precies in de uren dat het Paasoffer in de Tempel werd gebracht, en daarmee maakte God een einde aan de-

ze offerdienst. En bij Christus' dood scheurde God het voorhangsel door midden, van boven naar beneden, het voorhangsel dat een afscheiding vormde tussen het Heilige en het Heilige der Heiligen, en maakte op die wijze een definitief einde aan de dienst in de Tempel. Want het maakte duidelijk dat de Heere God niet langer in de Tempel wonen kon. Tenslotte vernietigde Hij de Tempel zelf in het jaar 70, toen het met de grond werd gelijkgemaakt. Zo handelde God door middel van de Romeinen met de Tempel in Jeruzalem.

Is er vandaag nog een Tempel van God? Jazeker. God heeft een nieuwe Tempel gebouwd. Tijdens Zijn leven op aarde was Jezus Christus die Tempel, omdat de Heilige Geest in Hem woonde. En na Zijn opstanding en na de komst van de Heilige Geest is er opnieuw een Tempel op aarde, een Tempel in de Geest. Dat is wat Paulus zegt tegen gelovigen: weten jullie dan niet dat jullie de Tempel zijn van de Heilige Geest? Jullie zijn een heiligdom dat niet met handen gemaakt is. Iedereen die Jezus Christus als Heer belijdt, vormt met alle andere gelovigen de Tempel van de Heer in de Geest.

11. Twee confrontaties

Joh. 2:18-25

Het tweede hoofdstuk van Johannes beschrijft vanaf vers 13 drie confrontaties tussen Jezus en de mensen. De eerste confrontatie hebben we al besproken; die vond plaats in de Tempel tussen Jezus en de verkopers van schapen en duiven, en de geldwisselaars. Het is een bewijs van Zijn goddelijke autoriteit: Hij dreef ze allen de Tempel uit. En het woord "allen" betekent werkelijk iedereen. Duizenden mensen zijn op het gezag van de Messias uit de voorhof naar buiten gegaan. "De ijver voor het Huis van Mijn Vader heeft mij verslonden." (Zoals Psalm 69: 10 het zegt.)

Nu komt er een nieuwe confrontatie, met de tegenstanders van Jezus – dus vinden we weer de term "Joden" – naar aanleiding van de "reiniging" van de Tempel. Ook in deze nieuwe confrontatie staat de godheid van Jezus ter discussie. We horen Johannes zeggen dat Hij almachtig is. (Hij verandert water in wijn.) We horen Johannes ons vertellen dat Jezus alwetend is. (Hij kende Nathanael voordat Hij hem zag.) We horen hem zeggen dat Hij Heer is van de Tempel, en dat hij kwaad kan worden wanneer God niet de eer krijgt die Hem toekomt. Er is "ijver" bij de Zoon van God voor de eer en de waardigheid van God in de hemel.

De Joden die Hem nu aanspreken, hebben het teken gezien van Zijn gezag over de Tempel en Zijn macht over de mensen. Zij trekken dat nu in twijfel. Jezus is immers geen priester of Leviet; welk recht heeft Hij om zich met de zaken van de Tempel te bemoeien? En dan vragen ze Hem om een teken. Niet zomaar een wonder-teken, want daar had Jezus al vele van gedaan. Dat lezen we ook in vers 23. "Velen geloofden in Zijn Naam, toen zij Zijn tekenen zagen die Hij deed." Maar dat zijn niet de tekenen die deze Joden in gedachten hebben, en die hen hadden kunnen overtuigen. De genezingen die Jezus volbracht en het uitwerpen van de demonen, het was voor deze mensen onvoldoende bewijs van de godheid van Jezus. Zij zochten geen teken dat op aarde werd verricht, dat men-

sen genas en heel maakte; zij zochten wel de openbaring van de Zoon van God in heerlijkheid, maar zij zochten Hem niet in de genade en de waarheid waarmee Jezus Zich juist aan de mensen, op menselijke maat, wilde openbaren. Zij verlangden een teken uit de hemel, een of andere astronomische gebeurtenis die alleen de overmacht van God zou demonstreren. Hier stond Jezus voor hen, een mens zoals zij, zonder een of ander fysiek teken van Zijn goddelijke herkomst. En Hij was bezig met de ziekten van mensen, en de macht van het Kwade over hen. Dat was niet de Messias die zij zich hadden voorgesteld. En zo geven ze zichzelf een excuus om niet in Hem te geloven: Hij doet geen hemelse dingen, Hij demonstreert niet Gods almacht, Hij is alleen maar bezig met zieken.

Daarom vragen zij om een teken van Zijn gezag. Welk teken kunt u ons laten zien, dat voor ons bewijst dat u, die geen priester of leviet bent, die niet de hemelse aanblik vertoont die wij verwachten van de Messias, dat voor ons bewijst dat u het gezag hebt over de Tempel? Het feit dat de mensen Jezus allen gehoorzaamd hadden, was dus blijkbaar onvoldoende. Ze konden tegen zichzelf zeggen, dat dat een goed geslaagde truc was van een goede volksmenner, of op zuiver toeval berustte. Alleen Zijn stem en een geïmproviseerd zweepje waren daar verantwoordelijk voor geweest. Er waren geen engelen zichtbaar geworden, er was geen enkele bovenaardse manifestatie van macht.

Welk teken krijgen zij dan? Jezus vertelt over het ultieme teken dat Hij zou verrichten waarmee Hij Zijn gezag definitief zou demonstreren, namelijk de opstanding. In het antwoord van Jezus zijn een aantal elementen te onderscheiden. In de eerste plaats zegt Hij: "breek deze Tempel af." Hij zegt daarmee dat Hij de waarachtige Tempel is, Hij is Degene in Wie de Geest van God woont. In de tweede plaats zegt Hij, dat zij – de Joden van het Sanhedrin en hun aanhangers – Zijn lichaam zouden breken. Het afbreken van deze Tempel is hetzelfde als de moord op Jezus. En dan het derde: "en in drie dagen zal Ik hem laten herrijzen." Jezus voorspelt hier Zijn opstanding uit de doden. Hij zegt hier nauwkeurig dat dat na drie da-

gen zou gebeuren. Welnu, dat is het teken, de demonstratie, van Zijn gezag over de Tempel die met steen was gebouwd.

Deze woorden van Jezus zijn als een lopend vuurtje door heel Jeruzalem heengegaan. We weten dat, omdat bij het haastige schijnproces tegen Jezus in het huis van de hogepriester Kajafas, de opgeroepen getuigen alleen nog maar dit weten te vertellen. Dat is het enige getuigenis. Dat Jezus gezegd heeft dat Hij de Tempel zal afbreken. Het is een mooi voorbeeld van slecht luisteren of van een opzettelijke verdraaiing. Jezus had gezegd dat zij, dat wil zeggen de Joden, de Tempel zouden afbreken, en dat Hij hem na drie dagen zou laten herrijzen. Maar dat is wat ze ervan maken in hun getuigenis, en dat moet ook, want het ging erom dat Jezus woorden tegen de Tempel had gesproken. Dat is het enige wat ze Hem kunnen verwijten, denken ze.

De tegenstanders van Jezus denken hier dat Zijn antwoord een grap moet zijn. 46 jaar lang is aan deze Tempel gebouwd. U zult hem in drie dagen laten herrijzen? Jezus doet geen enkele moeite om dit misverstand op te helderen. En daarmee eindigt deze confrontatie. We horen niet hoe het verder gegaan is. Jezus spreekt over de Tempel van Zijn lichaam, en zegt dat de opstanding het teken is van Zijn gezag over de stenen Tempel. De Joden horen Hem alleen maar dit wonderlijke woord spreken, en dat is alles wat ze van Hem te horen krijgen. Minstens hebben ze wel begrepen, dat Hij tegen hen zegt, dat het helemaal niet om de Tempel te doen is. De waarde van de Tempel heeft blijkbaar afgedaan, dat tenminste zullen ze begrepen hebben. En daarover zullen ze ongetwijfeld boos zijn geworden. Na de opstanding hebben de discipelen zich deze woorden herinnerd. En dan lezen we: "geloofden zij de Schrift" – alles wat in het Oude Testament over Hem geschreven stond, en dus ook de verwijzingen naar de opstanding – en ze geloofden "het woord dat Jezus gesproken had." De discipelen hebben dus niet onmiddellijk dit woord begrepen en geloofd, maar het is pas na de opstanding van Jezus duidelijk geworden.

En dan is er nog een tweede confrontatie. Tijdens dit Paasfeest heeft Jezus vele tekenen en wonderen verricht. En dat heeft succes

gehad. Velen geloofden in Zijn Naam op grond van deze tekenen. Mensen beginnen vertrouwen te krijgen in Jezus. Maar dan lezen we het wonderlijke woord, dat Jezus Zelf geen vertrouwen had in die mensen. "Hij vertrouwde Zich aan hen niet toe." In een paar zinnen wordt ons duidelijk gemaakt, dat Jezus God Zelf is, "want Hij wist Zelf wat in de mens was." Hij weet wat er werkelijk in hun harten leeft. Blijkbaar is hun geloof alleen maar op tekenen gebouwd, is het een vals geloof. Het gaat ook uiteindelijk niet om de tekenen, maar om het geloof in Zijn Persoon; het geloof dat zalig maakt is het geloof dat zich kan uitspreken in de belijdenis "U bent de Zoon van de levende God." Zo ver kwamen de mensen in Jeruzalem niet. Toch staat er dat zij geloofden "in Zijn Naam." We hebben al eerder gezien dat de Naam staat voor alles wat Jezus is en doet. Waarom is hun geloof dan toch vals geweest?

Als iemand zegt dat hij of zij in Jezus gelooft, of dat hij of zij een christen is, moeten we dat dan zomaar aannemen? Op zijn minst zou je nog een paar vragen kunnen stellen. Gaat zo iemand naar de kerk om God eer te brengen of heeft hij een leven buiten de kerk, zonder enig verlangen naar de gemeente en de eredienst? Waar is hij of zij vooral mee bezig in het leven? Is het gebed een natuurlijke bezigheid en gaat de bijbel regelmatig open? Neemt iemand de grote beslissingen in het leven op grond van het Woord van God en het gebed, of uit puur natuurlijke motieven zoals iedereen in de wereld dat doet? Is iemand in staat om anderen te vergeven? En zoekt zo iemand ook vergeving voor de fouten die hij of zij zelf heeft gedaan? Spreekt zo iemand regelmatig over God en Christus? Of komt het alleen maar ter sprake wanneer iemand rechtstreeks vraagt naar de kerkelijke achtergrond? Wat je doet en nalaat in je leven laat zien of je waarachtig christen bent. Dat gaat niet om morele perfectie, maar wel om het verlangen om in gemeenschap met God en Christus je leven door te brengen, om de gemeente op te zoeken, om daar je plaats in te nemen, om God te willen eren in je leven en Christus te willen gehoorzamen en navolgen. Als je daar helemaal niets van ziet, en al deze vragen onbeantwoord blijven, dan kun je er praktisch zeker van zijn dat zo iemand een vals geloof heeft.

Zichzelf wijsmaakt er bij te horen, terwijl in werkelijkheid God en Christus voor zo iemand niets betekenen. Het zijn dan alleen maar woorden in de trant van: "Och, ik weet wel dat ik gedragen word door een hogere macht, dat er meer is tussen hemel en aarde, dat er een onzichtbare macht in deze wereld is et cetera." Maar dat is geen geloof in Christus, dat is geen geloof in het evangelie, dat is niet hetzelfde als het "aannemen van Hem", waardoor je het recht hebt om jezelf een kind van God te noemen. (Vergelijk maar Joh. 1:12.)

En daarmee zijn we voorbereid op wat komen gaat in het derde hoofdstuk. In dat hoofdstuk spreekt Jezus met een leider van de Joden over het ware geloof. Het ware geloof is niets minder dan een wedergeboorte, een geboorte uit Geest en water, een volkomen nieuw begin dat God met een mens maken kan, die werkelijk Christus aanvaardt in zijn of haar leven. Wie alleen maar in Hem gelooft, vanwege een of andere bijzaak – en de mensen in Jeruzalem geloofden in Zijn Naam, en deden dat tenminste nog op grond van een teken dat ze Hem hadden zien doen – maar zichzelf niet werkelijk aan Christus toevertrouwt, die wordt ook door Christus niet vertrouwd. Met andere woorden, in dat geval ontstaat er geen wederkerige relatie. En dat is uiteindelijk wat geloof betekent: een relatie krijgen met het vleesgeworden Woord, met het Licht en de Levensbron van jouw leven. Wie alleen maar de oppervlakte van het evangelie vertrouwt, geniet van de goede en genadige woorden, de mooie beloften van eeuwig leven, maar zichzelf niet werkelijk aan deze Jezus overgeeft; wie zijn eigen zonden niet in Gods licht gezien heeft en om vergeving heeft gevraagd, die kan zichzelf geen christen noemen.

Ik hoop dat u die dit leest waarachtig een kind van God bent. Dat u uw leven aan Christus heeft overgegeven om Zijn discipel te worden en een kind van God te mogen heten. Alles wat het evangelie ons toezegt, elke belofte, elke geestelijke zegening, gaat aan u voorbij als u niet bent wedergeboren uit Geest en water. Je kunt doen alsof je een christen bent. Je kunt jezelf een christen noemen

zonder het gedrag te vertonen dat erbij hoort. Je kunt jezelf en anderen wijsmaken dat je een christen mag heten omdat je een goed mens bent. Maar christenen zijn geen goede mensen; het zijn zondaars die vergeving hebben ontvangen in de Naam van de Heer Jezus Christus.

12. Geboren uit water en Geest

Joh. 3:1-5

We hebben in de bespreking van het vorige hoofdstuk aan het einde gezien, dat velen tijdens het feest geloofden in Zijn Naam. Het was misschien verbazingwekkend dat Jezus zelf geen vertrouwen had in hun vertrouwen op Hem. Hij geloofde niet in hun geloof. En dat de reden van dit gebrek aan vertrouwen lag in het feit dat Hij wist wat hun geloof inhield. Vele mensen zijn naar Jezus toegekomen terwijl Hij Zijn tekenen deed en hebben tegen Hem gezegd: "wij geloven nu in U! Want deze tekenen die u doet kunnen alleen maar worden gedaan door iemand die door God gezonden is!" Lijkt dat niet prachtig? Zouden wij niet onmiddellijk iemand omhelzen die zegt in Jezus' Naam te geloven op grond van de wonderlijke dingen die Jezus volbracht heeft? Of zouden we dan vragen of iemand werkelijk gelooft dat Jezus de Zoon van God is, die het Lam van God moest worden om de zonden van de wereld weg te dragen? Dat laatste is overduidelijk het kernpunt voor Johannes de evangelist.

Zo is er een logische overgang van hoofdstuk twee naar hoofdstuk 3. Eén van die mensen die in Zijn Naam geloofden – minstens door Hem in een positieve zin gefascineerd waren – komt nu naar Jezus toe. Het is een belangrijke rabbijn uit de geschiedenis van het Jodendom, en de aanvoerder van een klein groepje Farizeeën die van de tekenen van Jezus onder de indruk zijn geraakt. Ook zijn naam wordt genoemd, en we komen hem nog een paar keer tegen in dit evangelie: Nicodemus. Later blijkt hij tot de discipelen te behoren, al horen we niets over zijn bekering in dit hoofdstuk.

De eerste 21 verzen van dit hoofdstuk zijn makkelijk in te delen. De verzen 1 tot en met 12 geven vooral de dialogen weer tussen Nicodemus en Jezus. De verzen 13 tot en met 21 horen op zich wel bij deze dialoog, maar de antwoorden of reacties van Nicodemus worden niet meer weergegeven. We gaan dus van een dialoog naar een betoog, waarin Jezus uitvoerig uiteenzet wat de betekenis is van de komst van de Zoon des mensen.

Deze man komt 's nachts naar Jezus toe. Dat wil niet per se zeggen dat hij in het geheim naar Jezus toe ging, en de vermoedelijke reden is veel simpeler. Overdag gaf Jezus Zijn onderwijs en verrichtte genezingen, maar het lijkt logisch te zijn dat de mensen in de avondschemering weer naar huis gingen en Jezus dus alleen 's nachts benaderd kon worden. Bovendien zal ook Nicodemus overdag wel het nodige te doen hebben gehad. Je zou er ook nog aan kunnen denken dat volgens de rabbijnen het tijdstip waarop je moet studeren bij uitstek 's nachts is. Natuurlijk blijft het mogelijk dat hij niet gezien wilde worden omdat hij het Sanhedrin waartoe hij behoorde niet in verband wilde brengen met Jezus. In ieder geval begint hij 's avonds dit gesprek met Jezus.

Wat zegt hij tegen Jezus? Het is onmiddellijk duidelijk dat hij behoort tot de mensen die in hoofdstuk twee aan het eind werden genoemd. En hij gebruikt de eerste persoon meervoud zodat we onmiddellijk zien dat hij een vertegenwoordiger is van deze groep – een groep van "gelovigen" waarin Jezus zelf geen vertrouwen had gesteld. Wat zegt hij? "Rabbi, *wij* weten dat U van God gekomen bent als leraar, want niemand kan deze tekenen doen die U doet, als God niet met hem is."

Jezus is voor deze man niet de Zoon van God en zeker niet het Lam van God dat de zonden van de wereld draagt. Hij beschouwt Jezus als een bijzondere leraar, wiens leergezag wordt bevestigd door de tekenen die Hij verricht. Jezus is voor hem niet de God-met-ons, maar Hij is in zijn ogen een mens, met wie God is. Dat is een groot verschil. Door deze aanspreekvorm maakt Nicodemus meteen duidelijk hoe ver zijn geloof reikt. Leraar, ja! Zoon van God, neen! En daarom zocht hij Jezus op. Hij is bereid nog wel het een en ander van Jezus te leren, als Deze inderdaad een grote leraar is die van God is gekomen. Als Jezus een rabbijn is te midden van de rabbijnen, dan valt er hier voor de Farizeeën nog wel wat te halen.

Het antwoord van Jezus lijkt helemaal niet te passen bij de opmerking van Nicodemus. Die heeft Hem net in zijn eigen ogen een groot compliment gemaakt. En nu zegt Jezus tegen hem: "Voor-

waar, voorwaar, Ik zeg u: Als iemand niet opnieuw geboren wordt, kan hij het Koninkrijk van God niet zien."

Jezus weet wat in het hart van Nicodemus leeft. Dat was ook in het hart van de andere Farizeeën. Een oprechte Farizeeër was het te doen om het probleem van de vergeving van de zonden. Als geen ander wisten zij wat de wet van God eiste, en zij bedachten zelfs nog meer regels en voorschriften om zich aan te moeten houden. In hun ogen was dat een uitwerking van de gerechtigheid die God van hen vroeg; in werkelijkheid was het een oprichten van een eigen gerechtigheid in plaats van datgene wat God van hen vroeg. Maar zo waren de Farizeeën voortdurend bezig om allerlei regels te bedenken, om daarmee te voorkomen dat mensen de echte geboden van God zouden overtreden. Dat noemde zij een omheining rondom de Thora. Net zoals een omheining rondom een grasperk mensen verhindert om een appeltje te stelen van de boom in het midden van dat grasveld, zo waren de regels van de rabbijnen een soort omheining rondom de Thora. Je geweten werd al geraakt op het moment dat je een rabbijns voorschrift overtrad, maar dat was nog lang geen overtreding van het gebod van God. Jezus weet dat Nicodemus op die manier met Gods gerechtigheid bezig is. Daar gaat zijn opmerking niet over, maar dat is feitelijk de vraag die in zijn hart leeft. Daarom geeft Jezus dit antwoord. Nicodemus vroeg zich in zijn hart af op welke manier iemand het koninkrijk van God kon binnengaan. En daar geeft Jezus dus het antwoord op.

Jezus zegt tegen Nicodemus dat hij eigenlijk helemaal opnieuw moet beginnen. De enige manier om het koninkrijk van God binnen te gaan is door middel van de wedergeboorte. Dat is een nieuw begin – dat is de eerste betekenis van het Griekse woord *anoothen*, "opnieuw" – en het komt uit de hemel – de tweede betekenis is "van bovenaf". Je moet vanuit de hemel een nieuw begin krijgen. Dus niet vanaf de aarde op dezelfde manier doorgaan. Het lijkt duidelijk dat Nicodemus over dit antwoord in eerste instantie zeer teleurgesteld geweest is. Hij heeft ongetwijfeld gedacht dat Jezus hem misschien kon duidelijk maken dat er nog een kleinigheid aan zijn ijver voor de Thora zou ontbreken. Iets wat hij over het hoofd

had gezien te midden van de honderden voorschriften waar hij mee bezig was geweest. Maar Jezus zegt in feite dat hij dat alles mag weggooien, en dat hij van voren af aan moet beginnen.

In feite betekent dat, dat Nicodemus zijn hele religie moet weggooien. En dat hij helemaal niet moet doen wat je van religieuze mensen zou mogen verwachten. Namelijk standvastig blijven in de tradities die je zijn overgeleverd, en stug volhouden op de weg die door de leiders van die religie zijn voorgeschreven. Maar het gaat helemaal niet om religie. Religie is een vloek. Kijk maar naar de manier waarop de extremistische islam optreedt, kijk maar naar de manier waarop mensen in de ban kunnen raken van een of andere Goeroe of Amerikaanse televisiedominee, of achter zogenaamde bovennatuurlijke genezers en mediamieke persoonlijkheden kunnen aanlopen. Het geeft aan sommige mensen een enorm gevoel van veiligheid, en er is van alles en nog wat te doen, in de zin van rituelen, maar zelfs ook van goede werken. In de naam van religie wordt zowel goed als kwaad gedaan. Maar ik geloof dat als de duivel bestaat, zijn voornaamste hobby de religie is. En daarom zegt Jezus tegen Nicodemus dat hij dat alles moet schrappen en vergeten kan. Hij moet opnieuw beginnen om het koninkrijk van God te kunnen binnengaan.

Dus Nicodemus moet gedacht hebben: "ik ben een Jood, maar dat helpt me niet. Ik ben een Farizeeër, maar dat brengt me ook niet verder. Ik ben lid van het Sanhedrin, maar dat brengt me ook niet dichterbij het koninkrijk. Ik houd me aan de geboden van de Thora, en zelfs dat brengt me niet het koninkrijk in. De eis die Jezus aan mij gesteld heeft, is onmogelijk. Een mens kan niet opnieuw geboren worden, we zijn nu eenmaal sterfelijk en bepaald door erfelijkheid. We zijn alleen maar mens, en mensen hebben religie nodig als ze dichterbij God willen komen." Zo ongeveer zal hij gedacht hebben. Het antwoord van Nicodemus is dus niet per se een uiting van zijn onbegrip, maar hij wil daarmee heel nauwkeurig antwoord geven. We zijn sterfelijk – hoe kan een mens geboren worden als hij oud is? – en we worden erfelijk bepaald – we gaan niet voor de tweede keer de schoot van onze moeder in. We zijn dus geheel en al aards

en we zijn vlees en bloed. Het is dus onmogelijk te eisen dat wij geheel en al opnieuw beginnen. We zijn al begonnen. We worden bepaald door het aardse. Dat valt niet te loochenen. Als er zoiets als verlossing is, dan zal die moeten aansluiten bij het feit dat mensen nu eenmaal zijn wat ze zijn. Nicodemus weet heel goed wat Jezus bedoelde, maar zijn tegenvraag is juist bedoeld om het antwoord te geven, om te zeggen: "dat is onmogelijk, vanwege onze menselijke aard."

Jezus vervolgt dan in zijn antwoord opnieuw met een uitspraak die een nieuwe openbaring behelst, nieuw dan in de woorden van Jezus, vandaar de woorden "voorwaar, voorwaar." Nu legt Jezus uit wat Nicodemus niet heeft willen aanvaarden, en Hij legt het uit op een manier die Nicodemus, de geleerde kenner van het Oude Testament, zou kunnen aanspreken. "Als iemand niet geboren wordt uit water en Geest, kan hij het Koninkrijk van God niet binnengaan."

Dat betekent niet dat je eerst geboren moet worden uit water (het water van de doop of het vruchtwater bij de bevalling) en daarna uit de Geest. Er is geen aparte geboorte uit de Geest en er is geen aparte doop met de Heilige Geest. Iedereen die tot geloof komt ontvangt de Heilige Geest en wordt daardoor ingelijfd in de gemeente van God. Wat Jezus hier bedoeld heeft, moet aan Nicodemus bekend zijn geweest. Het is het water van de reiniging zoals dat gebruikt werd in het Oude Testament. Het is het water dat was opgeslagen in de watervaten in Kana aan het begin van hoofdstuk 2. En die watervaten stonden daar "volgens het reinigingsgebruik van de Joden."

Maar Nicodemus zal ook begrepen hebben dat deze leraar die van God gezonden is daarmee verwijzen wil naar de profeten van het Oude Testament. Want er stond in Ezechiël 36 te lezen (vers 26):

"Ik zal rein water op u sprenkelen en u zult rein worden. Van al uw onreinheden en van al uw stinkgoden zal Ik u reinigen."

En dat betekende reiniging van het oude leven, van de onreinheid van de zonde en de afgoderij. En dan in vers 26 het nieuwe leven:

"Dan zal Ik u een nieuw hart geven en een nieuwe geest in uw binnenste geven. Ik zal het hart van steen uit uw lichaam wegnemen en u een hart van vlees geven."

Dat is levensvernieuwing, en die is door de Heilige Geest: "Ik zal Mijn Geest in uw binnenste geven." En daarmee zal precies het doel bereikt worden, dat Nicodemus en de zijnen zo lang vruchteloos hebben nagestreefd:

"Ik zal maken dat u in Mijn verordeningen wandelt en dat u Mijn bepalingen in acht neemt en ze houdt." (vers 27).

Nicodemus moet ook geweten hebben, dat God de vernieuwing van het verbond zou aanbieden:

"Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven en zal die in het hart schrijven. Ik zal u tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn."

En Nicodemus moet ook geweten hebben uit diezelfde passage, dat het middel dat God moet inzetten om deze vernieuwing van het verbond tot stand te brengen de vergeving is – die het Lam Gods brengen zou – zoals we dan lezen:

"Want Ik zal hun ongerechtigheid vergeven en aan hun zonden niet meer denken." (Jer. 31:33-34.)

Jezus zeg dus hier tegen Nicodemus, dat hij de tekst van het Oude Testament beter had moeten kennen. Er is een wedergeboorte uit het water van de reiniging en uit de Geest van de vernieuwing die de voorwaarde is van deelname aan het Koninkrijk van God. Zo hebben de profeten Ezechiël en Jeremia het duidelijk gemaakt.

Het water is dus alleen maar een symbool. Het symbool waarvan? Efeze 5 zegt dat Christus Zijn gemeente, voor wie Hij zichzelf heeft overgegeven, wilde heiligen, "door haar te reinigen met het water door het Woord." De Geest brengt leven op het moment van de bekering. Dan ben je gewassen door het Woord, en heb je een nieuw leven gekregen – dan ben je een nieuwe schepping. Dan draag je Christus met je mee, je wordt met Hem bekleed (Gal. 3:27) en dan word je verbonden met alle andere kinderen van God in het Lichaam van Christus, dan word je gevoegd bij de gemeente van Christus. (1 Kor. 12:13) Het water dat hier bedoeld wordt staat dus voor Gods Woord.

13. Bekering of wedergeboorte?

Joh. 3:1-18

Vijf maal komen we in deze passage de uitdrukking wedergeboorte tegen. In het Grieks is dat een dubbelzinnige term: opnieuw geboren worden en van bovenaf geboren worden. We komen ook vijf maal het woord geloven tegen, drie keer in positieve zin (ieder die in Hem gelooft) en tweemaal in negatieve zin (wie niet gelooft). Ik wil vandaag twee vragen beantwoorden. De eerste vraag luidt, wat is de relatie tussen bekering en wedergeboorte? En daarmee hangt samen de tweede vraag, wat is de relatie tussen geloof en de wedergeboorte?

Wat het voor mij zo belangrijk maakt, is een misverstand dat ik eens hoorde in een preek van een collega. Die zei namelijk dat wij ons opnieuw moesten bekeren. U bent gedoopt, hebt belijdenis gedaan, en hebt deelgenomen aan het heilig Avondmaal. En toch moet u zich nog bekeren? Dat komt overeen met het oudtestamentische begrip van de bekering. Dat hoort bij de prediking van Johannes de Doper. Zo horen we dat bijvoorbeeld in de profeten, zoals in Joël 2:12, 13a: "Maar ook nu nog luidt het woord van de Heer: Bekeert u tot Mij met uw hele hart, en met vasten en met geweën en met rouwklacht. Scheurt uw hart en niet uw kleren en bekeert u tot de Heere, uw God."

En dat was in beginsel dezelfde boodschap die al in de Thora te lezen stond. "En wanneer jullie je dan tot de Heere, je God bekeert en naar Zijn stem luistert overeenkomstig alles wat ik u heden gebied, jullie en jullie kinderen, met geheel je hart met geheel je ziel..." (Deut. 30:2)

Wat hier staat geschreven wordt in het Jodendom de *tesjoeva* genoemd, de terugkeer of ommekeer van een verkeerde weg. Johannes de Doper verkondigde een doop van bekering tot vergeving van zonden. Dat was een voorbereidende doop en een voorbereidende bekering. En dat blijkt ook duidelijk uit Hand. 19:1-7, want daar vindt de apostel Paulus in Korinthe een aantal mensen die wel geloofden in de prediking van Johannes de Doper en dus de Messias

verwachtten, maar nog niet begrepen hadden dat deze Messias al gekomen was. Laat staan dat zij van Zijn sterven en opstanding hadden gehoord. Wanneer Paulus hen doopt in de naam van de Heer Jezus en de handen oplegt, herhaalt zich het wonder van Pinksteren ook voor deze groep mensen.

Misschien is dit wel precies de reden dat Nicodemus niet begrijpt wat deze wedergeboorte inhoudt. Als Jezus optreedt als leraar van Israël, en in aansluiting bij Johannes de Doper de boodschap brengt van bekering tot vergeving van zonden, dan is dat een "aardse" boodschap waar hij geen moeite mee zou hebben. Dan zou Jezus spreken over de bekering die steeds weer opnieuw kan plaatsvinden. Een mens die wordt gedetermineerd door erfelijkheid en sterfelijkheid kan begrijpen dat tijdens het leven steeds weer opnieuw een herstel, een bekering en vergeving nodig is. Maar Jezus vergelijkt het binnengaan in het koninkrijk van God met het geboren worden. Dat maakt een enorm verschil. Volgens Nicodemus staan de joden binnen het verbond, zijn dus al een deel van het koninkrijk van God. Bekering is nodig na afval en vergeving is nodig vanwege zonden. Jezus vertelt hem hier, dat je op die wijze juist buiten het koninkrijk staat. De ingang tot het koninkrijk is niet iets wat je al van nature hebt – wie als Jood is geboren of als kind is gedoopt zou dus al tot het koninkrijk behoren – maar wat je van buiten af moet ontvangen. Het is een gebeurtenis waar je even weinig aan kunt bijdragen, als aan je geboorte. Kort gezegd: bekering is iets wat je doet en doen moet, wedergeboorte is iets wat je ontvangt.

Het eerste wat we hier meemaken is de bezorgdheid van Nicodemus over zijn eigen positie tegenover het koninkrijk van God. Vermoedelijk heeft Jezus gesproken over de doop met de Geest, en Nicodemus heeft dat gehoord. Vanuit die bezorgdheid is hij Jezus gaan opzoeken om hem te vragen wat dat allemaal te betekenen heeft. Wat komt hij dan tekort?

Het tweede wat we hier meemaken is het woord van Jezus. Je moet opnieuw en van boven geboren worden. De toegang tot het koninkrijk van God ligt niet in een menselijke handeling, maar komt vanuit de hemel. Het is niets minder dan een wonder dat vanuit de

hemel geschiedt, waar wij geen controle over hebben. De "geboorte uit God" is, zoals de proloog van het evangelie ons vertelde, "niet uit bloed, niet uit de wil van vlees en ook niet uit de wil van een man."

Dat is ook niet uitsluitend een boodschap van de evangelist Johannes. We zagen al hoe het aansluit bij de prediking van de profeten, zoals Ezechiël en Jeremia. Het is ook nadrukkelijk de leer van het gehele Nieuwe Testament. Jakobus wist van deze leer: "Overeenkomstig Zijn wil heeft Hij ons gebaard door het Woord van de waarheid, opdat wij in zeker opzicht eerstelingen van Zijn schepselen zouden zijn." (Jac. 1:18)

Ook Paulus kende deze leer. In Efeze 2:1 lezen we: "Ook u heeft Hij met Hem levend gemaakt." En in Titus 3 lezen we: "(Hij maakte ons zalig) ...vanwege Zijn barmhartigheid, door het bad van de wedergeboorte en de vernieuwing door de Heilige Geest."

En ook Petrus kende deze leer: "U, die opnieuw geboren bent, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwig blijvende Woord van God."

Jezus heeft Nicodemus niet verteld op welke manier hij erin zou slagen opnieuw geboren te worden. Het is Nicodemus zelf die het ziet als een onmogelijke opgave. Maar het is geen opgave. Het is wezenlijk een geschenk. Wanneer Jezus zegt "Als iemand niet opnieuw geboren wordt...." dan zegt Hij niet dat het hier gaat om een prestatie van een mens. In vers 7 staan de woorden: "U moet opnieuw geboren worden." Maar dat "moeten" bedoelt een reële noodzaak, en is geen opdracht. Juist om die reden staat er in vers 8 nog weer een vergelijking, namelijk dat iedereen die uit de Geest geboren is, te vergelijken is met de wind waarvan we wel het geluid horen, maar niet weten waar ze vandaan komt en waar ze heen gaat. Bij de wedergeboorte weten wij dus niet waar het begint en waar het eindigt, of hoe het gedaan zou moeten worden. We controleren dat moment net zo weinig als we onze eigen geboorte controleren, net zo weinig als we de wind kunnen beheersen. De geboorte is geen prestatie – althans zo is het in de vergelijking niet bedoeld.

Waarom is de wedergeboorte nodig? Waarom kunnen we niet volstaan met de oudtestamentische herhaalde bekering? Zoals iemand ooit tegen me zei, dat Gods genade betekent dat we elke dag weer opnieuw mogen beginnen. Dat is iets wat mensen zichzelf wijsmaken, maar zo horen we het niet in Gods woord. Het antwoord op die vraag vinden we het duidelijkste bij Paulus. Paulus wist dat voor zowel joden als Grieken geldt dat zij "allen onder de zonde zijn." Dat wil zeggen dat voor iedereen, ook voor mensen die fatsoenlijk en goed leven in menselijke ogen, dezelfde diagnose geldt. "Want allen hebben gezondigd en missen de heerlijkheid van God." (Rom. 3:9, 23) Iedereen staat ook nog eens onder de macht van de zonde - waar David het over heeft in Psalm 51: "in zonde geboren" - en iedereen heeft ook nog eens in eigen verantwoordelijkheid feitelijk gezondigd. Paulus weet wat Nicodemus nog leren moet: "Wij komen dus tot de slotsom dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt zonder werken van de wet."

Wat is "zonde"? Elke daad die niet wordt gedaan op grond van geloof - als vertrouwen in God en als gehoorzaamheid aan Gods wil en in overeenstemming met Zijn heiligheid - is een zonde. In allerlei gradaties, van "dode werken" die nergens nuttig voor zijn, tot godslastering aan toe. Maar zonde is zonde, en brengt met zich mee dat wij schuldig staan in de rechtszaak die God met de mensen heeft. Dat we onszelf daarmee hebben afgesneden van het leven - in juridisch jargon: de "dood verdienen". Dat we ook nog eens onder de macht van de zonde staan. Zoals een verslaafde niet kan ophouden te doen wat hem schaadt, zoals een slaaf wel doen moet wat zijn meester hem opdraagt, zoals een ziekte iemand gevangen houdt en de vrijheid ontnemt. Zodat we niet eens in staat zijn om niet te zondigen, en uiteindelijk zelfs niet eens meer beseffen wat zonde is en doet. (Het geweten heet dan "dichtgeschroeid".) Je kunt als mens proberen om dat probleem op te lossen door een gerechtigheid na te jagen in de vorm van een wet. Je kunt je voorstellen dat God een aantal fundamentele regels kent, en zolang je die maar keurig doet ben je "als uit werken van de wet" (Rom. 9:32) gerechtvaardigd. Tegen mensen die dat zeggen, kan Jezus alleen maar her-

halen wat Hij al tegen Nicodemus gezegd heeft: "U moet opnieuw, van bovenaf, geboren worden."

We hebben het eerste gehoord: de bezorgdheid van een leraar van de wet, dat hij tekort zal schieten om het koninkrijk van God binnen te gaan. En dan het tweede: Jezus bevestigt die terechte bezorgdheid, en met een verwijzing naar het Oude Testament geeft Hij aan op welke manier de toegang tot het koninkrijk wel werkt. Je moet opnieuw geboren worden. Daar hebben we al uitvoerig over gesproken.

En dan komt het derde. Zo lezen we het in vers 6: "Wat uit de Geest geboren is, is geest." De wedergeboorte komt van boven. Je weet niet waar het vandaan komt en je weet niet waar dat toe gaat. Het is het werk van de Heilige Geest in jou. Net zomin als je de wind kun tegenhouden, kun je de Geest van God tegenhouden. Hier is een mens werkelijk krachteloos. Zo horen we het ook in hoofdstuk 5:21: "de Zoon geeft leven aan wie Hij wil." Hier werken de wil van God en het gezag van Jezus, het vleesgeworden Woord, en de macht van de Heilige Geest samen. De wedergeboorte van een mens is een werk waar God als geheel – als we zo mogen spreken – bij betrokken is. Vader, Zoon en Heilige Geest openen voor iemand de weg naar het koninkrijk van God.

Betekent dit dan dat de mens op geen enkele wijze betrokken is bij de wedergeboorte? Het antwoord is nee, in de wedergeboorte als zodanig is er alleen maar een activiteit van God zelf. En we hebben al gezien dat bekering in oudtestamentische zin niet gelijk staat aan de wedergeboorte. Maar nadat dit gezegd werd in de eerste 12 verzen komen we bij het aandeel van de mens, namelijk in de verzen 13 tot en met 16.

Eerst heeft Jezus uitvoerig uitgelegd dat je geen toegang kunt krijgen tot het koninkrijk van God door de werken van de wet. Op geen enkele manier berust het op je eigen inspanning. De toegang tot het koninkrijk is een werk van de Heilige Geest in de wedergeboorte. Dat is een reiniging door het water van het Woord en het ontvangen van een nieuw leven vanuit de Geest. En nu zegt Jezus ineens, "de Zoon des Mensen moet verhoogd worden, opdat ieder

die in Hem gelooft, niet verloren gaat." Nu spreken we over de menselijke verantwoordelijkheid. Nu gaat het erom dat iedereen *moet* geloven in de Naam van de Zoon van God, dus moet geloven dat Jezus de Christus is, en God Zelf is. Sterker nog, als je niet gelooft in de Zoon van God zou je het koninkrijk niet kunnen binnengaan. Dan blijf je een buitenstaander, voor eeuwig. Dan zal de last van je eigen zonde en schuld op je blijven rusten. Dan heb je een leven zonder genade en vergeving – is een dergelijk leven niet volstrekt ondraaglijk? In de taal van het gerechtshof, dan word je geoordeeld en veroordeeld, en er is niemand die het voor je opneemt. Je zult de gevolgen van je eigen zonde moeten dragen tot in eeuwigheid.

We hebben hier met een paradox te maken. Aan de ene kant is de wedergeboorte een soevereine daad van de Heilige Geest. Een mens heeft daarin niets in te brengen. Aan de andere kant is het geloof aan alle mensen opgedragen en geeft alleen dat geloof toegang tot het koninkrijk van God. Hoe kan dat beide waar zijn? Er zijn allerlei pogingen gedaan om deze twee gedachten met elkaar te verzoenen. Een van de extreme oplossingen is daarbij: vanaf het moment dat iemand vrijelijk ervoor kiest om in Jezus te geloven, dan is het "alsof" God hem heeft doen wedergeboren worden. Het geloof gaat vooraf als werkende oorzaak van wat we wedergeboorte noemen. Het andere extreem gaat als volgt: de wedergeboorte is een soevereine daad van God die vanaf de eeuwigheid al is vastgelegd in de uitverkiezing. De wedergeboorte is dan een daad van God die tevens het geloof schenkt. We gaan geloven op grond van het feit dat God met Zijn Geest ons al wedergeboren heeft doen worden. En dan is er nog een extreme oplossing, die zegt dat God van tevoren wist wie zouden gaan geloven, en dat Hij die mensen een handje helpt met Zijn Geest. Dergelijke oplossingen zijn theoretische constructies, waarin op een of andere manier de logische tegenspraak van wedergeboorte en bekering met elkaar worden verzoend. Maar is het niet beter vast te houden aan het beeld dat we krijgen wanneer we de teksten op ons laten inwerken? Wat voor ons een tegenspraak lijkt – een paradox – is voor God

misschien een eenvoudige waarheid die wij alleen niet kunnen inzien.

Geloven in Jezus Christus is een vrije daad, is een keuze voor de toewijding van je leven aan een Persoon. En geloven in Jezus Christus moet je zien als een geschenk, als een gevolg van het feit dat God jou met Zijn Geest heeft "wedergeboren". In de synoptische evangeliën, wordt vooral benadrukt dat geloof een keuze is. Dat vinden we ook terug in Johannes. Maar Johannes maakt dus hier de belangrijke kanttekening, dat het tot geloof *komen* – de bekering in christelijke zin – tegelijkertijd en in volle zin een daad van God zelf is. Is dat niet ook om uit te sluiten dat het geloof een verdienstelijk werk is, zoals de rooms-katholieke theologie het in de middeleeuwen noemde? Op het moment dat je met trots kijkt naar je eigen geloof, daarin een voortreffelijkheid ziet, een prestatie van jezelf, is het goed om de eerste 12 verzen te lezen van dit hoofdstuk van Johannes. Het sluit de gedachte uit dat het om ons geloof gaat, en dat geloven het uitgangspunt is van alles wat ik doe in het christelijke leven - niet God gehoorzamen en Jezus Christus erkennen en Gods Woord volgen, maar mijn "gelovigheid". Op het moment echter dat je je niet om je geloof bekommert en gaat zitten wachten tot God vanuit de hemel wat doet, is het goed om de verzen 13 tot en met 18 te lezen: je krijgt de opdracht om te geloven. Natuurlijk is er in God geen tegenspraak en Hij weet hoe deze beide uitspraken met elkaar verzoend zijn. Het lijkt alleen voor ons een contradictie omdat wij niet ten volle begrijpen wat het werk van God inhoudt.

Sommige waarheden in Gods Woord worden uitgedrukt juist in de vorm van twee tegenstrijdige gedachten. Samen brengen ze een waarheid aan het licht, die we niet op een bevredigende verstandelijke wijze kunnen omschrijven. Een ander voorbeeld betreft de rechtvaardiging. Is de rechtvaardiging door geloof alléén, zonder de werken? Zo staat het bij Paulus. Of is het geloof zonder de werken dood, en moeten geloof en werken samenwerken opdat een mens gerechtvaardigd is in Gods ogen? Zo staat het bij Jakobus.

Dergelijke contradicties neem ik in praktische zin. Wie zit te wachten op een daad van God vanuit de hemel, wordt opgeroepen om

actief te geloven, om zich te bekeren tot de levende God. En wie zich niet met die God maar met zijn eigen bekering, geweten, gelovige leven et cetera bezighoudt, wordt eraan herinnerd dat de kern van de bekering een daad van God is, een wedergeboorte die volkomen soeverein vanuit de hemel wordt bewerkstelligd.

14. Het natuurlijke en het Geestelijke

Joh. 3:11-15

We zijn nog steeds bezig met het derde hoofdstuk van het evangelie naar Johannes, met het gesprek van Nicodemus en Jezus. Dat is een gesprek over de ingang in het koninkrijk van God, over wat we normaal gesproken zaligheid of behoudenis noemen. In dit evangelie wordt het meestal als "eeuwig leven" aangeduid.

We hebben al gehoord dat je die ingang op twee manieren kunt beschrijven: als wedergeboorte uit water en Geest en als geloof in de Zoon des mensen. Daarin zit een tegenspraak - het is voor ons althans een tegenspraak – maar we hebben beide uitspraken nodig om te begrijpen wat hier gaande is. Net zoals we ook in dit evangelie moeten begrijpen, dat de Zoon van God tevens het Lam van God is; dat het eeuwige Woord tevens de mens Jezus Christus is. God begrijpt hoe dat alles een perfecte eenheid vormt; wij hebben twee benaderingen, twee manieren van spreken nodig om het te begrijpen. De tegenspraak tussen deze twee manieren van spreken is niet toevallig maar wezenlijk. Het komt in ons begrijpen nooit tot een volkomen eenheid. En we moeten eigenlijk ook geen poging doen om de tegenstelling te verzachten en te zeggen "de wedergeboorte is de oorzaak van het geloof", of "het geloof is de oorzaak van de wedergeboorte." Ook dat berust op een natuurlijke en verstandelijke manier van redeneren.

Het gesprek met Nicodemus gaat vanaf vers 13 over in een monoloog van de kant van Jezus. Ik denk dat dat ook tot het gesprek met Nicodemus behoort en dat we het op die manier moeten leren verstaan. Eigenlijk moeten we dan beginnen te lezen in vers 12. Dat is de laatste keer dat Jezus rechtstreeks tegen Nicodemus heeft gesproken. Hij zegt in dat vers: "Als Ik aardse dingen tegen u zei en u niet gelooft, hoe zult u geloven als Ik hemelse dingen tegen u zeg?" Wat zijn die aardse dingen? Welnu, dat is gewoon het beeld van de geboorte, want de geboorte hoort bij de aarde. Jezus heeft daar simpelweg mee bedoeld, dat wij niet beschikken over de toegang tot het koninkrijk, dat het ons overkomt op de manier waarop

de geboorte ook een gebeurtenis is waarover wij niet kunnen beschikken. Dat is het aardse perspectief. En dus zegt Jezus tegen Nicodemus: "U gelooft het al niet eens als ik dat tegen u zeg, dat u niet kunt beschikken over de toegang tot het koninkrijk. U gelooft dat u zich die toegang kunt verschaffen door het verrichten van de werken van de wet. Maar dat is een aardse voorstelling, een vals geloof. Zo hebben jullie ook de wonderen verstaan die Ik verricht heb. Vanuit de aarde gezien zijn het alleen maar wonderen, maar je hebt de betekenis ervan – het Geestelijke – niet begrepen." Nicodemus is niet bij machte om de geestelijke werkelijkheid te begrijpen waar Jezus over spreekt. Een mens die alles vanuit zijn menselijkheid probeert te begrijpen – vanuit zijn ervaring, vanuit de traditie, vanuit zijn verstand, vanuit de erfelijkheid en sterfelijkheid – komt hier tekort. We spreken hier over een geestelijke verblindheid. Paulus spreekt erover:

"Van hen, de ongelovigen, geldt dat de God van deze eeuw hun gedachten heeft verblind, opdat de verlichting met het Evangelie van de heerlijkheid van Christus, Die het beeld van God is, hen niet zou bestralen." (2 Kor. 4:4)

En op een andere manier in zijn eerste brief aan de gemeente van Korinthe.

"De natuurlijke mens neemt de dingen van de Geest van God niet aan, want ze zijn dwaasheid voor hem. Hij kan ze ook niet leren kennen, omdat ze geestelijk beoordeeld worden." (1 Kor. 2:14; vgl ook 1:18, 21, 25; 2:4, 5, 7, 10,12, 15.)

Het natuurlijke verstand zal bijvoorbeeld zeggen, dat je bij theologische uitspraken die een tegenspraak inhouden steeds een keuze moet maken. Het is of het een of het ander. Of Jezus is een ander woord voor God, Hij is schijnbaar mens – en dan doet Zijn menselijkheid en Zijn dood er niet toe. Of Jezus is een mens – en dan is Zijn goddelijkheid alleen maar een fraaie titel voor Zijn waarde voor jou.

De natuurlijke mens zal zeggen, het is of het een of het ander. Of je wordt een christen door een mysterieuze ingreep van boven – wedergeboorte – of het is een kwestie van je eigen keuze, dan ben je vrij om te geloven of niet te geloven.

En nog een voorbeeld. Het is of het een of het ander. Of Jezus is de Zoon van God en dan is de dood aan het kruis maar een schijnvertoning; of Jezus is alleen maar mens, maar dan is de opstanding een fabeltje. Of het een of het ander. En daarom zegt Paulus: "En wij hebben niet ontvangen de geest van de wereld, maar de Geest Die uit God is, opdat wij zouden weten de dingen die ons door Gods genade geschonken zijn."

Met je natuurlijke verstand kun je niet vanaf de aarde opklimmen tot in de hemel, uit jezelf kun je niet ontdekken wie God is. Maar het is juist het kenmerk van het natuurlijke verstand, dat het met behulp van redeneren en logica – het is of het een of het ander – probeert alles te begrijpen. Dat is de wijsheid van deze wereld, en dat logische en dat redeneren leidt dan tot "overtuigende woorden van menselijke wijsheid." Zo kun je op overtuigende wijze de openbaring van God loochenen en teniet doen. Maar wie kan werkelijk weten wat God is en wat God denkt behalve God alleen? Hoe kan het menselijke uit zichzelf in staat zijn het goddelijke te begrijpen? Hoe kan de menselijke kunst van het redeneren en het natuurlijke verstand de diepten van God leren kennen? Daarom zegt Paulus:

"Aan ons echter heeft God het geopenbaard door Zijn Geest. De Geest immers onderzoekt alle dingen, zelfs de diepten van God." (1 Kor. 2:10)

Terug naar Johannes. Wanneer Nicodemus probeert te begrijpen en misschien te geloven wanneer Jezus hem de hemelse dingen uitlegt, wat moet hij dan als eerste begrijpen en geloven? Het eerste deel van het antwoord daarop, wordt gegeven in vers 11 en 13. Het is een antwoord op de vraag "hoe" iemand immers kan geloven wanneer hij over hemelse dingen hoort spreken. Dan zal hij het getuigenis van Vader en Zoon (vers 11) moeten aannemen. Naar

wie moet Nicodemus dan luisteren om in staat te zijn de hemelse dingen te geloven? Dan moet hij luisteren naar iemand die het weten kan, voor wie de hemel een eigen natuurlijke werkelijkheid is. Je kunt niet vanaf het aardse opvaren naar de hemel, maar je kunt wel luisteren naar Degene die uit de hemel is neergedaald. Zo geeft Jezus het antwoord: "En niemand is opgevaren naar de hemel" – niemand kan dus van het hemelse getuigen – "dan Hij Die uit de hemel neergedaald is" – want Hij is in staat om te openbaren wat in het hart van God is.

En Wie is dat dan? "... Namelijk de Zoon des mensen, Die in de hemel is." (Vers 13) Dat is een nieuwe titel van Jezus in dit evangelie. Het lijkt mij, dat je die titel in ieder geval kunt begrijpen als een samenstelling van Zoon van God, en Lam van God. De Zoon van God die mens wordt om het Lam van God te zijn, dat is de Zoon des mensen. Dat wordt nog versterkt door de uitdrukking die er meteen op volgt. Het gaat om "de Zoon des mensen, Die in de hemel is." Als Mens wordt Jezus het Lam van God, maar als de Zoon is Hij in de hemel.

Die tegenwoordige tijd: "Die in de hemel is", is hier opvallend. Dat betekent volgens mij niet dat Johannes de evangelist hier iets heeft toegevoegd aan de woorden van Jezus, omdat dat bij het schrijven de realiteit was – zodat het slaat op de Hemelvaart. Johannes bedoelt niet te zeggen, dat de Zoon des mensen op het moment van schrijven in de hemel was. Want dan zou je kunnen denken dat Jezus tijdens zijn leven op aarde niet "in de hemel is."

Het heeft volgens mij dezelfde betekenis als in Joh. 1:18, waar we lezen: "de eniggeboren Zoon, Die in de schoot van de Vader is." De Zoon van God was hier op aarde, en de discipelen hebben Zijn heerlijkheid gezien. Maar tegelijkertijd was Hij (en is Hij nu) in de schoot van de Vader. Hij is Zoon van God en mens op aarde, en tegelijkertijd Zoon van God die eeuwig en ongescheiden bij God is. Op grond van Zijn godheid moet het dus zó gezegd worden: "de Zoon des mensen, Die in de hemel is." Jezus is nooit – behalve in de drie uren van duisternis aan het kruis – van God gescheiden geweest. De eniggeboren Zoon, de Zoon des mensen, was ook

tijdens Jezus' leven op aarde, in de hemel, en niet van de hemel gescheiden. Dat maakt een einde aan alle mythen over goddelijke wezens, die hier op aarde alleen maar verschijnen – dus geen vlees geworden – of zolang ze op aarde zijn, dus niet in de hemel zijn. Dat zijn de fantasieën van de oude Griekse godsdiensten, die uit het natuurlijke verstand en de aardse religie van de mensen voortkomen.

Vervolgens geeft Jezus in vers 14 en 15 een antwoord op de vraag die in het hart van Nicodemus geleefd heeft. Deze Zoon des mensen moet het Lam van God worden. Alleen als de Zoon van God wordt overgegeven in de dood, kan Hij verlossing brengen aan een zondige wereld. Hij moet worden "verhoogd" aan het kruis, zoals de koperen slang door Mozes in de woestijn "verhoogd", in de hoogte gestoken werd. (Vergelijk Num. 21) Iedereen die naar de koperen slang keek, werd genezen. En wie niet opkeek naar de koperen slang, omdat hij of zij niet in de woorden van Mozes vertrouwde, werd niet genezen.

Dat is dus van de mens uit gezien de voorwaarde van de ontvangst van het eeuwige leven, van de toegang tot het koninkrijk van God. Vers 15 zegt daarom: "opdat ieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft." Om genezen te worden van het slangengif was het nodig om op te kijken naar de koperen slang; om het eeuwige leven te ontvangen - vergeving van zonde en schuld en het nieuwe leven uit God – is het nodig om te geloven in de Zoon des mensen.

Het gaat dus niet om goede werken, het gaat niet om onze religieuze plichten en inspanningen, het gaat niet om de moraliteit. Het gaat zelfs niet om het herhaalde berouw en bekering, zoals in de prediking van Johannes de Doper - als voorbereiding - nog gezegd werd. Alles wat wij moeten doen is opkijken, erkennen, aanvaarden, instemmen met het evangelie van de Zoon van God, die "zichzelf voor mij heeft overgegeven." (Gal. 2:20)

Hoe zou het ook anders kunnen? Als geloven een werk van de mens is, dan is de wedergeboorte uitgesloten. Dan is er geen werk van God nodig en komt alles op onze inspanning van geloven aan. Maar nogmaals: als de wedergeboorte iets is waar ik alleen passief

op moet wachten, dan ben ik ongehoorzaam aan de Zoon van God die mij oproept in Hem te geloven.

15. Zó heeft God de wereld liefgehad

Joh. 3:15, 16

Nicodemus heeft Jezus horen zeggen dat een mens alleen door de wedergeboorte, waaraan hij zelf niet kan bijdragen, het koninkrijk van God kan binnengaan. Vanuit zijn traditie en ervaring kan Nicodemus dat niet geloven. Vers 11: "toch neemt u Ons getuigenis niet aan." Vers 12: "en u niet gelooft." Nicodemus kan het niet geloven. Heel zijn leven als leraar van Israël staat in het teken van de gerechtigheid uit de wet. Hij zoekt de gerechtigheid, dat wil zeggen de juiste relatie tot God, niet uit geloof, maar uit de vervulling van de wet. (Vergelijk Rom. 9:31, 32) Toch had hij kunnen weten dat God niet de nauwkeurige vervulling van de wet heeft gezocht, maar een houding tegenover God en de naaste in het leven die uit geloof voortkomt. Hij had kunnen weten dat God met de komst van de Messias een nieuw tijdperk wilde inluiden, waarin de Geest van God zelf in de harten van de mensen zou wonen. Daarom herinnert Jezus hem eraan, in vers 13, dat de Zoon des mensen uit de hemel komt, dat Hij het weten kan omdat Zijn Woord een openbaring van God inhoudt.

Vanaf vers 15 gaat het om de Zoon des mensen en om de menselijke verantwoordelijkheid. Ieder die in de Zoon des mensen gelooft, heeft eeuwig leven, en kan het koninkrijk van God zien. Je zou kunnen zeggen dat het misschien voor Nicodemus te moeilijk is om de wedergeboorte te begrijpen. Maar het zal toch minder moeilijk zijn om te begrijpen dat het nodig is om in de Messias te geloven. De leer van de wedergeboorte zegt dat je als mens niets aan je redding kunt bijdragen. Wedergeboorte is een soevereine daad van God vanuit de hemel. Maar geloof is toch tenminste iets wat je kunt doen als mens. Nicodemus die denkt in termen van de werken van de wet zou daar meer van kunnen begrijpen dan van de leer van de wedergeboorte. Over dit "zaligmakende" geloof gaat nu de rest van deze passage tot en met vers 21.

De woorden van Jezus in vers 15 zijn ongetwijfeld voor Nicodemus een nieuwe schok geweest. Niet alleen dat je niets aan je red-

ding kunt bijdragen, maar het is ook nog eens zo dat de redding wordt gegeven aan "ieder die in Hem gelooft." Dat houdt in dat er geen verschil is tussen Nicodemus, de leraar van de wet, en de tollenaar die op een afstand bij de Tempel staat en om vergeving vraagt. Als de tollenaar gelooft in de Zoon des mensen ziet hij het koninkrijk van God, terwijl de ongelovige Nicodemus een buitenstaander is van dat koninkrijk. De zondaar die gelooft krijgt eeuwig leven, en de rechtvaardige kenner van de wet wordt afgesneden van het eeuwige leven? Nog erger, de heiden die gelooft krijgt eeuwig leven terwijl het ongelovige deel van Israël buiten dat eeuwige leven staat?

Waarom is dat zo'n schok voor Nicodemus? Omdat een groot deel van de Wet van Mozes bestond in het oprichten van een scheidsmuur tussen Israël en de volkeren. Israël moest het heilig volk zijn, afgezonderd in denken, voelen en praktijken van de rest van de wereld. Omdat Nicodemus een Messias verwachtte, die de heidenen zou straffen en Israël zou herstellen. En nu zegt Jezus dat alles eenvoudig op geloof aankomt, waardoor al die regels uit de Wet en heel die verwachting van het oordeel over de heidenen betekenisloos zijn geworden. Heel de Joodse ijver voor het houden van de dieetwetten, de besnijdenis, het afweren van de heidenen heeft nu zijn functie verloren.

Nicodemus begrijpt wel heel goed wat "eeuwig leven" betekent. Die uitdrukking komt ongeveer 15 keer voor in dit evangelie. De nadruk ligt niet op het feit dat dit leven geen einde kent en tot in eeuwigheid voortduurt. Het eeuwige leven is leven dat rechtstreeks uit God voortkomt, is leven dat in overeenstemming is met het karakter van God. En dat leven – in zekere zin ook het ideaal van de Farizeeën hier op aarde – wordt zomaar geschonken aan iedereen die in Christus gelooft. Hoe was dat mogelijk? Waarom zou God dat eeuwige leven niet geven aan de mensen die zich keurig aan Zijn voorschriften en geboden hielden? Nee, zegt Jezus, het is op grond van geloof.

Wat gelooft Nicodemus dan wel? Hij en de groep die hij vertegenwoordigt, geloven dat Jezus een leraar is van God gezonden, en dat

Zijn boodschap vanuit de hemel wordt ondersteund met tekenen en wonderen. Hij gelooft dus wel iets. Zoals er veel mensen zijn die van alles en nog wat geloven. Maar dat geloof zal hem (en hen) niet redden. Want Nicodemus verwerpt de boodschap dat hij het Lam van God nodig heeft voor Zijn rechtvaardiging. Hij verwerpt de boodschap dat hij niet een koning nodig heeft die de heidenen zal straffen, maar een lam, een zondoffer, dat zijn zonden zal dragen. Hij gelooft wel in de triomfantelijke neerdaling van de Zoon des mensen – Daniel 7 - maar hij gelooft niet in de verhoging (kruisiging) van de Zoon des mensen, als de koperen slang in de woestijn.

In het gesprek met Nicodemus ligt het nu voor de hand dat deze de vraag zou stellen: "maar waarom is dat dan zo? Hoe komt God ertoe alleen maar geloof te vragen in de Zoon des mensen die gekruisigd werd, als een voorwaarde voor het schenken van de verlossing?" Het antwoord komt dan in vers 16. "Want." – Daar begint het mee. Er is een reden dat God op deze manier met mensen omgaat. "Want zo lief heeft God de wereld gehad." God vraagt van de mensen uitsluitend geloof, vanuit Zijn liefde voor de mensen. Wat is het motief? Gods liefde. Waarom maakt God het eeuwige leven toegankelijk voor iedereen in de wereld, ook voor heidenen, door een simpele daad van geloof? Omdat God de wereld liefheeft. En dat is precies de werkelijkheid van Gods hart die in de theologie van Nicodemus geen enkele plaats meer had.

Er is een samenhang tussen geloven en vertrouwen op God, en het inzicht dat God liefde is. Hoe meer je begrijpt van Gods liefde, des te duidelijker is je geloof. Wat weten we dan? Een moderne Nicodemus zou zeggen dat God alle mensen rechtvaardigt omdat Hij alle mensen liefheeft, immers God is liefde. God is zo uitsluitend en alleen liefde, dat het ondenkbaar is dat God verschil zou maken tussen zondaars en gerechtvaardigden, tussen christenen en niet-christenen. En als je beseft dat God liefde is, dan is het ook passend dat je je naaste liefhebt. En meer heeft de wereld niet nodig.

Als een dergelijke Nicodemus nu in de nacht bij Jezus komt zou hij iets anders te horen krijgen:

"Hierin is de liefde van God aan ons geopenbaard, dat God Zijn eniggeboren Zoon in de wereld gezonden heeft, opdat wij zouden leven door hem. Hierin is de liefde, niet dat wij God liefhebben gekregen, maar dat Hij ons liefhad en Zijn Zoon zond als verzoening van onze zonden." (1 Joh. 4:9, 10)

Ziet u wat ik bedoel? We begrijpen helemaal niet wat het betekent dat God liefde is, tenzij we de grote daad van liefde van God onder ogen zien. God heeft de wereld lief, dus zond Hij Zijn Zoon. Waarom was dat nodig? Omdat wij in de macht van de zonde lagen en de dood van het Lam van God nodig was om ons daaruit te bevrijden. Gods liefde drukt zich uit in een bijzondere daad in de geschiedenis. Het is niet zomaar een zweverig begrip waarbij we ons van alles en nog wat voor kunnen stellen. En daarom markeert het woord "geloof" in de Zoon van God wel degelijk een scheidslijn tussen wie Gods liefde aannemen, en wie over Gods liefde alleen spreken en er zichzelf mee rechtvaardigen, maar de grote daad van Gods liefde niet erkennen.

Hoe kun je spreken over de liefde van God als je het bewijs van die liefde – de zending van de Zoon, "als verzoening voor onze zonden" - niet aanvaardt? De moderne Nicodemus doet geen beroep op de wet, maar op de liefde in het algemeen; de oude Nicodemus doet een beroep op de wet; maar het is een en hetzelfde. Je doet een beroep op iets – gerechtigheid uit de wet, de algemene liefde van God – met het doel jezelf te rechtvaardigen. Je aanvaardt niet dat God een specifieke voorwaarde heeft gesteld aan de ontvangst van het eeuwige leven. Namelijk geloof in de Zoon van God als het Lam van God. En als je dat niet aanvaardt, hoef je het over je zonden en je schuld en de noodzaak van het wegdragen van die zonde en die schuld door het Lam niet meer te hebben.

Het rechtsgeding tussen God en de mens wordt echter niet opgelost door een beroep op onze eigen prestaties – de oude Nicodemus – maar ook niet met een beroep op Gods liefde in het algemeen – de nieuwe Nicodemus. De werkelijkheid is mooier, maar ook minder vleierend voor een mens. Iemand betaalde de prijs van je

zonden. Iemand heeft jouw schuld gedragen. Iemand wilde het zondoffer zijn, dat jouw plaats innam. Iemand heeft jou zo liefgehad, dat Hij voor jou wilde sterven. En die Iemand is Jezus, de Zoon van God. Je kunt daar zelf niets aan bijdragen, behalve de aanvaarding ervan. Maar het is ook het grootste geschenk dat je ooit zou kunnen ontvangen.

Daarom staat er ook in vers 16 dat kleine woordje "zo". Want zó lief etc. – dat wil zeggen op deze manier, met dit doel, in deze mate. Op welke manier? Door de zending van de Zoon. Met welk doel? Om mensen te redden. In welke mate? Door de Zoon over te geven in handen van onrechtvaardigen, en Hem te laten kruisigen. De liefde van God wordt zichtbaar in de gave van God. Gods liefde is niet zomaar een sympathiek karaktertrekje, op de manier waarop iemand als Voltaire het kon zeggen: "vergeven is nu eenmaal Gods beroep." Spreken over Gods liefde klinkt sympathiek en charmant. Maar je vestigt daarmee alleen maar de aandacht op je eigen vriendelijkheid: "mijn God is alleen maar lief, mijn God aanvaardt alle mensen, mijn God ziet en hoort geen kwaad, mijn God zorgt voor alles en iedereen." Dat is dan niet de God van de bijbel die Zijn Zoon overgeeft in de dood om zondaars te redden. Die een heilig God is, volkomen en zuivere gerechtigheid, en die gerechtigheid in overeenstemming wilde brengen met Zijn oneindige liefde voor de wereld. Johannes zegt hier heel duidelijk tegen de Nicodemus van toen en tegen de Nicodemus van nu, dat je dat eeuwig leven krijgt wanneer je gelooft in de gekruisigde Zoon van God, die de zonden van de wereld droeg.

"Want zo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat ieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft."

16. Door geloof alleen

Joh. 3:16-21

Nicodemus heeft tot dusver twee schokkende uitspraken gehoord. Hij heeft gehoord dat hij vanuit zichzelf niets kan bijdragen aan zijn verlossing. Wedergeboorte is nodig. En dat is een daad van God vanuit de hemel. En hij heeft gehoord dat de verlossing aan iedereen wordt aangeboden, en niet alleen aan de kinderen van het uitverkoren volk. God heeft de hele mensheid lief, en niet alleen het uitverkoren volk. Nu staat hem nog een derde schok te wachten. Nu krijgt hij te horen dat het middel dat God geeft van de verlossing het geloof is in de Zoon van God, die het Lam van God is. Hij en de kleine groep Farizeeën rondom hem, waren wel bereid om Jezus te zien als een leraar door God gezonden. Maar te geloven in Hem als de Christus, de Zoon van God, het Lam van God? Dat was in strijd met hun verwachting van de Messias, met hun opvatting over het verbond tussen God en Israël, met de plaats van de heidenen in Gods plan. En toch had hij het kunnen weten als hij het Oude Testament beter begrepen had.

God heeft de wereld, d.w.z. de mensheid, lief. Dat is *agapè*, liefde die zich uitstrekt naar een object dat niet in staat is die liefde terug te geven. Dat is liefde voor het onwaardige, én liefde die bereid is zichzelf geheel en al over te geven. God heeft Zijn Zoon gegeven, overgegeven, uiteindelijk tot de dood aan toe. Dat is het bewijs van Zijn liefde. En alles wat mensen moeten doen om deel te krijgen aan de vergeving en verzoening met God is dat te geloven. Wat is dan het resultaat van dat geloof? Dat je niet verloren gaat, dat je niet onder het oordeel valt, dat de dood voor jou niet het laatste woord zal zijn. God schenkt de uiterste vervulling van het menselijke leven aan allen die geloven. Wat Johannes het "eeuwige leven" noemt. Leven dat uit God is, in overeenstemming met Zijn wil, dat met on-eindige kracht in jou doordringt, je aan alle zijden omringt en de kracht wordt die jouw leven voortdurend in verbinding brengt met God zelf. Het doel van de komst van die Zoon was niet "opdat Hij de wereld zou veroordelen." Dat was precies wat Nicodemus wel

verwachtte en ook deed in zijn afkeer van de heidenen. De Messias zou komen als een koning die de heidenen zou verslaan en de wereld zou oordelen. Dat was echter niet het doel van de eerste komst van Jezus in deze wereld. Dat is wel het doel van de terugkeer van de Zoon. Het is nu de tijd van de genade, van het aanbod van behouden. Wanneer het oordeel komt, wordt "wie in Hem gelooft, [...] niet veroordeeld."

En dan lezen we: "wie niet gelooft, is al veroordeeld, omdat hij niet geloofd heeft in de Naam van de eniggeboren Zoon van God." Is al veroordeeld? Veel mensen geloven dat het oordeel uiteindelijk zal afhangen van de goede daden die zij in hun leven gedaan hebben. Zolang we leven is er nog geen oordeel. Dat komt straks pas. Aan het eind van de tijd worden alle goede en slechte daden gewogen en dan zal het oordeel geveld worden over hoe goed we zijn geweest. Dat geloven veel mensen nu, dat geloofden de Joden uit de tijd van Jezus toen. Daarom zegt Johannes dat het oordeel over het ongeloof al geveld is. Het oordeel wordt niet geveld over wat je gedaan hebt, maar over wat je hebt nagelaten: te geloven in de Zoon van God. Het is net als met de slang in de woestijn. Het uitgangspunt is de diagnose dat je door slangengif ziek bent geworden, en sterven zult. Je gaat dood niet door wat je doet, maar door wat je nalaat: in vertrouwen je blik te heffen naar de koperen slang. Zoals hier, je sterft en wordt veroordeeld als je niet in vertrouwen opkijkt naar de verhoogde (gekruisigde) Zoon des mensen. Dat is wat Nicodemus zo ongelofelijk lijkt te zijn, dat het middel van het eeuwige leven alleen maar het geloof is. Want dat is zo eenvoudig en simpel. Nicodemus had liever gehoord over een streng regime, om de voorschriften van de Thora nog beter te kunnen vervullen dan hij al deed.

Wat is nu het eenvoudige geloof in de betekenis waarin Johannes het hier gebruikt? Zo simpel als sommige mensen het vandaag de dag zien is het ook weer niet. Geloven staat nu vrijwel gelijk aan een of andere overtuiging hebben over wat boven onze aardse werkelijkheid uitgaat. Vertrouwen hebben in een "grond" van het bestaan die mij draagt bijvoorbeeld. Maar dat is niet geloof in Bijbelse zin. In

de Reformatie werd dat uitgelegd met behulp van drie Latijnse woorden: *notitia*, *fiducia* en *assensus*. *Notitia* betekent kennis. Je moet ook iets weten. Zo lezen we ook in Rom. 10:17 dat "het geloof [is] uit het gehoor en het gehoor door het Woord van God." Kennis is ook het doel van de opbouw van de gemeente: "totdat wij allen komen tot de eenheid van het geloof en van de kennis van de Zoon van God." (Ef. 4:13) De verkondiging van het evangelie - in de vorm van de nauwkeurige studie van Gods Woord - geeft deze kennis. Zo was de prediking van Johannes de Doper niet beperkt tot alleen maar een uitspraak over de doop. Of een uitspraak over Jezus als het Lam van God. Hij gaf onderwijs vanuit de Schriften. En het onderwijs dat de eerste discipelen bij Jezus kregen, was ongetwijfeld ook een uitleg van Gods Woord. Kennis dus.

Maar wat je verstandelijk weet, moet je ook met je hart geloven. Dat is het tweede woord: *fiducia*. Je moet ook je vertrouwen stellen op datgene wat je hoort. En in dat geloof moet je je leven gaan vervullen met het voorwerp van het geloof. Kennis en geloof werken samen zodat iemand een echte discipel van Jezus wordt. Maar dan komt het derde, de *assensus* of de toewijding, de volledige instemming. Dat betekent dat je degene over wie je het evangelie hebt gehoord en begrepen, degene in wie je nu je vertrouwen stelt, ook gaat volgen, gehoorzaam zult zijn.

Met een verwijzing naar deze waarheid eindigt dit gedeelte in vers 21. Je komt tot kennis van de waarheid, en je vertrouwt erop dat Jezus die waarheid is – want Hij is de weg, de waarheid en het leven. Maar nu moet je ook deze Jezus gehoorzamen. "Maar wie de waarheid doet, komt tot het licht, opdat van zijn werken openbaar wordt dat zij in God gedaan zijn." Nu is er ook een handelen betrokken in het geloof. Maar de volgorde is heel belangrijk. Het doen van de waarheid, volgt op het geloof in de Waarachtige, en dat is gebaseerd op een vertrouwen in de kennis van de waarheid die men heeft gekregen door de prediking. Het is allemaal niet los te verkrijgen. Zonder geloof is de kennis van de waarheid alleen maar historische kennis. Zonder het doen van de waarheid, is het wat Jakobus noemde, een "dood geloof." Maar zonder de kennis van de

waarheid, is het geloof onbepaald, en er is wel een doen, maar geen doen "van de waarheid." Anders gezegd, we kunnen van alles en nog wat doen, maar dat wil niet zeggen dat we daarin gehoorzamen aan de wil van God. En dan zijn het "dode werken".

Het is trouwens wel aardig dat we bij Jakobus lezen dat "het geloof zonder de werken dood" is (Jac. 2:26) en we in de brief aan de Hebreëen de uitdrukking vinden: "bekering van dode werken." (Hebr. 6:1) Dat zijn werken zonder geloof. Sommige mensen spannen zich enorm in om dingen te doen, die in Gods ogen "dode werken" zijn, omdat het leven van God daarin ontbreekt. Dat kunnen allerlei religieuze rituelen zijn, of daden van fatsoen en algemene moraliteit, die tegenover God geen betekenis hebben. Alles wat in ongehoorzaamheid tegenover God gedaan wordt, is zonde.

Waarom zijn er mensen die niet in Jezus Christus geloven? Het antwoord op die vraag lezen we in vers 20. Mensen hebben de duisternis lief. Ze houden van hun zonden. En ze willen niet tot Jezus Christus naderen, omdat Hij licht werpt in die duisternis en die zonde ontmaskert. Het gaat er niet omdat ze het verstand missen. Het gaat er niet om een misverstand. Het gaat om de morele duisternis. Dat is niet simpelweg dat ongelovigen een slecht leven zouden leiden. Want dat is meestal niet het geval. Maar wie tot geloof komt, staat geheel en al naakt en weerloos tegenover zijn schepper. Alles wordt openbaar. Elke slechte motivatie, elke weerstand en rebellie, komt aan het licht. Wie van zichzelf wil denken dat hij of zij een goed mens is, wil niet zo diep in zichzelf kijken. Die wil leven aan de oppervlakte, onder de dekmantel van de duisternis. Die wil de "slechte werken" bedekken (vers 19). En opnieuw, die slechte werken zijn niet per se immorele daden, maar wel eigenmachtige daden in ongehoorzaamheid van God. Het gaat om de tegenstelling tussen werken die in God gedaan zijn, en werken die niet in God gedaan zijn en om die reden slecht zijn. De kern van alles is dus dat men het licht niet wil omdat men niet ontmaskerd wil worden, omdat men niet wil weten dat zelfs de eigen goede daden uiteindelijk tegenover God – de enige absolute maatstaf – betekenisloos zijn.

Er wordt in de moderne evangelische prediking vaak op een psychologische manier tegen mensen gesproken. Er wordt gezegd dat Jezus je gelukkig zal maken, je een beter leven zal geven, je relatieproblemen zal oplossen, of je rijker zal maken. Je kunt volgens sommigen je huishoudboekje inrichten met Bijbelse beginselen en God zal je daarvoor belonen met voorspoed. Maar dat geeft alleen maar valse bekeerlingen. Op die manier wordt geen licht geworpen op de duisternis waarin mensen leven, en op het feit dat ze niet willen dat hun slechte werken openbaar worden. In een dergelijke prediking wordt niet duidelijk gemaakt wat in de verkondiging van het evangelie juist gezegd moet worden, dat het licht van de zuivere gerechtigheid van Jezus Christus zo helder als maar mogelijk is op iemand moet vallen. Het gaat uiteindelijk om de wetteloosheid, de rebellie en de vijandschap tegen God, om de innerlijke zonde die iemand in zijn greep heeft, om de macht van de verslaving aan de zonden in al zijn lelijkheid. Het gaat om de ontdekking dat ik zonder dit Licht in duisternis leef en die duisternis eigenlijk liever heb dan het licht. En het gaat om de boodschap dat iemand zijn eigen oordeel bewerkt en bevestigt door Jezus Christus als het Lam van God te verloochenen. Iemand die die boodschap hoort, zal óf ver van jou wegrennen, óf hij zal in volle overgave naar de waarheid toeren.

De echte prediking van het evangelie is een licht dat in de duisternis schijnt, en dat doet pijn. Als sommigen zeggen dat ze liever naar een andere kerk gaan omdat de boodschap in hun kerk toch te duidelijk is, dat ze liever een woord horen waarbij ze nog zelf wat een ander kunnen bedenken, als ze niet willen horen dat ze zondaars zijn die het evangelie nodig hebben, als ze niet willen horen dat Christus centraal staat in de eredienst en dat het hele christelijke leven uiteindelijk draait om de gehoorzaamheid aan Christus, dan betekent dat misschien dat ze liever wat meer in de schaduw zitten, liever wat meer genoegelijke duisternis om zich heen willen hebben. De waarheid van de Bijbelse boodschap klinkt niet aange-naam in de oren van mensen die de duisternis als een warme mantel om zich heen hebben gevouwen. Nicodemus kon in het begin van dit gesprek nog wel hier en daar een vraag stellen. Maar bij de

uiteenzetting van Jezus over de betekenis van het geloof en de kracht van het licht valt hij stil. Juist het ontbreken van weer-woord is hier belangrijk. Nicodemus wordt aan zichzelf ontdekt. Maar dat is gaan doorwerken. Het heldere licht van de verkondiging die Jezus hier aan hem ligt, verdrijft uiteindelijk de duisternis. Hij neemt het in het Sanhedrin voor Jezus op. Aan het eind van dit evangelie is hij degene die Jezus begraaft. En we weten uit de traditie dat Nicodemus al zijn rijkdom verloor, in de ban werd gedaan door het Sanhedrin, en daar kan uiteindelijk maar een reden voor zijn: Nicodemus is tot geloof gekomen in de Zoon van God, die ook voor hem het Lam van God werd, die zijn zonden droeg.

NAWOORD

Zondag 7 van de Heidelberger Catechismus is met het bovenstaande in verband te brengen. Vraag 21 luidt: "wat is een oprecht geloof?" Die vraag is belangrijk, omdat de zaligheid, de behouden is, is voorbehouden aan "degenen, die Hem door een oprecht geloof worden ingelijfd en al zijn weldaden aannemen." (Antwoord op vraag 20.) Het antwoord luidt als volgt:

Antwoord. Een oprecht geloof is niet alleen een zeker weten of kennis (notitia - RAV), waardoor ik alles voor waarachtig houd, wat ons God in zijn Woord geopenbaard heeft, maar ook een vast vertrouwen (fiducia - RAV), hetwelk de Heilige Geest door het evangelie in mijn hart werkt, dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is, uit louter genade, alleen om de verdienste van Christus wil.

Is de verlossing erfelijk? Wordt zij al gegeven door de kinderdoop? Je zou kunnen denken dat verlossing net zo werkt als de macht van de zonden uit het verleden. Het wordt van de ene

generatie op de andere doorgegeven. Immers, God doet toch barmhartigheid aan duizenden geslachten van hen die Hem vrezen?

Precies dezelfde accenten die we gevonden hebben in het evangelie naar Johannes, komen ook in de Catechismus aan de orde. Het woord "inlijven" in het antwoord op vraag 20 verwijst naar de wedergeboorte, en de uitdrukking "door een oprecht geloof" geeft niet weer wat de oorzaak is daarvan, maar het middel. Geloof is nadrukkelijk niet onze prestatie tegenover God. Zo wordt ook benadrukt dat het vaste vertrouwen (fiducia) door de Heilige Geest in mijn hart gewerkt wordt. Geloof is een gave, het vertrouwen wordt door God gewekt, de wedergeboorte is een werkelijke daad van God.

En toch vinden we ook hier dezelfde heilzame tegenspraak, omdat wij wél de verantwoordelijkheid hebben te geloven en "Zijn weldaden aan te nemen." Sterker nog dan bij Johannes, wordt hier in zekere zin de tegenspraak van de wedergeboorte en geloof afgezwakt, en benadrukt dat geloof een gave is. De wedergeboorte is dan de basis van het geloof, zoals de uitverkiezing dan weer de basis is van de wedergeboorte. Dat is langs de lijnen van het Calvinisme gedacht en daaruit komt het grootste deel van de Protestantse Kerk voort. Maar de denkrichting van de Heidelberger Catechismus is toch in beginsel dezelfde als in Johannes. De weg naar de behoudenis gaat van God uit. De onoverbrugbare kloof tussen God en de mens, wordt van God uit overbrugd. Wij hoeven niet naar de hemel op te klimmen, want Christus is van uit de hemel afgedaald. Geloven is dus eenvoudig een aannemen, wat door God al gedaan is. Het is een lege hand ophouden en de weldaden van Christus aannemen. Maar dat aannemen moet wél door de mens worden gedaán.

Er is geen fundamenteel verschil tussen wat de Protestantse Kerk in Nederland belijdt, en wat we gevonden hebben in het evangelie naar Johannes. Het is een en dezelfde boodschap. Maar hoe zit het dan met het geloof van de leden van de Protestantse Kerken? Het zou best kunnen dat die denken, dat de bekering een steeds hehaalde afkeer is van de fouten en zwakheden van het dagelijks

leven. Het is mogelijk dat zij geloven dat de behoudenis in Christus aan alle mensen geschonken wordt en niet alleen aangeboden aan de wereld zoals Johannes leert, en dat eigen kinderen en kleinkinderen door de doop al behouden zijn. Het is mogelijk dat zij het niet belangrijk achten om persoonlijk Christus als verlosser aan te nemen. Het is mogelijk dat zij de kerk alleen maar zien als de gemeenschap van mensen die goede werken nastreven, en die de hoop koesteren dat bij een eventueel laatste oordeel, het gewicht van hun goede daden dat van hun slechte zal overtreffen. Het is heel goed mogelijk dat veel mensen in de Protestantse Kerk een dergelijk geloof aanhangen, dat feitelijk meer verwantschap vertoont met het geloof van de Islam, of met een Joodse uitleg van het Oude Testament. En misschien dat daarom veel mensen confessionele gemeenten verlaten en die verruilen voor een vrijzinniger gemeente, omdat het licht van de waarheid hun genoeglijke dui- sternis verstoort. Omdat ze in hun hart verhard zijn en de waarheid niet willen en niet meer kunnen horen.

17. Van Johannes tot Jezus

Joh. 3:22-36

Als de discipelen van Johannes de Doper naar Jezus gaan, noemen ze Hem "Rabbi". Als Nicodemus naar Jezus toegaat dan zegt hij "wij weten dat U een Leraar bent, van God gezonden." Maar het getuigenis van Johannes de Doper was niet dat er na hem een nieuwe leraar zou opstaan. "Rabbi" is de aanspreekvorm voor Jezus van mensen die de prediking van Johannes de Doper of van Jezus Zelf hebben gehoord, en wel weten dat er iets bijzonders aan de hand is, maar nog niet geloven of begrepen hebben wat dat bijzondere eigenlijk is.

In de verzen 22 tot en met 36 lezen we over de overgang tussen de prediking van Johannes de Doper en het publieke optreden van Jezus. Jezus is intussen in Juda aangekomen en daar, in de buurt van Jericho vermoedelijk, doopt Hij – niet Hij Zelf, maar Zijn discipelen. Johannes zelf doopt op dit moment in het dorpje Aenon, bij Salim. En daarover ontstaat nu een woordenstrijd met de Joden, met de Farizeeën misschien wel die tot de kring van Nicodemus hebben behoord en veel belang stellen in wat Jezus allemaal doet en zegt. Wat kan dit nu betekenen? Johannes doopt en verwijst naar Jezus. Maar Jezus Zelf doopt ook. Er ontstaat een woordenstrijd over de reiniging, d.w.z. over de doop: naar wie moeten de mensen nu toe? Naar Johannes of Jezus? En wat betekent die doop dan van Johannes, als Degene naar wie hij verwijst al gekomen is?

Ik kan mij niet voorstellen dat dit toeval is. Jezus wilde ergens zichtbaar aanwezig zijn, zodat Johannes de Doper heel concreet naar Hem kon verwijzen. Hij kon zeggen dat hij de Christus niet was, maar dat Christus te vinden was in de buurt van Jericho en dat de mensen daar door Hem gedoopt zouden moeten worden. Als je de tekst dan nauwkeurig bekijkt, dan kom je er achter, dat deze overgang zo ongeveer zes maanden geduurd moet hebben. Tussen de doop van Jezus in de Jordaan en het moment dat ze elkaar terugzien verlopen ongeveer twee maanden. En nu zegt de evangelist er heel duidelijk bij, dat hij een gebeurtenis beschrijft die plaats vond

voordat Johannes in de gevangenis werd geworpen. (Vers 24) Het is ook nog voor het moment, dat Jezus Zijn zending in Galilea begint. Met enig puzzelwerk kunnen we dan vaststellen, dat Johannes de Doper zes maanden lang heeft gedoopt, en dat in dezelfde periode de discipelen van Jezus bij Jericho hebben gedoopt. In Mattheus en Markus wordt de arrestatie van Johannes beschreven meteen na de verzoeking in de woestijn. Over die tussenliggende periode van zes maanden zwijgen de andere evangeliën.

Wat is dan die doop die Jezus hier toepaste? Het is niet de doop van Johannes de Doper, de doop van de bekering tot vergeving van zonden. Het is niet hetzelfde. Want dat was een doop waarmee Johannes wilde verwijzen naar de komst van de Messias. Het is ook niet de doop zoals die aan christenen wordt gegeven na de opstanding van Jezus, want dat is met Hem begraven worden in de dood, een symbool van de vereenzelviging met Jezus in Zijn sterven, dood en opstanding. Het is ook niet de doop met de Heilige Geest, want dat zou pas gebeuren met Pinksteren. Wat kan het dan geweest zijn? De kern van het symbool van de doop, is de "wassing met het water van het Woord". Dat moet het hier geweest zijn. Het is geen profetische doop en het is geen christelijke doop. In ieder geval is het zo, dat langzamerhand de mensen zich afkeren van Johannes de Doper, en nu – maar in veel kleinere aantallen – zich door Jezus en Zijn discipelen willen laten dopen.

Johannes de Doper heeft veel meer succes gehad in zijn optreden dan Jezus, als het gaat om aantallen discipelen. Ook het getuigenis van Jezus over Johannes de Doper maakt hem tot een heel bijzondere profeet. Zo lezen we in Mat. 11:11 dat Jezus zegt: "onder hen die uit vrouwen zijn geboren, is er niemand die zo groot is als Johannes de Doper." Wie is de belangrijkste mens die ooit geleefd heeft? Je zou mogen zeggen het is Johannes de Doper. Maar hij weet het zelf: in vergelijking met Jezus is hij volkomen onbelangrijk. Zo gaat het ook verder in Mattheus 11. Want Jezus zegt ook: "maar de minste in het koninkrijk der hemelen is groter dan Johannes."

Johannes bevestigt nog eens een aantal belangrijke beginselen van de prediking van het evangelie. In de eerste plaats zegt hij in

vers 27: "een mens kan niets aannemen, als het hem niet uit de hemel gegeven is." Dat sluit mooi aan bij de woorden die Jezus heeft gesproken tegen Nicodemus. Wedergeboorte en bekering horen op een geheimzinnige wijze bij elkaar: het is de mens die iets aanneemt, en God die het hem te zien geeft. Het is de mens die in zijn verantwoordelijkheid zich tot God moet bekeren, en het is God die de nieuwe geboorte geeft, de ingang in het koninkrijk van God. Wanneer Petrus de belijdenis uitspreekt: "U bent de Christus, de Zoon van de levende God", dan zegt Jezus tegen hem: "Vlees en bloed hebben u dat niet geopenbaard, maar Mijn Vader die in de hemelen is." En daarom zegt Johannes hier dat de mens niets kan aannemen, niets kan geloven, als dat niet aan hem uit de hemel gegeven is. Het gaat helemaal niet om de vraag wie doopt, het gaat uitsluitend om wat God geeft vanuit de hemel. Dat mensen in Jezus gaan geloven is een gave uit de hemel. Johannes vertoont geen enkele jaloezie tegenover het succes van de prediking van Jezus.

In vers 29 bevestigt hij dat nog eens. Johannes vergelijkt zichzelf met de vriend van de bruidegom, degene die toezicht houdt over het hele huwelijk, die de gasten uitnodigt enzovoorts. En het was zijn taak om de hand van de bruid in de hand van de bruidegom te leggen, een kleine ceremonie aan het eind van de huwelijksluiting. En zodra bruid en bruidegom zich terugtrokken in hun eigen vertrekken, was de bruiloft voorbij en iedereen ging naar huis. Ook de vriend van de bruidegom had daarna geen enkele taak meer. En zo ziet Johannes zichzelf. Hij heeft de hand van de bruid, Israël, in de hand van de Messias, Jezus gelegd. Maar hij heeft geen functie bij de huwelijksvoltrekking zelf. Het enige wat hem rest, is de blijdschap over het huwelijk dat plaatsgevonden heeft. En blijdschap over het feit dat hij gewoon gedaan heeft, waartoe God hem geroepen had. Het mooie is ook dat de bruidegom niet mag spreken, totdat de hand van de bruid in zijn hand gelegd was. Zoals Jezus pas aan zijn publieke missie begint, nadat de hand van Israël door Johannes de Doper in Zijn hand gelegd was.

"Hij moet meer, ik moet minder worden." (Vers 30) Dat zegt Johannes. Minder in aantallen discipelen, minder in belang voor Israël,

want zijn missie is voorbij. En het laatste wat Johannes gezegd heeft aan het eind van zijn zending, is nog één keer onderwijs over de Messias, want hij geeft vijf redenen waarom Christus meer is dan hijzelf.

1. Jezus komt van boven, komt uit de hemelen. Johannes komt uit de aarde, en spreekt uit de aarde. (Vers 31)

2. Jezus spreekt het getuigenis over de hemelse dingen. En Hij spreekt uit eigen kennis: "wat Hij gezien en gehoord heeft, dat getuigt Hij." (Vers 32)

3. Het getuigenis van Jezus komt overeen met God. Daarom, "wie Zijn getuigenis heeft aangenomen, die heeft daarmee bezegeld dat God waarachtig is." (Vers 33)

Je komt wel eens mensen tegen die zeggen dat zij in God geloven, maar niet in Jezus. En eigenlijk zou ik dan moeten zeggen, nee, je gelooft helemaal niet in God. Je gelooft alleen maar in God als je gelooft in Christus die het beeld van God is. Als je in een God gelooft die anders is dan de ware God die zich in Jezus heeft geopenbaard, dan geloof je eigenlijk helemaal niet in God. Als je gelooft in Jezus Christus, dan geloof je de waarheid over God. En als je de waarheid over God gelooft, moet je ook geloven in Jezus Christus. Waarom? Omdat Jezus Christus het vleesgeworden Woord van God is, en omdat God zelf gezegd heeft dat Hij Zijn geliefde Zoon is. Het is heel eenvoudig: je gelooft dat of je gelooft dat niet. Maar dat is in ieder geval het getuigenis van Johannes: wie in Jezus gelooft, gelooft waarachtig in God. En wie in God gelooft zonder Jezus, gelooft eigenlijk helemaal niet in God. Duidelijk toch? Helder. Maar veel mensen hebben de duisternis liever dan het licht.

4. In Jezus is de Heilige Geest zonder beperking aanwezig. "... Want God geeft Hem de Geest zonder maat." (Vers 34)

5. Jezus is Gods geliefde Zoon, en de Vader heeft Hem alle dingen in Zijn hand gegeven. Dat is eigenlijk het hoogtepunt van deze lijst

van vijf kenmerken, waardoor Jezus oneindig ver boven Johannes de Doper verheven is. (Vers 35)

Zo is dan de overgang een feit. Johannes de Doper verdwijnt in de schemering van de geschiedenis, maar het felle licht valt nu op Jezus Christus, die uit de hemel kwam, van de hemelse dingen getuigt in volkomen overeenstemming met God Zelf, de Heilige Geest in zich draagt, en Gods geliefde Zoon is.

Johannes eindigt deze opsomming van kenmerken van Christus, met een oproep. Volkomen in overeenstemming met de prediking van Jezus zelf. "Wie in de Zoon gelooft, heeft eeuwig leven." Zo had ook Jezus gepredikt tegen Nicodemus: "opdat ieder die in Hem gelooft, niet verloren zal gaan, maar eeuwig leven heeft", en "Wie in Hem gelooft, wordt niet veroordeeld." Geloven in Christus betekent Hem aannemen, je vertrouwen in Hem stellen, jezelf ervaren als Zijn eigendom en Hem vragen om jouw leven in Zijn handen te nemen. Maar het is een keuze die je moet maken. Want: "wie de Zoon ongehoorzaam is, zal het leven niet zien." Er is die andere, verschrikkelijke, onmogelijke mogelijkheid, dat je Hem afwijst. Zo zegt Johannes de Doper met zijn laatste woorden tijdens zijn prediking: "geloof in de Zoon van God, die het Lam Gods is, kies voor Hem." En, na dit laatste getuigenis, mag Johannes de Doper gaan. Maar hij heeft nog een kleine rol te vervullen. Zijn standvastigheid en trouw aan God tijdens zijn gevangenschap bij Herodes mag nog een laatste getuigenis afleggen, en dan is er nog een curieus moment, wanneer Johannes vanuit de gevangenis allerlei verhalen over Jezus hoort en begint te twijfelen. Maar dat is na de openbare zending van Johannes als een profeet.

"Wie in de Zoon gelooft, heeft eeuwig leven."

18. Zoeken naar het verlorene

Joh. 4:1-9

We hebben de bespreking van Johannes 3 nu afgesloten. De voorname leraar van Israël, Nicodemus, heeft in de nacht zijn vragen aan Jezus gesteld. We hebben gehoord over de wedergeboorte uit de hemel, en de gelovige aanname van de Zoon des mensen hier op aarde. Geloof is zowel een gave uit de hemel als een verantwoordelijkheid van de mens. We hebben het einde van de prediking van Johannes de Doper meegemaakt. We hebben hem horen spreken over de Mens die uit de hemel is, de Zoon van God die de hemelse dingen komt openbaren, en in overeenstemming met Zijn Vader in de hemelen spreekt en handelt.

Het eerste wat we nu in het vierde hoofdstuk van Johannes tegenkomen, sluit aan bij een gedachte waar Nicodemus geschokt over is geweest. Want in de vrouw uit Samaria bij de bron, zien we het tegendeel van Nicodemus. Hij is een Jood, uit de elite van de Farizeeën; zij is een Samaritaanse, die God niet kent en niet over het gehele Oude Testament beschikt. Hij leeft rechtschapen volgens de geboden van Mozes; zij leeft in overspel, en wordt geminacht door haar dorpsgenoten. (Zoals we nog zullen zien.) Nicodemus heeft tenminste nog de tekenen van Jezus gezien en erkent Hem als een leraar; deze vrouw heeft nog nooit van Jezus gehoord en ontmoet Hem voor de eerste keer. Nicodemus zou gezegd hebben dat een dergelijke vrouw nooit en te nimmer het koninkrijk van God zou kunnen binnengaan. Maar Johannes illustreert hiermee de waarheid van wat Jezus Zelf gezegd heeft: "een ieder die gelooft..." Iedereen die gelooft, ook een verachte Samaritaanse, kan binnengaan in het Koninkrijk op grond van geloof alleen.

En heel bijzonder is het ook dat Jezus voor het eerst Zelf zegt dat Hij de Messias is, tegenover deze vrouw. (In vers 26) Dat zegt Hij niet in Jeruzalem, dat zegt Hij niet tegen de Farizeeën, dat verklaart Hij niet plechtig voor het Sanhedrin. Hier houden de voorrechten van Israël op. Hier eindigt het privilege van degenen die de Wet van Mozes kennen en tot in detail willen uitvoeren. Wat Nicodemus niet

begrijpt, blijkt een geschenk uit de hemel te zijn dat zelfs aan deze Samaritaanse vrouw kan worden geschonken, louter en alleen omdat zij ernaar vraagt en het aanneemt.

We zullen een paar hoofdstukken nodig hebben, om het verhaal voldoende grondig uit te diepen. Te beginnen met het gedeelte tot en met vers 9, het begin van de conversatie. Maar eerst vertelt Johannes wat de aanleiding was voor de reis van Jezus door Samaria. De Farizeeën hebben gehoord dat Jezus zelf meer succes heeft en meer mensen doopt dan Johannes. De evangelist voegt daar nog even aan toe, wat we al gezien hebben, dat Jezus Zelf niet doopte, maar Zijn discipelen. Dat komt toch op hetzelfde neer, omdat Zijn discipelen dat deden in opdracht van Jezus zelf.

Waarom doopte Jezus niet Zelf? Stel je voor dat Hij dat wel gedaan had. Zou degene die door Hem gedoopt was niet denken, dat zijn doop meer waard was dan een doop die door een van de discipelen was uitgevoerd? Zou het niet alleen maar gekibbel over de rangorde hebben bewerkt? Het ligt voor de hand dat Jezus om die reden niet Zelf doopte. In ieder geval waren de Farizeeën opmerkelijk geworden op het feit dat Jezus doopte en dat Zijn prediking aansloeg. Dat kan een reden zijn geweest om nu terug te gaan naar Galilea. Hij wil op dit moment geen confrontatie met de Farizeeën. Daar is het nog niet de tijd voor. En daarom zal Hij nu gaan prediken in Galilea, gedurende meer dan een jaar.

Maar dan lezen we in vers 4: "En Hij moest door Samaria gaan." Moest? Maar de meeste wetsgetrouwe joden deden hun best om ofwel zo snel mogelijk door Samaria heen te trekken, ofwel een andere route te kiezen, via de oostzijde van de Jordaan, om Samaria in het geheel te vermijden. Zou dit niet een goddelijk "moeten" geweest zijn? Is Jezus niet hier in Samaria om deze vrouw te kunnen ontmoeten? Hoe kort Zijn verblijf hier ook geweest is, vanuit deze ontmoeting met deze vrouw gaat een geweldig getuigenis uit. Daarom had de titel van deze afdeling net zo goed kunnen zijn: "de prediking van Jezus in Samaria."

Jezus is aangekomen in Samaria, in de plaats Sichar - dat kan het dorpje Askar zijn geweest, dat ongeveer een kilometer van de bron

van Jakob verwijderd is, en tegen de helling van de berg Ebal ligt. Vers 5 vertelt ons dat het vlakbij het stuk land ligt, dat Jakob van de zonen van Hemor heeft gekocht en aan zijn zoon Jozef heeft geschonken. Op dat stuk land is Jozef later begraven. We zitten dus midden in de voorgeschiedenis van Israël. De bron van Jakob, en het graf van Jozef zijn in de onmiddellijke omgeving.

En het laat zien i welke ellende Israël is beland. Want dit stuk land is niet Joods, maar Samaritaans. Het land Samaria is genoemd naar de hoofdstad van het Noordelijke Rijk, na de splitsing van het land is het zuidelijke Juda en het noordelijke Israël. Dat noordelijke rijk is in het jaar 721 v. Chr. door de Assyriërs overvallen en het grootste deel van de bevolking is weggevoerd. Om het land onder de duim te kunnen houden werden grote delen van het land aan Assyrische soldaten gegeven. Deze Assyriërs vermengden zich met het kleine deel van de bevolking dat was overgebleven, maakte een eigen religie, een combinatie van de restanten van de godsdienst van Israël in het noorden, en hun eigen Assyrische gebruiken en opvattingen. Zo bleef het ongeveer een eeuw lang.

In 587 v. Chr. wordt ook het zuidelijke rijk Juda door de Babyloniërs overmeesterd, en de bevolking in ballingschap weggevoerd. Wanneer zij in 538 v.Chr. toestemming krijgen om terug te keren, omdat koning Cyrus (Kores) van het Perzische rijk de Babyloniërs heeft verslagen, komen zij in de omgeving van Samaria. De Samaritanen bieden aan om de teruggekeerde Joden te helpen met de wederopbouw van de stad en de Tempel. Wanneer die weigeren, ontstaat er een toenemende vijandschap. Die leidt er zelfs toe dat de Samaritanen proberen te verhinderen dat de Tempel wordt herbouwd. Sanballat en Tobia tonen zich de ergste vijanden van de Joden. En uiteindelijk is het de Jood Menasseh, die aan alle mogelijkheid van vriendschap een einde maakt. Hij trouwt met de dochter van de Samaritaan Sanballat, en bouwt nu een eigen Tempel voor de Samaritanen op de berg Gerizim. Vanaf dat moment is er geen enkele mogelijkheid meer van verzoening. Een eeuwenlange vijandschap is daar het resultaat van. Joden haten Samaritanen; Samaritanen haten joden. Omgang met een Samaritaan leidt tot

rituele onreinheid, van welke aard het contact ook maar is. Je kunt als vrome Jood hun eten niet eten, hun water niet drinken, ze niet bijstaan in tijden van nood. Het is alsof ze melaats zijn en besmettelijke ziekten dragen. Dat is de situatie waarin Jezus door Samaria trekt. Onder de Romeinse overheersing is er geen openlijke strijd. Maar de haat en de vijandschap zijn niet verdwenen.

In vers 6 zien we heel even dat Johannes niet vergeten is, dat we het hier hebben over de Zoon des mensen. Jezus is "vermoeid van de reis." Het was ongeveer het zesde uur, zegt Johannes. Dat kan betekenen 6 uur in de avond volgens de Romeinse tijdrekening, maar hier gebruikt Johannes denk ik de Joodse tijdrekening. Als het 6 uur 's avonds was geweest, dan verklaart dat wel de vermoeidheid van Jezus na een dag lopen, maar het verklaart niet waarom alleen de vrouw bij de put is. Dit zou een moment zijn waarop iedereen water zou gaan halen. Het is denk ik midden op de dag, 12 uur 's middags als de zon op het hoogst staat. Waarom komt juist op dat moment een vrouw uit Sichar om water te putten? Normaal gesproken zou er 's morgens in de vroege water worden geput voor de rest van de dag, en misschien nog aan het einde van de dag als de zon bijna ten onder ging, om water te hebben voor de nacht. Op het heetst van de dag zou niemand normaal gesproken water komen putten. Waarom doet ze dat dan? Het is de eerste aanwijzing die we krijgen met wie wij hier te maken hebben. We weten uit vers 17 dat de vrouw een aantal echtscheidingen achter de rug heeft. En omdat de Samaritanen zich hielden aan de Wet van Mozes is het denkbaar dat de echtscheiding het gevolg was van overspel. Zo is het ook denkbaar dat de vrouw naar de put komt op het moment dat de meeste vrouwen thuisblijven, zodat ze niet geconfronteerd wordt met mensen die haar minachten. Vijf echtscheidingen, vijfmaal overspel. Het is denkbaar.

En dan het tweede onderdeel van deze scène. Jezus is alleen. Hij heeft Zijn discipelen al opdracht gegeven om naar de stad gegaan om voedsel te kopen. Dat is om drie redenen heel bijzonder. In de eerste plaats, waarom was het nodig dat alle discipelen weggingen? Hoeveel discipelen heb je nodig om boodschappen te doen? De

reden lijkt te zijn dat Jezus met deze vrouw alleen wilde zijn, en geen storing van de kant van de discipelen wilde bij het gesprek dat nu volgt. (Al heeft hij ongetwijfeld later aan Johannes over dit gesprek verteld.) In de tweede plaats, hoe is het mogelijk dat een wetsgetrouwe Jood voedsel koopt in Samaria, of hier in de stad Sichar? Het voedsel van de Samaritanen was verboden voor Joden. Zelfs groenten en fruit die op zichzelf door de Samaritanen niet verontreinigd konden worden, mochten door een wetsgetrouwe Jood niet worden gegeten. Maar brood en wijn waren in ieder geval verboden. In de derde plaats, hoe is het mogelijk dat Jezus nu alleen wil zijn met deze vrouw? Er zijn tegenwoordig wetsgetrouwe joden die een vrouw niet mogen aankijken, en zeker niet mogen aanraken. Dat was toen ook al zo. En dan is deze vrouw ook nog een keer een Samaritaanse.

Terwijl de vrouw zwijgend water uit de put haalt, misschien met allerlei vragen in haar hoofd over de aanblik van deze Joodse man, spreekt Jezus haar aan. Dat is vreemd, en het moet haar geschokt hebben. "Geef Mij te drinken," zegt Jezus tegen haar. Op die manier kan Jezus een discussie beginnen over de meest fundamentele behoeften van het leven. Het begint met de overbrugging van hun grote sociale verschil. Een Jood, aan Zijn kleding te zien een wetsgetrouwe Jood, vraagt een Samaritaanse vrouw om water. Het is een opzienbarende gebeurtenis, en achter deze handeling van Jezus staat iets, wat de vrouw nog niet begrijpt. Dit is genade die zich uitstrekt naar het verlorene. Dit is liefde die alle sociale barrières te boven gaat. Maar de vrouw heeft deze achtergrond nog niet meteen in de gaten.

Daarom horen we een uitdagende toon in de woorden van de Samaritaanse vrouw het "Hoe vraagt U, Die een Jood bent, van mij te drinken, die een Samaritaanse vrouw ben?" En Johannes geeft tussen haakjes de uitleg: "Want Joden hebben geen omgang met Samaritanen." Jezus overtreedt dus de regels. Hij spreekt een vrouw aan, die niet tot zijn familie behoort. Hij spreekt een Samaritaanse aan, die niet tot Zijn geloofsgemeenschap behoort. En Hij vraagt haar om Hem een dienst te bewijzen, terwijl zij overduidelijk een

zondaar is. Letterlijk vraagt Hij, of zij Hem een beker water wil aanreiken. Wanneer Johannes schrijft dat Joden en Samaritanen geen omgang hebben, dan zegt hij daarmee letterlijk dat Joden en Samaritanen geen “gezamenlijk gebruik maken”, nl. van dezelfde vaten, bekers of glazen. Ze delen niets met elkaar. Maar dat is precies wat Jezus hier vraagt. Als de vrouw hem een beker zou aanreiken met water, dan zouden zij en Hij een zelfde beker hebben gebruikt. Maar de vrouw antwoordt niet schuw op dit verzoek van Jezus. Eigenlijk vraagt ze Jezus om rekenschap af te leggen van Zijn vreemde gedrag. En Jezus legt het uit vanaf vers 10.

19. Het pastorale evangelie

Joh. 4:10 - 21

We hebben de vorige keer al gezien, hoe Jezus de vrouw bij de bron van Jakob geschokt heeft, door haar aan te spreken en iets te drinken te vragen. Die vraag lokt een gesprek uit, dat van de kant van de Samaritaanse vrouw begint met een uitdagende vraag. "Hoe kun jij als Jood van mij, een Samaritaanse, te drinken vragen?" We hebben de achtergronden daarvan besproken. Het hele gedeelte wil illustreren wat Jezus al tegen Nicodemus heeft gezegd, namelijk dat iedereen die gelooft, het eeuwig leven ontvangt. Ook deze Samaritaanse. Zij hoeft zich niet bekeren tot de godsdienst van Israël. Zij hoeft zich niet te wijden aan de letterlijke vervulling van de geboden van Mozes. Gods genade wordt haar aangeboden. Maar de voorwaarde daarvan is wel, dat zij er om vraagt.

In het gedeelte vanaf vers 10 vinden we zes antwoorden van Jezus, en nog vijf opmerkingen van de vrouw. En het is de moeite waard om te zien hoe deze conversatie verloopt. Het is een gesprek met meerdere niveaus. Er is het pastorale niveau, waarop Jezus tegen haar spreekt over het grote probleem van de zonde in haar leven. De vrouw heeft meerdere huwelijken achter de rug, en leeft nu met iemand samen of heeft tenminste een relatie. Zelfs onder de regels van de Samaritaanse religie is dat een zonde en een schande. En dan is er het religieuze niveau, dat aan de ene kant te maken heeft met de waarheid van het Jodendom (vers 22: "want de zaligheid is uit de joden.") maar ook aansluit bij haar persoonlijke verlangen naar verzoening met God. Het is ook de voorbereiding op de aankondiging dat nu de Messias gekomen is. Jezus komt er zelfs toe om dat voor het eerst rechtstreeks en openlijk uit te spreken, namelijk dat Hij de Christus is. (Vers 26)

Kijken we eerst naar vers 10 - 12. Op de uitdagende vragen van de Samaritaanse geeft Jezus een heel bijzonder antwoord. Eigenlijk gaat hij niet in op de oppervlakte van haar vraag. De Samaritaanse spreekt over de omgang tussen Joden en Samaritanen; Jezus spreekt over de vraag om water zelf. De vrouw spreekt Hem aan als

een Jood; Jezus zegt in feite, dat Hij de "gave van God" is, niet zo maar een Jood. Het is alsof Hij zegt: "jij bent verbaasd dat ik als jood jou om water vraag? Maar waarom zou ik dat niet doen? Want, als jij het recht hebt om Mij te vragen om levend water, om de verlossing van de zonde, en als Ik jou dat water zou hebben gegeven, waarom zou ik jou dan niet kunnen vragen om mij een beker drinkwater aan te reiken?" Als het dus in het geheel niet gaat over het verschil tussen Jood en Samaritaan, als er een hogere kwestie in het geding is, waarom maakt de vrouw zich dan druk over dat eenvoudige verzoek van Jezus?

In de uitspraken van Jezus spelen drie zaken een rol. In de eerste plaats dat Jezus zichzelf aanduidt als een gave van God. Een geschenk kun je niet afdwingen, kun je niet opeisen. In het gesprek met Nicodemus is al gezegd dat God Zijn Zoon gegeven heeft. Jezus is het geschenk van de Vader aan de wereld. Dat sluit elke poging uit om de verlossing te bereiken door middel van hard werken, je houden aan de regels, het voldoen aan religieuze eisen. Jezus de Verlosser is een gave, dé gave uit de hemel, net zo onverwachts als de wedergeboorte.

In de tweede plaats spreekt Jezus over de noodzaak om te vragen om dit levende water. Daaraan voorafgaat het inzicht in wie Jezus is. Als je Hem niet kent als deze gave – dus als Degene die wordt overgegeven als een Lam voor de zonden van de wereld – dan zul je ook niet aan Hem vragen om levend water. Als het verlangen er niet is naar de vervulling van de diepste behoeften van de ziel, als er geen besef is van zonde en schuld tegenover God, dan komt het niet tot vragen. De afschuw voor het licht kan iemand permanent in de duisternis drijven. Maar een hart dat wordt geraakt door de Heilige Geest, merkt het eigen diepe verlangen op en gaat vragen. En wie vraagt, zal ontvangen.

Daarom meteen daarna, in de derde plaats, het resultaat van dit vragen. De Messias schenkt "levend water". Dat is kort gezegd het antwoord op de diepste vragen van een mens. Het verlangen van een mens om te weten hoe men tot God kan komen – de Weg kennen –, het verlangen naar waarheid, over de wereld, maar ook

van jezelf – Jezus is de Waarheid –, en het verlangen om de reiniging van het eigen hart te ontvangen, een nieuw leven te krijgen, in de zekerheid dat het eigen leven nu door God wordt bewaard tot in eeuwigheid – dat verlangen wordt alleen vervuld in Jezus die het Leven is. Dit drievoudige verlangen wordt door de Zoon van God vervuld. Dat alles is hier heel algemeen aangeduid met "levend water."

Wat betekent die uitdrukking "levend water" nu in het bijzonder en in deze context? Ik denk dat Jezus opzettelijk deze uitdrukking gebruikt heeft, om de vrouw tot verder nadenken te prikkelen. In het Hebreeuws wordt de uitdrukking "levend water" gebruikt voor het water in de bron van Jakob. Die bron was geen container voor regenwater, maar werd gevoed door onderaardse stroompjes vanuit bronnen die verder weg lagen. Water dat uit dergelijke bronnen waar stromend water tevoorschijn kwam, heette in het Hebreeuws "levend water". De vrouw heeft het inderdaad nog niet begrepen, maar haar nieuwsgierigheid is gewekt.

Als ze het Oude Testament gekend had, dan had ze Jezus' woord misschien ook op een dieper niveau kunnen begrijpen. In Jeremia 2:13 horen we dat God zelf de "bron van levend water" is, en dat Israël deze bron heeft verlaten en "lekkende bakken" heeft uitgehakt, die het regenwater moeten opvangen, maar "die geen water houden." Dat is hun geestelijke toestand geworden. De bron van levend water hebben ze verlaten, en het regenwater dat ze proberen te gebruiken – een eigengemaakte religie vol afgoderij – lekt uit hun kapotte bakken weg. Of de profetie van Jesaja: "U zult met vreugde water scheppen uit de bronnen van het heil." (Jes. 12:3) Of zijn oproep in hoofdstuk 55: "O, alle dorstigen, kom tot de wateren." (Jes. 55:1) Maar hoe had ze dat kunnen weten? Samaritanen kenden alleen maar de vijf boeken van Mozes. De teksten van de profeten waren voor hen niet toegankelijk.

En opnieuw antwoordt ze Hem op een uitdagende toon. "Waar hebt U dan het levende water vandaan?" Jezus kan niet putten uit de bron van Jakob want Hij heeft geen emmer, zegt ze. Dit is sarcasme. De vrouw gaat in de aanval. Wat verbeeldt Jezus zich dan wel?

Is Hij dan meer dan – let op wat ze dan zegt – ónze vader Jakob? Eerst dus het misverstand over de uitdrukking levend water. En dan het sarcasme waarmee ze Jezus vijandig antwoord geeft. Maar dan zie je in dat kleine woordje "onze", de houding van de vrouw al een beetje veranderen. Jezus heeft haar duidelijk gemaakt dat het onderscheid tussen Hem als Jood en haar als Samaritaanse er niet toe doet. Als dat zo is, dan is dit de bron van hun gemeenschappelijke voorvader. En Jezus bestrijdt dat ook niet. Een Jood zou gezegd hebben – maar hij zou helemaal niet tegen de vrouw gesproken hebben – tegen de vrouw: "Wat verbeeldt jij je wel, dat je Jakob beschouwt als onze gemeenschappelijke voorvader? Wij zitten hier in Samaria bij de bron van Jakob, vanwege de overval van de Assyriërs, en jij bent een afstammeling van die Assyrische soldaten, en niet van Jakob." Maar Jezus is geen Nicodemus die zich beroept op de voorrechten van Israël; Hij is de Zoon des mensen die van de genade van God getuigt die naar alle mensen gericht is.

Vanaf vers 13 tot en met 15 gaat het om de diepere betekenis van dit levende water. Net als bij Nicodemus is het contrast belangrijk, tussen het aardse perspectief – bij Nicodemus, dat een mens niet voor een tweede keer geboren kan worden – en het hemelse perspectief. Iedereen die van dit water drinkt, zegt Jezus, zal weer dorst krijgen; iedereen dus die zijn leven alleen maar voedt met de dingen van deze wereld, zal nooit waarachtige bevrediging vinden. Wat Jezus aanbiedt, is levend water, water dat eeuwige leven geeft.

Wat is dat water dan? Water is in de bijbel altijd een beeld van de reiniging door het Woord. We kennen ook andere beelden voor Gods Woord. Het zwaard bij voorbeeld. Het Woord van God "is levend en krachtig en scherper dan enig tweesnijdend zwaard, en het dringt door tot op de scheiding van ziel en geest, van gewrichten en merg, en het oordeelt de overleggingen en gedachten van het hart." (Hebr. 4:12) Het wordt ook vergeleken met een vroedvrouw. Het Woord van God brengt ook de wedergeboorte tot stand: "overeenkomstig Zijn wil heeft Hij ons gebaard door het Woord van de waarheid." (Jak. 1:18)

Het levende water is dus in de eerste plaats het levende Woord. Maar hier wordt volgens mij ook bedoeld, om het resultaat van deze reiniging aan te geven. Het springt immers op tot in het eeuwige leven, het wordt tot een fontein in iemand. Maar dan is het het werk van het Woord waar we over spreken: de verlossing, de verzoening met God en het eeuwige leven. In vers 14 geeft Jezus het resultaat van dit "drinken van het water": dat water zal in degene die het ontvangt, "een bron worden van water dat opwelt tot in het eeuwige leven." Wat bedoelt Jezus met deze uitdrukking? Ik denk dat het Zijn bedoeling is geweest om te schetsen hoe overvloedig en rijk deze gave van het levende water eigenlijk is. Het is niet te vergelijken met een beker water, maar met de bron zelf. En dat water wordt niet alleen maar passief opgenomen, maar het blijft "levend" en geeft leven in overvloed ook nadat het gedronken is.

En ten slotte, dat water heeft een doel, heel de beweging van het water gaat in de richting van het leven dat in overeenstemming met God is, goddelijk leven, in de taal van Johannes "eeuwig leven." Die verwijzing naar de bron van levend water is dus bedoeld om aan te duiden dat God deze gave niet met mate, niet met gierigheid geeft. Het betekent niet dat de gelovige op het nippertje gered is, en tevreden moet zijn met het overleven van het oordeel. Nee, dit is overvloed van leven.

Opnieuw antwoordt de vrouw vijandig, met een dosis sarcasme. "Geef mij dan maar van dat water. Dan zal ik geen dorst meer hebben, en dan hoef ik niet meer te komen putten." Ze neemt de woorden van Jezus letterlijk en maakt er een grapje van. Als dat water in haar tot een bron wordt, hoeft zij niet meer naar de put te lopen. Misschien heeft ze op dat moment zich al van Jezus afgekeerd om terug te lopen naar het dorp. Ze is klaar met deze Joodse gek. Waarom is ze niet geïntrigeerd door het aanbod dat Jezus haar doet? Omdat het fantastisch moet klinken in de oren van iedereen, die niet begrijpt hoezeer dit aanbod de kern van je eigen leven raakt. De vrouw heeft dat nog niet begrepen. Ze heeft nog geen verlangen

naar levend water, omdat haar hart en geweten nog niet geraakt zijn.

Daaraan zie je dat je met een evangelische prediking, die alleen maar zegeningen en geluk als het resultaat van de bekering voorspiegelt, er nog niet bent. Dat roept niet de waarachtige vraag naar het levende water op. Zolang iemand nog reden denkt te hebben om tevreden te zijn met het leven, klinkt een dergelijk geschenk van eeuwige leven alleen maar als een fantasie. Wat nodig is, is dat het geweten van de vrouw geraakt wordt. Dat ze haar eigen toestand tegenover God inziet, dus het contrast begrijpt tussen het aanbod van eeuwig leven, en het dode leven in de zonden dat ze nu leidt.

Daarom horen we in vers 16, en dat is de vierde keer dat Jezus haar aanspreekt, eenvoudig deze woorden: "ga heen, roep uw man en kom hier." Dat "ga heen" zegt Jezus tegen haar, waarschijnlijk omdat ze zich toch al heeft omgedraaid. Deze woorden van Jezus zijn bedoeld, om haar geloof te wekken door middel van berouw. Zij kende de Wet van Mozes, die overspel verbiedt. Zij was opgevoed met de woorden van Exodus 20: "U zult niet echtbreken." Of in een andere vertaling: "U mag geen overspel plegen." De straf voor overspel was in de Wet van Mozes de dood. Wie overspel pleegde, moest daarvoor met zijn leven betalen. Daarom betekende de uitdrukking eeuwig leven ongeveer hetzelfde als voor eeuwig bevrijd zijn van de straf voor de zonden. Zoals Paulus zei, "het loon van de zonde is de dood." Deze vrouw leeft in een overspelige relatie, en dat is niet de eerste keer. Sommigen hebben zelfs gezegd, dat de omschrijving "vijf mannen heb je gehad", een soort aanduiding is van prostitutie. In ieder geval moet de vrouw nu begrijpen, dat zij het recht op leven heeft verloren. Dat ze genade en vergeving nodig heeft. Maar dat er ook een weg is om aan de dood, het terechte loon voor de zonden, te ontsnappen. En dat dat nu precies het eeuwige leven is dat Jezus haar als een geschenk van God heeft aangeboden.

Haar antwoord is een belijdenis. "Ik heb geen man." En dan kan Jezus haar precies vertellen wat er in haar leven mis is. Vijf mannen heeft ze gehad, en de man met wie ze nu samenleeft is niet haar

wettige echtgenoot. Zij heeft de waarheid gesproken over haar eigen leven. En dat leidt tot een verandering in de toon en het niveau van het gesprek. Schijnbaar is deze kwestie van haar huwelijkse situatie helemaal niet van belang. Maar het is eigenlijk de sleutel van het hele gesprek. Deze vrouw moet in deze ontmoeting met Jezus haar innerlijke schaamte en zonden verbergen. Dat deed ze al door op het heetst van de dag water te komen putten, zodat ze de hatelijke blik van andere vrouwen kon ontlopen. Dan wordt ze eerst door Jezus als gelijkwaardige behandeld. Hij als Jood spreekt een Samaritaanse vrouw aan. Hij biedt haar iets ongelooflijks aan. En daarmee lijkt het gesprek ten einde, want de vrouw heeft geen interesse meer en wil het gesprek beëindigen met een sarcastische opmerking.

Maar dan raakt Jezus haar geweten. En ze antwoordt naar waarheid. Meer is niet nodig. Besef jij een zondaar te zijn? Het klinkt ouderwets, maar het betekent, besef je dat je tegenover God schuldig staat? Besef je dat je zonden doet en onder de macht van de zonde ligt en dat je daarom aan de dood bent prijsgegeven? Dat de dood voor heel jouw innerlijke, door God geschapen leven, het definitieve einde zal betekenen? Besef je dat je nu al in de macht van de dood leeft en dat je in het diepst van je leven een doffe wanhoop moet voelen, omdat er geen verlossing lijkt te zijn? De vrouw beseft het blijkbaar, omdat ze zich niet met een smoesje ervan afmaakt, maar over haar leven oordeelt in overeenstemming met Gods Woord: "Ik heb geen man."

Door deze vraag van Jezus geprikkeld, komen we op het tweede niveau van dit gesprek. De vrouw begint schijnbaar een kleine theologische discussie. Ze laat haar vijandigheid en sarcasme varen. Maar door nu te gaan praten over theologische kwesties, wil ze ook de aandacht afleiden van de gewetensvraag die haar gesteld is. Het is te pijnlijk voor haar om nu meteen te gaan spreken over haar persoonlijke omstandigheden. Misschien is er een uitweg door opnieuw het verschil duidelijk te maken tussen haar eigen Samaritaanse religie – die het misschien mogelijk maakte dat zij ongehuwd met een man kon samenleven – en de religie van het Jodendom.

Jezus is intussen in haar ogen in rang gestegen. "Mijnheer, ik zie dat U een profeet bent." Eerst was Hij voor haar een Joodse man (vers 9) en nu is Hij een profeet. En dan komt de theologische discussie. Maar het is voor haar niet alleen een uitweg uit de persoonlijke sfeer, maar ook een heel belangrijke vraag. Nu haar geweten eenmaal geraakt is, komt de vraag op: "waar moet ik dan God eren? Op welke manier moet ik dan van mijn leven weer iets goeds maken? Onze voorvaderen hebben God geëerd op deze berg, moet ik God dan gaan dienen op de manier van mijn volk, of moet ik dan God gaan eren op de manier van het Jodendom?" Aan de ene kant is dit dus een afleiding van haar persoonlijke situatie, want het gaat over theologie kun je zeggen, maar aan de andere kant spreekt hier toch ook het verlangen van deze vrouw uit, om haar leven tegenover God te herstellen. En in haar ogen is dat een kwestie van weten of zij op de manier van de Samaritanen God kan dienen, of dat zij moet overgaan naar de manier van de joden.

Dan komt de zesde opmerking van Jezus tegen deze vrouw in vers 21. En dat antwoord van Jezus op de vraag van de vrouw – Samaria of Jeruzalem – is eenvoudig dit, "geen van beide!" Zeker, er is wel een verschil tussen het Jodendom en de religie van de Samaritanen. Er is kennis van de God van Israël in het Jodendom. Aan hen zijn de Wet en de profeten en het verbond en de beloften en het Woord van God toevertrouwd. In de religie van de Samaritanen moet gezegd worden: "U aanbidt wat u niet weet." Maar, wat moet zij dan? Hoe kan zij leven in overeenstemming met het oordeel van Gods Woord over haar? Als de religie van Jeruzalem en van Samaria beide geen juiste weg bieden om God te eren? Daarover spreekt Jezus dan in vers 23.

20. Waarachtige aanbidding

Joh. 4:21-24

We hebben al even aangestipt, dat de Samaritaanse vrouw op het eerste gezicht een discussie over theologie begint. Misschien wel om de aandacht af te leiden van het gesprek over de zonde in haar leven, dat plaatsvindt in de verzen 16 – 18. Toch is dat het begin van een belangrijke levensvraag voor haar. Nu de zonde in haar leven tegenover deze Joodse profeet niet meer te ontkennen valt, komt de vraag op of welke plaats en daarmee ook, op welke wijze verzoening kan worden gedaan voor haar zonden. Moet zij naar Jeruzalem of naar de Tempel in Samaria? Is er een oplossing? Dat is voor de vrouw de persoonlijke inzet achter dit deel van het gesprek.

Het gaat over aanbidding. In vers 21 over de plaats van de aanbidding. En dat die aanbidding gericht is op de Vader. In vers 22 bevestigt Jezus dat deze aanbidding in de lijn ligt van heel het Oude Testament. Vers 23 maakt duidelijk dat met de komst van Jezus een nieuwe vorm van aanbidding gekomen is, aanbidding in geest en waarheid. En dat de Vader mensen zoekt om Hem op die wijze te aanbidden. En dat wordt als beginsel verbonden met het wezen van God zelf – God is Geest – in vers 24.

Waarom is aanbidding een belangrijk begrip? De kerkdienst van elke zondag noemen wij ook wel de eredienst. Wij verrichten gezamenlijk een “dienst”, d.w.z. we doen iets voor een ander! En de inhoud van die dienst is een eerbetoon aan God. Het gaat dus heel in het algemeen om de uitgesproken en uitgezongen erkenning van de waarde en de heerlijkheid van God. Elke kerkdienst is in die zin een eredienst. Het is een dienst van aanbidding. Maar waarom is aanbidding dan zo belangrijk? Daar zijn vele redenen voor, en aanbidding komt dan ook in de hele bijbel voor. Het is b.v. het eerste gebod in Exodus 20. Daar vinden we eerst wie deze God is – de Heere, de bevrijder uit Egypte. Deze God wil dat Israël voor Zijn aangezicht staat – en dan mogen er geen andere goden zijn. Deze God wil dat je alleen voor Hem neerbuigt en alleen Hem dient. Daarom geeft Hij het verbod om je voor andere goden neer te

buigen of andere goden te dienen. (Ex. 20:5) In Mat. 22:37 geeft Jezus dat weer als het grote gebod in de wet, namelijk "de Heere uw God, liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel en met heel uw verstand." Dat is het gebod van de aanbedding. Want wie deze God kent en Hem eren wil, zal Hem ook liefhebben.

Uiteraard kende het Oude Testament een heel systeem van aanbedding in de vorm van de Tempeldienst. Daar werden psalmen gezongen ter ere van God, daar werden de offers gebracht – en met name het brandoffer was een offerande van aanbedding. In het Nieuwe Testament is dat wezenlijk niet anders. Zo vinden we bij voorbeeld in Hebr. 13:15 de oproep, om "door Hem" – onder leiding van onze Hogepriester in de hemel, Jezus Christus – "een lofoffer [te] brengen aan God, namelijk de vrucht van lippen die Zijn Naam belijden." Op grond daarvan kunnen we de teksten van het Oude Testament over aanbedding in de vorm van lichamelijke en materiële handelingen en zaken, nu opnieuw gaan lezen als teksten over de grondbeginselen van aanbedding. Een onderwerp dat onze aandacht meer dan waard is maar nu te ver zou voeren.

In Rom. 12:1, wordt gesproken over onze "redelijke godsdienst", dat wil zeggen dat wij ons eigen leven (lichamen staat er letterlijk) aan God moeten wijden als een "levend offer, heilig en voor God wel behaaglijk." Ook dat gaat dus over aanbedding. En net zoals in het Oude Testament alleen de priesters het recht hadden om offers te brengen, zo geldt dat ook voor onze tijd. Wij allen zijn een "geestelijk huis, een heilig priesterschap, om geestelijke offers te brengen, die God welgevallig zijn door Jezus Christus." (1 Petrus 2:5b) Kort gezegd, alleen christenen, een "koninklijk priesterschap, een heilig volk, een volk dat God Zich tot Zijn eigendom maakte", hebben het recht en het vermogen om dergelijke offers te brengen. "Wij hebben een altaar, waarvan zij die in de tabernakel dienen, niet bevoegd zijn te eten." (Hebr. 13:10)

Wanneer de bijbel spreekt over het dienen van God, sluit dat doorgaans de aanbedding in. Zo bijvoorbeeld in Hebr. 12:28. Daar horen we de oproep: "laten wij daarom... God dienen op een Hem welgevallige wijze, met ontzag en eerbied." Het woord dat hier

voor dienen wordt gebruikt, is hetzelfde Griekse woord als waar ons woord "liturgie" is afgeleid. Het is het priesterlijke dienen, een "*litourgein*", waarmee we God eren. En dat is niet alleen maar een dienen met de lippen (13:15), maar uitdrukkelijk horen daar ook onze daden bij. In Hebrreeën 13:16 horen we om die reden: "vergeet het weldoen en het onderlinge hulpbetoon niet, want aan zulke offers heeft God een welgevallen." Ook dienstbetoon aan andere mensen is dus een daad van aanbidding.

God moet aanbeden worden, erkend als wie Hij is, en dan moet vervolgens ook beleden worden wie Hij is, en dan moet Hij geëerd worden om wie Hij is, en dat betekent in de kern dat wij in woorden en gedachten, in liederen en in daden moeten weerspiegelen wie Hij is. Aanbidding is volkomen, als een schepsel de echo is van Gods Woord, als het schepsel zichtbaar maakt wat God is: als de mens werkelijk laat zien dat hij in het beeld en naar de gelijkenis van God geschapen is. (Beeld betekent: in Gods positie dus als representant van God; gelijkenis betekent Gods karakter, dus de eigenschappen van God weerspiegelend.) Zo bezien, is de kern van alle aanbidding de vleeswording van het Woord in Jezus Christus. In Hem woonde immers de volheid van God lichamelijk, (Vgl. Kol. 1:19) Hij maakte zichtbaar en hoorbaar wie God was. Heel zijn leven in gehoorzaamheid aan God, is een aanbidding, een eerbetoon aan deze God.

Kan er aanbidding zijn zonder kennis van de ware God? Paulus meent van niet. Wanneer hij in Athene aankomt, spreekt hij de mensen aan over een klein altaar dat hij gezien had, gewijd aan "de onbekende God." Paulus zegt daarmee dat ze wel de goede richting op gedacht hebben, maar deze onbekende God niet kennen. Deze onbekende God is de God en Vader van de Heer Jezus Christus die is gestorven is voor onze zonden en opgestaan uit de doden op de derde dag. Dat is zijn getuigenis in Athene. Dus hij zegt daarmee feitelijk, dat hun poging om de goden te aanbidden op verkeerde informatie berust. Ze kennen de God niet die hemel en aarde geschapen heeft. Het is dus terecht dat ze dat kleine altaar neerzetten aan de "onbekende" God. Maar deze God is niet onbekend, maar heeft Zich geopenbaard!

Terug naar Johannes. Jezus zegt in vers 23, dat de ware aanbidders, de Vader zullen aanbidden in geest en in waarheid. Daarmee worden vier hele belangrijke dingen gezegd, waar ik nu snel doorheen zal lopen.

In de eerste plaats: met Christus is de tijd aangebroken dat er ware, waarachtige aanbidders zullen zijn. Wat zijn waarachtige aanbidders? Dat zijn mensen in wie de Geest van God Zelf woont. Mensen die Christus hebben aangenomen als Heer en Verlosser. Dat zijn de mensen over wie Johannes al een paar keer heeft gesproken, die eeuwig leven hebben ontvangen in de wedergeboorte, die hun vertrouwen stellen op de Zoon des mensen, die uit God geboren zijn. Alleen die mensen kunnen waarachtige aanbidders zijn.

En dan in de tweede plaats, wie zullen deze mensen aanbidden? Zij kennen God als de Vader van Jezus Christus. Er is geen aanbedding van God mogelijk zonder Jezus Christus, omdat God als de Vader moet worden aanbeden, en de Vader en de Zoon zijn één. Daar hebben we al eerder over gesproken. Om te weten wie God is, moet je weten wie de Vader, de Zoon en de Heilige Geest is. Met de komst van de Zoon, gaat de aanbedding van mensen in de richting van God de Vader. Alleen Jezus, de Zoon van God, heeft God als de Vader geopenbaard. Zo was Hij niet bekend onder het oude verbond.

In de derde plaats gaat het om de wijze van aanbidden. Die aanbedding moet zijn in geest en waarheid. Daarmee wordt een einde gemaakt aan al die vormen van aanbedding waarin ceremoniële gewaden, rituele handelingen, heilige voorwerpen en het offer van dieren een rol speelt. Dat alles is een schaduw geweest van de waarachtige aanbedding die nu wordt geopenbaard. Het zijn de hulpmiddelen geweest waarmee mensen onder het oude verbond God konden zoeken en vinden, zonder de bijstand van de Heilige Geest en zonder de volledige openbaring van God in de Zoon.

Een groot deel van de eredienst in onze kerken, is een soort christelijke variant van het Jodendom, of een kerkelijke versie van het heidendom. Wanneer aanbedding wordt voorbehouden aan een

priesterlijke elite zoals in de Rooms-katholieke kerk, dan is dat geen aanbidding in geest en waarheid. Het aansteken van kaarsen, liturgische formules van welke aard dan ook, het voorlezen van vooraf geschreven gebeden, het invullen van de zondagen aan de hand van een kerkelijke kalender, toga en stola, liturgische kleuren, het liturgische bloemschikken, het zijn allemaal restanten van een vorm van aanbidding waaraan Jezus juist een einde gemaakt heeft. Als Jezus zou terugkeren en bij ons in de kerk zou gaan zitten, zou Hij dan kunnen zien dat wij hebben begrepen wat Hij bedoelde, met deze aanbidding in geest en waarheid? Want dat is de kern, een aanbidding in de geest betekent, dat wij God eer geven met heel onze ziel en verstand. Dat wij aan Hem de lofoffers van onze lippen opdragen, vanuit een oprecht hart dat vol is van de Geest. De bron van onze aanbidding moet geen dienstboek zijn, maar een hart dat overvloedig van dankbaarheid en verering.

Waarom moet de aanbidding van God in geest en waarheid zijn? In de eerste plaats omdat Hij zowel de plaats, als de tijd, als de manier van de aanbidding bepaalt. Die plaats is een gemeenschap, de gemeente van de levende God. Die tijd is elk moment in het leven, omdat wij deze God moeten aanbidden met onderling dienstbetoon, met het afleggen van getuigenis voor Zijn Naam in deze wereld, en omdat wij de onderlinge bijeenkomst – wanneer wij maar de gelegenheid hebben – niet mogen verzuimen. (Hebr. 10:25) En bovenal, de manier van die aanbidding, vergt de volle inzet van onze ziel en verstand. De Reformatie heeft terecht de bediening van het Woord centraal gesteld. Er is geen ruimte voor mystieke belevingen, voor onduidelijke gedachten en gevoelens, voor leeg enthousiasme, voor opzweepend handengeklap, als het Woord niet opengaat en ons zeggen mag wie God is. Het Wóórd moet gepredikt en uitgelegd worden voor ons hart en voor ons verstand, zodat wij de God leren kennen die van ons eredienst en dienstbetoon vraagt. Je kunt alleen God dienen en eren, wanneer je de waarheid over Hem dient en eert.

Mensen die God willen aanbidden in geest en waarheid, worden door de Vader ook gezocht. Dat is het laatste waar ik op wil wijzen.

De Vader zoekt mensen die Hem op deze manier willen aanbidden. Wie zich verschuilen wil in ingewikkelde liturgieën, uitgebreide ceremoniën, en niet let op de ingevingen van de Heilige Geest die de ware voorganger in de gemeente hoort te zijn, die wil deze God niet aanbidden in geest en waarheid. Die komt voor Zijn aangezicht met onduidelijke gevoelens en gedachten en dat wil uiteindelijk zeggen met beelden van andere goden. Maar de bijbel is duidelijk. Wij kunnen alleen God "dienen op een Hem welgevallig wijze, met ontzag en eerbied" door Jezus Christus. We kunnen alleen een lofoffer brengen aan God, en Zijn Naam belijden, "door Hem". Voor de gemeente van Christus is de Zoon van God het begin, het beginsel, het middel en het doel van alles.

21. Een gemeente in Samaria

Joh. 4:25-42

In de vorige twee hoofdstukken hebben we het gesprek gevolgd tussen Jezus en de Samaritaanse vrouw. Jezus begint dat gesprek met het doorbreken van alle sociale en religieuze conventies van die tijd. Hij, een Joodse man, een leraar, vraagt om een beker water aan een Samaritaanse vrouw. Zij reageert met spot op het feit dat Hij haar aanspreekt. Dan spreekt hij over het levende water dat Hij zou kunnen geven. De vrouw antwoordt met een uitdaging: "Bent U soms meer dan onze vader Jakob?" Jezus legt uit dat het levende water waar Hij over spreekt, bevrijding van zonden, verlossing inhoudt. Dit water "welt op tot in het eeuwige leven." De vrouw reageert met sarcasme: Geef me dat maar, dan hoe ik nooit meer water te putten! Dan raakt Jezus haar geweten, met de woorden "ga heen, roep uw man en kom hier." Het gesprek verandert nu van toon. De Samaritaanse vrouw, getroffen door deze woorden die haar schuld vaststellen, maar niet in woede en veroordeling zijn uitgesproken, spreekt Jezus nu aan als een profeet. Haar eigen diepe behoefte aan vergeving, aan herstel van haar leven, komt nu tevoorschijn. Schijnbaar is het vervolg van het gesprek een theologische discussie. Maar het gaat nog steeds over haar diepste nood. Waar moet zij nu deze verlossing zoeken? In Jeruzalem of in Samaria? Dan spreekt Jezus over de aanbidding van de Vader in geest en waarheid. Deze verlossing is een zaak van de geest en van de waarheid. Van God dienen en eren zoals deze God Zelf het wil en vraagt.

Dan herinnert de vrouw zich iets van haar catechisatie. Het antwoord van Jezus lijkt diep maar ook ontwijkend. Ze wil - nog steeds - dit voor haar zo moeilijke gesprek zo snel mogelijk beëindigen. Och, als jij het dan ook niet helder en duidelijk zeggen kan, dan moeten we maar weer eens wachten op de Messias, niet waar? - Zo werden wel vaker belangrijke vragen afgedaan met een verwijzing naar de nieuwe tijd die zou aanbreken. Later krijgen we ons antwoord wel, terwijl zo vaak dat antwoord al lang duidelijk genoeg te vinden was.

25 De vrouw zei tegen Hem: Ik weet dat de Messias komt (Die Christus genoemd wordt); wanneer Die gekomen zal zijn, zal Hij ons alles verkondigen.

26 Jezus zei tegen haar: Ik ben het, Die met u spreek.

27 En op dat moment kwamen Zijn discipelen en zij verwonderden zich dat Hij met een vrouw sprak. Toch zei niemand: Wat zoekt U? of: Wat spreekt U met haar?

Het laatste deel van dit gesprek laat zien dat er bij de Samariitanse nog een restant leeft van de Joodse verwachting van de Messias. Ze zegt in vers 25: "Ik weet dat de Messias komt, die Christus genoemd wordt; wanneer Die gekomen zal zijn, zal Hij ons alles verkondigen." Hierbij verwijst ze niet naar het koningschap van de Messias, maar naar Zijn leraarschap. Een interessante tegenstelling tot Nicodemus. Hij erkende Jezus als een leraar van God gezonden, maar aanvaardt zijn leer niet. Deze vrouw ziet in Jezus in het begin niet eens een gesprekspartner, maar krijgt nu van Jezus zelf te horen dat Hij de Messias is, dat wil zeggen de Leraar van God gezonden. De eerste openbaring dat Jezus werkelijk de Messias is uit Zijn eigen mond, wordt uitgesproken tegenover een vrouw in Samaria. "Jezus zei tegen haar: "Ik ben het, Die met u spreek." (Vers 26)

28 De vrouw nu liet haar waterkruik staan en ging weg naar de stad en zei tegen de mensen:

29 Kom, zie iemand Die mij alles gezegd heeft wat ik gedaan heb; zou Hij niet de Christus zijn?

30 Zij dan gingen de stad uit en kwamen naar Hem toe.

Die laatste uitspraak van Jezus rondt nu het gesprek af. En precies op dat moment komen de discipelen terug. Perfecte timing! De vrouw vertrekt nu haastig, zonder zelfs haar water mee te nemen. Niet omdat de discipelen verschijnen, maar omdat ze werkelijk het antwoord heeft gekregen dat ze zo nodig had. Wat is er met haar gebeurd? In de eerste plaats weet wat ze nodig heeft: levend water

dat opwelt tot in het eeuwige leven. In de tweede plaats heeft ze haar zonden onder ogen gezien, zoals blijkt uit wat ze zegt in vers 19. Ze weet dus dat de verlossing een zaak van vergeving is. En in de derde plaats weet ze nu wie Jezus is, want dat heeft Hij tegen haar gezegd in vers 26. In de vierde plaats mogen we aannemen dat zij dat gelooft, Jezus erkent als de Christus die komen zou. Daarbij moeten we ook vers 42 betrekken, want de erkenning dat Jezus de Christus is, betekent in dat vers nadrukkelijk, dat Hij ook de Zaligmaker van de wereld is. Met andere woorden, de Christus is niet alleen de leraar die alles aan Israël zou verkondigen, maar ook de verlosser die de wereld van de last van zonde en schuld zou bevrijden. De Messias komt niet als koning van Israël alléén, maar als het Lam van God dat de zonden van de wereld draagt. Dat had Johannes de Doper al gezegd.

En dat laatste is dan ook het getuigenis van de vrouw, dat kort wordt samengevat in vers 29. Ze zegt tegen de mensen – of misschien moeten we vertalen tegen de mannen, zodat ze nadrukkelijk de vrouwen even terzijde laat – "kom en zie". Dat is de taal van een getuige. Dat zegt Filippus tegen Nathanael: "Kom en zie." (Joh. 1:47) Het is ook de taal van Degene die getuigen oproept, zoals in de uitnodiging van Jezus tegen Andreas en Simon: "Kom en zie!" (Joh. 1:40) Deze vrouw is al haar schaamte kwijt, omdat ze weet dat ze is vergeven.

Het kan haar niet meer schelen dat de mensen weten wat ze allemaal gedaan heeft. Of dat ze haar vroeger met minachting hebben bekeken. Haar schuld is vergeven. Ze schaamt zich het evangelie niet. Deze vrouw die een geweten had dat haar aanklaagde, in de zonde leefde, toch probeerde lief te hebben en een gewoon leven te leiden, zich innerlijk moest wapenen tegen spot en minachting van de buitenwereld, en daarom zo makkelijk uitdagend en zelfs sarcastisch kon antwoorden op Jezus, maar ten diepste geen uitweg zag in haar eigen leven voor het probleem van haar schuld, deze vrouw wordt een getuige van Christus.

Dan krijgen we te horen wat de inhoud van haar getuigenis is. Ongetwijfeld heeft ze tegen de mensen gezegd wat Jezus haar ver-

teld heeft. Maar haar getuigenis wordt nu samengevat in twee elementen. Het eerste: "iemand heeft mij alles gezegd wat ik gedaan heb. Iemand heeft mij verteld wat mijn zonde is, maar anders dan de mensen in de stad, zonder aan te klagen, maar vol begrip en medeleven." Het tweede: "kom en zie of Hij niet de Christus is?" Het is een open uitnodiging om het zelf te gaan ontdekken. Zij probeert niet anderen te overtuigen, maar ze leidt hen alleen naar Christus zelf. In dat eerste zit ongetwijfeld opgesloten, dat Jezus niet alleen gezegd heeft tegen de vrouw "alles wat zij gedaan heeft", maar dat Hij haar ook met het levende water de vergeving heeft aangeboden. En in het tweede zit ongetwijfeld opgesloten, dat Jezus haar rechtstreeks gezegd heeft dat Hij het is, de Christus die komen zou en alles zou verkondigen. En het getuigenis van de vrouw werkt. Zij – mannelijk meervoud, dus de mannen – gingen de stad uit en kwamen, de een na de ander, naar Hem toe. Zij komen en zij zien.

In het tussenliggende gedeelte - tussen vers 31 en 38 - horen we iets over de achtergrond van deze verkondiging in Samaria. Jezus vergelijkt deze tijd van de verkondiging met de oogsttijd. De velden zijn wit voor de oogst. Jezus is tegenover de Samaritaanse vrouw de zaaier geweest, maar anderen zullen oogsten wat Hij gezaaid heeft. Zo worden de discipelen uitgezonden, zegt Hij in vers 38 om te oogsten, en niet om te zaaien. Er waren al andere zaaiers geweest: Mozes, Johannes de Doper, en nu deze Samaritaanse vrouw en uiteraard Jezus zelf. De bekering van deze Samaritanen is niet zonder voorgeschiedenis. Heel vaak in het leven van iemand die tot bekering komt, kun je achteraf de sporen zien wat God gedaan heeft om iemand tot besef van schuld te brengen, om iemand het inzicht te geven dat hij ten diepste verlossing zoekt en nodig heeft, om de arrogantie en trots te breken die een obstakel kunnen zijn voor de overgave aan God, zodat op het moment dat iemand met Jezus in aanraking komt, alle voorwaarden zijn vervuld om Hem in geloof aan te nemen.

Het belangrijkste van dit gedeelte is ongetwijfeld de mededeling, dat Jezus geen voedsel nodig had omdat het Zijn voedsel was om de

wil te doen van Zijn Vader in de hemel. Hij had net een lang gesprek met de Samaritaanse vrouw achter de rug. En dat was Zijn voedsel. De vreugde over de bekering van deze vrouw, over de levensverandering die zij nu doormaakte, dat deed Hem alle vermoeidheid vergeten en honger en dorst kwelden Hem niet meer.

Het verhaal over de Samaritanen gaat nu verder in vers 39. Het begint met een eenvoudige constatering. Velen van de Samaritanen geloofden in Hem op het woord van de vrouw die getuigde. En dat woord is dan hier samengevat met de uitdrukking "Hij heeft alles tegen mij gezegd wat ik gedaan heb." Daar moet je dus bij bedenken dat zij er ook van getuigd heeft dat Jezus haar het levende water heeft aangeboden. Het getuigenis van de vrouw heeft groot succes, de Samaritanen vragen Jezus om bij hen te blijven. Jezus heeft twee dagen doorgebracht in de stad Sichar in Samaria. Velen komen tot geloof. En zij kennen Jezus als wie Hij is: de Zaligmaker van de wereld, de Christus.

Daar kun je trouwens mooi aan zien, dat God het getuigenis van mensen die tot geloof zijn gekomen wel wil gebruiken, maar dat alleen Jezus Zelf een waarachtige volkomen getuigenis over zichzelf kan afleggen. Er waren veel meer mensen die tot geloof kwamen "vanwege Zijn woord", dan op grond van het getuigenis van de vrouw.

22. Een koninklijk wonder geneest ongeloof

Joh. 4:43-54

Ongeloof komt in verschillende vormen en soorten. Maar de kern van alle ongeloof is steeds hetzelfde. Dat hebben we gelezen in Joh. 3:19: "de mensen hebben de duisternis liefgehad, meer dan het licht, want hun werken waren slecht." Elk soort ongeloof is deze weigering om de duisternis te verlaten en in het licht te treden, omdat het licht pijnlijk scherp openbaar maakt wie je eigenlijk bent. De reactie van mensen op de persoon en de prediking van Jezus heeft altijd te maken met het onvermogen om afstand te doen van je eigen overtuigingen, om eerlijk te zijn tegenover jezelf, jezelf te zien in het licht van God. Maar deze duisternis kan verschillende vormen aannemen.

Twee voorbeelden daarvan hebben we nu uitgebreid besproken. De duisternis van Nicodemus is zijn overtuiging dat het volharden in de nauwkeurige naleving van de wet een toegang tot de verlossing zou kunnen geven, terwijl hij in zijn hart weet dat het juist een afstand schept tot God. Zijn wetsbetrachting is een vorm van zelfrechtvaardiging. Hij voelt weliswaar onrust over zijn verhouding tot God, maar het woord van Jezus dat hij een wedergeboorte moet ontvangen, een reiniging door het water van het Woord en een vernieuwing door de Heilige Geest, overtuigt hem niet. In zijn duisternis heeft hij het licht niet begrepen dat hem hier wordt aangeboden.

De Samaritaanse vrouw daarentegen ziet het licht vallen op de duisternis van haar eigen leven, en ze krijgt een oordeel te horen over dat leven zonder veroordeling en verwijt. Zo leert ze Jezus kennen als de profeet, die "alles weet wat zij gedaan heeft." Een bewijs van Zijn alwetendheid, maar bovenal een aanwijzing hoe God met die zonde wil omgaan: Hij wil haar vergeving schenken! Zij hoort wel degelijk het aanbod van het levende water, dat opwelt tot in het eeuwige leven. Haar onrust bestond daarin, dat ze gevangen was in haar eigen zondige leven en niet wist op welke manier zij daaruit bevrijd zou kunnen worden. Jezus gaat met haar zo ver, dat

Hij Zijn eigen identiteit aan haar onthult. Hij zegt tegen haar dat Hij de Messias is, die bij zijn komst alles zou verkondigen en verlossing zou brengen. Hij zal de weg naar de verzoening met God aan de mensen aanbieden. En de Samaritaanse vrouw gelooft in Hem en een heel dorp komt tot bekering. In Israël is dat nog nooit gebeurd. Het is een voorproefje van wat later realiteit zou zijn, namelijk dat Israël de Zoon van God zou verwerpen terwijl de heidense wereld Hem zou aannemen. Daarom sprak Jezus over de oogst die zou komen, en de velden die wit waren zodat je kon zien dat het gewas bijna rijp was.

Omdat we lezen dat de mensen van de stad naar Hem toe gingen in vers 30, en omdat we weten dat ze in die tijd bijna allemaal gekleed waren in lange witte gewaden, moet dat een heel duidelijk beeld zijn geweest. In vers 35 zegt Jezus "Sla uw ogen op en kijk naar de velden, want ze zijn al wit om te oogsten." Zo zagen die Samaritaanse mannen er ook uit die met hun witte gewaden de stad uitkwamen, Hem tegemoet.

Ongeloof is er in soorten en maten, en de kern ervan is de angst voor het licht. Sommige mensen komen tot geloof zoals Johannes de Doper. Zij herkennen Hem. Die herkenning wordt hen vanuit de hemel geschonken en zo wordt het dan ook door hen ervaren. De Persoon van Jezus maakt indruk op hen: ze zien en ze geloven. Sommige mensen komen tot geloof, op grond van de woorden van Jezus. Zo ging het met Andreas en Johannes (de evangelist) die een hele dag met Jezus hebben gesproken. Op grond van wat ze hoorden, kan Andreas tegen zijn broer Simon zeggen: "wij hebben de Messias gevonden." Er zijn mensen die de Bergrede lezen, of uit andere delen van het onderwijs van Jezus tot de conclusie komen dat er iets bijzonders met deze mens aan de hand is. Ook dat is hen uit de hemel geschonken. Maar dan is het ook deel van hun eigen ervaring. De persoon en de woorden – maar dan ook nog de wonderen. In vers 48 van ons hoofdstuk zegt Jezus tegen de hoveling, maar Hij bedoelt alle mensen in Galilea:" Als u (meervoud) geen tekenen en wonderen ziet, zult u beslist niet geloven."

Ik denk dat Jezus op Zijn manier met elk van deze vormen van ongelof omgaat en het weet te overwinnen. Hij vertoont zich aan Johannes de Doper en Zijn discipelen in Kana als Wie Hij is. Hij onderwijst Johannes en Andreas. Bij het wonderteken in Kana staat geschreven dat Hij Zijn heerlijkheid openbaarde door langs bovennatuurlijke weg het feest te redden en dat de discipelen geloofden. In Kana heeft Hij laten zien dat Hij de gever is van de zegen, van de aardse zegen daar en toen, maar dan ook van de volkomen zegen overal en later. Tegenover de Samaritaanse vrouw spreekt Hij de woorden die haar hart raken, en haar tot geloof bewegen. In de twee dagen die Hij doorbracht in het dorpje Sichar, zijn het Zijn woorden die hebben overtuigd. "Wij geloven... want wijzelf hebben Hem gehoord en weten dat Hij werkelijk de Zaligmaker van de wereld is, de Christus." (4:42) En in het gedeelte waar we nu over zullen spreken, is er geen getuigenis, maakt Hij met Zijn persoon geen indruk, zijn er geen woorden die tot het hart doordringen. Er is een teken en een wonder nodig om de hoveling tot geloof te bewegen. Maar Jezus wil ook dit ongelof overwinnen, wil ook in deze duisternis met Zijn licht doordringen.

En dan is er nog een vierde vorm van ongelof in het evangelie naar Johannes. De Joden van Judea en omstreken hebben de persoon van Jezus aanschouwd, hebben Zijn woorden gehoord, meerdere malen zelfs, en hebben ook Zijn wonderen gezien. En toch hebben zij niet geloofd. Toen Jezus de Tempel had schoongeveegd, leeggemaakt, zagen ze een persoon optreden met gezag, die ijver voelde voor het Huis van God. Jezus nam het op voor Zijn hemelse Vader. Ze zagen de macht die Hij uitstraalde, waardoor duizenden mensen rustig gehoorzaamden. Dat was een groot wonderteken, maar het was een wonderteken dat de heerlijkheid van God de Zoon liet zien, zoals Hij dat op menselijke maat wilde tonen. Het was opnieuw de heerlijkheid van de Zoon "vol van genade en waarheid." En dan toch vragen ze aan Hem: "Welk teken laat u ons zien dat U het recht hebt deze dingen te doen?" (2:18) Jezus verwijst hen dan naar het ultieme wonder, dat de Tempel van Zijn lichaam zal worden afgebroken en dat Hij op de derde dag uit de dood zal

terugkeren. Dat was het ultieme teken, waaraan iedereen kon zien dat Hij het gezag en de macht had en waarachtig de Zoon van God was, maar we weten uit de geschiedenis dat zij ook dat wonder-teken niet hebben geloofd.

Er is nog een vijfde vorm van ongelooft, die in het evangelie van Johannes niet wordt getekend. We kennen die vorm van ongelooft uit andere teksten van de bijbel. Het is het ongelooft dat zich nestelt midden in het geloof. Het is geloof zonder vrucht - "wat voor nut heeft het, mijn broeders, als iemand zegt - beweert, belijdt in het openbaar met de mond - dat hij geloof heeft, en hij heeft geen werken? Kan dat geloof hem zalig maken?" En dergelijk geloof openbaart zich niet rechtstreeks als ongelooft, maar "zonder de werken" zegt Jakobus, zonder gehoorzaamheid aan Jezus, is een dergelijk geloof wel dood.

Er is ook een (zesde) vorm van ongelooft die zich nestelt binnen het geloof wanneer mensen de houding aannemen die zo typisch was voor de gemeente van Laodicea. Dat is ongelooft dat zichzelf iets wijsmaakt. Dat zegt rijk te zijn en aan niets gebrek te hebben. Dat zijn de mensen die zeggen dat ze het evangelie al lang begrepen hebben en kennen, en er niet mee lastig gevallen willen worden. Het gaat om christenen die lauw zijn, geen enthousiasme meer hebben voor het evangelie, geen verlangen hebben om God en Christus beter te leren kennen, die de deur van hun hart hebben gesloten om de stem van Jezus maar niet te hoeven horen. Tegen die mensen zegt Jezus dat Hij aan de deur staat en klopt. En dan zegt Hij wat Hij zou willen en wat er met deze mensen dus eigenlijk aan de hand is, wat ze tekort komen. Hij wil bij hen binnenkomen - in het hart, in de kern van het persoonlijke leven - en de maaltijd met hen gebruiken - de maaltijd van de gemeenschap, van het gedeelde leven, maar in het bijzonder natuurlijk de maaltijd van de gedachtenis, waarin het lijden en de liefde van Christus weer centraal staan. (Op. 3:20) Wie deze terechtwijzing van Jezus hoort, en de bestraffing ondergaat, wie beseft eigenlijk "ellendig, beklagenswaardig, arm, blind en naakt" te zijn, kan aan dat ongelooft een einde maken. Een nieuwe bekering! Een herstel van de oor-

spronkelijke verhouding van de gelovige met God. Ook dat alles is ongelooft. Maar het is ongelooft dat werkzaam is in een leven dat toch de kenmerken van de gelovige draagt: iemand gaat naar de kerk, leest uit een Bijbels dagboek, noemt zich een christen - "ik probeer ernaar te leven..." Maar het ongelooft, de ontrouw binnen de relatie met Christus, het buitensluiten van Zijn levende presentie in het leven, dat heeft alle kracht uit het geloof weggenomen.

In onze tekst zien we Jezus terugkeren naar Kana, na een verblijf van ongeveer een jaar in Judea. De reis van Judea naar Galilea heeft ook nog wat langer geduurd vanwege het oponthoud van enkele dagen in Samaria. Hier in Kana ontmoet Hij een man, die van de persoon van Jezus niet onder de indruk is, en die geen vertrouwen heeft in de woorden die Hij spreekt. Het is het meest hardnekkige en harde ongelooft. Het enige wat deze man in Kana gehoord heeft, is dat Jezus een wonderdoener is. En zelfs zonder in Hem te geloven, grijpt de man naar een strohalm. Zijn zoon ligt op sterven. Baat het niet dan schaadt het niet. Wie weet wat deze zoon van een timmerman misschien nog doen kan. Op dezelfde manier gaat hij naar Jezus, zoals zoveel mensen naar Jomanda gingen. Ze had een reputatie, deed allerlei claims en als dat een laatste redmiddel kan zijn dan grijp je het aan. Vooral omdat je niet het gevoel wil hebben, dat je een kans hebt laten liggen. Wie weet? Misschien werkt het. Zo gaat deze hoveling naar Jezus toe.

Jezus is op hem voorbereid. Al meteen in vers 44 horen we dat Jezus aan Zijn discipelen gezegd (getuigd) heeft dat een profeet in zijn eigen vaderstad geen eer ontvangt. Omdat ze menen Hem te kennen als de zoon van de timmerman met wie sommigen van hen opgegroeid zijn, is het voor hen niet makkelijk om te aanvaarden dat Hij tenminste een profeet is. Jezus moet onderweg tegen Zijn discipelen gezegd hebben, dat de waarheid van dit spreekwoord spoedig zou blijken. Maar ook dat was een onderdeel van zijn missie. Zo had Jesaja (53:3) het ook al gezegd: "Gestalte of glorie had Hij niet; als wij Hem aanzagen, was er geen gedaante dat wij Hem begeerd zouden hebben. Hij was veracht, de onwaardigste onder de mensen. Hij was veracht en wij hebben Hem niet geacht." En dat

blijkt ook meteen. De mensen in Galilea ontvangen Hem. Het is zinnig. Geen feestelijke ontvangst, geen eerbetoon, geen blijk van geloof. "Ontvangen Hem." Maar erkennen Hem niet. Niet vanwege Zijn prediking, niet vanwege het wonderteken op de bruiloft in Kana. Het getuigenis van Maria, en de dienaars van het feest, en van de familieleden van de eerste discipelen, dat alles heeft geen enkele indruk op hen gemaakt. Ze ontvangen Hem met enige aandacht, met enige verwachting dat er rondom Hem nog wel iets te gebeuren staat, "omdat zij gezien hadden wat hij gedaan had op het feest in Jeruzalem." (vers 45)

Johannes vertelt hier niet over een verblijf in Nazareth. Jezus blijft blijkbaar niet in Nazareth, maar gaat verder naar het noorden en komt opnieuw in Kana. Slaat Johannes nu een andere geschiedenis over? We weten dat Jezus aan het begin van Zijn zending een bezoek aan Nazareth heeft gebracht. Maar zoals zo vaak, als de andere evangelisten daarover vertellen, dan slaat Johannes het als bekend over. Misschien dat hij precies tijdens deze reis naar Kapernaüm via Kana nog een kort verblijf heeft gehad bij zijn moeder en broers. Misschien is toen in Nazareth wel gebeurd waar het evangelie van Lukas ons over bericht. Lukas vertelt dat Jezus in Nazareth in de synagoge de boekrol van Jesaja opent, en de profetie van de Messias op zichzelf van toepassing verklaart. Daar gebruikt hij hetzelfde spreekwoord: "dat geen profeet welgevallig is in zijn vaderstad." En de woedende menigte doet daarna een poging om Hem van de top van de berg waarop het dorp gebouwd was, naar beneden te werpen, Hem te vermoorden. Het is allemaal te lezen in Lukas 4:16-30. Is dat dan ook de reden dat hij definitief uit Nazareth wegtrok? Dat Hij in Kapernaüm is gaan wonen weten we weer uit Markus (2:1): "En na enkele dagen kwam Hij opnieuw in Kapernaüm; en men hoorde dat Hij thuis was." Dezelfde mensen in Nazareth die in Kana op de bruiloft waren, en het gerucht moeten hebben gehoord over het wonderteken van Jezus, die proberen hun dorpsgenoot nu te vermoorden.

Onderweg naar Kapernaüm dus komt hij weer in Kana. En daar treft hij de "Koninklijke hoveling" aan. Wat is dat voor een man? Het

koninklijke hof waar hij onderdeel van uitmaakt, is het hof van Herodes Antipas. En echte koning is het niet. Hij is een tetrarch, dat wil zeggen dat hij als gouverneur leiding geeft - onder toezicht van de Romeinen - over een viertal gebieden. Hij werd alleen maar koning genoemd door de mensen, omdat zijn vader, Herodes de Grote, wel een koning was. Toen Jezus stierf, werd het gebied verdeeld onder de vier zoons, en Herodes Antipas kreeg toen Galilea en Perea, dat in het zuidoosten lag, aan de oostzijde van de Jordaan.

Tot het hof van deze "koning" behoort nu deze hoveling. De man heeft een heel klein beetje vertrouwen in de mogelijkheid van een wonder. Vertrouwen dat is geboren uit wanhoop. Als zijn zoon niet op sterven had gelegen, was hij nooit en te nimmer naar Jezus toe gegaan. Maar de zoon is nu eenmaal ziek, en daarom gaat de hoveling naar Jezus toe. Hij heeft een interessante vorm van ongelof en geloof tegelijkertijd. Het is moeilijk om uit de tekst precies op te maken wat deze man gedacht heeft, maar je kunt er wel naar raden. Zijn geloof is uit wanhoop geboren, zeker. Het lijkt sterk op de vorm van geloof die veel mensen nu ook nog hebben. Eigenlijk geloven ze het evangelie niet, eigenlijk ontbreekt hen alle zekerheid. Maar ze denken bij zichzelf, "als ik het bij het verkeerde eind heb, dan is het ook niet verloren." Het lijkt op een weddenschap. Waarop moet ik mijn geld nu inzetten? Op geloof of op ongelof? Stel dat ik gelijk heb in mijn geloof, dan is alles goed. Stel dat ik ongelijk heb, stel nu eens dat de dood het einde van mijn leven is, en er geen God in de hemel is die mij het eeuwige leven zal schenken et cetera. Wat is er dan verloren? Een gelovig leven is toch zo slecht nog niet. Ook als het onwaar blijkt te zijn. Ik kan dus maar beter "geloven", want dan kan ik nooit verliezen.

Dat type geloof is net voldoende om tot God te bidden in nood, om te spreken over een "iets" dat er toch zijn moet, om te spreken over een "dragende grond", of om te zeggen dat wij "niet helemaal alleen zijn." Dat soort geloof is net genoeg om aan Jezus te vragen om zijn kind te genezen. Als Jezus het niet doet, dan is niets verloren. Als Jezus het wel doet, dan hebben we daar baat bij gehad. De

man is ook in het geheel niet van plan, om in het geval dat Jezus zijn zoon werkelijk kan genezen, met Jezus in een relatie te treden. Hij wil alleen dat zijn zoon geneest. Hij wil dat Jezus hem daarna gewoon weer met rust laat. Is dat niet het geloof van velen in onze tijd? God komt in het gezichtsveld in tijden van nood. Baat het niet, dan schaadt het niet. Voorbede in de gemeente kan in ieder geval geen kwaad, en wie weet. Maar een relatie opbouwen met die God? Je geloof laten groeien door kennis te nemen van Gods openbaring in Christus? Dat is voor velen te veel gevraagd.

Let er ook op dat de hoveling Jezus wil vragen om de zoon te redden terwijl hij nog leeft. Hij zoekt niet naar onderwijs over verlossing van schuld zoals Nicodemus, hij wil niet van zijn schuld genezen. Hij zoekt een herstel van het aardse leven van zijn zoon. Dat hij overleeft is alles wat hij wil en weet. Niet verkeerd, maar wel te kort. Dat is net als wat Martha tegen Jezus zegt, als haar broer Lazarus is overleden. Als U erbij was geweest, Heere, dan was mijn broer nog in leven! Ziet u het punt? Dat Jezus iets kan bijdragen aan de genezing, dát is nog wel te geloven, dat is een redelijk en menselijk verlangen; maar dat Hij de macht heeft over de verlossing van de schuld, en dat Hij verzoening met God schenkt en eeuwig leven kan geven, en dat Hij de dood overwint, dat gaat voor dit halfslachtige geloof veel te ver. Wie op die manier gelooft, stuit op de harde grens van de dood. Nu heeft het geen zin meer om Jezus te vragen om redding en genezing. Het is allemaal te laat. Wij geloven wel dat het zinvol is om te bidden in onze nood, maar als het te laat is dan heeft de dood overwonnen en dan heeft het geen zin meer Jezus iets te vragen. Zo ziet de hoveling Jezus. Als iemand die voor het tijdelijke kan zorgen; over het eeuwige echter – het domein van Jezus Zelf, Zijn thuis – willen we zo vaak niets weten. Daar weten we ons geen raad mee.

In vers 50 horen we Jezus antwoorden op de vraag van de hoveling. "Ga heen, uw zoon leeft." De timmerman uit Nazareth spreekt koninklijker dan Herodes Antipas. Maar het is die taal die indruk maakt op de hoveling, alleen dát kan hem op andere gedachten over Jezus brengen. Jezus gebiedt. Jezus laat zien dat Hij in staat is

om met Zijn Koninklijke woord de afstand van 20 km tussen Kana en Kapernaüm te overbruggen, en de ziekte van zijn zoon is blijkbaar in Zijn machtsgebied. Ziekte en dood staan onder Zijn gezag. Daarom: "de man geloofde het woord dat Jezus tegen hem zei, en ging heen." (vers 50) En de slaven komen hem dan tegemoet om hem te vertellen dat zijn kind inderdaad aan de dood is ontsnapt. Toch was ook dat nog niet voldoende om tot geloof in Jezus te komen. Wanneer is dan de beterschap ingetreden? – vraagt hij. De slaven geven hem het antwoord: gisteren op het zevende uur. Nu begrijpt hij dat er geen sprake kan zijn van toeval. Precies op het moment dat Jezus zei dat zijn zoon leefde, trad de beterschap in. De macht van Jezus werkt dus onmiddellijk, is onbetwifelbaar, want het is de macht van de schepper zelf. Hier is geen gebedsgenezers die tegen je zegt dat het soms wel en soms niet werkt, afhankelijk van de hoeveelheid geloof je hebt. Hier is geen televisie dominee, die zegt dat God jouw geloof afmeet aan je bijdragen in de collecte en alleen door dat bewijs van trouw zich laat vermurwen om genezing te schenken. Hij is werkelijk de Zoon van God, aan Wie alle macht is geschonken in de hemel en op aarde.

Dat is het wat deze hoveling, die als geen ander begrijpt hoe Koninklijke macht werkt, tot geloof brengt. Jezus geneest op de kracht van Zijn woord; er zijn geen dienaren nodig om Zijn wil te doen. Jezus geneest zonder een tegenprestatie te vragen, zonder verering te eisen, zonder zichzelf angstig te bekommeren of Zijn woord wel effect heeft gehad. Jezus geneest zonder enige bijbedoeling, maar uit liefde voor iemand van wie je mag aannemen dat Hij nog nooit hem gehoord kan hebben. Zo lijkt het, maar Jezus kende deze hoveling en zijn zoon al vanaf de eeuwigheid.

En wat is dan het resultaat van deze vrijmachtige, en overvloedige genade die Jezus aan deze hoveling schenkt? "En hij geloofde, hijzelf en zijn hele huis." Het aarzelende, wanhopige geloven, in de stemming van 'baat het niet dan schaadt het niet', wordt tot een positief en zeker geloof. Het steekt anderen aan, die dezelfde gebeurtenis hebben meegemaakt, en nu het wonder van de genezing kunnen voegen bij het getuigenis van de vader. Zo komt deze hoveling dus

tot geloof. Eerst geloofde hij een beetje in de wonderen van Jezus. Dan hecht hij geloof aan het woord van Jezus, voldoende geloof in ieder geval om heen te gaan en terug te keren naar Kapernaüm. En tenslotte gelooft hij in de persoon van Jezus – vandaar kortweg de uitdrukking "hij geloofde". Het (mogelijke) wonder is het begin, het (Koninklijke) woord is het vervolg, en de heerlijkheid van de persoon van Jezus is het eindstation van deze snelle groei van het geloof.

23. De genezing op sabbat

Joh. 5:1-10

We komen nu bij een gedeelte dat uit twee hoofdstukken bestaat, waarin we horen over het groeiende verzet tegen Jezus. Eerst in hoofdstuk vijf het verzet tegen Jezus in Jeruzalem, en dan in hoofdstuk zes het verzet tegen Jezus in Galilea.

Het doel van het evangelie naar Johannes is het bewijs te leveren dat Jezus de Zoon van God is. Vandaar het theologisch getuigenis van Johannes in de proloog van het evangelie, de verzen 1-18 van het eerste hoofdstuk. Vandaar het bericht over het getuigenis van Johannes de Doper vanaf 1:19 - 34. Daarna het getuigenis van discipelen van de Doper die nu volgelingen van Jezus worden. Andreas, Simon, Johannes, Filippus, Nathanael en vermoedelijk ook nog Jacobus de broer van Johannes. Samen met Johannes de Doper zijn dat zeven getuigenissen. En dan vinden we in hoofdstuk 2 - 4 het getuigenis van Jezus zelf: de tekenen in Kana en in de Tempel, de gesprekken met Nicodemus en de Samaritaanse vrouw, en dan het tweede wonderteken: de genezing van de zoon van de hoveling.

Maar Johannes heeft ook nog een ander, hieraan ondergeschikt thema. Hij wil ook laten zien hoe dit getuigenis over Jezus als de Zoon van God door mensen is ontvangen. Wat hebben de mensen dan gedaan toen ze deze wondertekenen zagen, Zijn woorden hoorden en met Zijn persoon werden geconfronteerd? In dit evangelie is Jezus het vleesgeworden Woord, God is mens geworden. En zoals hij al in de proloog gezegd heeft, dit vleesgeworden Woord kwam tot het Zijne, maar de zijnen hebben Hem niet aangenomen. Maar hoe is dat dan mogelijk, als Jezus waarachtig de Zoon van God is? Hoe is het mogelijk dat mensen een houding van ongeloof aannemen tegenover deze Zoon van God?

In het algemeen heeft Johannes die vraag al beantwoord: mensen hebben de duisternis liever dan het licht. (3:19) Aan de feestgangers in Kana gaat de betekenis van het wonder geheel en al voorbij. De dienaars die wijn geschept hebben uit de watervaten komen ook niet tot geloof. Nicodemus kan zijn religieuze systeem niet verlaten

en begrijpt daarom niet wat wedergeboorte betekent. Toch is het niet onmogelijk dat mensen in Jezus gaan geloven. De Samaritaanse vrouw en de stad Sichar komen tot geloof door het bewijs van Jezus' alwetendheid, op grond dus van Zijn woorden. En de hoveling en zijn huis komen tot geloof door het inzicht in de almacht van Jezus, gedemonstreerd in de genezing van de zoon van de hoveling door het woord van Jezus alleen. En de discipelen hebben ongetwijfeld, behalve de antwoorden die Jezus uit de Schriften heeft gegeven op al hun vragen ook een motivatie tot geloof gekregen in de confrontatie met de persoonlijkheid van Jezus zelf.

De volgende twee hoofdstukken maken nu duidelijk, dat een wonderteken niet automatisch tot geloof leidt, - wanneer wel het wonder wordt gezien, maar het teken niet wordt begrepen - en dat het woord van Jezus ook op tegenspraak, minachting en verwerping stuit. Aan het einde van hoofdstuk zes vinden we daarom vlakbij elkaar twee mededelingen. De eerste is dat velen van zijn discipelen zich terugtrokken en niet meer met Hem mee gingen. (6:66) De tweede is, dat Simon Petrus namens de 12 discipelen de belijdenis uitspreekt, dat Jezus de Christus is, de Zoon van de levende God. Johannes kan het niet laten om meteen erbij te zeggen, dat een van deze twaalf de verrader Judas Iskariot is.

De eerste passage in hoofdstuk 5 laat in het bijzonder zien hoe scherp de vijandschap intussen geworden is. We krijgen eerst te maken met het wonder zelf in de verzen 1 - 9. Daarna horen we over de vervolging van Jezus in de verzen 10 tot en met 16. In de laatste twee verzen, 17 en 18, horen we over een complot om Jezus te doden.

"Hierna", dat wil zeggen na alles wat er in Galilea gedaan en gezegd was, gaat Jezus weer terug naar Judea, naar Jeruzalem. Waarschijnlijk is zijn komst in Jeruzalem alleen gemotiveerd door het "feest van de Joden" waar Hij bij aanwezig moest zijn. Dat kan het Paasfeest zijn geweest in april of het Loofhuttenfeest in oktober. In Jeruzalem is er bij de Schaapspoort een badwater – Johannes schrijft dit aan het eind van de eerste eeuw, ongeveer 25 jaar na de verwoesting van Jeruzalem, maar hij kan dus heel goed weten dat

deze badplaats er nog steeds is, vandaar dat hij niet zegt dat er een badwater wás, maar dat er een badwater ís. Dat badwater had de naam Bethesda gekregen, dat is Aramees voor "Huis van erbarmen" (*beth chisda*). Een menigte zieken, blinden, kreupelen en verlamden wachtte daar het moment af dat het water in beroering zou komen, en alleen de eerste van hen die het water bereikte werd gezond. Het volksgeloof zei, dat het water door een engel in beweging werd gebracht. De bron van dit badwater zal geen continue waterstroom zijn geweest, en dus zal af en toe het water gekolkt hebben wanneer er vers water bijkwam.

Wanneer Jezus bij het badwater komt – en denk er even aan dat Hij nu niet in de Tempel is voor het Loofhuttenfeest, maar deze menigte van zieken et cetera opzoekt – richt Hij Zijn aandacht op een man die al 38 jaar ziek was. En Hij stelt hem deze wonderlijke vraag: "wilt u gezond worden?" Ligt het niet voor de hand dat deze man daar alleen maar is om gezond te worden? Maar is het wel zo'n wonderlijke vraag? Jezus had toch moeilijk een conversatie kunnen beginnen door tegen hem te zeggen dat het buiten zo mooi weer was. Hij spreekt hem aan door naar de bekende weg te vragen, maar zo geeft Hij de man ook de gelegenheid om zichzelf uit te spreken. Het laat zien dat Jezus belang stelt in zijn conditie en hem wil aanmoedigen om over zijn ziekte te spreken. Jezus moet ook geweten hebben of deze man innerlijk alle hoop had laten varen, en nu misschien alleen nog maar op deze plaats lag omdat hij tenminste beschut was en te eten kreeg.

In vers 7 horen we het hopeloze antwoord van de man. Meneer, zegt hij, er is niemand hier die het voor mij opneemt. "Ik heb geen mensen om mij in het badwater te werpen wanneer het water in beroering gebracht wordt." Hij is met zijn ziekte door alles en iedereen in de steek gelaten, ook van zijn familie horen we niets. Er was dus een soort competitie gaande tussen deze zieke mensen, alleen de eerste werd genezen. Iedereen moest zichzelf maar proberen te redden. Dat was de situatie van deze man. Het huis van erbarmen, Bethesda, toonde in het geheel geen erbarmen. Het was niet gericht op de barmhartige God in de hemel, maar, volgens het volks-

geloof, op een engel zonder naam die vanuit het bronwater heel even een wonder verrichtte voor degenen die de race naar het badwater won.

In scherp contrast met heel deze manier van denken, spreekt Jezus drie geboden uit. Sta op – de verminking aan zijn ledematen is weggenomen. Neem uw ligmat op – zijn kracht is weer hersteld en hij hoeft niet te blijven in deze plaats. Blijf lopen – ga weg van hier en pak je leven weer op. De genezingen van Jezus stellen geen voorwaarde. De man gelooft niet in Jezus, en heeft hooguit een wankelend vertrouwen in het volksgeloof. Jezus verrichtte dit wonder dan ook niet om de man tot bekering te brengen, zoals in andere gevallen. Dit is een wonderteken dat misschien wel een antwoord is op de voortdurende vraag van de Joodse elite, "Welk teken laat U ons zien et cetera" (2:18) In de Joodse religie van die dagen werd deze gang van zaken in Bethesda getolereerd. Het volksgeloof werd niet uitgebannen, en er werd geen barmhartigheid bewezen in het huis van de barmhartigheid. Is dat dan geen aanklacht tegen het toenmalige Joodse systeem? De Tempel functioneerde niet als het huis van de verzoening, als het huis van de aanbidding ook voor de volkeren. Maar Bethesda functioneerde ook niet als het huis van de barmhartigheid. Als Jeruzalem faalt in de aanbidding tegenover haar God en ook faalt in de zorg voor de naaste, is het verantwoordelijk deel van Israël van die dagen dan niet volkomen trouweloos geweest tegenover God? Misschien is het ook wel significant – anders is het een historisch detail – dat Bethesda vijf zuilengangen heeft. En ik bedoel dan niet in de numerologische zin waarmee sommigen spreken over vijf als het getal van de verantwoordelijkheid. Maar misschien als een verwijzing naar de vijf boeken van Mozes, of naar de vijf plichten tegenover de naaste in het 6e tot en met het 10e gebod. Op een of andere manier wordt in Bethesda het falen van de Joodse elite zichtbaar. En het is om die reden dat Jezus daar dit wonder verricht aan een man die binnen dit systeem volkomen hopeloos en uitzichtloos is: er is voor hem geen wonder, geen zorg, geen aandacht.

Vers 9 vermeldt, dat de man meteen gezond werd. Maar zelfs dan nog is het bijzonder dat hij er onmiddellijk toe komt om het gezag van Jezus te aanvaarden. Het opnemen van de ligmat, en het rond lopen met die ligmat, is immers geen deel van de genezing. Hij had ook kunnen zeggen, dank je wel, maar ik denk dat ik nog even blijf liggen, misschien kan ik nog een paar andere mensen helpen. Dat zou nog niet eens zo'n beroerd idee geweest zijn. Maar de situatie ligt toch anders. De man is alleen maar gezond geworden, om het bevel van Jezus te kunnen uitvoeren. Het wonder van zijn genezing moet je verbinden met de overtreding van de wet op de sabbat zoals de rabbijnen die hadden opgesteld. Daar zien de Joden iemand die de regels van de sabbat verbreken. Maar ze zien ook iemand die 38 jaar lang in een hopeloze toestand heeft verkeerd, maar die nu op wonderbare wijze genezen is. Het is alsof Jezus ze voor een keuze plaatst. Of je valt over de overtreding van een van de gedetailleerde regels van de sabbat, of je raakt onder de indruk van het gezag dat Jezus heeft over de ziekte. De kreupele die werd genezen, is het wonder, het rondlopen met de ligmat is het teken. Het is een rechtstreekse uitdaging aan het gezag van de rabbijnen.

Tussen haakjes: Waarom heeft Jezus niet met een enkel woord alle zieken, blinden, kreupelen en verlamden genezen die daar op de grond lagen? In de eerste plaats omdat de genezing van deze man dan geen teken was geweest om een discussie met de farizeeën uit te lokken. Maar in de tweede plaats laat het ons ook zien op welke manier God de verlossing aanreikt. We lezen in vers 21: "zo maakt ook de Zoon levend wie Hij wil." De genezing in Bethesda maakt duidelijk dat Christus de verlossing geeft aan een enkeling. Temidden van al die zieken en verlamden, richt Hij Zijn aandacht op die ene. God werkt niet met een grote kwast, zodat hele gezinnen, families en volkeren genezen zouden zijn, maar met een fijn penseel. Iedereen krijgt op een bepaald moment de mogelijkheid de Zoon te aanvaarden. Maar voor iedereen is dat weer een ander moment, in andere omstandigheden.

De sabbat is een van de grote geschilpunten tussen Jezus en de rabbijnen. Om te voorkomen dat de grote geboden uit de Thora

werden overtreden, hadden de rabbijnen vele voorschriften en regels bedacht. Op de sabbat mocht je geen werk verrichten. De profeet Jeremia scherpt dat nog enigszins aan door te zeggen dat je ook geen goederen, bestemd voor de markt en de handel, door een poort van de stad mocht dragen. (Jer. 17:21) Maar de rabbijnse regel werd nog strenger, zodat je helemaal niets mocht tillen van de ene openbare ruimte naar de andere. Wanneer deze man met zijn ligmat naar buiten was gegaan, dan was dat volgens de rabbijnse voorschriften het verrichten van werk op de sabbat, omdat hij iets uit de ene ruimte naar een andere ruimte overgebracht.

Waarom wilde Jezus de Farizeeën op deze manier tot tegenspraak prikkelen? Maar dat deed Hij ook al met Nicodemus, door hem meteen met het idee van de wedergeboorte te confronteren. Ook dat raakte het hart van het geloof van Nicodemus. Dat deed Hij ook met de Samaritaanse vrouw, door haar aan te spreken op haar overspel, minstens op het ongehuwd samenwonen en de vele mislukte huwelijken. Elke ontmoeting met Jezus, geeft een schok aan je eigen vanzelfsprekendheden, aan je persoonlijke religie en levensgevoel dat je voor jezelf hebt opgebouwd buiten God om. Wie met het licht in aanraking komt, wordt in zijn duisternis geraakt. Jezus maakt duidelijk dat de Thora van God is, en nooit is bedoeld om zoiets eenvoudigs als het dragen van een ligbed onmogelijk te maken. En tegelijkertijd maakt Hij duidelijk, dat de Thora in de handen van de rabbijnen niet bij machte is geweest dit volksgeloof weg te nemen, en voor waarachtige genezing te zorgen. Dat kon alleen de Messias, dat kon alleen God zelf. Vandaar dat we aan het einde van de passage ook deze dubbele motivatie vinden voor het complot tegen Jezus: "Daarom dan probeerden de Joden des te meer Hem te doden, omdat Hij niet alleen het gebod van de sabbat brak, maar ook zei dat God Zijn eigen Vader was, en daarmee Zichzelf aan God gelijk maakte."

We lezen ook in de andere evangeliën over deze controverseronde sabbat. In Lukas 6 lezen we eerst dat de discipelen van Jezus op de sabbat door de korenvelden gingen, aren plukten, die met de handen stuk wreven en ze opaten. Bij die gelegenheid spreekt Jezus

het beginsel uit: "de Zoon des mensen is Heere, ook van de sabbat." Dat is een kleine, maar belangrijke variatie op een rabbijnse uitspraak, die zegt dat de sabbat er is voor de mens, en niet de mens voor de sabbat. Jezus gaat daar bovenuit omdat Hij hiermee zegt, dat Hij Zelf boven de Thora staat. En dan meteen daarna, op een andere sabbat, is er een man van wie de rechterhand verschrompeld was. Jezus stelt daar de vraag: "wat is geoorloofd op de sabbat: goed te doen of kwaad te doen, een mens te behouden of om te laten komen?" En dan geneest hij de man met een enkel woord, "steek uw hand uit." En dan komt aan het licht wat de wetten van de sabbat tot gevolg kunnen hebben. Woede bij de rabbijnen over de genezing van de man met de verdorde hand. Want die genezing was niet levensnoodzakelijk en had kunnen wachten. Maar tegelijkertijd op diezelfde sabbat: "zij spraken er met elkaar over wat zij met Jezus zouden doen." De sabbat verbiedt werk, maar laat toe dat mensen het complot smeden om de Messias te vermoorden? Het is dit contrast dat deze vroege rabbijnse vorm van wetsgetrouwheid ontmaskert, namelijk tussen de toepassing van een veelheid van gedetailleerde regels "tot eer van God, ter wille van Zijne heiligheid", en de feitelijke minachting voor het welzijn van de naaste. Hier in Johannes 5 zien de Farizeeën wel de overtreding van hun eigen sabbatregel, maar niet de liefdevolle aandacht van Jezus voor de kreupele man, waar zij zich 38 jaar lang niet om hebben bekommerd.

Het verzet tegen Jezus heeft nu een aanknopingspunt in de overtreding van de sabbat. Dat vinden we in vers 10 tot en met 18, en daarover meer in het volgende hoofdstuk.

24. Genade afgewezen

Joh. 5:10-18

We komen nu aan het meest dramatische deel van het verhaal over de verlamde in Bethesda. We hebben al gesproken over het merkwaardige bijgeloof van de menigte zieken in Bethesda. Als vers 4 tot de oorspronkelijke tekst behoort, dan zou het gaan om een engel die van tijd tot tijd neerdaalde in het badwater. De beste handschriften waarover wij beschikken laten dat vers echter weg. Het is mogelijk dat een kopiïst van de bijbel dit vers heeft toegevoegd in de marge om het verhaal begrijpelijk te maken voor zijn tijdgenoten. En latere kopiïsten hebben deze aantekening in de marge toen opgenomen in onze tekst. Dat maakt wel enig verschil, namelijk op twee punten. In de eerste plaats vertelt vers 4 dat het om een engel zou gaan die het badwater in beweging brengt. De zieke man zegt daar niets over in vers 7, dus dat kan een toevoeging zijn. In de tweede plaats zegt vers 4 dat alleen de eerste die in het water afdaalt gezond werd. De zieke zegt in vers 7 alleen maar dat een ander vóór hem zal afdalen, met de suggestie dat hij te traag is om het water te bereiken binnen enige tijd. Ook als het een toevoeging is van een kopiïst, kunnen we ons de situatie best zo voorstellen. De toevoeging is zo gek nog niet.

Welk bijgeloof hier ook aanwezig was, de geboden van Jezus zijn duidelijk. Sta op, neem je ligmat op en ga lopen. Hij wil een discussie uitlokken met de Farizeeën over de strekking van de sabbat. De Joden zien het wonder niet en hebben geen belang bij de genezing, maar zien wel de overtreding van hun sabbatregel. Dat is de situatie in vers 9. Nu moeten we zien hoe dit verhaal verder gaat.

De discussie met de Farizeeën die Jezus wilde uitlokken, vindt niet plaats. Blijkbaar wordt er gewacht tot Jezus de badplaats heeft verlaten, en alleen de genezene wordt aangesproken. Met volle autoriteit wordt tegen hem gezegd, dat het hem niet geoorloofd is de ligmat te dragen. We hebben al gezien dat dat een rabbijns voorschrift is, want het Oude Testament verbood alleen maar het normale werk op de sabbat en verbood om die reden het dragen van

goederen van de ene ruimte naar de andere, omdat dat handel uitsloot, of althans voorbereiding op de handel.

Wel zien we iets heel bijzonders in het gedrag van deze man. Wanneer de rabbijnen tegen hem zeggen, dat het niet geoorloofd is om de ligmat te dragen op de sabbat, geeft hij de schuld aan Jezus. Hij verwijst ook nog een keer naar het wonderlijke feit dat hij gezond geworden is. Met deze dubbele strategie weert hij de aanklacht af dat hij de sabbat zou hebben geschonden. Hij noemt eerst Jezus, "die mij gezond gemaakt heeft." Op dat punt zouden de Farizeeën moeten weten dat hier iemand heeft gesproken met Messiaanse gezag. De macht over de ziekte is het bewijs van het gezag over de wet, omdat het een bewijs levert van de status van Jezus. Alleen de Messias kan op het gezag van zijn woord zieken genezen. Maar de Messias heeft ook het gezag om de wet van Mozes uit te leggen. Blijkbaar is dat wel in de gedachte van de genezene geweest. Daarom citeert hij vervolgens de woorden van Jezus: "Die heeft tegen mij gezegd: 'Neem uw ligmat op en ga lopen.'" Kortom, hij zegt tegen de Farizeeën dat de Messias Jezus die hem gezond gemaakt heeft en hem de opdracht heeft gegeven om zijn ligbed te dragen. De Farizeeën moeten in ieder geval begrepen hebben, dat Jezus opzettelijk een rabbijns voorschrift heeft laten overtreden. Maar ook dat Hij tegelijkertijd het bewijs van Zijn gezag over de wet heeft gegeven door de man te genezen.

Onmiddellijk beginnen de Farizeeën een onderzoek. Ze vragen aan de genezene wie die mens is, die het bevel heeft gegeven om rond te lopen met de ligmat. Ze krijgen daarop geen antwoord, de genezene weet niet wie het was en kan Hem ook niet aanwijzen. Jezus heeft zich "ongemerkt verwijderd" en de reden wordt meteen gegeven. Er is een grote menigte op die plaats aanwezig, en dan mogen we aannemen dat Hij geen publieke confrontatie over deze kwestie wilde. Geen opstootje. Dat is dus de situatie. De man is genezen, de Farizeeën zijn woedend over de overtreding van de sabbatregels en ze zijn een formeel onderzoek begonnen. We horen niet dat de man Jezus verdedigt, zoals in het geval van de genezing van de blindgeborene. Het zal later blijken dat dat heel belangrijk is.

Dan vinden we vervolgens de man in de Tempel. Dat lijkt wel een bewijs van de vroomheid van deze man, als hij vanwege zijn wonderbare genezing onmiddellijk een offer in de Tempel heeft willen brengen. Het heeft er tot nu toe alle schijn van dat deze man zijn genezing aan de Messias toeschrijft, Zijn gezag erkend heeft, en zich aan de wet van Mozes wil houden. Maar dan komt Jezus hem tegen in de Tempel. "Zie," zegt Hij, "U bent gezond geworden, zondig niet meer opdat u niet iets ergers overkomt." Wat betekent dat?

Er zijn twee mogelijkheden. Het kan zijn dat Jezus met de verwijzing naar de zonde de oorzaak van de verlamming aanduidt. We weten uit de geschiedenis van de blindgeborene, dat Jezus het vooroordeel van de farizeeën tegenspreekt dat ziekten of misvormingen aan het lichaam altijd als een straf voor de zonde beschouwd moeten worden. "Wie heeft gezondigd, hij of zijn ouders?"- vragen de discipelen. Dat zeggen de Farizeeën ook tegen Jezus. Voor de Farizeeën stond het vast dat de ziekte van deze man, die 38 jaar lang niet kon lopen, aan een of andere zonde moest worden toegeschreven. Het is misschien juist om die reden dat ze hem letterlijk links laten liggen. Met een zondaar wil je immers niets te maken hebben. Het zou ook nog kunnen, dat ze het morele gezag van Jezus in twijfel trekken, omdat Hij als het ware Gods straf tegengewerkt heeft. Door de verlamde te genezen, onderbreekt Hij de levenslange straf die God hem voor zijn zonden heeft laten dragen.

Maar betekent dat nu dat er geen ziekte is als een gevolg van zonde? Er is toch zeker ook ziekte die een gevolg is van een verkeerde levensstijl, dan maak ik mijzelf ziek. Maar er is ook ziekte die God iemand te dragen geeft om Zijn doel te bereiken, zoals bijvoorbeeld de "doorn in het vlees" die Paulus te dragen had. Misschien wel een zware hoofdpijn of andere lichamelijke, chronische klachten. Paulus zelf omschrijft het als "een engel van de satan, om mij met vuisten te slaan, opdat ik mij niet zou verheffen." En bij die gelegenheid, toen Paulus bad dat deze kwaal van hem zou worden weggenomen, kreeg hij te horen: "Mijn genade is voor u genoeg, want Mijn kracht wordt in zwakheid volbracht." Maar er is ook

ziekte die voortkomt uit de verkeerde verhouding tot God. Wie op onwaardige wijze het avondmaal gebruikt, zegt Paulus, en het lichaam van de Heere niet onderscheidt – niet als heilige maaltijd van de gedachtenis benadert – kan dat ervaren. Daarom zegt Paulus: "Daarom zijn er onder u veel zwakken en zieken, en velen zijn ontslapen." (1 Kor. 11:30) Geestelijke gezondheid, ook in samenhang met lichamelijke kwalen, heeft wel degelijk te maken met onze, laat ik zeggen religieuze gezondheid.

Betekent dat dan, dat elke ziekte een aanwijsbare religieuze oorzaak zou moeten hebben? Een straf van God is? Juist in het gesprek over de blindgeborene maakt Jezus duidelijk dat dat in het geheel niet het geval is. We weten tegenwoordig wel heel goed, dat elke lichamelijke ziekte ook een psychologische component heeft. Het is evenzeer waar dat elke psychologische toestand een religieuze component heeft. God gebruikt in het leven van een christen allerlei instrumenten om iemand naar zijn doel te brengen. Zwakte en ziekte kunnen middelen zijn die God gebruikt om de religieuze gezondheid van iemand te bevorderen. Daaruit volgt voor ons als simpele vuistregel, dat we bij elke ziekte we mogen aannemen dat er ook een goede kant aan zit. Minstens dat God bereid is om ons te troosten, zelfs wanneer wij door eigen schuld onze gezondheid hebben geschaad. Maar de simpele rekensom van de Farizeeën, dat elke kwaal een straf van God is, vergeet dat deze schepping bedorven is, en dat gelovigen net als alle andere mensen gevoelig zijn voor lichamelijke zwakten en kwalen, slachtoffer kunnen worden van epidemieën en verkeerde medische handelingen. De grootste ketterij op dat punt in onze tijd, is de leer van Christian Science, die zegt dat elke ziekte door een demon wordt veroorzaakt en demonen alleen toegang tot ons krijgen door een verkeerde geestelijke instelling.

In dit bijzondere geval, heeft de verlamming van deze man wel degelijk iets te maken met zonde. Zondig niet meer, zegt Jezus. En hij bedoelt daarmee: Keer niet terug naar je oude levenswandel. Niet omdat God dan opnieuw zou "straffen" met verlamming, maar omdat dan de herstelde relatie met God weer bedorven zou raken.

Dat is wat bedoeld wordt met "iets ergers" dat hem dan zou overkomen. Jezus zegt dat deze genezing van de man ook een daad van vergeving is geweest. Jezus draagt zijn straf, dat wil zeggen Hij neemt de gevolgen weg van de zonde van deze man en vergeeft die zonde. De man is daardoor hersteld in zijn relatie met God, kent Jezus als zijn verlosser, en is weer gezond geworden. Maar blijkbaar heeft hij iets in de woorden van Jezus gehoord dat hem geprikkeld heeft om een heel andere weg in te slaan. Net als bij de Samaritaanse vrouw spreekt Jezus de man aan op de zonde. De man staat echter in de Tempel, om het voorgeschreven offer te brengen. Is het denkbaar dat hij zo vol overtuiging is van zijn eigen onschuld, dat hij zijn ziekte in het geheel niet aan de zonde verbindt die in zijn leven geheerst heeft? Zijn volgende actie lijkt dat wel duidelijk te zeggen.

Maar er is een eenvoudige, tweede mogelijkheid. Je kunt hier ook nog een andere weg inslaan. Is het denkbaar dat Jezus hem niet aanspreekt op een zonde die de oorzaak was van zijn ziekte, maar op een zonde die hij heeft begaan ná zijn genezing? Die zonde kan zijn dat hij niet tot een gelovig getuigenis komt over Jezus, maar zich tegenover de Farizeeën wil verontschuldigen voor de overtreding van de sabbat, Jezus de schuld daarvan geeft, het blijkbaar met de Farizeeën eens is dat hij door Jezus tot een zonde gebracht zou zijn. Dat zou betekenen dat hij niet tot de erkenning is gekomen, dat Jezus die hem genezen had ook gezag had, als Messias, over de sabbat. Is dat de zonde die Jezus bedoelde? Op die manier kunnen we de ingewikkelde theologie van de oorzaak van zwakte en ziekte in het geheel achter ons laten. Dan zou Jezus zich distantiëren van de opvatting van de Farizeeën dat ziekte een gevolg is van de zonde.

Wat doet de man? Of Jezus nu met de zonde zijn vroegere levenswandel als oorzaak van de verlamming, of zijn aarzelende, en verraderlijke houding tegenover de Farizeeën bedoelde, in ieder geval verraadt de man Jezus aan de Joden. De Farizeeën waren naar Hem op zoek. En dan lezen we: "de man ging weg en berichtte de Joden dat het Jezus was Die hem gezond gemaakt had." Dat is dankbaarheid! Hij wist dat de Farizeeën Hem zochten, en niet om Hem te

eren voor Zijn daad van genezing, maar omdat Hij opdracht had gegeven om de sabbat te schenden. Misschien zijn zij het wel geweest, de Farizeeën, die de genezene de opdracht hebben gegeven om een offer te brengen in de Tempel vanwege de schending van de sabbat. En dan is het geen vrome reactie van de genezene op de daad van Jezus, maar het uitvoeren van een opdracht van de rabbijnen om zijn straf te ontlopen. Dat kunnen ze tegen hem gezegd hebben. "Die man die jou zogenaamd genezen heeft, is niet goed wijs. Je hebt de sabbat geschonden. God zal je straffen als je dat doet. Pas op dat je niet opnieuw verlamd raakt. Breng in de Tempel het voorgeschreven offer bij een overtreding van de sabbat. Deze man is een leugenaar en een bedrieger." Zo hebben ze waarschijnlijk op hem ingesproken. En nu komt hij ze vertellen dat het Jezus was, die hem gezond had gemaakt, maar dus ook Jezus die hem de opdracht had gegeven om rond te lopen met zijn ligbed. De man die jullie zoeken om hem te straffen, die heet Jezus! Dat is voldoende aanleiding voor de Joodse autoriteiten – op het getuigenis van één man, dus in strijd met hun eigen wet – om Jezus nu te gaan vervolgen. Vers 16 "En daarom vervolgden de Joden Jezus en probeerden zij Hem te doden, omdat Hij deze dingen op de sabbat deed." Deze dingen – dat is de genezing én dat is de opdracht om het ligbed te dragen. Wie een ander aanspoorde om de sabbat te schenden, werd nog zwaarder gestraft dan degene die per ongeluk een voorschrift overtrad. En Jezus deed beide, door te genezen op de sabbat, en door deze opdracht aan de genezene te geven.

De Joodse autoriteiten hebben nu al besloten om Hem te doden. Blijkbaar confronteren zij Jezus met hun aanklacht, want in vers 17 horen we dat Jezus antwoord geeft. Het is een korte weergave door Johannes van een vermoedelijk lang gesprek over de betekenis van de sabbat. Ze voeren dat gesprek misschien ook wel, omdat ze nog alleen maar het getuigenis hebben van de genezene. Alleen wanneer Jezus dat getuigenis bevestigt, kunnen ze Hem grijpen en straffen. Maar het antwoord van Jezus onttrekt zich aan het juridische steekspel, en is een soevereine verklaring van de Messiaanse koning. "Mijn Vader werkt tot nu toe en Ik werk ook." Dat is wezenlijk

hetzelfde antwoord als in Markus 2:28: "de Zoon des mensen is Heere, óók van de sabbat." Dat antwoord berustte op de Mesiaanse status van Jezus. Maar hier wordt nog meer gezegd dan dat. In Gods omgang met een bedorven Israël is er geen voorgeschreven rustdag. God werkt ook op de sabbat door, en dat is niet vreemd want Hij staat boven de wet. Maar zo is het ook niet vreemd voor Jezus. Jezus werkt samen met zijn hemelse Vader, Hij en de Vader zijn één. Vader en Zoon hebben permanent dienst. En zolang de Vader werkt in de hemel op de sabbat, zo mag ook de Zoon werken op aarde op de sabbat. Wanneer Jezus God Zijn eigen Vader noemt, is het inderdaad duidelijk dat Hij zichzelf met God gelijkstelt. Voor Johannes is het helder dat Jezus' optreden op de sabbat een gevolg is van het feit dat Hij de Zoon van God is. Voor de Joden zijn het twee verschillende zaken: de schending van de sabbat is het ene, de uitspraak waarmee hij God lasterde – en dat zou het ook geweest zijn, als Jezus niet God was – dat is het andere. Voor een gewoon mens is het inderdaad een doodzonde om zichzelf gelijk te stellen met God. Gods oordeel treft allen die dat gewaagd hebben. De farao van Egypte volgens Ezechiël 19. De prins van Tyrus volgens Ez. 28, en de koning van Babel volgens Jes. 14.

Jezus heeft veel meer wonderen verricht dan in de evangeliën zijn opgetekend. Het was in zekere zin Zijn dagelijkse werk. Hoeveel mensen zijn daardoor tot bekering gekomen? Het moeten er maar zeer weinigen geweest zijn. En hier zien we dat het Joodse religieuze systeem het een mens onmogelijk maakte om de genezing te aanvaarden als een wonder van de Messias, als een wonder van vergeving en heling tegelijkertijd. Hier zien we hoe een religieus systeem het optreden van de Zoon van God kan reduceren tot een overtreding van een regel en een aanklacht van godslastering. Vanuit hun gezichtspunt hebben ze nog gelijk ook. Het optreden van Jezus als Zoon van God dwingt ons dan ook tot een radicale keuze. Tot een verandering van perspectief. Als Hij de Zoon van God is, dan toont Hij hier zijn genezende macht én Zijn goddelijk gezag. Als hij slechts een mens is, dan is hij een zondaar die de wet overtreedt en anderen aanmoedigt dat ook te doen; dan is de genezing toevallig,

of een trucje, en dan is de aanklacht terecht dat Hij God gelasterd heeft. Zoals vaak in het evangelie van Johannes worden we gedwongen om een radicale keuze te maken. Jezus is de Zoon van God en Hij is de Weg, de Waarheid en het Leven. Of: Jezus is een bedrieger en een leugenaar en God blijft een ondoorgrondelijk mysterie waar mensen in al hun verschillende religies vergeefs iets van proberen te begrijpen. Er moet gekozen worden: De weg van de Zoon of de weg van de religie.

25. Zo Vader, zo Zoon

Joh. 5:18-24

Het vervolg van dit hoofdstuk is een lange redevoering van Jezus over Zichzelf. Hij heeft een wonder verricht op de sabbat, en Zijn antwoord op de aanklacht van de Farizeeën is een aanduiding van Zijn eenheid met God. "Mijn Vader werkt tot nu toe en Ik werk ook." De Joden hebben goed begrepen dat Hij daarmee "zichzelf aan God gelijk maakte." De redevoering begint in vers 19 en loopt door tot en met vers 47. Ik wil me niet haasten en zal daarom de tekst in een aantal delen moeten bespreken. Het eerste deel loopt tot en met vers 23 en spreekt over de verhouding van Vader en Zoon. Het tweede deel loopt vanaf vers 24 en spreekt over degenen die in de Zoon geloven: zij ontvangen de opstanding ten leven. Vanaf vers 33 spreekt Jezus in het derde deel over het getuigenis van Johannes de Doper. Vers 37 tot en met vers 47 vormen het vierde deel, en spreken over het ongeloof van de Joden tegenover dit getuigenis van Johannes de Doper en het getuigenis dat God de Vader zelf heeft gegeven. Vier onderdelen dus. In dit hoofdstuk wil ik me beperken tot het gedeelte vanaf vers 19 tot en met 22.

Vers 19: "Jezus dan antwoordde en zei tegen hen: Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: De Zoon kan niets van Zichzelf doen, als Hij dat niet de Vader ziet doen, want al wat Deze doet, dat doet ook de Zoon op dezelfde wijze."

Deze redevoering staat niet toevallig op deze plaats in het evangelie. Jezus heeft met het genezen van de verlamde op de sabbat, en met de opdracht de ligmat te dragen, uitdrukkelijk een confrontatie met de Joden gezocht. Het is voor Hem een aanleiding geweest, om rechtstreeks aan de leiders van de Farizeeën uit te leggen wie Hij is. Dit is heel belangrijk voor het evangelie naar Johannes. Het doel van het evangelie is te demonstreren dat Jezus God is. De proloog, de getuigenissen, de gesprekken en de berichten over de wondertekenen zijn allemaal middelen tot dat doel. En nu komt het getuigenis van Jezus over Zichzelf er nog eens bij. Jezus spreekt niet tegen, wat de Farizeeën denken, dat Hij

Zichzelf aan God gelijk maakte. Ik denk dat Hij vooral uitlegt dat dit "maken" – want dat betekent valselyk claimen, zonder grond in de werkelijkheid – een fout is. De hele toespraak die nu volgt is bedoeld om te zeggen dat Hij Zichzelf niet gelijk aan God heeft gemaakt, maar gelijk aan God is.

Toch is er een rangorde. De Zoon volgt de Vader, is Hem gehoorzaam, doet wat Hij de Vader ziet doen. Zoals Paulus uitlegt in Filippienzen 2:6, dat hoewel Jezus Christus "in de gestalte van God was", dus de positie van God deelde en het karakter van God vertoonde, Hij toch niet voor Zichzelf en voor van God gescheiden doeleinden deze gelijkheid met God heeft uitgeoefend. ("... Het niet als roof beschouwd heeft") Jezus is God, omdat hij het vleesgeworden Woord is, dat wil zeggen God de Zoon is vlees geworden. Met de woorden van vers 19 wil Jezus duidelijk maken dat de genezing op sabbat, en het bevel aan de genezene uit deze gehoorzaamheid aan God de Vader voortgekomen zijn. Als de Zoon geneest, is het Gods genezende wil wie actief is. Als de Zoon spreekt, is het Gods Woord dat spreekt. En daarom zijn de genezingen gelijk aan scheppende daden: Hij spreekt en het gebeurt. En daarom is Zijn gezag hoger dan dat van de Thora. Wat Farizeeën zien gebeuren is een mens, nemen zij aan, die zichzelf aan God gelijk maakte, claimt God te zijn. En het antwoord van Jezus in vers 19 is heel eenvoudig: wat je Mij ziet doen, is precies wat God de Vader doet. God werkt op de sabbat van de verlossing van Israël. Daarom doet de Zoon dat ook. God wil mensen tot geloof brengen door wondertekens die van Hem getuigen. Daarom verricht de Zoon op aarde deze wonderen. En de Zoon doet niet alleen precies wat de Vader doet, maar Hij doet het ook nog eens een keer op dezelfde wijze: dat wil zeggen met dezelfde almacht en alwetendheid die ook God de Vader heeft.

Hoe zou je moeten antwoorden op deze verbluffende claim, dat Jezus God is? Let er ook nog eens op, dat Jezus zijn antwoord in vers 19 laat voorafgaan door de sterke formule "voorwaar, voorwaar." Je zou bijna zeggen dat Hij bezweert, met volle zekerheid en overtuiging, dat Hij God gelijk is. Er zijn mensen die zeggen dat Jezus een

wonderdoener en genezer was, of een goede leraar, of iemand die stierf voor zijn politieke en religieuze overtuigingen. Voor vele mensen is dit beeld van Jezus als martelaar de hoogste lof die ze Hem kunnen toezwaaien. Op grond van de tekst van de evangeliën moet je echter zeggen, dat wat Hij ook is, Hij in ieder geval nooit en te nimmer zomaar een Joodse martelaar kan zijn. Dat is pure fantasie. Er zijn eigenlijk maar twee mogelijkheden. Of Hij is Gods Zoon, zoals Hij van Zichzelf gezegd heeft, of Hij is een charlatan, een bedrieger, een Godslasteraar, een verdwaasd mens. Een goede leraar of martelaar zal God aanroepen in de ijver voor Gods zaak, zal zijn leven stellen in dienst van wat God op deze aarde doen wil. Maar zo iemand – als hij een getrouwe Jood is – zal nooit zeggen dat Hij God is. En de discipelen van deze Jezus, zoals blijkt uit de evangeliën, zoals het ook logisch is gezien het feit dat zij joden waren, zouden nooit op het idee zijn gekomen om Jezus met God te identificeren. Ze hebben Hem tijdens zijn leven doorgaans gezien als hun rabbi, als een leraar van God gezonden, als een profeet, als de Messiaanse koning. Maar op een enkel moment komen ze ertoe om Hem aan te duiden met de titel Zoon van God – zelfs bij de belijdenis van Petrus krijg je de indruk dat deze nog niet ten volle begreep wat hij daar beleden had. Er is dus geen sprake van een latere vergoddelijking, er is wel sprake van een rechtstreekse claim van Jezus dat Hij God is. En dan komt onze beslissing: is Hij God of is Hij een bedrieger? Andere keuzemogelijkheden zijn er niet, omdat Hij als Joodse martelaar of als profeet wordt gediskwalificeerd vanwege deze uitspraken over Zijn eigen status.

Het gaat in deze passage niet om een simpele gelijkheid. Het is niet zo dat "Vader" en "Zoon" twee namen zijn voor een en hetzelfde iets. Die beide namen kun je niet vergelijken met bijvoorbeeld de manier waarop wij een en dezelfde planeet zowel met Venus als met de Morgenster aanduiden. Dat zijn dan twee verschillende namen voor hetzelfde iets. In de kerkgeschiedenis is uitgebreid gesproken over het leerstuk van de drie-eenheid. Een poging om in menselijke woorden te vangen hoe we de verhouding moeten begrijpen tussen de Vader en de Zoon in de eerste plaats, en vervol-

gens ook de plaats van de Heilige Geest daarin. In het evangelie naar Johannes wordt wel van de gelijkheid tussen God de Vader en de Zoon gesproken, maar alleen om te laten zien dat Jezus inderdaad de Zoon van God is. In de uitspraken van Jezus in dit gedeelte gaat het dus vooral om wat de Vader en de Zoon doen of gedaan hebben. Het gaat om dat "werken" waar sprake van was in vers 17. De gelijkheid van God en Jezus wordt hier alleen aangeroerd in termen van wat er gedaan wordt, van de werken. In de latere kerkgeschiedenis gaat het vooral om wat de Vader en de Zoon in zichzelf zijn. In de latere theologie gaat het dus vaak om de eenheid van Vader en Zoon in termen van hun persoonlijkheid en wezen. Maar in de Bijbelse tekst ligt de nadruk veel meer op wat de Vader en de Zoon doen. Het gaat om datgene waaruit blijkt, waarin gedemonstreerd wordt, dat de Vader en de Zoon daadwerkelijk één zijn.

Ik heb heel lang geleden veel gesprekken gevoerd met mensen die zeiden, dat Jezus in het geheel niet over de gelijkheid met God sprak. Zichzelf helemaal niet heeft beschouwd als aan God gelijk. En als ik dan verwees naar de vele teksten uit het evangelie naar Johannes, dan zeiden sommigen: 'ja, maar dat is de manier waarop de discipelen over Hem gesproken hebben. Zij hebben Hem tot God gemaakt.' Dan heb je met mensen te maken die als het ze uitkomt de tekst van de bijbel simpelweg aan de kant schuiven, om er hun eigen historische verhaal voor in de plaats te stellen. En dan wees ik op de vele teksten uit de andere evangeliën, waarin de uitdrukking "Zoon van God" voorkomt, en dan zeiden ze dat dat gewoon de Oudtestamentische aanduiding was voor de Messias, de Koning. Zo kan je met een verwijzing naar het Oude Testament juist de opening van het Nieuwe Testament verzwakken en zelfs aan de kant schuiven. Het is alleen maar logisch dat in de tijd van het Oude Testament niet rechtstreeks gesproken kan worden over de Zoon van God, omdat Die Zichzelf pas met Zijn komst in de wereld openbaarde.

En dan wees ik op Romeinen 9:5, waar van Christus gezegd wordt: "Die God is, boven alles, te prijzen tot in eeuwigheid." En dan zeiden ze, dat je dat anders moest vertalen uit het Grieks. Of ik verwees

naar Kolossenzen 1:15, waar van Christus gezegd wordt dat Hij "de Eerstgeborene van heel de schepping" is, en dan zeiden ze dat dat juist bewijst dat Christus door God als Eerste geschapen is. (Terwijl er meteen achter staat dat "door Hem alle dingen geschapen zijn", waaruit blijkt dat Hij Zelf geen schepsel is.) Uiteindelijk kwamen we in die gesprekken altijd uit bij de proloog van het evangelie naar Johannes. Als Johannes zegt "het Woord was God" spreekt hij niet over een schepsel. En dan zeiden ze dat je moest gaan kijken in het Grieks, want er stond voor "God" geen lidwoord, dus je moest vertalen met "een god". Jezus was *een* god, een goddelijke persoon, net als een engel in de ogen van Johannes. Maar dat kon ik natuurlijk niet weten, zeiden ze, maar dat stond in het Grieks. En als ik dan zei dat ik acht jaar onderwijs in het Grieks van het Nieuwe Testament had genoten - en dan weet je echt nog niet alles - en dat het voor mij volstrekt duidelijk was dat het lidwoord hier om grammaticale redenen was weggelaten, keken ze eerst verwonderd, en vielen toen stil.

De Joden in de tijd van Jezus begrepen tenminste wat de titel "Zoon van God" betekende, en zij zeggen het hier zelf, dat Jezus Zichzelf aan God gelijk maakte door over God te spreken als Zijn Vader. Uit het antwoord van Jezus blijkt, dat Hij dat inderdaad bedoeld heeft. Want Hij corrigeert de opvatting van de Joden niet als een misvatting, maar legt getuigenis af van de waarheid daarvan. Een historische reconstructie, of een afwijzing van het evangelie naar Johannes, of pogingen om de grammatica van het Grieks aan je kant te krijgen, zijn niet bij machte om je van deze schandalige claim te bevrijden. Jezus zegt dat Hij God Zelf is. Wanneer wij zeggen dat Jezus de Zoon van God is, of we dat nu lezen bij Markus of in de brieven van Paulus, dan bedoelen we hetzelfde: Jezus is God. De Vader en de Zoon zijn één. Jezus is God, te prijzen tot in eeuwigheid.

Vers 20: "Want de Vader heeft de Zoon lief en laat Hem alles zien wat Hij doet, en Hij zal Hem grotere werken laten zien dan deze, opdat u zich verwondert."

Nu zou er iemand kunnen opstaan, en kunnen zeggen tegen Jezus: 'oké, oké, U en de Vader zijn één. Maar er is toch ook een onderscheid. "Het Woord was immers 'bij' God." U bent hier op aarde en God de Vader is in de hemel. U bent hier als mens, en God is nog steeds God. Het is dus niet onmogelijk dat U wonderen verricht, maar dat u niet weet dat ze in strijd zijn met Gods wil.' Daarmee zeggen ze: 'Jezus, je kunt als mens nog steeds falen en dus ook zondigen. Misschien was je wel onwetend toen je de sabbat overtrad.' Daarom zegt Hij in vers 20: "[God de Vader] laat Hem [de Zoon] alles zien wat Hij [God de Vader] doet." Wat de Vader weet, dat weet de Zoon. Zien betekent hier: weten, onmiddellijk inzien en volkomen begrijpen. De alwetendheid van God, is ook aanwezig in God de Zoon. Ze delen niet alleen maar de band van de liefde met elkaar – de Vader heeft de Zoon lief – maar ze zijn ook één in hun kennis. En dan kondigt Hij ook nog eens aan, dat wat de Joden Hem hier hebben zien doen, zeker nog niet het laatste woord of de laatste daad van God is. 'Jullie denken,' zegt Hij, 'dat de genezing van een man die 38 jaar verlamd was, iets bijzonders is? Je zult nog veel grotere wonderen zien dan deze.' Lazarus zou worden opgewekt, Jezus zou opstaan uit de doden, de Heilige Geest zou Zijn intrek nemen in de Gemeente etc. Ook dat weet Hij. Gods volstrekte alwetendheid is in de Zoon van God aanwezig. Jezus claimt dat Hij één is met God in de werken. Daar zit achter dat de Vader en de Zoon volledig één zijn in hun wezen, want dat is de grondslag van het feit dat ze daadwerkelijk één zijn in hun werken. Kortom: Jezus is God.

Vers 21: "Want zoals de Vader de doden opwekt en levend maakt, zo maakt ook de Zoon levend wie Hij wil."

Dat moet wel een bijzondere indruk hebben gemaakt. God de Vader is bij machte de doden op te wekken en nieuw leven te schenken. Maar dat kan de Zoon dus ook. Wat een claim! En hier wordt niet alleen maar bedoeld wat je een geestelijke opwekking, of spirituele vernieuwing zou kunnen noemen. Het gaat zowel om de macht over het fysieke leven als over de macht over het geeste-

lijk leven. God geeft nieuw leven aan mensen die "dood waren in hun misdaden en zonden", zoals Paulus zegt in Efeze 2:1. Dat doet ook de Zoon zoals Hij zelf spreekt over het levende water dat Hij schenken kan aan de Samaritaanse vrouw. Maar de Zoon van God is ook bij machte het fysieke leven te herstellen, zoals Hij dat ook demonstreert in Johannes 11 met de opwekking van Lazarus. Gods almacht die reikt tot voorbij de dood, over het geestelijke en het fysieke leven, is ook in de Zoon van God aanwezig. Kortom: Jezus is God.

Vers 22: "Want ook de Vader oordeelt niemand, maar heeft heel het oordeel aan de Zoon gegeven."

We weten uit het Oude Testament dat God de Rechter is van heel de aarde, van alle volkeren. We weten dat er een dag komen zal waarop God het aardrijk in gerechtigheid zal oordelen. Dat is het oordeel van God de Vader. Maar ook in dat oordeel heeft Jezus op dezelfde wijze deel als de Vader. In staat zelf dat het oordeel aan de Zoon gegeven is: de maatstaf van het oordeel is het geloof in de Zoon, de rechter die oordeelt is de Zoon van God die tevens de Zoon des mensen is. Alleen God kan en mag oordelen, nietwaar? Maar ook in de prediking van Paulus wordt duidelijk dat dit oordeel aan een Mens is overgedragen. God heeft een dag vastgesteld, "waarop Hij de wereld rechtvaardig zal oordelen." God is de rechter. Maar dat oordeel wordt voltrokken "door een Man Die Hij daartoe aangesteld heeft." (Handelingen 17: 31) Jezus is de rechter. Kortom Jezus is God.

Vers 23: "opdat allen de Zoon eren zoals zij de Vader eren."

En dan horen we ook dat de heerlijkheid van God de Vader en de heerlijkheid van God de Zoon gelijk zijn aan elkaar. De Zoon van God moet worden geëerd precies in dezelfde mate, precies op dezelfde manier, met dezelfde intensiteit en overgave, als God de Vader.

Jezus is God. Daarom zijn de werken van Jezus ook de werken van God de Vader. (Vers 17, 19) Daarom is Jezus alwetend, zoals de Vader. (Vers 20) Daarom heeft Jezus dezelfde macht en soe-

reiniteit als God, zodat Hij zelf kan levend maken wie Hij maar wil. (Vers 21) Daarom is het oordeel dat uitsluitend aan God behoort, aan de Zoon overgegeven. (Vers 22) En dan ten slotte, aan de Zoon komt dezelfde eer en verering toe, als aan de Vader. (Vers 23) Kortom: Jezus is God. En dan heeft Hij ook recht op onze aanbidding.

26. Opstanding ten leven

Joh. 5:23-29

We hebben in de vorige hoofdstukken besproken, dat Jezus inderdaad, zoals de Joden ook inzien in vers 18, Zichzelf als God heeft gezien. Hij is gelijk aan God in Zijn werken, in Zijn kennis, in Zijn macht over het leven, in het oordeel, en ten slotte, in vers 23, horen we dat de Zoon geëerd moet worden op dezelfde wijze en in dezelfde mate als waarop God de Vader geëerd moet worden. Wie de Vader wil eren, moet de Zoon eren, want Hij heeft Hem gezonden. Vers 24 tot en met 29 horen nu opnieuw bij elkaar. Twee elementen van Jezus' Godheid komen hier samen. De macht over het leven enerzijds en de bevoegdheid om te oordelen anderzijds. Jezus is de bron van alle leven, maar Hij is tevens het licht dat de duisternis verdrijft en oordeelt. Die twee gedachten komen samen in de vraag achter deze passage: wie ontvangt nu het eeuwige leven? Dat is de vraag vanuit Jezus als "de Zoon" die "levend" maakt "wie Hij wil." (Vers 21)

Jezus claimt God te zijn, omdat Hij leven kan geven aan wie Hij wil en omdat Hij het uiteindelijke oordeel velt over iemands leven. Vers 24 laat zien hoe dat werkt. "Wie Mijn woord hoort en Hem gelooft Die Mij gezonden heeft, die heeft eeuwig leven." Jezus geeft eeuwig leven aan degene die Zijn woord hoort en gelooft, en daardoor waarachtig Degene gelooft die Hem gezonden heeft. In Jezus geloven betekent God kennen zoals Hij is, en in Hem geloven. "Wie de Zoon niet eert, eert ook de Vader niet." (Vers 23) En het gevolg van dit geloof wordt daarna nog uitgewerkt in de woorden: "en komt niet in de verdoemenis, maar is uit de dood overgegaan in het leven."

Daar zit een hele belangrijke veronderstelling in. Iedereen in deze wereld is al geoordeeld, valt al onder het rechtvaardige oordeel van God, vanaf het moment van de geboorte. Het is als het ware met het leven meegegeven. Geen enkele zoon of dochter van Adam begint het leven als een onschuldige tegenover God. Wel in praktische zin, want er is nog geen zonde gedaan, maar niet in juridische

zin – hoewel het juridische hier maar een beeld is van de werkelijkheid – omdat de hele mensheid onder het oordeel valt, inclusief de kinderen.

Dat betekent ook dat alle mensen in geestelijke zin tegenover God dood zijn. Dat wil zeggen dat het leven van God in hen ontbreekt. Er is natuurlijke kracht en het natuurlijke gevoel en verstand van mensen in deze wereld. Maar dat is niet zoals God het bedoeld heeft. Het schiet tekort, of het leidt uiteindelijk tot het verkeerde, tot de zonde. De mens is bedoeld om te leven in gemeenschap met God, in een voortdurende geestelijke wisselwerking, maar de mens wordt geboren als een Godloochenaar. Wat aan de mens ontbreekt is dus precies het leven dat vanuit zichzelf die gemeenschap met God inhoudt en geeft.

De dood is in de wereld gekomen door de zonde, de zonde is wezenlijk de weigering om in gemeenschap met God (en dus in gehoorzaamheid aan God) te leven, en als gevolg daarvan is de zonde dit ontbreken van het leven uit God. De fysieke dood is alleen maar een bevestiging van de geestelijke dood, en het gevolg ervan. Toch wordt de mens ook geoordeeld en dat heeft een belangrijke consequentie. Het ontbreken van Gods leven is geen noodlot waaraan de mens niet kan ontsnappen. God heeft steeds wegen gegeven om vanuit de dood over te gaan naar het leven. Wie gebeten werd door een slang, kon opkijken naar de koperen slang die Mozes in de woestijn verhoogd had. Het vertrouwen in het middel van genezing dat God gegeven had, was de voorwaarde van die genezing. God moest altijd erkend worden, geëerd worden. Het was de mens ook gegeven om God "tastend" (vgl. Hand. 17:27) te zoeken in de schepping, omdat Zijn eeuwige kracht en goddelijkheid in die schepping waren geopenbaard. Paulus maakt duidelijk dat mensen "hoewel zij God kennen, Hem niet als God verheerlijkt of gedankt" hebben. (Rom. 1:21) Weten dat God bestaat is voor hem het probleem niet. Het weten en Hem dan ook als God erkennen, danken en eren, dát was de maatstaf. En God heeft daarnaast ook nog profeten gegeven die Zijn woord hebben verkondigd. Het Woord van God is in deze wereld niet onzichtbaar. Voor onze tijd geldt dat je bijna overal een

bijbel kunt kopen en iedereen van Jezus gehoord heeft. We mogen zelfs aannemen dat ieder mens op enig moment van zijn of haar leven de kans krijgt om God te leren kennen. En op dat moment komt het nu aan. Wanneer iemand beseft tegenover God schuldig te zijn en dan vertrouwt op het middel dat God Zelf heeft gegeven om aan die schuld te ontkomen, om uit de dood over te gaan naar het leven, die ontvangt dat leven. Zo is Gods genade altijd geweest. Maar het middel dat God nu uiteindelijk geschonken heeft, is Zijn eigen Zoon. Wie in Hem gelooft, valt niet onder het oordeel dat God over het ongeloof en de zonden van de mens al geveld heeft.

Het geloof in de Zoon van God is de voorwaarde van de gave van het eeuwige leven. Vers 25 spreekt over een onbepaalde periode die met de komst van Christus is aangebroken. "De tijd komt en is nu dat de doden de stem van de Zoon van God zullen horen, en dat wie hem" – die stem dus – "horen, zullen leven." Horen betekent hier zoveel als geloven, vertrouwen, gehoorzamen. Dat is nu. Wie nu gelooft in de Zoon van God, ontvangt dat leven. Merk op dat het hier nadrukkelijk gaat om het horen van de stem. Ik denk dat dat in contrast staat tot het geloven in Zijn Naam, "toen zij Zijn tekenen zagen die Hij deed." Dat hebben we gelezen in hoofdstuk 2:23. Er is een vorm van geloof die gebaseerd is op het zien, en dat betekent altijd afstand, het gaat dan om Jezus als een spektakel, als een beeld waaraan wij onze eigen gedachten en verlangens ophangen. Dit nauwkeurige horen van de stem van de Zoon van God, wordt bij ons gerealiseerd door het nauwkeurig lezen en bestuderen van de Bijbelse tekst. Wij hebben de stem van Jezus in de vorm van het getuigenis van profeten en apostelen. Buiten dit geschreven woord van God om, kunnen wij het Woord van God niet leren kennen.

Vers 26 en 27 verklaren waarom het geloof in de Zoon de voorwaarde is van de ontvangst van het eeuwige leven. En waarom aan de Zoon de bevoegdheid is gegeven om het uiteindelijke vonnis te vellen. De Zoon staat gelijk aan de Vader omdat Hij leven heeft in Zichzelf. De Zoon is op dezelfde manier de bron van alle leven als God Zelf. En dat wordt gekoppeld aan de bevoegdheid om te oordelen. Vers 27: "en Hij heeft Hem ook macht gegeven om oordeel te

vellen, omdat Hij" – en dan veelbetekenend horen we dit: – "de Zoon des mensen is." Dat maakt Zijn oordeel waarachtig. Hij is de Zoon des mensen van Daniel 7 aan wie het oordeel is overgegeven. Hij is zelf volkomen en waarachtig Mens. Het oordeel over ons menselijk handelen komt dus niet van ver weg en van buiten. De rechter is een mens die ons leven heeft gedeeld en van binnenuit weet wat het is om mens te zijn. Daarom is er een dag vastgesteld, "waarop Hij de wereld rechtvaardig zal oordelen door een Man Die Hij daartoe aangesteld heeft." (Hand. 17:31)

Maar dat oordeel is niet het moment van de afweging van goed en kwaad. We hebben al eerder gelezen: "wie niet gelooft, is al veroordeeld, omdat hij niet gelooft heeft in de Naam van de eniggeboren Zoon van God." (3:18) Het oordeel is nu al voltrokken. Op de dag van het oordeel, vindt alleen het *vonnis* plaats. In juridische termen leven wij al met de dag van het oordeel in het verleden en alleen de dag van het vonnis, van de executie van het oordeel ligt in de toekomst.

Over die dag van het oordeel spreekt dan vers 28. Dan gaat het over de opstanding op de laatste dag. Wie nu Zijn stem hoort en gehoorzaamt, gaat van de dood over naar het leven. Er vindt een vrijspraak plaats, die voorafgaat aan de uitvoering van het vonnis. Het gaat op de jongste dag over het vonnis over de mensen die niet geloofd hebben in de Zoon van God als het Lam Gods dat de zonden van de wereld draagt. Ook op de dag van het vonnis, van het laatste oordeel, zullen allen de stem van de Zoon van God horen. "Want de tijd komt waarin allen die in de graven zijn, Zijn stem zullen horen." (Vers 28.) En dan horen we dat het inderdaad om de tenuitvoerlegging van het vonnis gaat: "zij die het goede gedaan hebben, tot de opstanding ten leven, maar zij die het kwade gedaan hebben, tot de opstanding ter verdoemenis."

Wat is dan dit "goede" dat zij gedaan hebben? Je kunt niet zeggen dat dit goede hetzelfde moet zijn als het geloven in het evangelie van Jezus Christus – inclusief de betekenis van zijn dood en opstanding. Voor de mensen die de prediking van Jezus hebben gehoord tijdens zijn leven, was het evangelie nog niet compleet. Het

ging bij hen om de aanvaarding van de zending van de Zoon. En ik denk dat voor alle mensen die het voltooid evangelie niet hebben gehoord, het geloof in de realiteit van God voldoende moet zijn geweest. Wie God kent buiten de openbaring in Israël en in Jezus Christus om en wie vanuit zijn hart God wil kennen zoals Hij is en Hem dankt voor de gave van het leven en Hem wil verheerlijken, dat wil zeggen eren zoals Hij is, zonder Hem te misbruiken voor eigen verlangens en gedachten, die zal op de dag van het oordeel blijken het "goede" gedaan te hebben. En het "kwade" kan alleen maar zijn het afwijzen van God als schepper en rechter, het bewust je rug toekeren aan het licht dat je hebt ontvangen, omdat je de "duisternis meer liefhebt dan het licht" (3:19). Wie op die manier God loochent, doet het kwade, en wil daarom niet dat zijn werken in het licht worden gesteld.

Wat betekent nu precies dit geestelijk dood zijn? Wie gestorven is reageert niet meer op prikkels van buiten. Zo kun je iemand beschouwen die geestelijk dood is. Wat God ook tegen zo iemand zegt en wat Hij ook in het leven doet, er komt geen reactie. Geestelijk dood zijn is een volstrekt onvermogen om antwoord te geven op Gods poging tot communicatie. Je kunt het evangelie duizenden keren horen, maar wie geestelijk dood is, wordt niet in zijn hart geraakt. Het is een opgesloten raken in jezelf, het verlies van de openheid voor alles wat van Boven komt. Als je zegen ontvangt, beschouw je het als je eigen prestatie. Als God je leven redt, ben je alleen de arts dankbaar. Je geluk schrijf je toe aan toeval. Je spreekt over het heelal als over iets dat louter voor zichzelf vanuit zichzelf bestaat, zonder geest en zonder zin. Kortom, je hebt God niet als God verheerlijkt en gedankt.

De valkuil van de afgoderij ligt voor de hand. Dat je machten, krachten en verlangens in deze wereld aanziet voor een goddelijk wezen. Zoals de Grieken voor al het mooie en kwade het goede in het leven een apart godsbeeld maakten, zo maakt de moderne mens voor zichzelf een keuze, stelt zichzelf ten doel, maakt voor zichzelf een beeld van eigen strevingen en verlangens. En niet veel later schrijft de moderne mens die verlangens met een hoofdletter,

en gedraagt zich net als de Griek die offers brengt aan zijn afgodsbeelden. Dat is geestelijk dood zijn.

En dan is er nog dit andere, waarover Paulus spreekt in de brief aan Efeze. In Ef. 2:1 zegt Paulus dat wij (geestelijk) dood waren door de overtredingen en de zonden. Er was iets wat ons in die dood vasthield. En dat heeft alles te maken met onze levenswandel. Wij denken misschien dat we buiten het geloof om alleen aan onszelf verantwoording verschuldigd zijn, en dat we vrij zijn in de keuze van onze levensweg. Paulus schrijft dat wij dood waren door de overtredingen (van Gods gebod) en de zonden, "waarin u voorheen gewandeld hebt, overeenkomstig het tijdperk van deze wereld, overeenkomstig de wil van de aanvoerder van de macht in de lucht, van de geest die nu werkzaam is in de kinderen van de ongehoorzaamheid." De geestelijke dood is dus ook het gevolg van het toebehoren aan een anti-goddelijke macht. Paulus benoemt deze macht die mensen in zijn greep houdt met drie verschillende uitdrukkingen. Hij spreekt over het tijdperk van deze wereld, dat wil zeggen de geest van de tijd, wat het collectief van mensen in een land gezamenlijk doet en denkt. Hij spreekt over de aanvoerder van de macht in de lucht, dat is de mentaliteit van de instituties, enerzijds door mensen opgericht, anderzijds voorzien van een bovenmenselijke kracht. (Als het Nieuwe Testament spreekt over engelen en demonen, gaat het steeds om deze institutionele geestelijke machten.) En Paulus spreekt van de geest die werkt in de kinderen van de ongehoorzaamheid, de opzettelijke en moedwillige houding van mensen die Gods geboden overtreden.

En dan noemt hij twee elementen in onszelf, die ons ertoe brengen om aan deze macht van de zonde te gehoorzamen. In de eerste plaats de begeerten van ons vlees, alles wat te maken heeft met ons egoïsme, met het vooropstellen van onze eigen verlangens en behoeften. En dan in de tweede plaats de eigenmachtigheid en zelfzucht, wat Paulus noemt "de wil van het vlees en de gedachten." Deze drievoudige overheersing door de anti-goddelijke macht van de zonde, en deze dubbele werking van het vlees zowel in de begeerten, als in de eigen wil en gedachten, komen ons in het leven

niet van buitenaf toe, maar wij waren "van nature kinderen des toorns." Deze situatie waarin we onder de macht van de zonde staan en deze toestand waarin wij zo gemakkelijk voldoen aan de eisen van die macht, is onze natuurlijke situatie en toestand. Die zijn ook universeel voor alle mensen, waar ze ook geboren worden.

En daarom vallen wij met heel ons menselijke bestaan onder de toorn van God. Dat is in beginsel de toorn waarmee God vanuit zijn heiligheid reageert op de zonde. Als wij de zonde doen, en omdat wij in het machtsgebied van de zonde leven, raakt die toorn ook ons. Het woord "toorn" wil zeggen, denk ik, dat God de zonde en de onreinheid in Zijn heilige volmaaktheid niet verdragen kan. Het is Gods genade dat Hij toch goedertierenheid, verdraagzaamheid en geduld opbrengt tegenover de zonde. (Rom. 2:4) Maar dat betekent vooral, dat de dag van het vonnis is uitgesteld, om mensen de gelegenheid te geven alsnog aan Gods eis te voldoen. In Rom. 2:6 spreekt Paulus ook over de "dag van de toorn" waarop het rechtvaardig oordeel van God geopenbaard zal worden, de dag dus van het vonnis waarin Hij "ieder vergelden zal naar zijn werken." En ook in die passage spreekt Paulus over het doen van het goede, dat daarin bestaat dat wij heerlijkheid, eer en onvergankelijkheid zoeken. Het gaat dus niet om het doen van het goede in de eerste plaats, het gaat niet om het volbrengen van de geboden, maar dat doen van het goede bestaat uit een *zoeken*. God verlangt niet de prestatie van de handen, maar de innerlijke houding van het hart. Uit die innerlijke houding van het hart vloeien uiteraard wel de (zondige) daden voort. Maar wie zoekt naar Gods heerlijkheid, aan hem zal God ook de weg wijzen. Wie dus werkelijk zoekt naar de waarachtige verering van God, zal God het eeuwige leven geven. Maar wie de Zoon van God heeft leren kennen, maar niet in Hem gelooft, ontvangt het eeuwige leven niet, en ondergaat het rechtvaardige oordeel van God en zijn gevolgen.

Jezus gaat rond in deze wereld en roept. En de doden in deze wereld horen Zijn stem. Elke dag opnieuw gaan er mensen over van de dood naar het leven, omdat ze Zijn stem gehoord hebben en gehoorzamen. Iedereen die tot bekering komt en gaat geloven in Jezus

als de Zoon van God is weer een nieuwe overwinning op het dodenrijk. Het getuigenis van de evangelist is helder: buiten Jezus om is er geen leven, geen verlossing, geen verzoening met God. "De zaligheid (bevrijding van de zondemacht, de genezing van de zondigheid, de volmaaktheid van het eeuwige leven) is in geen ander, want er is onder de hemel geen andere Naam onder de mensen gegeven waardoor wij zalig moeten worden." (Hand. 4:12)

27. De twee getuigen

Joh. 5:30-40

De profetie van Maleachi is vervuld. Eerst met de komst van Johannes de Doper: "Zie, Ik zend Mijn engel, die voor Mij de weg bereiden zal." (Mal. 3:1a) Daarna de verschijning van Christus in de Tempel: "Plotseling zal naar Zijn Tempel komen die Heere Die u aan het zoeken bent, de Engel van het verbond, in Wie u uw vreugde vindt." (Mal. 3:1b)

Wie heeft in Hem geloofd? Niet de familie en de vrienden in Kana. Niet de duizenden mensen op het Tempelplein. Niet de leidende elite van Farizeeën en sadduceeën in Jeruzalem. Het is maar een enkeling. Zes discipelen, het dorpje Sichar waar de Samaritaanse vrouw vandaan komt, de hoveling van Herodes met zijn gezin, terwijl de verlamde in Bethesda een twijfelgeval blijft. Meteen al aan het begin van Zijn optreden is er weerstand tegen Hem. Misschien wist Maleachi al wat hier aan de hand is. "Maar wie kan de dag van Zijn komst verdragen? Wie zal bij Zijn verschijning standhouden? Want Hij is als vuur van een edelsmid, en als zeep van de blekers." (Mal. 3:2) Dat is een beschrijving van de komst van Jezus als rechter met alle koninklijke waardigheid. Dan verschijnt Hij met macht. Maar het is dezelfde Heer die hier verschijnt in alle nederigheid, die vol genade is. Ze verwachtten een koning die gevreesd zou worden, maar ze kregen een Lam dat om liefde vroeg. En dan wordt de vraag, wie heeft in Hem geloofd? En waarom heeft Zijn eigen volk Hem niet aangenomen?

Wanneer Jezus komen zal vol machtsvertoon als de Rechter van de wereld, dan zal niemand aan Hem twijfelen. Maar bij zijn eerste komst in deze wereld zond Hij Zijn herauten en getuigen de wereld in. Hij wilde geloof wekken, overtuigen, mensen in hun hart en geweten raken zodat ze zich vrijwillig aan Hem overgaven. Toen en nu is geloof een aannemen van het getuigenis dat iemand aflegt over Jezus: het menselijke getuigenis van de profeet Johannes en de discipelen, het getuigenis van Jezus Zelf in Zijn woorden en daden, en het getuigenis van God de Vader. Dat is de volgorde ook bij

Paulus in Rom. 10:14, 15. Je kunt God aanroepen omdat je in Hem gelooft. Je kunt in God geloven omdat je van Hem gehoord hebt. Je kunt van Hem horen, omdat er iemand is die predikt. En iemand kan het evangelie prediken, als hij is gezonden. Er moet een prediking zijn, en er moet een getuigenis van de waarheid worden afgelegd. Johannes de Doper deed dat door te wijzen op Jezus en te zeggen: "Zie, het Lam Gods." De Samaritaanse vrouw deed dat, door aan haar dorpsgenoten te zeggen dat Jezus de Messias moest zijn – want hier was een mens die de waarheid van haar leven kende. De hoveling deed dat, door aan familie en vrienden te vertellen dat Jezus zijn zoon had genezen – niet als een arts, maar met goddelijke macht. In het gedeelte waar wij vandaag mee bezig zijn, gaat het vooral om het getuigenis, vooral over het getuigenis van de Vader dat beslissend is.

In de eerste plaats is dat het getuigenis van mensen, onder wie Johannes de Doper de belangrijkste is. Jezus herinnert de Joodse leiders eraan, dat zij zelf mensen naar Johannes de Doper hebben gestuurd – dat lezen we in het eerste hoofdstuk vanaf vers 19 tot en met 28. En Johannes de Doper "heeft van de waarheid getuigd." (5:33) Ze hoorden wel de oproep tot bekering, maar aanvaardden zijn verwijzing naar Jezus niet. Maar in de tweede plaats is er het getuigenis van "de Vader die Mij gezonden heeft, Die heeft Zelf van Mij getuigd." (5:37) Er is het getuigenis van de laatste profeet in Israël, en er is het getuigenis van God de Vader Zelf. Hoe hebben mensen gereageerd op dit tweevoudige getuigenis?

Er is natuurlijk ook nog een derde getuigenis, en dat is het getuigenis van de Zoon over Zichzelf. In vers 30 neemt Jezus dezelfde gedachte op, waarmee Hij zijn antwoord op de Joodse leiders heeft ingezet in vers 19. Hier staat niet een eenzaam mens waanzin te vertellen, en de wondertekens zijn geen persoonlijke prestatie van Jezus, maar hier staat iemand die in alles wat Hij zegt, oordeelt, en doet, de wil van de Vader uitvoert. Dit getuigenis van Jezus over Zichzelf wordt echter niet aangenomen. Vandaar vers 31: "Als Ik van Mijzelf getuig, is Mijn getuigenis (in jullie ogen) niet waar." Het is niet waar in een juridische zin, want een zaak is pas beslist op het

getuigenis van twee personen. Zij moeten overeenstemmen, en zij moeten onafhankelijk van elkaar zijn, en ze moeten betrouwbaar zijn en geen bijbedoelingen hebben. In vers 32 spreekt Jezus daarom over een ander die van Hem getuigt. En daarna spreekt Hij over twee verschillende getuigen. Vers 32: "Er is een ander/Ander die van Mij getuigt, en Ik weet dat het getuigenis dat hij/Hij van Mij getuigt waar is." Dat vers 32 kun je toepassen op Johannes de Doper als de eerste menselijke getuige, en je kunt het toepassen op God de Vader, de tweede, goddelijke getuige.

Laten we eerst eens kijken naar het getuigenis van Johannes de Doper. We kunnen daar kort over zijn, omdat het in een vorig hoofdstuk uitgebreid aan de orde hebben gesteld. Jezus bevestigt dat Johannes de waarheid heeft gesproken over Hem. Dat getuigenis van Johannes was, dat Jezus de Zoon van God is, maar ook het Lam van God, dat de zonden van de wereld draagt. Johannes getuigde dat Jezus de Christus is, de Messiaanse koning die God door zijn profeten beloofd had. Maar heel dit getuigenis van Johannes was afhankelijk van een ander getuigenis. Dat had Johannes ook al uitgelegd aan de mensen die rond om hem stonden. Hij zei openlijk dat hij Jezus niet kende, maar dat hij gezien had dat de Geest op Jezus neerdaalde en op Hem bleef. God Zelf had tegenover Johannes de Doper getuigd dat deze mens degene was, "die met de Heilige Geest doopt." Op grond van dat getuigenis kan Johannes de Doper zeggen: "En ik heb gezien en getuigd dat Hij de Zoon van God is." Dat is niet vreemd, als we bedenken dat ook het getuigenis van Petrus – of beter zijn belijdenis – uiteindelijk berust op een daad van God Zelf. Als Petrus immers belijdt, dat Jezus de Christus is, de Zoon van de levende God, dan zegt Jezus tegen hem, "vles en bloed hebben dat jou niet geopenbaard, maar Mijn Vader die in de hemelen is." Het goddelijk getuigenis, is de grondslag van het menselijk getuigenis.

Maar ook de werken die Jezus gedaan heeft, de genezingen, de Tempelreiniging, de opwekking van Lazarus en uiteindelijk de opstanding, getuigen van Jezus dat Hij door de Vader gezonden is. Die werken openbaren de macht, en de alwetendheid, en de soevereine

genade, en het oordeel, en de heerlijkheid van de Vader. Niemand kan deze werken doen, als God niet met Hem is – zoals de blindgeborene na zijn genezing getuigt. ("Wij weten toch dat God niet naar zondaars luistert, als iemand godvrezend is en Zijn wil doet, naar hem hoort Hij. [...] Als Deze niet van God was, zou Hij niets kunnen doen." Joh. 9:31, 33.) De woorden van Jezus zou je kunnen opvatten als het getuigenis van Jezus over Zichzelf. Maar de werken die Jezus doet, moet je begrijpen als een getuigenis van de Vader. De Zoon doet immers alleen maar datgene, wat Hij de Vader heeft zien doen, en dan doet de Zoon hetzelfde op dezelfde wijze. (5:19)

We hebben dus het getuigenis van Jezus over Zichzelf – onvolgende. Daarnaast het getuigenis van Johannes de Doper, de laatste profeet van Israël, over Jezus als de Zoon van God. Dat getuigenis is gehoord maar niet volledig aangenomen. En dan hebben we het getuigenis van de Vader in de werken die Jezus doet, die bewijzen dat de Vader Hem gezonden heeft. Maar de Joodse leiders houden vol dat Hij deze dingen niet doet vanuit God, maar de werken doet van de duivel. Ze lasteren de Vader, door te loochenen dat de Zoon deze werken doet in volle overeenstemming met God.

En dan is er tenslotte nog in vers 37 tot en met 47 het getuigenis van de Vader in het Oude Testament. De Vader heeft Zelf van Hem getuigd. Jezus herinnert de Joodse leiders eraan dat zij de Vader kenden door Zijn Woord. Ook al hebben zij Gods stem nooit gehoord en Zijn gedaante ook nooit gezien. Toch ontvingen zij het Woord van God. Zij hadden de Thora, de profeten en de psalmen. Het verwijt van Jezus aan hun adres is, dat het woord van God niet "blijvend in u is", dat ze de betekenis en de strekking van alles wat God van Zichzelf geopenbaard had, niet begrepen hadden, juist omdat ze niet geloven in Hem die Hij – God de Vader – gezonden heeft. Ze wisten heel goed dat de sleutel tot de verlossing lag in de profetische tekst. Zij onderzochten de Schriften, omdat zij dachten in dat onderzoek al eeuwig leven te hebben. Maar de heerlijkheid van de Messias, de Zoon van God, hebben ze niet gezien.

Hier moet je letten op de merkwaardige woordkeuze. Zij dachten niet dat het onderzoek van de Schriften inzicht gaf in de weg tot het

eeuwige leven, tot de verlossing en de verlosser, maar zij dachten dat dit onderzoek, de kennis van de wet, op zichzelf al het eeuwige leven was. Ze hebben die Schriften niet verstaan als een getuigenis van de Zoon van God, die het leven is en macht heeft gekregen om leven te schenken aan wie Hij wil. Ze hebben in die Schriften zelf, in de letter van de wet, in de kennis van de tekst van Gods woord, gemeend het eeuwige leven al te vinden. Israël heeft een wet van de gerechtigheid nagejaagd, zegt Paulus in Rom. 9:30. Maar niet uit geloof in de God die Zich in daden van genade en verlossing geopenbaard had, maar met de ogen gericht op de tekst van de wet, om daar de werken van de wet in te ontdekken. Zij wilden bovenal "hoorders van de wet" zijn. (Rom. 2:13) Zij wilden "steunen op de wet" en roemen in God, en Zijn wil kennen, en onderscheiden wat wezenlijk is en wat onwezenlijk is, en zij wilden uit de wet zijn onderwezen. Zij zagen in de wet de "belichaming van de kennis en van de waarheid." (Rom. 2:17-19) De ware gerechtigheid is echter de gerechtigheid die uit het geloof is. (Rom. 9: 32) God wil dat de mens in gemeenschap met Hem leeft en dat Zijn Geest in mensen woont. Dit najagen van de wet van de gerechtigheid houdt in, dat Israël aan die gerechtigheid helemaal niet toe komt. Gerechtigheid betekent dan hier in de allereerste plaats de juiste verhouding van de mens tot God binnen het Verbond. Daarom kan Paulus zeggen "Want het einddoel van de wet is Christus, tot gerechtigheid voor ieder die gelooft." (Rom. 10:4)

De Schriften getuigen van Christus. Ze staan niet op zichzelf, maar ze leggen getuigenis af van de Messias, de Zoon van God. Dat is ons volgende onderwerp.

28. Afwijzing van de Zoon van God

Joh. 5:40-47

We vinden in dit hoofdstuk een groot aantal onderwerpen, die samen de essentie van het evangelie uitmaken. De genezing van de verlamde in Bethesda is de aanleiding voor een twistgesprek tussen Jezus en de Joodse leiders, waarin de kern van het conflict naar voren komt. Jezus pretendeert de Zoon van God te zijn. Hij maakt zichzelf aan God gelijk, in de ogen van de Joodse leiders. Johannes de Doper heeft echter van deze waarheid getuigd. De werken die Jezus doet zijn een getuigenis van de Vader over de Zoon. En de tekst van het Oude Testament, de Schriften, getuigen van Jezus als de Zoon van God. Daarmee eindigt vers 39. Vanaf vers 40 tot en met 47 spreekt Jezus echter over de afwijzing van de Zoon van God, ondanks deze getuigen.

We hebben gehoord dat de Zoon van God aan de Vader gelijk is in Zijn werk (vers 19), Zijn alwetendheid (vers 20), Zijn macht (vers 21), Zijn oordeel (vers 22) en in het eerbetoon (vers 23). Dat is het eerste grote thema van de evangelist Johannes. Hij schrijft zijn evangelie "opdat u gelooft dat Jezus de Christus is, de Zoon van God." (Joh. 20:31a) In vers 24 lezen we, dat wie Zijn woord hoort en "Hem gelooft die Mij gezonden heeft, die heeft eeuwig leven." Dat is het tweede grote thema van dit evangelie: "deze zijn beschreven" – namelijk de tekenen – "opdat u, door te geloven, het leven zult hebben in Zijn Naam." De getuigen die Johannes oproept moeten aantonen dat Jezus waarachtig de Zoon van God is. Maar deze getuigen willen ook óvertuigen, dat wil zeggen geloof wekken. Dat is niet alleen maar een verstandelijke bevestiging van de waarheid, maar het werkelijk persoonlijk aannemen van die waarheid om daardoor het eeuwige leven te ontvangen. Er is een groot verschil tussen geloven dat Jezus de Zoon van God is – dat Hij zo genoemd kan worden, dat Hij dat toen was – en geloven in Jezus als de Zoon van God – je vertrouwen in Hem stellen, Hem gehoorzamen.

Johannes heeft het aan het begin van het eerste hoofdstuk al duidelijk gemaakt, dat er maar weinigen zouden zijn die in de Naam

van Jezus zouden geloven want "Hij kwam tot het Zijne, maar de Zijnen hebben Hem niet aangenomen." (1:11) Waarom hebben ze niet in Hem geloofd? Bij het wonder in Kana hebben de mensen wel iets gehoord over het wonderbare optreden van Jezus, maar zij zijn niet nieuwsgierig geworden. Alleen Zijn discipelen geloofden in hem. (2:11) Bij de Tempelreiniging zijn er velen die onder de indruk zijn gekomen van Jezus' optreden, zodat we lezen dat "velen geloofden in Zijn Naam, toen zij Zijn tekenen zagen die Hij deed." (2:23) Maar dat geloof is een "historisch" geloof. Deze mensen hebben Hem niet aangenomen en zijn ook niet in hun hart en geweten geraakt.

Nicodemus is in het derde hoofdstuk een mooi voorbeeld daarvan. Hij is een van hen die iets bijzonders in Jezus hebben gezien. Daarom zegt Nicodemus tegen Jezus: "Wij weten dat U van God gekomen bent als een leraar, want niemand kan deze tekenen doen die U doet, als God niet met hem is." (3:2) Jezus legt hem dan echter uit, dat alleen iemand die geboren wordt uit water en Geest het koninkrijk van God kan binnengaan. (3:5) Jezus kennen als een leraar van God gekomen, die bijzondere wonderen verricht, is geen "zaligmakend" geloof. In hoofdstuk vier hebben we gezien, dat sommigen toch in Jezus zijn gaan geloven: de Samaritaanse vrouw wordt in haar geweten geraakt en erkent Jezus als de Messias en een heel dorp volgt haar. Zij, deze Samaritanen, kennen hem als de "Zaligmaker van de wereld". (4:42) Ook de hoveling komt tot geloof in Jezus na de genezing van zijn zoon.

Dan vinden we in hoofdstuk 5 dat de verlamde in Bethesda door Jezus wordt genezen, maar uit angst voor de Joodse leiders Hem onmiddellijk verraadt. (5:15) En dan komen we bij ons gedeelte, waar we lezen dat de Joodse leiders proberen Jezus te doden, omdat hij het gebod van de sabbat verbreekt in hun ogen en Zichzelf aan God gelijk maakt. Maar hoe kan dat? Ze hebben de wondertekenen gezien, ze hebben het getuigenis van Johannes de Doper gehoord, zij kennen de Schriften die van Hem getuigen. Zo begint dan vers 40: "en toch wilt u niet tot Mij komen opdat uw leven hebt." Ze hebben dat leven gezocht in de nauwkeurige naleving van de voorschriften

van de wet, in het onderzoek van de Schrift zelf. Maar zij hebben dat leven niet gezocht in Degene die het leven is. Dat leven "was het licht van de mensen." En Johannes had Jezus al geciteerd: "de mensen hebben de duisternis liefgehad, meer dan het licht, want hun werken waren slecht." (3:19)

In ons gedeelte zet Jezus de diagnose van dit ongeloof nog voort. Hij gebruikt het woord *willen*. Tegenover al deze getuigen, is het geen kwestie van onverstand, of gebrek aan inzicht, maar een kwestie van onwil. Ze accepteren wel – dat zal niet moeilijk voor hen geweest zijn – dat Jezus op een of andere wijze door God is gezonden. Hij mag een profeet zijn zoals Johannes de Doper, Hij mag een prediker zijn die het volk oproept tot bekering, Hij mag zelfs vooruitwijzen naar de Messiaanse tijd. Maar wat Hij in de ogen van de Farizeeën niet mag, is gezag uitoefenen over de wet van Mozes – de rabbijnen claimden dat gezag, Mat. 23:1 – en Hij mag niet zeggen dat God de Vader Hem, Jezus de Zoon gezonden heeft. De Zoon van God heeft immers macht gekregen om oordeel te vellen. En dat oordeel willen ze niet horen. Hun geweten aanvaardt niet dat ze schuldig staan tegenover God, en ze willen zichzelf niet aan Hem overgeven om vergeving en leven te ontvangen.

Het is goed om hier een moment bij stil te staan. Het oordeel van God zal ongelovigen niet treffen, omdat ze iets niet geweten hebben, maar omdat ze het niet gewild hebben. Dat houdt uiteraard ook in dat degene die het evangelie nooit gehoord hebben, niet kan worden verweten dat ze het niet hebben gewild. Zij worden geoordeeld op grond van het feit dat ze God weliswaar gekend hebben, maar Hem niet als God verheerlijkt of gedankt hebben. Ook dat is een kwestie van willen. Paulus spreekt in Romeinen 1:28 over mensen die weigeren God te erkennen. (Het was niet goed in hun ogen.) En in vers 32 van datzelfde hoofdstuk spreekt hij over mensen die het recht van God kennen, maar toch "zulke (kwade) dingen" doen, en instemmen met degenen die ze doen.

Geloven is geen vrije fantasie, maar uiteindelijk erkennen, instemmen met de waarheid die je hebt leren kennen. Die waarheid komt van buiten en van boven. Niet alleen maar een oppervlakkig weten

dus, maar een innerlijk aanvaarden, bevestigen, de waarheid die je kent ook tot maatstaf van je leven maken. Als je geweten zegt dat je schuldig staat tegenover God, laat je het daar dan bij? Of onderwerp je je dan aan Gods oordeel en zoek je Zijn vergeving? Wanneer je Jezus slechts erkent als leraar, of als profeet, blijf je zelf beschikken over je leven. Jij bepaalt zelf in welke mate je schuldig bent en wat je daar moreel aan kunt doen. De autonomie van de mens blijft dan intact. Je bent onafhankelijk van God. Dat is de kern geweest van de zonde van Adam en Eva. Dat was de drijfveer achter de moord op Abel. De onwil om de waarheid te aanvaarden, is de drijfveer achter de weigering om Jezus te erkennen als de Zoon van God die kwam om het Lam te zijn dat de zonden van de wereld wegdraagt. En op die onwil kan God alleen maar antwoorden met oordeel. Zaligmaking, redding, die is er omdat God het wil. Maar het oordeel, de "verdoemenis" (5:24) die is er omdat een mens het niet wil, namelijk de Zoon niet wil geloven.

Daarom zegt Jezus in vers 41: "Eer van mensen neem Ik niet aan." Jezus wijst de mooie titels van profeet en leraar die de Joodse leiding bereid is aan Hem te verlenen, volledig af. Met die titels wordt onzichtbaar gemaakt dat Hij deelt in de macht en het oordeel van God zelf, en dat Hij het middel is – het Lam – om het eeuwige leven te verwerven.

En dan geeft Hij in vers 42 een spijkerharde diagnose: "Ik ken u: U bezit zelf de liefde van God niet." Jezus wist wat deze mensen bewoog. "Hij had het niet nodig dat iemand van de mens getuigde, want Hij wist Zelf wat in de mens was." Gods liefde was niet in hen. En ik denk dat dat betekent dat zij het dubbelgebod – God liefhebben en de naaste liefhebben – niet vervulden. De kern en de geest en het doel van de wet, werd door hen niet gezien en nagestreefd. Liefhebben van God betekent ook vertrouwen, betekent liefhebben met geheel je ziel, heel je vermogen, heel je verstand. Dat is overgave, aanvaarding en erkenning van de waarheid ook als die als een pijnlijk licht op jouw duisternis valt en het duidelijk wordt dat jouw werken niet in God gedaan zijn.

Jezus noemt in Zijn diagnose drie vormen van ongeloof. In de eerste plaats nemen zij Hem niet aan, terwijl Hij komt in de Naam van God de Vader. Zij geven niet de eer aan de Zoon, die Hem toe komt. Dat wil niet zeggen dat ze niet in staat zijn om iemand "aan te nemen", want anderen zullen komen onder hun eigen naam – andere mensen die zullen pretenderen de Christus te zijn, die het Joodse volk aan het eind van de eerste eeuw in een vernietigende oorlog met de Romeinen zouden voeren, of rabbijnen die gezag claimen over de wet van Mozes in hun eigen naam. Die zullen ze aannemen. Die zullen ze eerbetoon schenken. Maar de Zoon, de waarachtige Messias, Degene die God volledig openbaarde, die nemen ze niet aan. "Ik ben gekomen in de Naam van Mijn Vader maar u neemt Mij niet aan. Als een ander komt, in zijn eigen naam, die zult u aannemen." (Vers 43)

Het gaat in de allereerste plaats in heel ons geloof en in alles wat we doen in de gemeente, om de eer van Christus. Ik heb in mijn leven talloze preken gehoord, in de kerk of via internet. Hoe vaak gaat het daar niet alleen maar op een vage manier over God. God in het algemeen. De goddelijke macht en Voorzienigheid die ons leven leiden kan. Zelfs wanneer over het evangelie wordt gepredikt, komt de eer van de Zoon zo weinig naar voren. Je krijgt soms de indruk dat de predikant zelf niet gelooft dat Jezus waarachtig de Zoon van God is en dus ook eer en verheerlijking ontvangen moet. Hoe krachteloos is een prediking, waarin Christus niet in volle omvang, met alles wat Hem zo bijzonder en mooi maakt, wordt gepredikt. Ik kijk in de eerste plaats ook naar mijzelf, naar de vele preken in mijn leven waarin ik de Zoon van God in de marge heb laten staan. Daarom ervaar ik dit evangelie naar Johannes voortdurend als een correctie op mijn eigen prediking, als een vermaning om waarachtig prediker van het evangelie te zijn. Ik zou het wel willen uitschreeuwen in de gemeente, zo hard, dat ik het ook zelf horen kan: "Wie de Zoon niet eert, eert de Vader niet, Die Hem gezonden heeft."

In de tweede plaats zegt Jezus dat zij "de eer van de enige God niet zoeken." Als zij die wel gezocht hadden, dan hadden ze kunnen

begrijpen wat Jezus eerder heeft gezegd: "Wie de Zoon niet eert, eert de Vader niet, Die Hem gezonden heeft." (5:23) Hoe kan Hij dat nu zeggen? Zelfs Paulus spreekt over de enorme ijver die met name de Farizeeën hadden voor de heiligheid van God. Zij steunden op de wet en roemden in God, kenden Gods wil et cetera (Rom. 2:17, 18). Toch zegt Jezus dat zij de eer van de enige God niet gezocht hebben. Wat of wie is dan de eer van God? Johannes heeft het in het eerste hoofdstuk al gezegd: "wij hebben Zijn heerlijkheid gezien" (vers 14). Het evangelie, zegt Paulus, is het evangelie "van de heerlijkheid van Christus, Die het beeld van God is." (2 Kor. 4:4) Christus is de heerlijkheid van God zoals die openbaar is geworden, uitstraalt naar iedereen. Paulus spreekt dan ook over de "*verlichting* met het evangelie et cetera". En dan is er een reden dat de ongelovigen dit evangelie niet verstaan en niet aannemen, omdat "de God van deze eeuw hun gedachten heeft verblind." En van ons zegt Paulus dan, dat God "in onze harten geschieden heeft tot verlichting met de kennis van de heerlijkheid van God in het aangezicht van Jezus Christus." (2 Kor. 4:6) Wie de eer van God zoekt, moet die zoeken in Degene die de volle heerlijkheid van God de Vader heeft tentoongesteld, zichtbaar gemaakt, in Degene die met Zijn licht in de harten van de gelovige schijnt. Het is uiteindelijk heel simpel. Als je niet in Jezus Christus bent geïnteresseerd, dan ben je niet in God geïnteresseerd. Als je Jezus niet gehoorzaamt, dan gehoorzaam je God niet. Als je Jezus niet kent, dan ken je God niet. Dat is het christelijke getuigenis.

En dan is er nog een vorm van ongelof, de derde vorm die Jezus hier noemt. We lezen in vers 45: "denk niet dat Ik u zal aanklagen bij de Vader; Die u aanklaagt, is Mozes, op wie u uw hoop gevestigd hebt." Ze krijgen van Jezus te horen dat ze eigenlijk te weinig vertrouwen stellen in hun eigen Schriften. Dat ze de Bijbel niet geloven. En als ze niet werkelijk geloven in de wet van Mozes, en in de profeten van het Oude Testament, hoe zullen ze dan in Jezus Christus geloven? Dit zijn mensen die zich erop beroemen dat ze kinderen van Abraham en leerlingen van Mozes zijn. Daarom zeggen zij tegen de blindgeborene in Johannes 9:28, 29: "U bent een discipel van Hem"

– van Jezus dus – "maar wij zijn discipelen van Mozes. Wij weten dat God tot Mozes gesproken heeft, maar van Deze weten wij niet waar Hij vandaan komt." Ze horen de woorden van Jezus, en ze zien de wonderen die Hij doet, maar ze beroepen zich op Mozes om Hem te verwerpen. Jezus zegt tegen hen: "als u Mozes geloofde, zou u Mij geloven; want hij heeft over Mij geschreven." Is Jezus niet het Nageslacht van Eva, dat de kop van de slang zal vermorzelen? (Gen. 3:15) Is Jezus niet "Een Profeet uit uw midden, uit uw broeders, zoals ik, zal de Here, uw God, voor u doen opstaan; naar Hem moet u luisteren?" (Deut. 18:18) Is Hij niet de lijdende knecht van Jesaja 53? En de Engel van het verbond uit Maleachi 3? En de Zoon des mensen uit Daniel 7? Is Hij niet de ware zoon van Abraham? Is Hij niet de nieuwe Adam? Heel het Oude Testament spreekt rechtstreeks of indirect over Hem. Maar wie het Oude Testament alleen maar als basis ziet voor het uitwerken van religieuze regeltjes en morele wetgeving, komt aan het echte getuigenis van de Schrift over de Messias niet toe.

Ook dat heeft een parallel met het heden. Hoeveel mensen zijn er niet die uit de Bijbel hier en daar iets halen wat in hun straatje past? Hoeveel mensen hebben niet een lievelingspassage, waaraan ze zeggen genoeg te hebben? God is liefde, zeggen zij, en dat die liefde is geopenbaard in de overgave van de Zoon aan het kruis laten ze weg. Je moet je naaste liefhebben, zeggen zij. Maar het eerste grote gebod dat van ons vraagt God lief te hebben met heel onze ziel, met heel ons vermogen, met heel ons verstand, dat slaan ze over. Ik houd mij aan de 10 geboden, zeggen zij. Maar de eerste vijf geboden die ons opdragen God te eren, kan niemand vervullen zonder Jezus Christus. De Bijbel is een groot en complex getuigenis over Jezus Christus. Het is Gods Woord in de vorm van een tekst. Zoals Jezus Zelf Gods woord in menselijke vorm, in het vlees is. En alleen omdat de Bijbel getuigt van Jezus Christus, in wie God geopenbaard is, alleen daarom is de Bijbel ook het getuigenis van God zelf.

Daarom zegt Jezus tegen de Joodse leiders: "Maar als u zijn" – d.i. Mozes' - "Schriften niet gelooft, hoe zult u Mijn woorden geloven?" Wat hebben deze mensen van zichzelf gedacht? Wij geloven in God,

wij geloven in Mozes, en wij weten hoe de Messias zal zijn als Hij komt. En Jezus zegt hier: 'Jullie kennen God niet omdat je de Zoon loochent, jullie begrijpen Mozes niet, want je ziet niet dat hij over Mij heeft gesproken, en je begrijpt de Messias niet terwijl Hij hier voor je neus staat – omdat je een koning verwacht maar een Lam krijgt.' Dit is dus het antwoord van de Joodse elite in Jeruzalem op de prediking van Jezus. Afwijzing van de Messias, verwerping van de Zoon van God, spijkerhard ongeloof tegenover de wonderen die Hij deed, en de woorden die Hij sprak. Wat is de reden daarvan? Gebrek aan liefde voor God, gebrek aan inzicht in de Bijbel. Het zoeken van eer van anderen en een leven in de duisternis verkiezen boven een leven in het licht, omdat je niet wilt dat de boosheid van je eigen hart openbaar wordt.

29. Valse discipelen

Joh. 6:1-71 (overzicht)

In dit hoofdstuk beperk ik mij eerst tot een kort overzicht van Johannes 6. We komen nu toe aan een periode die zich afspeelt in Galilea. In hoofdstuk 5 is Jezus in Jeruzalem voor het Paasfeest en in hoofdstuk 7 trekt Jezus weer op naar Jeruzalem voor het Loofhuttenfeest.

Wat Johannes hier beschrijft is een korte episode uit de periode van de prediking van Jezus in Galilea. Het begint met twee bijzondere tekenen, eerst dat wat ze meestal noemen de wonderbare broodvermenigvuldiging in vers 5 tot en met 15. En dan verschijnt Jezus aan Zijn discipelen op de zee van Galilea en loopt daar op het water. Dat is vers 16 tot en met 21. Vanaf vers 26 tot en met 59 horen we over het onderwijs van Jezus in de synagoge van Kapernaüm, waar Hij woonde. Vers 22 tot en met 25 zijn daar een bijzondere inleiding op, om duidelijk te maken waarom dit onderwijs ook aan de menigte – de scharen – werd gegeven. Maar de pointe van het hele hoofdstuk vinden we in de twee afsluitende gedeelten. Eerst vanaf vers 60 tot en met 66, dat eindigt met de woorden "Van toen af trokken velen van Zijn discipelen zich terug en gingen niet meer met Hem mee." En dan een kort gedeelte waarin we eerst te horen krijgen wat de belijdenis van Petrus is – "wij hebben geloofd en erkend dat U de Christus bent, de Zoon van de levende God." (vers 69) maar het gedeelte eindigt in vers 37 en 71 met een verwijzing naar Judas Iskariot die "Hem zou verraden, een van de twaalf."

Ik denk dat deze verwijzing naar het verraad van Judas, en het afhaken van vele discipelen en het gemor zowel van de menigte als van vele discipelen tegen het onderwijs dat Jezus gaf, het onderwerp uitmaken. Dat onderwerp is dus, zoals ik in de titel heb gezet, de valse discipelen. En wat maakt het verschil? Dat is dan juist te begrijpen vanuit het laatste gedeelte, waar velen van Zijn discipelen zich terugtrekken vraagt Jezus aan de 12: "Wilt u ook niet weggaan?" Maar dan antwoordt Simon Petrus met de woorden: "Heere,

naar wie zullen wij heengaan? U hebt woorden van eeuwig leven." (Vers 68)

De menigte die de wonderen heeft gezien begint met een vraag: wat moeten wij doen, opdat wij de werken van God mogen verrichten? Dan kunnen ze bedoelen de werken zoals Jezus ze doet, – ze hebben de wonderbare broodvermenigvuldiging meegemaakt – of, met een wat minder hoge ambitie, de werken die het eeuwige leven als beloning hebben. Jezus antwoordt daarop door te zeggen dat ze moeten geloven in Hem die door de Vader gezonden is. Daarna vragen ze in vers 30 om een *teken*. Als ze het teken zien, willen ze wel geloven in Hem die door de Vader gezonden is. En dit zijn mensen die net het wonder hebben meegemaakt!

Daarin lijken ze op de Farizeeën die in 2:18 vroegen om een teken waarmee Jezus Zijn gezag over de Tempel kon bevestigen. Wanneer Jezus dan uitlegt dat Hij het ware brood uit de hemel is, en dat Zijn komst dus op zichzelf een nog groter teken is dat het manna dat God aan hen schonk in de woestijn, reageren ze net als de Samaritaanse vrouw in hoofdstuk 4:15: "Heere, geef ons altijd dat brood." Zo had de Samaritaanse vrouw in *spot* gezegd: "mijnheer, geef mij dat water, opdat ik geen dorst meer zal hebben en niet hier hoeft te komen om te putten." Dit misverstand over de betekenis van de woorden van Jezus is toch opzettelijk te noemen en de menigte die hier spreekt, is dus al zover dat ze Zijn woorden met spot ontvangen.

Wanneer het intussen onmogelijk is om de woorden van Jezus mis te verstaan, beginnen ze te *morren*, "omdat Hij gezegd had: Ik ben het brood uit de hemel neergedaald is." En de reden van dit gemor wordt meteen vermeld. "Is Hij niet Jezus, de zoon van Jozef, van wie we de vader en moeder kennen?" (Vers 42) En dit gemor slaat in vers 52, vooral bij degenen die zich identificeren met de elite in Jeruzalem, om in een *redetwisten*. Vers 52: "de Joden dan redetwistten met elkaar en zeiden: Hoe kan Hij ons Zijn vlees te eten geven?" Vervolgens horen we dat velen van Zijn discipelen dit alles aanhoren in de synagoge in Kapernaüm en dan zeggen: "Dit woord is *hard*; wie kan het aanhoren?" Ze nemen nu aanstoot aan

de prediking van Jezus. En wanneer Jezus dan zegt dat Hij weet dat sommigen *niet geloven* – waarmee Hij alleen de 12 discipelen uitzondert – lezen we vers 66, dat velen van Zijn discipelen zich *terugtrekken*."

Zo zien we dat tijdens dit onderwijs van Jezus, nu ook onder de discipelen en niet alleen onder de elite in Judea, de weerstand tegen Jezus toeneemt. Er is dus niet alleen maar ongeloof in Judea en Jeruzalem, maar er is ook ongeloof in Galilea. In de volgende hoofdstukken zullen we over de aard van dit ongeloof nader moeten spreken, maar we zullen vooral ons bezighouden met het onderwijs dat Jezus hier over Zichzelf heeft gegeven. Wat het ongeloof betreft, vinden we dus deze negen elementen:

- **Misverstand** - gebrek aan kennis - vs. 28
- **Vragen om een teken** - gebrek aan vertrouwen - vs. 30
- **Spot** - vijandigheid tegenover de woorden - vs. 34
- **Gemor** - vijandigheid tegenover de persoon - vs. 41
- **Tegenspraak** - agressie tegen de boodschapper - vs 42
- **Twist** - heftige weigering van de verlossing - vs. 52
- **Afkeer** - de oren sluiten tegen de boodschap - vs. 60
- **Weggaan** - het verkiezen van een eigen weg - vs 66
- **Verraad** - vijandschap tegen God Zelf - vs 71

30. Het wonder van het brood

Joh. 6:1-15

Hoofdstuk 5 begon met de genezing van de verlamde in Bethesda, en daarna kwam er een twistgesprek. In dat gesprek maakte Jezus openbaar dat Hij waarachtig de Zoon van God was, aan God gelijk in alles. Het eindresultaat was bedroevend. Aan het begin van de prediking van Jezus, in Judea en Jeruzalem, wordt Jezus verworpen en er is het vaste voornemen om Hem te doden zodra de kans zich voordoet. Alleen Samaritanen hebben in Hem geloofd. Hoofdstuk 6 begint weer met een wonderteken, en eindigt ook met een twistgesprek Jezus laat hier zien dat Hij het leven van de mensen is, zoals Johannes al zei in vers 4 van het eerste hoofdstuk. Het vierde teken dat Jezus verricht, vanaf vers 1 tot en met 15 beschreven, demonstreert deze gedachte, die later in de vorm van onderwijs wordt uitgewerkt. Hij geeft niet alleen brood, maar is ook het Brood van het leven.

De situatie is aanzienlijk veranderd. Jezus is teruggekeerd naar Galilea en onderweg naar zijn huis in Kapernaüm. De reden daarvan vinden we in hoofdstuk 7:1, "want Hij wilde niet in Judea rondtrekken, omdat de Joden Hem probeerden te doden." Daarna vertelt Johannes over het wonder van de spijziging van de menigte, de "wonderbare broodvermenigvuldiging" zoals we dat meestal noemen. Het is wel bijzonder dat Johannes over dit wonder bericht. Het is immers zijn doel om alleen datgene te vermelden, wat in de andere evangeliën ontbreekt. Dit is het enige wonder waar Johannes over spreekt, dat ook bij de overige evangelisten voorkomt. Waarom is dit wonder blijkbaar zo belangrijk? Bij alle andere wonderen, zoals de genezing van de verlamde in Bethesda, is het wonder een herstel van gezondheid. Jezus lijkt daarmee op een genezer. Als je niet goed oplet lijkt het op het werk van een arts. Datzelfde zou je ook kunnen zeggen van de opwekking van Lazarus: een gestorven lichaam krijgt weer leven. Als je hier niet goed oplet, denk je dat Lazarus schijndood geweest is. Maar het is het doel van dit evangelie om ons te laten zien dat Jezus waarachtig God is. Hij

kiest dus juist die getuigenissen en die wondertekenen uit, die laten zien dat Jezus beschikte over de macht van de schepper. In Kana is de schepper aan het werk, en Hij maakte wijn uit water. Maar ook bij de spijziging is de schepper aan het werk. Uit het niets creëert Jezus voedsel voor pak en beet 15.000 mensen. Het laat de absolute scheppende macht van de Heer Jezus zien. Dat moet voor iedereen zichtbaar zijn geweest. En er kan geen twijfel over bestaan hebben, dat Jezus hier de macht van de schepper gebruikt – en dat bevestigt de boodschap van Johannes, dat Jezus Christus God Zelf is.

Het is wel mooi om te beseffen, dat de enige twee zuiver schepende wondertekenen van Christus, de wijn in Kana en het brood op de berg zijn geweest. De vissen die hier worden genoemd zijn maar een bijzaak. (Dat smeerde je op brood om het wat vochtiger te maken.) Want hoe mag je dat begrijpen? De wijn spreekt ons van het vergoten bloed van Christus, zoals in het avondmaal. In Jezus schept God die wijn in Kana uit het niets om er een feestelijke bruiloft van te maken. Het brood spreekt ons van het gebroken lichaam van Christus, en hier op de berg deelt Hij dat wonderbare brood met alle aanwezigen om hun honger te stillen. En zo staat het dan ook in vers 53: "Als u het vlees van de Zoon des mensen niet eet, en Zijn bloed niet drinkt, hebt u geen leven in uzelf." Dat is toch waarachtig een beeld van het avondmaal. Het letterlijke wonder van de schepping van wijn en brood uit niets, gaat over in het geestelijke wonder van het deel hebben aan Zijn bloed en lichaam.

Wat is de context voor dit wonder? Dat vinden we in vers 1 tot en met 4. Als het "feest van de Joden" in hoofdstuk 5 het Paasfeest is geweest – ook het Loofhuttenfeest is een mogelijkheid omdat sommige oude handschriften alleen spreken over een feest – dan is het nu een jaar later. Zes maanden later als het in dat hoofdstuk om het Loofhuttenfeest gaat. In die hele periode heeft Jezus gepredikt in Galilea, en het meest uitgebreide verslag daarvan vinden we in Mattheus 4:12 tot en met 15:20. We lezen hier dat een grote menigte Hem volgt, en dat is dan aan het einde van deze periode van een jaar in Galilea. Jezus is nu in de buurt van Tiberias, aan de zuidwestelijke kust van het Meer van Galilea – ook wel het Meer

van Tiberias genoemd. Dan besluit Jezus dat Hij een tijd van rust wil hebben, om met Zijn discipelen alleen te zijn. Daarom lezen we dat Hij de berg opgaat.

Je kunt je afvragen waarom Hij dat doet. Als een grote menigte Hem wil volgen, waarom trekt Hij Zich dan terug met zijn discipelen? Is dit dan niet de oogst voor het koninkrijk? Als je goed kijkt, dan zie je echter waarom Jezus geen aandacht aan deze menigte schenkt. Waarom volgen zij Hem? "Omdat zij Zijn tekenen zagen, die Hij deed aan de zieken." Deze menigte is na een jaar van onderwijs in Galilea, en na een periode van zes maanden in Judea nog alleen maar geïnteresseerd in de wonderbare genezingen. Ze hebben geen geloof in Jezus als de Zoon van God, ze erkennen Hem niet als het Lam van God. Hun geweten is niet geraakt. Dit is het volstrekt uiterlijke geloof, dat ook aanwezig was bij de mensen in Jeruzalem, die de Tempelreiniging en vele genezingen hadden gezien, en om die reden "in Zijn Naam" geloofden. (2:23) Maar die Naam was in hun ogen gelijk aan de Faam die Jezus als profeet en genezer had gekregen.

Sommige theologen spreken jubelend over het geloof van de menigte, van de scharen. Het zijn nog geen discipelen, maar ze zijn wel nieuwsgierig naar Jezus en verlangend naar het koninkrijk. Meer kun je van de meeste mensen ook niet verwachten. Maar dit geloof heeft een keerzijde. Je kunt geloven in God en Jezus zonder na te denken over het kwaad in de wereld en de tragiek in je eigen leven of in dat je je kinderen. Maar wat gebeurt er met het geloof van de scharen, als het wonder voorbij is of uitblijft? Wat gebeurt er met je geloof als het gebaseerd is op het beeld van een goede en vaderlijke God die er verantwoordelijk voor is dat alles in deze wereld goed afloopt – wanneer het helemaal niet goed afloopt? Geloven in een God die wonderen kan verrichten is alleen maar vroomheid in goede tijden, maar in slechte tijden slaat het om in ongeloof. Dan roepen we Waar was God? En dan verliezen we ons vertrouwen in een dergelijke God. De vroomheid van de scharen is helemaal niet bewonderenswaardig omdat het alleen gericht is op het wonder, op de eigen behoefte, op de duizenden mogelijke redenen om religieus

te willen zijn. Wie zo over Jezus denkt, zoekt niet de Zoon van God om Hem te gehoorzamen en zoekt niet het Lam van God om Hem te aanbidden. Dat geloof zoekt een genezer, een wonderdoener, een gelukbrenger. En het ergste is nog, dat deze menigte, zoals in het vervolg zullen zien, beetje bij beetje ook dit geloof kwijtraakt tot uiteindelijk alle zogenaamde discipelen, de volgelingen van het moment, Hem verlaten.

In ieder geval duurt de rustperiode maar kort. De menigte heeft Jezus en de discipelen snel gevonden. Nu voegt Johannes daar nog iets aan toe, namelijk dat het Paasfeest nabij was. Iedereen was dus toch al bezig met voorbereidingen om naar Jeruzalem te gaan. Daarom was er een grote menigte op de been. Ze kwamen dus niet allemaal uit hun huizen om naar Jezus te komen luisteren, maar ze waren al in een grote groep pelgrims onderweg. Vanaf de berg kon Jezus zien, dat de menigte zich verzamelde. En dan komt Jezus ondanks Zijn vermoeidheid naar beneden om Zich met de menigte bezig te houden. Weet Hij dan niet waarom ze daar waren? Hij wist toch immers wat in de mens was? Maar toch was het Zijn verlangen, om de menigte tegemoet te komen met een wonder dat niet alleen hun magen zou vullen, maar ook hun hart zou raken.

Mattheus vertelt er nog bij dat Jezus "innerlijk met ontferming bewogen" was over hen en zieken genas. En in dat evangelie horen we ook dat het al avond werd en dat de discipelen naar Hem togingen en zeiden dat Hij maar beter de menigte kon wegsturen zodat ze in de naburige dorpen voor voedsel konden zorgen. Maar het lag niet in de lijn van de manier waarop Jezus met mensen omging, dat Hij ze zomaar zou wegsturen. Dat deed Hij pas (Mat. 14: 23) nadat Hij hun honger gestild had. Markus voegt hier nog aan toe, dat dit alles gebeurde in Bethsaida, waar Filippus woonde. Toen de discipelen tegen Hem zeiden (volgens Mattheus) dat Hij de menigte maar beter kon wegsturen, was Filippus misschien wel de belangrijkste spreker. En dat mogen we dan aannemen omdat Markus ons vertelt dat dit gebeurde vlakbij de woonplaats van Filippus. Hier kun je mooi zien hoe Johannes met de andere evangeliën omgaat. Die hadden ons al verteld dat het de discipelen waren, die

het probleem van het voedsel aan de orde stelden. En nadat zij gevraagd hadden aan Jezus of het niet beter was om de menigte weg te sturen zodat ze voedsel konden kopen, zegt Jezus tegen Filippus: "waar zullen wij broden kopen, opdat deze mensen kunnen eten?" Blijkbaar had juist Filippus, die bekend was met de omgeving, kunnen weten dat voor deze menigte mensen nergens in de omgeving voldoende voedsel te krijgen was. Jezus wilde blijkbaar ook aan Filippus duidelijk maken, dat Hij verantwoordelijk was voor het voedsel, omdat Hij immers de menigte met genezingen en onderwijs aan deze plaats had gebonden. En blijkbaar wilde Hij Filippus ook duidelijk maken, dat zij nu in een situatie zaten, waarin geen normale menselijke oplossing kon worden gevonden.

Vers 6 maakt duidelijk dat dit een test was voor Filippus. Het was geen echte, maar een retorische vraag. Jezus wist al wat Hij zou gaan doen. En dit was de test: geloofde Filippus werkelijk in de macht van Jezus, na alles wat hij vanaf het begin met Jezus had meegemaakt? Na het wonder in Kana? Kon Filippus zich herinneren, dat God in de woestijn manna had gegeven om het volk te voeden, 40 jaar lang? Het eerste dat Filippus nu doet, is gaan zitten rekenen. Hij neemt de vraag van Jezus letterlijk en heel serieus. Hij zegt niet: ik weet, Heere, dat U bij machte bent om deze mensen te voeden. Maar hij zegt: tja, het is ook een onmogelijke situatie, dat gaat meer dan 200 penningen kosten – dat is ongeveer het jaarloon voor een werkman, hoewel het maar ongeveer € 40 is in hedendaags geld. Maar daar kon je in die tijd behoorlijk lang van leven. Maar Filippus had al berekend, dat zelfs zo'n groot bedrag veel te weinig zou zijn voor deze groep mensen. In plaats van te vertrouwen op de Zoon van God, berekent hij dat het niet zal lukken. Zo vinden we hier dus een stukje ongelooft in een van de discipelen.

En dan komt in vers 8, Andreas aan het woord. Er is een jongetje – als hij meegaat naar het Paasfeest in Jeruzalem, dan zal hij minstens 12 jaar oud geweest zijn – met vijf gerstebroden en twee visjes. Zijn moeder heeft een soort broodtrommeltje voor hem ingepakt. Vijf broden en twee vissen. Dat is alles wat de discipelen zelf kunnen opbrengen. Dat zijn niet de vijf grote broden die wij nu maar met

moeite met twee armen kunnen dragen. Ze zien eruit als stukjes beschuit, als kleine pannenkoekjes. En dan zijn ze ook nog eens gebakken van gerst, zoals alleen de armen dat doen. Niet van tarwe of een andere graansoort. Gerst was eigenlijk het voedsel voor dieren. En die vis lijkt meer op ansjovis, of kleine sardientjes. Als je dat erop deed, dan kon je dat droge beschuit nog een beetje weg krijgen. Dus hier zegt Andreas dat er een jongetje is met vijf beschuitjes en twee ansjovisjes. En uiteraard moet Andreas dan zeggen: "maar wat betekenen die voor zovelen?" Welnu, helemaal niets.

En dan zegt Jezus dat de mensen moeten gaan zitten. 5000 mannen, zegt Mattheus, vrouwen en kinderen niet meegerekend. Reken maar even: 5000 mannen plus hun vrouwen, plus in ieder geval gemiddeld één kind? Sommigen kinderloos, anderen met twee kinderen? Dan praten we over 15.000 mensen. En dan worden ze ook nog eens, vertelt ons Markus, ingedeeld in groepen van 50 en 100. Waarom deze daad? Zodat je tussen de mensen kon doorlopen. Het verbazende is dat de mensen dat zomaar gedaan hebben, zonder te weten wat er zou gaan gebeuren. De discipelen wisten het wel. Er zou een diner worden geserveerd. Het zijn inderdaad de discipelen die nu het voedsel gaan uitdelen aan de menigte. God verricht een wonder voor mensen die in het geheel niet geloven dat Hij de Zoon van God is. Maar de discipelen geloofden het wel. Misschien hebben ze in hun hart wel twijfels gehad, maar desondanks hebben ze gehoorzaamd. Is dat niet prachtig? Je kunt twifelen aan je geloof, je kunt zelfs op een dag je geloof helemaal kwijt zijn, maar God is alleen maar in staat jouw geloof te herstellen als jij intussen gewoon gehoorzaamt aan wat Hij zegt dat je moet doen. Misschien heeft het geloof van de discipelen – minstens van Filippus en Andreas – gefaald. Maar ze gehoorzamen.

Dit is een heel belangrijk beginsel. Het is waar, dat geloof leidt en leiden moet tot gehoorzaamheid. Geloof dat in liefde werkt, noemt Paulus dat. Maar het omgekeerde is evenzeer waar. Gehoorzaamheid is het middel waarmee geloof wordt gewekt. Geloof is zonder de werken dood, zegt Jakobus daarom. Als je de Heer niet gehoorzaamt, dan zul je nooit groeien in je geloof. En het is niet het

geloof, maar de gehoorzaamheid van de 12 discipelen, die nu wordt ingeschakeld in het wonder van de broodvermenigvuldiging.

Jezus neemt de beschuitjes en nadat Hij de dankzegging heeft uitgesproken, geeft Hij ze aan Zijn discipelen. Nergens zegt Johannes nu dat er een wonder heeft plaatsgevonden. Er staat niet dat Jezus de beschuitjes vermenigvuldigde. Er staat alleen dat de discipelen ze uitdeelden, en nog eens uitdeelden, en nog eens uitdeelden. En dat de hele menigte verzadigd raakte van het brood en er zelfs nog overgebleven stukken waren. Wat is hier dan gebeurd?

Ook moderne mensen willen niets weten van de verkondiging dat Jezus waarachtig de Zoon van God was. Sommigen spreken niet meer over de wonderbare spijziging of over de broodvermenigvuldiging. Er is een nieuwe betiteling gekomen, namelijk de wonderbare brooddéling. Wat zou er gebeurd zijn? Alle mensen hadden brood bij zich. Niet alleen maar dat jongetje. En er waren natuurlijk mensen die niets te eten hadden onder hen. Maar Jezus geeft het voorbeeld en deelt dat kleine beetje brood en vis met zijn 12 discipelen. En dan haalt iedereen de broodtrommeltjes tevoorschijn en deelt dat met de mensen om hen heen. Het wonder is dan, dat Jezus mensen ertoe brengt om te delen en zo één grote gemeenschap te vormen. Voor ons als moderne mensen is dat eigenlijk geen wonder. Wij regelen dat via de belastingen. Ieder geeft zijn aandeel en het wordt gedeeld met alle mensen in een land en gebruikt voor gemeenschappelijke doelen. Het wonder is dan een politiek wonder, wat voor ons op geen enkele manier nog een wonder kan heten.

Ik denk echter dat we hier de scheppende macht van God aan het werk zien. En dat het bijzondere hier niet eens is dat Jezus bij machte is om beschuit en vis te scheppen. Het meest wonderlijke van alles is in mijn ogen het feit dat de discipelen mochten uitdelen. Het wonder was niet bedoeld voor de menigte, alleen het brood, maar het teken zelf was bedoeld voor de discipelen. Als zij Hem zouden gehoorzamen, dan zou Hij het mogelijk maken dat ze konden uitdelen zonder ophouden. Is dat niet de manier waarop God altijd werkt? Gebruikte Hij niet het huilen van een baby om het hart

van de dochter van farao te vermurwen? Gebruikte hij niet de staf van Mozes om grote wonderen in Egypte en in de woestijn te doen? Verdedigde God niet Zijn volk door David een slinger en een steen in zijn handen te geven? En was het niet de stem van een kleine slavin, die de Syrische generaal Naäman ertoe bracht om zich te vernederen voor de profeet van Israël? God doet in Jezus een wonder. Hij is de Schepper. En dat was de boodschap die Hij meegaf aan de discipelen. Tegen de Joden had Hij al gezegd dat God "Hem grotere werken zal laten zien dan deze, opdat u zich verwondert."

Maar de menigte verwondert zich niet. Vers 14 vertelt ons dat de mensen het teken hebben gezien dat Jezus gedaan had. Zij hebben niet gezegd: wat heeft deze man ons grondig gemanipuleerd, zodat wij ons egoïsme opzij hebben gezet en met elkaar de maaltijd gingen delen. Toen zij het teken zagen, zeiden zij: "Hij is werkelijk de Profeet, die in de wereld komen zou." Dat is wat de Samaritaanse vrouw zegt in Joh. 4:19, vóórdat ze te horen krijgt dat Jezus de Christus is. Jezus is voor deze menigte alleen maar het middel voor de bevrediging van hun behoeften. Na de "belijdenis" van de menigte dat Jezus de Profeet is, die Mozes al had aangekondigd, willen ze Hem met geweld meevoeren om Hem koning te maken. Zo'n koning willen ze wel. Zo'n koning krijgen ze niet. Jezus is niet degene die voor eeuwig brood en vis uitdeelt. Het teken was bedoeld om aan de discipelen duidelijk te maken dat Jezus Zelf het ware brood uit de hemelen is. Dat Hij niet voedsel geeft, maar het leven. (6:32, 33) Het gevolg van de reactie van de menigte is dat Jezus zich terugtrekt. Met deze menigte kan Hij niets beginnen en dat wist Hij al. Maar nu laat Hij ook Zijn discipelen achter om na te denken over wat er gebeurd is. Omdat Jezus weet dat de menigte Hem niet als Zoon van God aanvaard heeft, "trok Hij Zich opnieuw terug op de berg, Hij Zelf alleen." Wat daarna gebeurt is dan opnieuw een test voor het geloof van de discipelen.

31. Geestelijke deserteurs

Joh. 6:14 - 27

We zijn nog steeds bezig met hoofdstuk 6. Het wonder van de broodvermenigvuldiging hebben we de vorige keer besproken. Nu wil ik dit hoofdstuk op twee manieren benaderen. In de eerste plaats vanuit het gezichtspunt van het resultaat, zoals we dat vinden in vers 66. Het resultaat is dat velen van Zijn discipelen zich terugtrekken en niet meer met Hem meegaan. En in die context horen we dan in de laatste verzen van dit hoofdstuk zowel de belijdenis van Simon Petrus als de aanduiding van het verraad van Judas Iskariot. In de tweede plaats vinden we Jezus' verkondiging over Zichzelf in de synagoge van Kapernaüm. Velen hebben daar het onderwijs van Jezus gehoord waarin Jezus zich bekend maakt als "het ware brood uit de hemel." Een prachtig onderwerp waar we dan later over zullen spreken.

Geestelijke deserteurs. Dat is de titel die ik dit hoofdstuk heb meegegeven. We kennen allemaal de ervaring dat een broeder of zuster in de kerk plotseling niet meer komt op de zondag, geen bezoek meer wil hebben van de predikant of van andere gemeentelieden, en dan horen we een tijd later dat hij of zij zich heeft laten uitschrijven. We hebben allemaal wel meegemaakt of gehoord, dat een zoon of dochter, die kindernevendienst heeft meegemaakt, op catechisatie is geweest, op latere leeftijd niet meer naar de kerk gaat. Geen belangstelling heeft om belijdenis af te leggen. De grootouders kennen vaak de ervaring, dat hun kinderen het kerkelijk geloof hebben verlaten, en ze zich zorgen maken over hun kleinkinderen die zonder God, Kerk en Bijbel moeten opgroeien. Die dingen gebeuren nu eenmaal. Misschien is het een troost en een les, dat na de wonderen in hoofdstuk zes, en het onderwijs van Jezus, vele discipelen zich hebben teruggetrokken. Het gebeurde toen net als nu. En toen ging het om mensen die Hem wel gezien hebben, en toch niet geloven. (Vers 36.)

Ook Paulus kende deze ervaring. Hij schrijft aan de gemeente van Philippi dat hij Timotheüs naar hen zal toesturen, omdat er ook

niemand anders is. "Want zij zoeken allen hun eigen belangen, niet die van Christus Jezus." (2:20) In 2 Timotheüs 1:15 zegt Paulus "dat allen die in Asia zijn, zich van mij afgekeerd hebben. Tot hen behoren Fygelus en Hermogenes." In dezelfde brief zegt Paulus in 4:10, "want Demas heeft mij verlaten, omdat hij de tegenwoordige wereld heeft lief gekregen." En dan is er nog Alexander, de koper-smid, die Paulus veel kwaad heeft aangedaan en "krachtig tegen onze woorden ingegaan" is. (Vers 15.) En in vers 16 verzucht hij, dat er niemand was die hem bijstond bij zijn eerste verdediging, maar "zij hebben mij allen verlaten." Dit zijn medewerkers in het evangelie geweest, metgezellen van Paulus, leerlingen van hem aan wie hij verschillende gemeenten had willen toevertrouwen. Het zijn deserteurs geworden.

In al deze gevallen is het goed om te beseffen wat de apostel Johannes schrijft in zijn eerste brief, hoofdstuk 2:19: "zij zijn uit ons midden weggegaan, maar zij waren niet uit ons; want als zij uit ons geweest waren, dan zouden zij bij ons gebleven zijn. Maar het moest openbaar worden dat zij niet allen uit ons zijn." Zij waren deel van de gemeente, zij waren deel van de zending. En vertoonden de gaven van de Geest en dan verlaten ze ondanks dat alles de gemeente. Ze gaan een andere godsdienst aanhangen, of worden atheïst, en dan wordt het openbaar dat hun betrokkenheid bij Christus en de gemeente maar oppervlakkig geweest is. En het beginsel dat Johannes hier formuleert, is heel eenvoudig: zij waren niet van ons, want als zij werkelijk deel hadden uitgemaakt van de gemeente - wedergeboren waren geweest, de Heilige Geest hadden ontvangen - dan waren ze gebleven. Hun vertrek uit de gemeente maakt openbaar dat ze nooit werkelijk bij de gemeente hebben behoord.

De schrijver van de brief aan de Hebrëeën zegt zelfs, dat het onmogelijk is om mensen die afvallig zijn geworden, opnieuw tot bekering te brengen. God laat in beginsel een dergelijke terugkeer niet meer toe. Daar gaat het om mensen die "verlicht zijn"- het licht van de Zoon van God hebben ervaren - geproefd hebben van de hemelse gave, deelgenoot zijn geweest van de Heilige Geest, het

goede Woord van God geproefd hebben, én de krachten van de komende wereld hebben gezien. Wanneer deze mensen afvallen, deserteren, het geloof verliezen, dan is het alsof zij "voor zichzelf de Zoon van God opnieuw kruisigen en openlijk te schande maken." Daarom is het onmogelijk om hen opnieuw tot bekering te brengen. Ik denk dat God het erbij laat en die mensen laat gaan.

Hoe komt het dan echter dat sommige van onze broeders en zusters afvallig worden, het geloof verliezen en hun belijdenis vergeten? Veel mensen komen tot geloof omdat ze eenvoudigweg meedoen met hun omgeving. Er is een grote menigte die Jezus volgt. Waarom? Omdat zij onder de indruk zijn gekomen van de tekenen die Hij doet. Er hangt een belofte in de lucht, van genezing en succes. Je kunt je voordeel ermee doen, om deze Jezus te volgen. En iedereen in je familie of omgeving doet het. Hoeveel mensen hebben niet belijdenis afgelegd, omdat hun ouders dat verwacht hebben? Alle vrienden het ook deden? Dus waarom niet? Jezus is op dat moment populair. En het nare is, dat de ware discipel net zozeer wordt aangetrokken door de persoonlijkheid van Jezus en de bijzondere tekenen die Hij doet. Een ware discipel legt ook belijdenis af en laat zich dopen - als dat nog niet als kind gebeurd is. Je kunt aan de buitenkant het verschil niet zien. Je kunt er wel deze les uit trekken. Als het christelijk geloof populair wordt, grote menigten aantrekt, dan trekt het net zo makkelijk valse als ware discipelen aan. Het wonder creëert vals geloof als het teken niet gezien wordt.

Misschien is dat ook de reden dat het wonder van de broodvermenigvuldiging helemaal niet uitgebreid vermeld wordt. Waar lezen we van het wonder? Het zit in de witte ruimte tussen vers 10 en 11. Het blijft impliciet. Had Hij de menigte niet nog veel meer onder de indruk kunnen brengen van Zijn wonderbare macht? Er had een donderslag kunnen klinken, en de aarde had kunnen schudden, broden hadden uit de hemel kunnen vallen en visjes hadden uit de zee kunnen vliegen, begeleid door het zingen van engelen. En had Hij geen betere maaltijd kunnen verzorgen? In plaats van sardientjes en beschuit? Maar dan zie je dat Jezus er helemaal niet op uit is om de menigte onder de indruk te brengen van Zijn macht. Het doel van

deze maaltijd is om het geloof te verstevigen van de discipelen, voor wie ook de 12 overgebleven manden bestemd zijn. Zo konden zij zien dat Jezus waarachtig was, wie Hij zei dat Hij was. En natuurlijk, als iemand uit de menigte had opgelet, dan was het ook wel duidelijk geweest. Maar hebben zij opgelet? Ze hebben misschien alleen gedacht, dat er nu een einde was gekomen aan de dagelijkse zorg om voedsel. De ultieme welvaartsstaat was aangebroken. Ga maar in het gras zitten, en je krijgt te eten. Dit was nog mooier dan de genezingen. Dat gebeurt eenmaal in je leven, maar hier krijg je elke dag te eten. Mensen worden aangetrokken door wat ze zien als de zegeningen die rondom Jezus worden uitgedeeld. Baat het niet dan schaadt het niet.

En het is altijd prettig om tot een hechte gemeenschap te behoren. Veel mensen in de grote kerken zitten er vanwege de gemeenschap waar ze toe willen behoren, niet vanwege Jezus. Maar in ieder geval kun je in de kerk prachtige en wonderlijke verhalen over Jezus horen. En dan zijn er de kerken die vol wonderen zijn met de suggestie van een voortdurend bovennatuurlijk ingrijpen van God. Veel mensen in de charismatische beweging, en ook sommige in evangelische kring, worden gefascineerd door dergelijke tekenen en genezingen en wonderen. Ze worden aangetrokken door de belofte van voorspoed, van dagelijkse zorg van bovennatuurlijke aard, van Gods kracht voor je gezondheid en je welzijn. En het probleem is opnieuw dat deze dingen zowel valse als ware discipelen aantrekken.

En dan heb je meteen het probleem van het ongeloof. Zolang je elke dag je voedsel hebt, en geneest van je ziekte, en de gemeente waar je toebehoort vrede heeft en enthousiast is, en zolang je over Jezus alleen maar mooie verhalen hoort, is er geen probleem met het geloof. Maar dan komen de moeilijkheden. Als het leven zwaarder wordt, ga je dat God verwijten. Als er geen eind komt aan je ziekte, begin je te twijfelen. Als de gemeente waar je toe behoort zelf maar weinig enthousiasme heeft en vooral wanneer er conflicten zijn, lijkt de kerk een instituut dat je maar beter kunt verlaten. En als de prediking niet alleen maar de mooie verhalen over Jezus

vertelt, maar ook vermaningen geeft voor jouw dagelijkse levensweg of jou oproept tot werkelijke bekering, dan is het maar al te makkelijk om af te haken. In plaats van te erkennen dat het probleem bij jou zelf zit, geef je de schuld aan God, de gemeente, aan de predikant of een ouderling. En je maakt jezelf wijs dat je zonder de kerk gewoon thuis ook kunt "geloven" of tenminste een leven kunt leiden waar niemand jou een verwijt over kan maken. En op een goede dag ontdek je dat je het helemaal niet meer gelooft, en als de boosheid maar groot genoeg is laat je jezelf ook uitschrijven. Zo gaat het toch? Is dat de natuurlijke weg van geloof naar ongeloof? Of moeten we dit begrijpen zoals Johannes dat deed in zijn eerste brief? Eigenlijk was zo iemand nooit een gelovige in Bijbelse zin?

Je hebt ook nog mensen die met groot enthousiasme tot geloof komen en lid worden van een gemeente. Ze hebben een grote sociale bewogenheid. Ze willen wat doen voor de armen in deze wereld, in verre landen of in Nederland, maar er moet wel wat gedaan worden. Geloof moet toch immers praktisch zijn. En als zij dan stuiten op een verkondiging waarin Jezus niet alleen maar het boegbeeld is van sociale en politieke actie, en wanneer de gemeente geen grote actiegroep wordt voor goede doelen, dan haken ze teleurgesteld af.

De roep om een zogenaamd praktisch christendom, heeft heel veel te maken met ongeloof. Het is idealisme dat tracht aan te haken bij het potentieel - geld, vrijwilligers - dat in de gemeente aanwezig is. Dit zijn mensen die graag preken horen over de Bergrede, die steeds weer opnieuw willen horen dat Jezus het opneemt voor weduwen, wezen en zwakkeren. En zeker, dergelijke zaken horen ook op de agenda te staan van de ware gelovigen. Het trekt beiden aan. Maar dan komt het ongeloof. De gemeente is niet enthousiast genoeg voor deze sociale agenda en de prediking over Jezus bevat ook de oproep tot persoonlijke bekering en vergeving van zonden. En uiteindelijk blijkt dat de sociale en politieke bevlogenheid van de gemeente zich alleen maar uit in de collectezak en in de diensten voor het werelddiaconaat. In vers 15 van ons hoofdstuk lezen we,

dat de mensen Jezus "met geweld" mee willen nemen om Hem koning te maken. Ze willen Hem geforceerd aanpassen aan het beeld dat ze van Hem hebben, dat voortkomt uit een prachtige idealistische motivatie. Maar wat gebeurt er als Jezus zich terugtrekt "op de berg, Hij Zelf alleen?" Als het in de gemeente om bekering en aanbidding gaat? Dan zoeken ze een andere actiegroep, en besluiten dat het geloof in Jezus blijkbaar niet voldoende is om iets goeds in deze wereld tot stand te brengen.

De geestelijke deserteur is meegelopen met de menigte, wordt gefascineerd door tekenen en wonderen, en is vol idealisme over aardse zaken. Maar wil geen aanbidding. Steeds maar weer blijkt dat het criterium te zijn om het verschil te kunnen zien. Een ware discipel wil Jezus Christus de eer geven die Hem toekomt. Een ware discipel stelt Jezus centraal in zijn leven. Een ware discipel is een aanbidder. Het is de enige opdracht die een gelovige krijgt, die een niet-gelovige niet vervullen kan. Alle andere, vooral morele opdrachten, kunnen ook door een niet-gelovige gedaan worden en vaak zelfs beter. (Een gelovige heeft echter met twee tafelen der Wet te maken, zowel met de opdracht om God lief te hebben als om de naaste lief te hebben.) In het vierde hoofdstuk zegt Jezus dat de Vader "ware aanbidders" zoekt, Die de Vader aanbidden in geest en in waarheid. Is dat niet het kenmerk van echte discipelen?

Wat doen de discipelen van Jezus? Vers 16 tot en met 21 laten zien hoe Jezus de discipelen aan een test onderwerpt. Jezus is alleen op de berg, en de discipelen gaan 's avonds per boot naar Kaper-naüm. Zij gehoorzamen Jezus, dat is het eerste wat je kunt zien. En zoals ik al zei, zelfs wanneer er ongelof in je hart is, is er niets verloren. Twijfel is niet dodelijk. Zolang je Jezus maar blijft gehoorzamen zal dat geloof zich kunnen herstellen. En dat gebeurt hier ook met de discipelen. Ondanks het nachtelijke uur en ondanks het feit dat ze vermoedelijk geweten hebben dat er een storm op komst was, gaan ze met hun boot het water op. Ze moeten blijkbaar tegen de wind in roeien, en ze zijn nog maar nauwelijks opgeschoten – 30 stadiën is maar ongeveer 600 m, maar dan gerekend niet vanaf de kust, maar vanaf het moment dat het begon te stormen. Onge-

twijfeld zijn ze angstig geweest vanwege de storm; ze dreigen werkelijk te verdrinken. En dan zien ze Jezus op de zee lopen in hun richting. Ik kan mij voorstellen dat ze daar nog angstiger voor geweest zijn dan voor de storm. Ze hebben nog nooit iemand op water zien lopen. Dit stille bewijs van de godheid van Jezus moet voor hen overweldigend zijn geweest. Johannes vertelt het vanuit zijn geheugen hier heel kort. Jezus zegt tegen hen: "Ik ben het, wees niet bevreesd." Daarna nemen ze Hem op in het schip, en onmiddellijk komen ze aan land in de buurt van Kapernaüm. Maar dit is een heel bijzonder moment, waar Johannes nu nog maar weinig aandacht aan besteed. Zo lezen we het in Mattheus 14: 33, "zij die in het schip waren, kwamen Hem aanbidden en zeiden: Werkelijk, U bent de Zoon van God!" Ze komen Hem aanbidden zodra Hij weer in het schip - het schip van de kerk? - in hun midden is! We zullen dat in gedachten houden wanneer we straks kijken naar vers 69, in de volgende aflevering, waar we de belijdenis van Petrus vinden.

Een geestelijke deserteur wil deze aanbedding niet. Het is hem niet te doen om de eer van Jezus Christus als de Zoon van God. Dat vinden we heel duidelijk in vers 25 en 26. De menigte is Jezus gevolgd. Maakt hen dat tot volgelingen van Jezus? In vers 25 hebben ze Hem gevonden en ze noemen Hem rabbi. Ze begrijpen dat er iets wonderlijks met Hem aan de hand is. "Wanneer bent U hier gekomen?" Hoe is het mogelijk dat zij Hem hier vinden, terwijl Hij toch zich terug had getrokken op de berg? Maar Jezus geeft hier geen antwoord op, en verwijst niet naar het wonder. Hij ziet hun hart. Hij leidt zijn antwoord in met woorden die Hij altijd gebruikt als Hij een bijzondere openbaring geeft. "Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u." En wat Hij nu zegt, maakt weer een andere vorm van ongeloof openbaar. Waarom zoekt de menigte Hem? Welnu, niet omdat zij de tekenen – dat zijn de wonderen die een getuigenis afleggen over Jezus, dus niet het wonder als iets bovennatuurlijk op zichzelf – niet omdat zij de tekenen gezien en begrepen hebben, maar "omdat u van de broden gegeten hebt en verzadigd bent." Hun hele intentie is er op gericht, om voedsel te verwerven dat vergaat. Daarvoor willen ze wel werken, dat wil zeggen achter Jezus aan gaan. Zo hebben zij

zich het koninkrijk voorgesteld, als een situatie waarin ze alleen maar even hoeven te roeien, om dan volledig verzadigd te raken. Ze zijn achter Jezus aan gegaan omdat ze hongerig zijn. Zo heb je ook in onze tijd een prediking van het evangelie, waarin het steeds maar weer gaat om voorspoed en welzijn. Hier hebben zij Jezus gezien als degene die in staat was om hun honger te stillen en hun dorst te lessen.

Maar Jezus neemt ze deze illusie meteen af. Zo lezen we in vers 27, "Werk niet om het voedsel dat vergaat, maar om het voedsel dat blijft tot in het eeuwige leven, dat de Zoon des mensen u geven zal." Jezus zegt duidelijk tegen hen, dat ze naar de verkeerde dingen zoeken. Je kunt je leven eindeloos vullen met het najagen van welzijn en welvaart. Je kunt de hele wereld wel winnen, maar hoe zit het dan met de honger van je ziel? Ik vermoed dat veel mensen elke zondag weer naar de kerk gaan, en zich geen enkele zorgen maken om hun ziel. Hoe zit het dan met het eeuwige leven? Is er geen ultieme bestemming voor ons allemaal? Zijn de keuzes die we maken in dit leven niet beslissend, voor de kwaliteit van het eeuwige leven dat God ons geeft? De geestelijke deserteur gaat mee met de massa, wordt gefascineerd door de bovennatuurlijke wonderen van Jezus, wil Hem tot koning maken omdat Hij een behoefte kan bevredigen. Maar dat wordt allemaal verstoord door een opdracht die met onze ziel en met de eeuwigheid maken heeft. Een discipel van Jezus moet aanbidding schenken aan de Heer Jezus. En dat gaat voorbij alle zorg om persoonlijk voorspoed, want dat volgt rechtstreeks uit het eeuwige leven en niet uit het dagelijkse. Die aanbidding is immers de uiteindelijke bestemming van alle gelovigen - zie Openbaring 5. Maar dan moet je Hem persoonlijk kennen, in je leven hebben toegelaten. De Vader zoekt – wie dan? – niet de mensen die hun behoeften willen bevredigen door gebruik te maken van de christelijke gemeente of gefascineerd worden door de prachtige wonderverhalen over Jezus, die voor alle mensen altijd zo lief was. De Vader zoekt mensen die Hem willen aanbidden in geest en in waarheid. En dat betekent dat ze de waarheid van Jezus

kennen, en met heel hun geest, met heel hun ziel en met heel hun verstand, deze Heer erkennen en aanbidden.

Zo hebben we nu gezien welke motieven er kunnen zijn voor geestelijke deserteurs. Het wonder moet steeds maar weer worden herhaald, en zolang de genezende kracht van Jezus werkt, willen ze Hem wel volgen, ze willen wel een koninkrijk waarin alle behoeften die we hebben onmiddellijk worden bevredigd, ze willen achter de aardse zegeningen aan die ook rondom Jezus gegeven worden. Maar zodra deze dingen ontbreken, wordt duidelijk hoe oppervlakkig dit geloof is. Ze zullen Hem uiteindelijk verlaten zodra er iets gaat ontbreken aan de lijst van zegeningen die ze van Hem eisen. Wat wezenlijk bij hen ontbrak, is de wil om Jezus te aanbidden, om Hem te (er)kennen zoals Hij werkelijk is, om in Zijn nabijheid te komen en daarin te leven.

32. Het ware brood uit de hemel (1)

Joh. 6:28-41

We spreken in dit hoofdstuk over de eerste helft van de lange redevoering die Jezus houdt bij de synagoge van Kapernaüm. De menigte die het wonder van het brood en de vissen heeft meegemaakt is Hem gevolgd – vers 22 – aangevuld met mensen uit Tiberias – vers 23. Je kunt je voorstellen dat het korte gesprek van vers 25 tot en met 27 nog heeft plaatsgevonden buiten de synagoge, aan de oever van de zee. In de synagoge is geen plaats geweest voor een grote mensenmassa, dus het gesprek heeft zich buiten de synagoge in de open lucht afgespeeld, óf Jezus heeft alleen gesproken met een deel van de menigte die wel plaats kon nemen in de synagoge.

Jezus heeft hun geloof gepeild, en tegen hen gezegd dat ze Hem alleen zoeken, omdat hun honger is bevredigd. Hij wijst meteen op het voedsel dat "blijft tot in het eeuwige leven," dat alleen de Zoon des mensen geven kan. Het lijkt mij dat in vers 28 het eigenlijke leergesprek begint, dat naar alle waarschijnlijkheid plaatsvindt in de synagoge. Vers 59 hoeft niet te betekenen dat alles in de synagoge werd gezegd, maar wel dat Hij onderwijs gaf in de periode na dit gesprek. Of dat dit gesprek een soort samenvatting is van de vele gesprekken die in de synagoge van Kapernaüm hebben plaatsgevonden. Zoals vaker, is Johannes in de exacte locatie en plaats niet sterk geïnteresseerd, wat ook voorstelbaar is wanneer we beseffen dat hij hier aan het eind van zijn leven zich gebeurtenissen herinnert die een halve eeuw daarvoor zich hebben afgespeeld.

Johannes heeft het wonder zonder opsmuk verteld omdat het er hem om te doen is duidelijk te maken, dat niet de gebeurtenissen, maar Jezus zelf het eigenlijke wonder is. Jezus is de gastheer, en de menigte wordt gevoed. De Koning is daar, en Hij is God Zelf, die Zijn scheppingsmacht aanwendt ten behoeve van het volk. Maar dan neemt de menigte het over: zij verklaren Hem tot de Profeet die komen zou, en willen Hem – de Zoon van God die de Messiaanse koning is – tot hun koning máken. Niet erkennen dat Hij koning is,

maar de macht nemen om Hem tot hun hoofd aan te stellen. Maar Jezus heeft voor hen een andere boodschap. Hij geeft hen de opdracht om zich bezig te houden met de eeuwigheid, met de verlossing van de zonde, met het eeuwige leven. Het leergesprek bij de synagoge heeft tot doel om aan de menigte duidelijk te maken wat de bedoeling is van Jezus. Zij zien in Hem de religieuze en politieke leider die Israël bevrijden zou van het juk van de Romeinen. Maar Jezus is niet gekomen om lichamen te voeden, maar om zielen te redden van het oordeel. Jezus komt niet om politieke leiding uit te oefenen, maar om het koninkrijk van God te prediken.

In het leergesprek - of gesprekken - dat Jezus voert, krijgen we te maken met zes vragen of reacties van de menigte waarin juist het ongeloof over Jezus zichtbaar wordt. We zullen de eerste vijf daarvan hier één voor één bespreken. In het volgende hoofdstuk zullen we de bespreking van dit leergesprek van Jezus afronden.

Misverstand - Ongeloof door gebrek aan kennis - vs. 28

Goed, zegt de menigte tegen Hem. Oké, het gaat dus om het eeuwige leven dat we zullen krijgen. Prachtig. Maar je moet het voor ons wel concreet maken, want aan woorden alleen hebben we niets. "Wat moeten wij doen" om hier deel aan te krijgen, om het eeuwige leven van jou mee te maken? Wat is dan de eerste voorwaarde die wij zullen vervullen, "opdat wij de werken van God mogen verrichten?" Wat is er dan in de eerste plaats nodig, zodat wij vervolgens, en dat is dan de tweede voorwaarde, aan alle goddelijke voorschriften kunnen voldoen? Er moet dus eerst iets *gedaan* worden, en vervolgens moet er *gewerkt* worden en dan geeft God de *beloning* van het eeuwige leven. Er is een eerste stap, vergelijkbaar met de doop van Johannes de Doper, en vervolgens een leven in gehoorzaamheid aan Gods geboden en dan later pas het eeuwige leven. Doen, werken, beloning. De menigte onderscheidt dus de initiële stap, en vervolgens een leven dat uit werken bestaat, en dan tenslotte de beloning van het eeuwige leven.

Het antwoord van Jezus in vers 29 is ontvullend. "Dit is het werk van God", dit is het werk, dit is de enige daad van gehoor-

zaamheid, die God jullie heeft opgedragen, dit is zelfs het enige werk dat jullie moeten doen om hieraan deel te krijgen. Alle specifieke werken en daden, heel het praktische leven in gehoorzaamheid aan God, vloeit uit dit ene werk voort. Dit is de kern, dit is de basis, dit is het fundament waarop je moet gaan staan. Maar als dit er niet is, is al het andere vergeefs, nutteloos en zelfs schadelijk. Dit is het werk van God dat je doen moet: "dat u gelooft in Hem Die Hij gezonden heeft." Dit is niet alleen de daad waarmee het nieuwe leven begint, maar het is ook het werk waaruit dit andere leven bestaat. Ook de beloning is al inbegrepen. Het eeuwige leven is niets anders dan het leven dat deze kwaliteit met zich meebrengt: geloof als de levende relatie met de Heer die leven geeft in overvloed. Doen=werk=beloning. Geloof in Jezus is alle drie tegelijk. De menigte onderscheidt drie verschillende zaken, maar in vers 29 maakt Jezus duidelijk dat de initiële daad en het werkende leven een en hetzelfde zijn en later, zoals bijvoorbeeld in vers 40, dat het geloof in de Zoon van God al onmiddellijk betekent, dat iemand eeuwig leven heeft. Wat de menigte in drie delen onderscheidt, is in het onderwijs van Jezus één en hetzelfde.

Het is heel eenvoudig dus. Wat vraagt God? Geloof in Hem die door God gezonden is. Geloven in Jezus. Meer is er niet nodig, meer wordt er door God niet gevraagd. De vraag van de menigte laat zien dat er een misverstand is over de manier waarop God wil dat mensen tot Hem naderen. Ze willen iets doen, ze willen de geboden vervullen, en dan trots zijn op hun prestatie en de beloning opeisen. Dat is het ongeloof door gebrek aan kennis. Maar de vraag of Hij inderdaad is wie Hij zegt te zijn, is een andere zaak. Zij hebben Hem immers al gezien, en Zijn macht is aan hen gedemonstreerd. Maar dat roept dan onmiddellijk de vraag weer op, vanuit hun hardnekkige ongeloof - of Jezus dan inderdaad degene is die door God is gezonden.

Vragen om een teken – Ongeloof als gebrek aan vertrouwen – vs.
30

Nu heeft een deel van de menigte het wonder van de maaltijd, van de broodvermenigvuldiging, de vorige dag meegemaakt. Een ander deel, de mensen die later uit Tiberias zijn gekomen, hebben dat niet meegemaakt. Misschien zijn vooral zij het dus wel, die nu de vraag stellen welk teken Jezus doet. Als Jezus dat teken dan doet zullen zij het zien en Hem geloven. Jezus zegt dat Hij het is die door God is gezonden? Oké, zegt de menigte, laat het ons dan maar zien. Wat is dan jouw werk, wat doe jij dan? Ze willen aan de Profeet wel vragen wat de weg is naar het eeuwige leven, maar als Jezus tegen hen zegt dat Hij zelf de Weg is, vragen ze om een bovennatuurlijke bevestiging. In vers 31 geven ze een voorbeeld. Mozes heeft het volk in de woestijn in een periode van 40 jaar gevoed met brood uit de hemel. Dat is juist iets waaraan wordt gedacht tijdens het Paasfeest. Het is alsof ze zeggen: Mozes heeft ons 40 jaar gevoed met brood uit de hemel. Kun jij dat ook?

Er zit wel enige ironie in. Zij citeren uit psalm 78: "Hij liet manna op hen regenen om te eten en gaf hun hemels koren." (Vers 24.) Is dat Mozes? Die "hij" uit de psalm, is God zelf en niet Mozes. Uit het antwoord van Jezus kunnen we afleiden, dat zij juist aan Mozes hebben gedacht. Verkeerde exegese, slecht Bijbellezen! Maar op dat nauwkeurige lezen en verstaan van Gods Woord komt het zo vaak aan! En in dezelfde psalm lezen we ook nog in vers 32: "Ondanks dit alles zondigden zij nog en geloofden zij niet door middel van Zijn wonderen." Daar hadden ze ook aan mogen denken.

Het laat iets zien van het karakter van ongelof in het algemeen. Als je geloof zoekt, gebaseerd op tekenen, op wonderen of wonderbaarlijke verhoring van je gebeden, dan is er geen einde aan de bewijzen die je vraagt. Als je niet in Jezus kunt geloven, op grond van Zijn woorden en Zijn persoon, dan zal ook een oneindig aantal wonderen en tekenen geen verschil kunnen maken. Het teken komt en gaat. En wat voor mij in het verleden ligt, kan ik altijd zo interpreteren als ik wil. Tijdens het wonder ben ik overtuigd, meteen na het wonder kan ik gaan twijfelen, en als het wonder een genezing is kan ik het uit mijn gedachten bannen en mijn aandacht meer richten op de toekomst. Waarom zou je na je genezing nog nadenken

over je ziekte, of aan je genezer? Het was voor de mensen op het gras bij Tiberias niet moeilijk om het wonder te zien. Ze zagen immers de discipelen rondlopen met een mandje waaruit ze meer dan 10.000 mensen konden voeden. Maar de betekenis van die gebeurtenis kon hen volledig ontgaan. Ze hebben van de broden gegeten en zijn verzadigd. Maar nu is het de volgende dag en de honger komt weer terug. Het wonder van gisteren betekent niets meer.

In vers 32 en 33 geeft Jezus het antwoord. Er is een groot verschil tussen het manna in de woestijn, dat ook Mozes gevoed heeft, en wat God nu doet. Het fysieke brood uit de hemel in de woestijn, is niet te vergelijken met het ware en geestelijke brood dat God nu geeft. Dat brood kwam wel uit de lucht vallen, het kwam in die zin uit de hemel vandaan, maar het was niet het hemelse brood. "Mijn Vader geeft u het ware brood uit de hemel." Dit brood, dat leven geeft in de woestijn, in een plaats van dood en duisternis, dat is Jezus zelf. "Want het brood van God is Hij Die uit de hemel neerdaalt en aan de wereld het leven geeft." En net als bij het manna, komt het volk ook nu niet tot werkelijk geloof.

Spot – Ongeloof met vijandigheid tegenover de woorden van Jezus – vs. 34

Het antwoord dat de menigte geeft is te vergelijken met de spottegende woorden van de Samaritaanse vrouw in hoofdstuk vier. "Heere, geef ons altijd dat brood." Zo zei de vrouw: "meneer, geef mij dat water, opdat ik geen dorst meer zal hebben en niet hier hoef te komen om te putten." In hoofdstuk vier raakte Jezus met Zijn antwoord het geweten van de vrouw en gaf daarmee een wending aan het gesprek. Hier antwoordt Jezus op een andere wijze, namelijk door hun ongeloof aan de kaak te stellen. Eerst zegt Hij in vers 35 dat Hij inderdaad het Brood des levens is. Wie tot Jezus komt, zal geen geestelijke honger of dorst meer hebben. De diepste verlangens van de menselijke ziel, liefde, bevestiging en erkenning, de overwinning over dood en lijden, het is alles bij Hem te vinden. En dat heeft Hij gedemonstreerd aan het begin van dit hoofdstuk.

Maar het zien van het wonder lost het ongeloof niet op: "maar Ik heb u gezegd dat u Mij wel gezien hebt, en toch gelooft u niet." En dat kan ook niet, omdat dit geloof geen persoonlijke prestatie is. Dit geloof is alleen maar iets waarom je kunt vragen, zoals al bleek in het gesprek met Nicodemus. Vers 37: "Een ieder die de Vader Mij geeft, zal tot Mij komen." De Vader geeft de wedergeboorte, en wie uit God geboren is, zal Jezus aannemen als de Zoon van God. Jezus zal iedereen aannemen die tot Hem komt. Maar het is God de Vader die mensen tot Hem brengt. Is het geen prachtige gedachte, dat jij als gelovige een geschenk bent van God de Vader aan de Zoon?

In vers 38 tot en met 40 legt Jezus uitvoerig uit wat Zijn zending is. Hij is gekomen uit de hemel om de wil van God de Vader te doen. Geloven in Hem die door God gezonden is, is de vervulling van Gods wil voor alle mensen. God wil, dat ieder die de Zoon ziet en in Hem gelooft, eeuwig leven heeft. dat is niet een onweerstaanbare wil, die alle mensen tot geloof zal brengen. God als Koning wil dat alle mensen tot kennis van de waarheid zullen komen. Maar God weet ook, dat niet alle mensen het evangelie zullen aannemen. Of moeten we hier zeggen, dat God bepaald heeft dat maar een kleine minderheid tot Jezus komen kan? Dat leidt tot moeilijke vragen over uitverkiezing en geloof, waar we vandaag verder over zullen zwijgen.

God wil dat alle mensen de Zoon van God geloven en erkennen. De tekenen van wijn in Kana en brood in Tiberias willen wijzen op Jezus Zelf. Juist de vijandigheid tegen de Persoon van Jezus hadden ze moeten laten varen. Het gaat niet om wat Jezus geeft. Want alles wat Hij geeft, dat is Hij zelf. De Samaritaanse vrouw wil levend water? Jezus is dat levende water. De menigte wil de bevrediging van hun honger en dorst? Jezus is het ware Brood uit de hemel. Je zoekt de weg naar Gods hart? Jezus is de Weg. Je zoekt inzicht in het leven en waarheid? Jezus is de Waarheid. Je zoekt ontsnapping aan de duisternis en de doodsheid van het dagelijks bestaan? Jezus is het Leven. Hij geeft het en Hij is het – Hij is in Zijn persoon precies datgene wat elk mens vanuit de diepte van zijn ziel nodig heeft. De

tragiek van de mens is, dat hij een vijand kan worden van Degene die hem redden kan.

Gemor – Ongeloof met vijandigheid tegenover de persoon – vs. 41

Maar die vijandigheid neemt nog toe nadat Hij over zichzelf heeft gesproken als het ware Brood dat uit de hemel is gekomen. Nadrukkelijk wordt weer de term "Joden" gebruikt, waarmee Johannes doorgaans de religieuze elite uit Judea aanduidt zoals ze in Galilea werden genoemd - "Judeeërs" dus. Je zou kunnen zeggen dat zijn hier de mensen met religieuze kennis of met een religieuze status, want dit zijn mensen uit Tiberias in Galilea. Zij beïnvloeden de menigte met hun afwijzing of aanvaarding. En het gemor waarmee ze onderling hun afschuw over Jezus' woorden geuit hebben, zal wel door de hele menigte heen getrokken zijn. Ze nemen aanstoot aan Zijn woorden. Ze willen wel horen dat Hij brood geeft, maar niet dat Hij het ware Brood is.

Tegenspraak – Ongeloof met agressie tegen de boodschap en de boodschapper – vs 42

Als ze kijken naar de persoon van Jezus, zien ze volgens vers 42 de "zoon van Jozef, van wie wij de vader en moeder kennen." Hoe kan deze mens, van wie wij de herkomst kennen, de Messias zijn? In de Messiaanse verwachting van die tijd werd er vaak gezegd, dat wanneer de Messias zou komen niemand zou weten van waar hij was. Heeft dat hier misschien een rol gespeeld? Is dat niet ook een vorm van ongelooft? Alleen de buitenkant van de werkelijkheid zien? Ze hadden het toch kunnen lezen in Jesaja 53, dat de Messias een "wortel was uit dorre aarde," en geen gestalte of glorie had in menselijke zin. "Als wij Hem aanzagen, was er geen gedaante dat wij Hem begeerd zouden hebben." En hebben ze niet gelezen dat de Messias zou voortkomen uit Bethlehem-Efratha (Micha 5:1), dus wel degelijk een herkenbare menselijke herkomst zou hebben? Ze hadden moeten begrijpen, dat inderdaad de zoon van Jozef deze woorden niet had gesproken, en deze tekenen niet had gedaan,

tenzij Hij de Zoon van God was. De mensen in die tijd hebben wel degelijk Hem gezien, en hebben kunnen zien wie Hij was. Maar Johannes weet: "Hij kwam tot het Zijne, maar de Zijnen hebben Hem niet aangenomen."

33. Het ware brood uit de hemel (2)

Joh. 6:42-59

Waar zijn we nu in dit lange gedeelte? We hebben gesproken over het wonder van de spijziging in vers 1 tot en met 15. We hebben gelezen dat Jezus wandelt op de zee in vers 16 tot en met 21. Daarna lezen we de korte historische inleiding in vers 22 tot en met 25, de inleiding op het twistgesprek in de buurt van de synagoge van Kapernaüm. Tegenover het onderwijs van Jezus vonden we vijf vormen van ongelof. In vers 28 het ongelof vanuit onwetendheid. In vers 30 het ongelof dat wonderen wil zien. In vers 34 het ongelof vol spot. In vers 41 en 42 vinden we nog twee vijandige reacties op de persoon en de woorden van Jezus. Jezus heeft gezegd dat Hij het brood is, waarmee Hij duidelijk maakt dat Hij gekomen is om geestelijk voedsel te geven. Alle hoop op de welzinsstaat die men zich heeft voorgesteld, is daarmee vervlogen. Jezus kwam niet om dagelijks manna te geven, maar om het brood uit de hemel te zijn. En het tweede is dat Hij daarmee zegt – vergelijk vers 33 – dat Hij "uit de hemel neergedaald is."

Hoe kan dat zijn? Is Jezus dan niet een mens op aarde geboren, uit een vader en een moeder? De tegenspraak tot hun verwachtingen en de claim op een hemelse herkomst zijn genoeg om te "morren", ze wekken een innerlijke verharding, een bozige verwerping, zodat ze van Hem weggijken, elkaar aankijken. Je ziet ze zitten op de grond van de synagoge, op het punt om met heftige gebaren de ruimte te verlaten. Het is blijkbaar vooral deze claim van Jezus die hen in deze gemoedstoestand brengt. Vandaar de vijfde uiting van ongelof in vers 42. Hoe kan Jezus zeggen dat Hij uit de hemel is neergedaald, terwijl wij allen weten dat Hij de zoon van Jozef is? Vanwaar dit gemor?

Johannes gebruikt de term "de Joden" om dit deel van de menigte aan te duiden. Daarmee suggereert hij, dat het verzet vooral komt van de geestelijke elite, misschien wel van Judeeërs of Farizeeën die in de buurt van Tiberias zijn geweest. En het is dus een "theologisch" verzet, een verzet dat voortkomt uit het feit, dat Jezus' per-

soon en prediking niet passen in de categorieën van die tijd: Hij is geen profeet en geen koning, Hij doopt niet met water maar met vuur, Hij is God Zelf als de Zoon van God, en niet een engel of een gewoon mens, en Hij is het Lam Gods dat de zonde van de wereld draagt - en niet van Israël alleen.

Dat is het punt waar we de vorige keer de bespreking hebben onderbroken. In ons gedeelte vinden we nu eerst vanaf vers 43 tot en met 51 het antwoord dat Jezus geeft op het gemor over Zijn hemelse herkomst, daarna in vers 52 de zesde vorm van ongelooft met het antwoord van Jezus in vers 53 tot en met 58.

Wat zo opvallend is in dit gedeelte, is dat de gesprekspartners van Jezus steeds proberen Hem te begrijpen vanuit het verstandelijke inzicht waarover zij beschikken. Zij spreken over een daad die toegang geeft tot het verrichten van de werken van God in vers 28. Zij spreken over het teken dat hun een motief kan geven in Hem te geloven en verwijzen naar de Bijbelse geschiedenis van het manna. Het begin in ieder geval van het twistgesprek is een verwijzing naar een theologie, waarin Jezus in het geheel niet lijkt te passen. De keerzijde daarvan is, dat zij tot Jezus worden aangetrokken, omdat Hij hun honger kan stillen. Ze zien in Hem nog steeds niet meer dan de Profeet die in de wereld zou komen, of een potentiële koning – vergelijk vers 14 en 15. Jezus zegt dat ook van hen in vers 26 – "u zoekt Mij ... omdat u van de broden gegeten hebt" – en ze zeggen het zelf in spot in vers 34 – "Heere, geef ons altijd dat brood." Met "dat brood" bedoelen ze dan niet het hemelse brood waarover Jezus spreekt, maar het brood dat aan hen is uitgedeeld aan het begin van het hoofdstuk.

Het blijkt echter dat de persoon van Jezus deze verstandelijke verwachting en theologie doorkruist. Deze Jezus die uit de hemel is gekomen en de ware Zoon van God is, is tegelijkertijd naar zijn aardse status, de Zoon des mensen, een zoon van Maria naar het vlees en een zoon in rechte van Jozef. Hij is geen engel, maar het vleesgeworden Woord, dat in alle opzichten een menselijk bestaan heeft aangenomen. Toch is het niet onmogelijk om in deze mens de "heerlijkheid als van de Eniggeborene van de Vader" te zien, die "vol

van genade en waarheid" is – die in de vleeswording dus juist waarachtig en werkelijk voor ons zichtbaar en tastbaar is geworden. Met een verschijning van God, een visioen, of met het optreden van een engel, had de menigte blijkbaar wel kunnen omgaan. Dit wonder van de vleeswording waarin God dichterbij komt dan ooit tevoren, is hen echter te zwaar. Dat was wel het getuigenis van Johannes de Doper geweest: "Wie van boven komt, is boven allen[...] Die uit de hemel komt, is boven allen." (3:31) Maar dat getuigenis hebben deze mensen niet aangenomen.

In het antwoord dat Jezus geeft, blijkt dat ook meteen. In plaats van te argumenteren met de toehoorders, geeft Hij hun de verklaring van hun eigen ongeloof. Geloof of ongeloof vloeien niet voort uit verstandelijk redeneren. Wie niet gelooft in Jezus, doet eigenlijk niets bijzonders. Niemand is in staat in Hem te geloven vanuit verstandelijke redematies, of wijsgerige scherpzinnigheid. Jezus past niet in onze filosofische modellen. Mensen zijn in staat Jezus te zien, en toch niet te geloven. (Vers 36.) Ze zijn zelfs in staat in Zijn Naam te geloven – dus te erkennen wie Hij is – en toch niet waarachtig te geloven. Zeker niet als dat geloof dan eigenlijk alleen maar op de tekenen is gebaseerd, zoals we lezen in 2:23. Alleen wie door de Vader tot Jezus gezonden is, door God getrokken wordt, kan tot Jezus komen – zegt vers 44.

Dat is wel bijzonder. In Jezus geloven is nog niet het laatste woord. We moeten dan nog vanuit dat geloof tot Jezus komen en Zijn discipel worden, Hem aannemen als Heer en Verlosser, dat is de daad waarin dit geloof pas werkelijk blijkt en voltooid wordt. Of zoals dit hoofdstuk ons later uitlegt: we moeten eten van Zijn lichaam en drinken van Zijn bloed. Er is volgens vers 45 een bijzonder onderwijs door God nodig om dat te kunnen, niet alleen maar een aanwijzing maar waarachtig onderwijs. Men komt tot Jezus niet door eigen studie en nadenken, maar door de openbaring omtrent Zijn Persoon van God de Vader te horen en te eren. Dat is een onzichtbaar werk, want, zegt vers 46, niemand heeft de Vader gezien behalve de Zoon. God de Vader die Zich wil openbaren,

brengt mensen tot Jezus, omdat alleen Hij God volledig kan openbaren. Hij immers "heeft de Vader gezien."

Zo is het antwoord op de tegenwerpingen en het ongeloof van de toehoorders de soevereine verklaring, dat de manier waarop zij tegenover Jezus staan onmogelijk tot geloof kan leiden. Als er geen verlangen is in het hart, een gelovig gebed tot God de Vader, een nederige houding waarin men door God onderwezen wil zijn, dan zal de Vader de Zoon niet kunnen openbaren en daarmee uiteindelijk ook Zichzelf moeten verbergen. Maar die nederige, gelovige en open benadering van Jezus ontbreekt bij deze mensen die hun oordeel al geveld hebben. Dit is de zoon van Jozef, dit is hooguit een profeet, misschien kan deze onze koning zijn, wij geloven pas als wij een wonderbaarlijk werk hebben gezien, wij zoeken alleen verlossing voor ons aardse leven, en het gaat niet om wie Hij is, maar om onze behoefte aan brood. Om die reden denk ik, zegt Jezus zo vaak in dit gedeelte, dat Hij het ware brood uit de hemel is. Hij zegt het in vers 32, 33, 35, 48, 51 en 58. Hij wil het ze inprenten, dat het uiteindelijk gaat om de honger van de ziel, en dat alleen Hij bij machte is om die honger te stillen. Maar juist deze verklaring van Jezus is aanstootgevend. De reactie is ongeloof.

We zien het ongeloof van de toehoorders in de synagoge beetje bij beetje toenemen. Uiteindelijk zullen velen zeggen dat het woord van Jezus hard is en ze verlaten hem. (Vers 60 en 66) Nu zegt Jezus, dat niemand tot Hem kan komen behalve wanneer de Vader hem trekt. Hoe moeten we dat dan verstaan? Is het geloof dan geen verantwoordelijkheid van de mens? Of is het uitsluitend een daad van God in de wedergeboorte? We hebben daar al eerder over gesproken, toen het gesprek met Nicodemus aan de orde was. Het zijn twee gezichtspunten die elkaar uitsluiten, en die we toch allebei nodig hebben. God geeft de wedergeboorte, de mens moet in zijn verantwoordelijkheid tot geloof in Jezus komen. Maar hoe kan het de verantwoordelijkheid van de mens zijn, als alleen God het geven kan? En als alleen God het geven kan, waarom wordt het dan aan de mens opgedragen om te geloven? En hoe kan God dan oordelen over iemand die niet gelooft?

Aan het eind van het 12e hoofdstuk, aan het eind van de geschiedenis van de prediking van Jezus, vat Johannes dit moeilijke thema van het ongelof nog eens samen. In vers 37 van dat hoofdstuk zegt hij nog eens: "Maar hoewel Hij zoveel tekenen in hun bijzijn gedaan had, geloofden zij niet in Hem." Dat is keer op keer duidelijk geworden. De profeet Jesaja heeft dat al gezegd, meteen aan het begin van het 53e hoofdstuk over de Lijdende Knecht. "Wie heeft onze prediking geloofd, en aan wie is de arm van de HEERE geopenbaard?" Dat is een feitelijke constatering, dat er maar weinigen waren die in Jezus als de Zoon van God geloofd hebben. Dat is ook zeker waar voor onze tijd. Maar dan zegt Johannes in vers 39, dat er ook een reden is dat zij niet konden geloven. En opnieuw geeft hij een citaat van Jesaja. "Daarom konden zij niet geloven, omdat Jesaja verder gezegd heeft: "Hij heeft hun ogen verblind en hun hart verhard, opdat zij niet met de ogen zouden zien en met het hart inzien en zich bekeren en Ik hen zou genezen."" Dus God is de oorzaak van hun ongelof? God verhindert inderdaad de bekering van mensen, tot wie Hij al vele malen gesproken heeft. Tegen het volk wordt gezegd door Jesaja: "luister voortdurend, maar u zult het niet begrijpen. Zie voortdurend, maar je zult het niet opmerken." Dat is een voorspelling, geen dictaat dat God heeft opgelegd. En juist in deze voorspelling hadden mensen aanleiding moeten vinden, om met een waarachtig gebed God te vragen om hun ongelof te hulp te komen. Maar wie dan toch niet hoort en ziet, niet begrijpt en niet opmerkt, zal uiteindelijk ook een verharding ervaren: "stop hun oren toe, en sluit hun ogen." (Jesaja 6:9,10) Wie niet met een nederige houding en in gebed om geloof vraagt, zal dat geloof niet uit zichzelf kunnen verwerven. Wat nodig is, is het oprechte verlangen naar geloof, zoals bij de vader van het bezeten kind in Markus 9: "Ik geloof, Heere! Kom mijn ongelof te hulp." En wie Hem niet zó benadert, voor hem zal God uiteindelijk de poort van de genade sluiten.

Ik zie het heel vaak bij mensen. Ze zeggen in Jezus te geloven. Ze zijn christenen, en hebben vaak zelfs belijdenis afgelegd in de kerk of zijn gedoopt. Ze geloven "in Zijn Naam" omdat ze onder de

indruk zijn van Zijn persoon, of zich thuisvoelen in het kerkelijke leven. Maar dan stel je de vraag: Wat betekent Jezus voor jou? De antwoorden zijn dan vaak verbijsterend. Jezus is een profeet die Gods woord sprak. Jezus is een martelaar voor het Joodse geloof, iemand die voor Zijn overtuiging stierf. Jezus hield van alle mensen en is daarom een voorbeeld voor ons. Jezus is de prediker van een nieuwe toekomst, die een weg naar een rechtvaardige en humane wereld heeft aangewezen. Of mensen zeggen, dat ze zonder enige twijfel in God geloven, maar niet weten wat ze met Jezus moeten doen. Welke plaats ze aan Hem moeten geven. Welnu, is Jezus de enige weg, de enige waarheid en de enige toegang tot het leven? Geloof je werkelijk het evangelie en alles wat het inhoudt? Is geloof in God – in iets, in een Hogere Macht, In de 10 geboden, in fatsoenlijk leven, in naastenliefde – wel voldoende om een christen te kunnen zijn? Als je dat in kerkelijk verband zegt, worden mensen soms geïrriteerd en boos. Dan oordeel je over hun geloof, zeggen ze. Iedereen moet toch op zijn of haar eigen manier geloven. Niemand - vooral een theoloog niet - kan een ander toch zeggen hoe hij of zij moet geloven? Maar is dat Bijbels? Is dat de prediking van de apostelen en de profeten? Van Jezus? Is dat dan de prediking van Jezus geweest, die tegen deze mensen in Kapernaüm zegt: "Wie in Mij gelooft, heeft eeuwig leven"? Blijkbaar is zelfs voor mensen die lid van een kerk zijn en zeggen te geloven juist dit woord van Jezus - geloof in Mij - te hard om te horen. Zoals velen ook in de kerk zeggen: er zijn toch ook andere profeten, andere manieren om voor God aangenaam te zijn, andere vormen van geloof zijn ook voor God acceptabel, want God zorgt voor alle mensen en heeft alle mensen lief.

Heeft Jezus met Zijn toehoorders gedebatteerd en toont Hij sympathie voor "andere geloofsvormen"? Ik denk dat Jezus in Kapernaüm vanwege het ongeloof van de toehoorders heel direct en eenvoudig de waarheid heeft gesproken, in het volle besef dat juist deze onverbloemde waarheid inderdaad een hard woord voor hen zou zijn. Op die manier wordt duidelijk wat de houding is van het hart, waar deze woorden een plaats moeten krijgen. Het

tolerante moderne geloof van onze tijd, dat iedereen zijn eigen waarheid gunt, is in werkelijkheid ten diepste een vorm van ongehoof tegenover de waarheid die Jezus belichaamt. Om die reden herhaalt Jezus in vers 47 en 48 de kern van Zijn boodschap. Ten eerste: "wie in Mij gelooft, heeft eeuwig leven." Er is maar één Weg ten leven. En dan ten tweede: "Ik ben het Brood des levens." Hij alleen vervult de diepste behoeften van de ziel. Precies wat hun verharde hart en trotse houding hun onmogelijk maakt te geloven, verkondigt Jezus hier. Aanvaarden dat Jezus, de zoon van Jozef en Maria uit de hemel is gekomen en de Zoon van God is. En aanvaarden dat de bron van je eigen leven, alles wat jouw leven vervult en voltooit in Jezus als het Ware brood uit de hemel gelegen is, dit schijnbaar eenvoudige jezelf toevertrouwen aan de Heer Jezus – dit alles is voor hen te hard, zozeer zelfs dat ze er aanstoot aan nemen en het niet eens meer kunnen aanhoren. En Johannes vat dat samen met de woorden, dat "de mensen de duisternis meer hebben liefgehad dan het licht." (3:19)

Dan komt het in vers 51 tot een nieuwe, aanstootgevende uitspraak. Jezus is het levende brood dat uit de hemel neergedaald is. Als iemand van dat brood eet, zal hij leven in eeuwigheid. Eten? Maar wat is dan precies dit "eten van het brood des levens"? Op welke manier kun je nu deel krijgen aan het eeuwige leven, als Jezus het Brood van het leven is? In vers 54 horen we de uitspraak in heel zijn kracht: "Wie Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, heeft eeuwig leven, en Ik zal hem doen opstaan op de laatste dag." En dan in vers 55: "Want Mijn vlees is het ware voedsel en Mijn bloed is de ware drank." Jezus is de enige die betekenis kan geven aan het leven. Dat is nog zwak gezegd. Hij is de enige die het ware leven kan schenken. En nu gebruikt Hij een beeld dat is ontleend aan het dagelijkse leven, om dat duidelijk te maken. Ik moet Jezus "eten". Zijn vlees – Zijn menselijkheid – en Zijn bloed – Zijn verzoenend lijden en sterven – moet ik mij eigen maken, moet ik toelaten tot in de diepte van mijn eigen bestaan. Dat is precies wat "aannemen" betekent in vers 12 van het eerste hoofdstuk. Geloven in Hem is geen verstandelijke kennis, geen erkenning van feiten, zelfs geen fascinatie met de

bijzondere kenmerken van Jezus' persoonlijkheid en de gebeurtenissen van Zijn leven. Het is Hem in je leven toelaten als de levende Heer. We spreken hier dus niet over de wedergeboorte als een daad van God, maar over het geloof als een menselijke verantwoordelijkheid.

Het beeld van het eten heeft een aantal kenmerken. Eten is in jezelf toelaten, je toe-eigenen. Wat je eet wordt deel van jezelf, en het voedt je. Want eten is ook wat nodig is om honger te stillen. Niemand hoeft jou te vertellen dat je honger hebt, dat voel je diep vanuit jezelf. En de behoefte om die honger te stillen kan heel sterk zijn. Als Jezus het niet had verkondigd, dan hadden wij het ook wel geweten: wij lijden honger in onze ziel. Er is die hele natuurlijke en diepe en intense zoektocht van de mens naar het "ware leven". Daarmee bedoel ik niet het streven naar geluk of naar zelfstandigheid, eer en rijkdom, of naar gezondheid. Dat zijn ook menselijke drijfveren, maar ze zijn verbonden met het lichamelijke. Er is ook zoiets als een geestelijke honger, een verlangen naar het volmaakte, dat tot op zekere hoogte door menselijke talenten heen werkt. Ik bedoel het verlangen naar schoonheid zoals een kunstenaar dat kan hebben, of het verlangen naar waarheid dat het werk van een filosoof aandrijft, of het verlangen naar gerechtigheid. De besten onder ons leven en werken vanuit dat diepe menselijke verlangen naar voltooiing en volmaaktheid in de geest. En hier komt Jezus en Hij zegt, dat Hij het ultieme antwoord is op de diepste van onze menselijke verlangens. Dat Hij de schoonheid en de waarheid en het volle en volmaakte leven is. En dat geloof in Hem ons deel geeft aan Zijn schoonheid en volmaaktheid, en dat Hij daarmee de honger van onze ziel kan bevredigen. Mensen die dat verlangen hebben uitgebannen, en in plaats daarvan tijdelijke bevrediging zoeken in alles wat het aardse leven kan bieden, die kunnen van deze maaltijd in het geheel niet genieten. Vaak werkt het zo, dat iemand die tijdelijke en aardse bevrediging moet ontvangen, om te kunnen ontdekken welke honger er nog in de diepte van de ziel aanwezig is. Ondanks alles wat je hebt, is je honger niet gestild. En vaak werkt het zo, dat mensen zonder deze tijdelijke bevrediging, die in

armoede leven en te lijden hebben, toch gelukkig zijn omdat de diepste bevrediging van hun hart hun is geschonken.

Eten is ook een heel persoonlijke zaak. Niemand kan voor mij eten. Het is iets wat ik zelf moet doen. Maar dat geldt in hoge mate ook voor het geloof in Jezus. Ik kan niet geloven omdat een ander gelooft. Je kunt deel uitmaken van een gemeenschap die belijdt te geloven, ook zonder dat jij zelf persoonlijk gelooft in Jezus. Er is een intense persoonlijke ontmoeting met Jezus, die in het geloof plaatsvindt en dat geloof ook wekt. God gaat met een ieder van ons in dat opzicht een unieke weg. Brengt ons vervolgens wel samen in de gemeente en gebruikt onze verschillen om daaruit een veel-kleurige gemeente samen te stellen. Maar het geloof zelf, juist in het beeld van het eten van het brood, is een unieke persoonlijke daad. (Daarom lijkt het mij zo bijzonder, dat we in het vieren van het Avondmaal, zelf een stukje brood moeten afbreken, om uitdrukking te geven aan deze persoonlijke toe-eigening. Anderzijds, zoals we dat in onze gemeente nu doen, wanneer we een stukje brood aannemen dat ons van buiten af op maat wordt aangereikt, benadrukken we symbolisch dat we tot een gemeenschap van gelovigen behoren.)

In vers 55 wordt het beeld pas echt duidelijk. Het gaat om het vlees en bloed van Jezus, dat is het brood dat we moeten eten – en het beeld vloeit dan over in de richting van de wijn – en dat we moeten drinken. Deel krijgen aan Jezus, is deel krijgen aan het grote werk dat Hij verricht heeft. Jezus heeft niet gezegd bij zijn komst in deze wereld, dat het Gods bedoeling was dat ze in Hem gingen geloven en God gingen gehoorzamen om daarna weer terug te keren naar de hemel. Maar Jezus kwam naar de aarde om te zeggen, dat mensen in Hem moesten geloven, zodat Hij hen eeuwig leven kon geven. Hoe was dat echter mogelijk? Het was mogelijk omdat Hij Zichzelf heeft overgegeven. Omdat Hij stierf voor het leven van de wereld. Het hele symbool van Jezus als het ware brood uit de hemel is afhankelijk van Zijn offer voor de zonden. Alleen omdat Hij Zijn leven heeft overgegeven, is het mogelijk om er deel aan te krijgen. Jezus spreekt dus hier over Zijn kruisiging.

Waarom is de kruisdood van Jezus zo'n belangrijk thema in het christendom? Waarom kun je bijna zeggen dat dat het hart en de kern van het evangelie is? In deze schepping heeft God een bepaalde orde ingesteld. Het is Zijn fundamentele antwoord op de rebellie en de zonden van de mens. De brief aan de Hebreëen stelt het als een eenvoudig beginsel: "Zonder het vergieten van bloed is er geen vergeving voor de zonden." Dat wordt wel duidelijk meteen aan het begin van het boek Genesis, waar God een dier slacht, om met de huid de schaamte en de naaktheid van Adam en Eva te bedekken. Het bloedige offer in de Tabernakel en Tempel, is het middel van de verzoening, van het wegnemen en bedekken van de zonde. Zonde leidt altijd tot de (geestelijke en uiteindelijk fysieke) dood in Gods bestel, en daarom moet iets sterven in de plaats van de zondaar, opdat die kan leven. Plaatsvervangende dood, is het middel van de verzoening. Dat is het uitgangspunt, het beginsel van het bloedige offer in het Oude Testament, dat als het ware het axioma en beginsel is van ons spreken over vergeving en verzoening. Zo heeft God deze schepping ingericht. Hij had het wellicht anders kunnen doen – pure fantasie dan van onze kant – maar zo heeft Hij het gedaan.

Toen kwam Christus en Hij werd het Lam van God. Zoals het vlees en bloed van een lam werd geofferd, elke dag weer voor de zonden van Israël, zo werd Jezus Christus het ultieme offer. In het bestel van Gods schepping had God bepaald, dat Hij de dood van Christus als het ultieme en definitieve offer zou aanvaarden. Door de dood van Christus is in beginsel alle zonde verzoend, alle straf betaald, elke overtreding geboet. Een mens kan geen omgang hebben met God zolang de zonde in zijn leven dat belemmert. Een mens kan van nature de aanwezigheid van God niet verdragen. En daarom moest Christus sterven, moest Hij het ultieme offer voor de zonden worden. Zo legt Paulus het evangelie uit, in 2 Kor. 5:21: "Want Hem Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij voor ons tot zonde – zondoffer – gemaakt, opdat wij zouden worden gerechtigheid van God in Hem."

Christus gaf Zijn leven voor de wereld. De hele wereld, de hele mensheid is in beginsel met God verzoend. Zo zegt Johannes het ook in zijn eerste brief: "En Hij is een verzoening voor onze zonden; en niet alleen voor de onze, maar ook voor de zonden van de hele wereld." (1 Joh. 2:2) Hij stierf voor de wereld, als het Lam Gods dat de zonden van de wereld draagt, zoals de zondebok de woestijn in werd gestuurd om de zonden van het volk weg te dragen. Zijn offer is voldoende voor iedereen. En dat is de reden dat deze wereld leven kan ontvangen. Wie deel krijgt aan Jezus, is met God verzoend, is uit de dood overgegaan in het leven, omdat Hij onze plaats in de dood heeft ingenomen. Omdat Hij het eeuwige en volmaakte offer voor de zonden is geworden.

Maar dan komt de reactie. Vers 52: "Hoe kan Hij ons Zijn vlees te eten geven?" Het beeld dat Jezus gebruikt, wordt overduidelijk niet begrepen. Het gesprek verloopt hier net als bij Nicodemus. Als Jezus tegen hem zegt dat hij opnieuw geboren moet worden, antwoordt Nicodemus met de woorden: "Hoe kan een mens weer terugkeren in zijn moeders lijf en opnieuw geboren worden?" De Samaritaanse vrouw heeft het ook over letterlijk water, als Jezus spreekt over het water van het eeuwige leven. En in vers 34 van ons hoofdstuk zeggen de mensen tegen Hem dat Hij hun maar dit brood moet geven zodat ze nooit meer fysiek honger zullen hebben. Hier vind je hetzelfde misverstand. Alsof Hij zegt dat ze letterlijk Zijn vlees moeten eten. Jezus begint hier niet uitvoerig uit te leggen dat ze een misverstand hebben. Eigenlijk maakt Hij het nog moeilijker voor hen om het te aanvaarden. Want Hij spreekt onmiddellijk daarna over het drinken van Zijn bloed. Voor mensen die waren opgevoed met de Thora was het inderdaad een moeilijk woord. Leviticus 17 maakte toch duidelijk, dat God Zelf iedereen zou afsnijden van het volk, die bloed zou eten? Waarom? Omdat – Leviticus 17: 14 – het leven in het bloed aanwezig was. Daarom moesten de woorden van Jezus hen wel prikkelen, sommigen misschien zelfs misselijk maken van de gedachte alleen al. Maar natuurlijk bedoelt Hij dat niet letterlijk.

Maar dat maakt wel iets anders duidelijk. Het gaat er niet alleen omdat wij moeten accepteren dat Jezus Zijn leven gaf op het kruis; er is niet alleen maar het accepteren van het zondoffer. Zo denken sommigen vaak: ja, ja, we weten het wel, dat Jezus kwam om de zonden weg te nemen. We zijn door God vergeven. Alsof het vanzelfsprekend is, en alleen maar gaat om het herstel van de gemeenschap met God. Alsof God een probleem heeft opgelost dat alleen aan Zijn kant van de relatie bestaat. Hij maakt er zich druk om, gelukkig kwam Jezus... Zo werkt het niet. Het is ook noodzakelijk om te geloven in een Gekruisigde die Zijn bloed heeft vergoten. Het is het bloed dat de verzoening geeft, niet alleen maar het offer van het vlees van het lam, maar het bloed. In het bestel van de offers van het Oude Testament, is het bloed het middel waarmee de zonden bedekt wordt. Het zondoffer heeft dit dubbele aspect: een deel van het geslachte lam wordt verbrand, dat is Gods deel, en een deel wordt gegeten – door degene die het offer brengt en door de priesters – omdat de gemeenschap met God weer is hersteld. Het lam is in de plaats van de zondaar gestorven en daarom moest degene die het offer bracht, zijn hand op het lam leggen en zijn zonden belijden in aanwezigheid van de priester. Op dat lam werden dan de zonden a.h.w. overgebracht om te worden uitgewist in de dood van het lam. Zo ook in het offer van Jezus, dat aan dezelfde principiële eisen voldoet. Deze Messias geeft Zijn leven, laat toe dat Zijn lichaam wordt gebroken op het kruis, als een volkomen zondoffer dat de gemeenschap met God herstelt. Alle zonden draagt dit Lam, ze zijn er a.h.w. op gelegd om te worden weggenomen in de overgave van het Lam, van Jezus aan het kruis. Maar het bloed wordt gesprekeld, als een symbool van de reiniging. Het stroomde uit Zijn lichaam aan het kruis, toen de soldaat Hem doorboorde met een speer. Hij geeft Zijn bloed, om onze zonden te bedekken en te verzoenen tegenover God. Wie het bloed "drinkt," is degene die erkent dat de dood van Christus een volkomen verzoening is voor de eigen zonden.

Jezus spreekt tenslotte ook over de gevolgen daarvan. In vers 54 wordt de belofte gedaan dat iedereen die op deze manier deel

heeft aan de Zoon van God die Zijn leven overgeeft op het kruis, eeuwig leven heeft. En de zekerheid mag hebben van de opstanding op de laatste dag. En in vers 56 dat er een innige gemeenschap zal zijn: "Wie Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, blijft in Mij en Ik in hem." En in vers 57 dat er voortdurend door Hem leven zal zijn, dat de bron van alle leven voortdurend en volledig in jou stroomt. En zo heeft Jezus gesproken over de honger van de ziel, en dat is een verlangen naar gemeenschap met God en naar een definitief antwoord op de zonde: vergeving en verzoening. En Jezus brengt al deze dingen. Geloven in Hem, als Degene die het volmaakte zondoffer was, die Zijn lichaam gaf aan het kruis in mijn plaats, en Zijn bloed vergoten heeft als een verzoening voor mijn zonden. Dat is nog wat anders dan geloven in een profeet of koning of voorbeeld. Wie Jezus alleen zó kent, heeft dan ook geen deel aan de gevolgen van Zijn offer: eeuwig leven, gemeenschap en verzoening met God en de volmaakte vergeving van de zonden.

34. Woorden van eeuwig leven

Joh. 6:60-71

De menigte is Jezus gevolgd, aangetrokken door Zijn genezingen, gefascineerd door de tekenen die Hij deed, misschien zelfs wel onder de indruk van Zijn persoon. Maar ze zijn gericht op de vervulling van hun aardse behoeften, ze zoeken vanuit hun persoonlijke theologie een Profeet of koning en zijn niet in staat om twee dingen te doen, die juist bij de ware discipelen horen. In de eerste plaats komen ze niet om Hem eer te geven en Hem te aanbidden. In de tweede plaats erkennen zij niet, dat zij alleen deel kunnen krijgen aan Jezus door Zijn dood heen. (Ze willen niet "eten van Zijn vlees en drinken van Zijn bloed", in de symbolische taal van Johannes 6. Ze begrijpen dus ook niet dat het nodig was dat Jezus kwam als het Lam Gods, als een zondoffer voor de gehele wereld.)

De confrontatie met deze "misleide" discipelen komt tot een hoogtepunt in vers 60 tot en met 66. In vers 60 horen we: "Dit woord is hard; wie kan het aanhoren?" En dan in vers 66 lezen we dat velen van Zijn discipelen zich terugtrokken en niet meer met Hem mee gingen. Wat is er dan gebeurd in de tussenliggende verzen? Wat is dan om te beginnen dit harde woord? "Hard" betekent zoveel als stijf, rigide, onbuigzaam en in geestelijke zin streng, aanstootgevend. Niet moeilijk om te begrijpen, maar moeilijk om te aanvaarden. Het is ook een hard en onbuigzaam woord: de verlossing is alleen maar in Jezus. Dat is een boodschap die je niet kunt aanpassen zodat het goed klinkt voor onze moderne oren. Het is geen tolerant en vriendelijk woord, maar het is de strenge waarheid over Jezus. Jezus zegt van Zichzelf dat hij het levende brood is dat uit de hemel is neergedaald, en dat alleen wie in Hem gelooft eeuwig leven heeft. Dat kunnen we ook afleiden uit vers 62. Jezus heeft (vers 38) gezegd dat Hij uit de hemel neergedaald is. Hoe kan dat zijn?

Daarover, over Zijn claim dat Hij God is en uit de hemel is neergedaald, en Zijn claim dat Zijn dood de verlossing brengt als het zondoffer voor de wereld, ontstaat gemor. Een grimmige ontvren-

denheid maakt zich van hen meester. En wanneer Hij zegt dat Zijn dood noodzakelijk is om deel te krijgen aan Zijn leven – dat Hij dus het Lam van God is – beginnen ze zelfs te redetwisten. (Vers 52.) Jezus weet dat ze juist aan deze woorden aanstoot nemen. Ze nemen geen aanstoot aan de werken die Hij doet, maar aan de woorden. Aan wie Hij is. Maar daar gaat het nou net om. In het vorige hoofdstuk zegt Jezus in vers 24: "Wie Mijn woord hoort ... Die heeft eeuwig leven." Want het aanvaarden van Zijn woord, is hetzelfde als het aanvaarden van God de Vader die Hem gezonden heeft. God spreekt door Jezus. Hij is het vleesgeworden Woord van God. Uiteindelijk zal iedereen Zijn stem horen (5:28) wanneer Hij komt om te oordelen. Maar men heeft Zijn woord toen niet willen aanvaarden. Dat is in onze tijd nog steeds zo. Niemand neemt aanstoot aan het verhaal van Jezus als iemand die probeerde te genezen, die mensen van duivels bevrijdde, die aardig was voor kinderen en weduwen en uiteindelijk het zielige slachtoffer werd van politieke en religieuze macht in zijn tijd, martelaar werd. Heel veel mensen in deze wereld willen op die manier wel over Jezus spreken. De vriendelijke sociale hervormer, de kampioen van tolerantie. Niemand kan een dergelijke Jezus toch afwijzen? Maar laat Jezus toch maar liever niets zeggen. Het zijn de woorden die mensen van Hem vervreemden. Zodra iemand begrijpt wat Jezus werkelijk heeft gezegd, is het gedaan met Zijn populariteit. Dat is niet de Jezus die mensen kunnen aanvaarden.

Heeft Jezus dan met Zijn woorden hun verwachting en hoop teleurgesteld? De werken die Hij verricht heeft, zijn die nu ineens niet meer belangrijk? Dat is de vraag van Jezus in vers 61: "Neemt u hier aanstoot aan?" Konden ze dan wel geloven, als ze de Hemelvaart hadden kunnen zien? Ze geloven niet dat Hij uit de hemel is neergedaald, zouden ze dan geloven wanneer Hij zou "opvaren naar de plaats waar Hij eerder was?" Maar dat hebben ze niet kunnen meemaken, omdat ze Hem toen al hadden verlaten. De trouwe discipelen waren erbij, zoals we lezen in Handelingen 1. Zij geloofden dat Hij uit de hemel was neergedaald, dus mochten zij ook bijwonen dat Hij naar de hemel terugkeerde. Maar Jezus weet

wat dit gemor en dit ongeloof betekent. In vers 63 verwijst hij daarom nog eens naar wat Hij al met Nicodemus had besproken. Het is de Geest die levend maakt. Je moet geboren worden uit water en Geest. En dat is juist nodig voor het begrip van het woord van Jezus. Want: "De woorden die Ik tot u spreek, zijn geest en zijn leven." Het vlees – mijn waarnemingen, hun verstand, hun redeneringen – is van geen enkel nut. De Geest schenkt de wedergeboorte in het horen van het woord van Jezus. Waarom? Omdat alles wat Jezus zegt door God Zelf is gesproken. "Want Ik heb niet uit Mijzelf gesproken, maar de Vader, die Mij gezonden heeft, Hijzelf heeft Mij een gebod gegeven wat Ik zeggen en wat Ik spreken moet." (Joh. 12:49)

Jezus wist vanaf het begin af wie niet in Hem geloofden. Hij wist van hun ongeloof. En dat ongeloof is geen kwestie van een gebrek aan verstand, het niet begrijpen van het evangelie, want de boodschap over Jezus is eenvoudig en diep tegelijkertijd. Wat ongeloof is, kun je goed omschrijven aan de hand van de gevolgen ervan. Wie niet gelooft, moppert ontevreden in zichzelf met een verhard hart bij het aanhoren van Jezus' claim dat Hij uit de hemel is neergedaald. Wie niet gelooft, gebruikt zijn verstand om onder de harde waarheid uit te komen dat de dood van Jezus nodig is als verzoening voor de zonden. Ze gaan zelfs redetwisten in vers 52. Ongeloof beschouwt het woord van de bevrijding, van de verschijning van de liefde van God voor alle mensen, als een hard woord. Ongeloof brengt met zich mee, dat we wel geïnteresseerd zijn in een Jezus van eigen fabricaat, maar met een sprekende Zoon van God niets te maken willen hebben. Dan trekken we ons terug en gaan niet meer met Hem mee. Ongeloof is uiteindelijk op zijn hoogtepunt in de daad van Judas Iskariot, die Hem verraden heeft. In Johannes 13:21 horen we dat de geest van Jezus in beroering raakte toen Hij besefte dat een van de discipelen Hem zou verraden. Hoofdstuk 6 van het evangelie naar Johannes is daarom ook het hoofdstuk van de pijn die Jezus moet hebben gevoeld, vanwege al deze vormen en gradaties van ongeloof tegenover Zijn reddende woorden. Zoals Hij pijn voelde over het verraad van Judas, zo moet Hij ook pijn gevoeld

hebben bij het zien van deze deserterende discipelen. Er is geen strenge en onverschillige reactie van Jezus tegenover dit ongeloof. Maar Hij kan alleen maar de waarheid spreken. Hij kan Zijn woorden niet minder hard maken, om makkelijker te kunnen worden gehoord, want dat zou een misleiding betekenen. Het is alleen de waarheid die kan redden. En Hij is de waarheid.

Jezus weet dat sommigen niet geloven. Hij wist dat vanaf het begin. En de enige troost die Hij nu heeft, is het vertrouwen in Gods wil. Meerdere malen heeft Hij gezegd, dat niemand tot Hem komen kan, tenzij de Vader hem getrokken heeft, hem naar Jezus toe geleid heeft. Vers 65: "Daarom heb Ik u gezegd dat niemand tot Mij komen kan, tenzij het hem door Mijn Vader gegeven is." Waarom zegt Jezus dat dan? Het is niet de bedoeling om daarmee te zeggen dat God aan sommigen het geloof schenkt en aan anderen ongeloof. God weet en Jezus weet wie in Hem geloven. Maar het blijft de verantwoordelijkheid van de mens om te geloven. Ik denk daarom dat Jezus dit woord spreekt, op dezelfde manier waarop Hij tegen Nicodemus heeft gesproken over de noodzaak van de wedergeboorte. Als ze hadden beseft dat hun ongeloof een zonde is, en dat alleen God de Vader hen het reddende geloof zou kunnen schenken, hadden ze zich dan niet moeten vernederen onder die boodschap? Hadden ze dan niet moet bidden tot de Vader dat Hij hen dat geloof zou schenken? Geloof is geen prestatie van de natuurlijke mens. De natuurlijke mens, wij allemaal zoals wij zijn geboren en opgegroeid zijn, is niet bij machte om in Jezus te geloven. Maar we zijn wel bij machte om in te zien dat God van ons geloof vraagt en eist. Op grond van die boodschap kan zelfs een ongelovige ertoe komen, tot God te bidden en te vragen om dat geloof. En vervolgens dat geloof te ontvangen en te erkennen - Jezus te willen erkennen, in Hem te willen geloven - dat het God Zelf is die het heeft geschonken.

Dan richt Jezus zich tot de twaalf discipelen. "Wilt u ook niet weggaan?" Je voelt hier het verdriet van Jezus over de vele discipelen die zich hebben teruggetrokken en niet meer met Hem meegegaan. Waarom geloven zovelen niet in Hem? Vraagt Hij dan

zoveel? Hij vraagt geen daden van berouw, geen ingewikkeld ritueel, geen lange jaren van harde discipline, en Hij geeft de zekerheid dat op grond van het eenvoudige geloof in Hem iemand alles ten deel zal vallen wat God aan een mens kan schenken: verlossing, bevrijding, vervulling, eeuwig leven. En nu is Hij alleen met de twaalf. Gaan jullie dan misschien ook weg vanwege dit harde woord?

Simon Petrus geeft het antwoord. "U hebt woorden van eeuwig leven." Daar gaat het om, om dat woord, die woorden van eeuwig leven. Petrus gelooft in Jezus niet vanwege de tekenen en wonderen, niet omdat hij in Jezus de vervulling van zijn aardse behoeften ziet, maar omdat Jezus de hemelse waarheid spreekt. De goddelijke waarheid die alleen God Zelf kan kennen en openbaren. En er is niemand anders die deze woorden spreekt. "Heere, naar wie zullen wij heengaan?" Er is geen ander. Er is geen andere Naam onder de hemel gegeven door wie wij behouden kunnen worden. Hand. 4:12 "En de zaligheid is in geen ander, want er is onder de hemel geen andere Naam onder de mensen gegeven waardoor wij zalig moeten worden."

En dan komt de belijdenis. Wij hebben geloofd. Wat hebben wij geloofd? Dat God bestaat, en dat Jezus een goed mens is? Nee. Dit is de belijdenis: "Dat U de Christus bent, de Zoon van de levende God." Zo staat het in Mattheus 16:16 en in het handschrift waarop de Statenvertaling is gebaseerd, is deze tekst ook in het evangelie naar Johannes opgenomen. Andere oude handschriften hebben hier echter deze woorden: "wij hebben geloofd en erkend dat u bent de Heilige van God." Heilige van God! Waarom deze titel? Is Jezus niet degene "Die de Vader geheiligd en in de wereld gezonden heeft"? (Joh. 10:36) En zegt Jezus niet over zichzelf in hoofdstuk 17: "En Ik heilig Mijzelf voor hen, opdat ook zij geheiligd zijn in de waarheid"? Door Jezus de Heilige van God te noemen, erkent Petrus heel de bijzondere zending van Jezus, en daarmee bevestigt hij ook de eer van Degene die Hem gezonden heeft.

Waarom blijven sommige discipelen dan wel? Vanwege de woorden van Jezus. Is dat niet het kenmerkende verschil tussen een ware

en een valse of misleide discipel? Dit respect voor het Woord van God zelf? Zoals David zegt in Psalm 119: "Uw woord is een lamp voor mijn voet en een licht op mijn pad." (Psalm 119:105) Ook in onze tijd komt het toch aan op de wil om door God onderwezen te worden, om met ontzag en met inzicht in de diepte van het woord van God door te dringen, dat wij hebben in de bijbel. Het is de bijbel die ons Jezus doet kennen, het is de bijbel die ons Gods hart openbaart, het is de bijbel die ons inzicht geeft in onze zonden en ons eigen ongeloof. Wij horen niet rechtstreeks de woorden van eeuwig leven die Jezus tot de discipelen heeft gesproken. Maar die woorden komen tot leven wanneer wij ze lezen in de bijbel. Welk ander boek zullen we dan raadplegen? In de bijbel vinden we woorden van eeuwig leven. In onze tijd wordt het steeds moeilijker. De bijbel wordt steeds minder gelezen en de bijbel wordt steeds oppervlakkiger gelezen. Wie studeert nog echt in de bijbel? Voor velen komt de bijbel nog alleen maar langs als de tekst die aan het begin van de prediking wordt geciteerd, als het hoofdstuk dat wordt voorgelezen – vaak hetzelfde woord en vaak dezelfde tekst. Het moet eenvoudig, het moet direct de praktijk van het leven aanspreken, maar er is geen diepgang, geen werkelijke studie. De bijbel is niet het boek van de profeet en koning die ons af en toe wijze woorden geeft om over na te denken in het dagelijkse leven, maar de openbaring van de Zoon van God die het Lam van God wilde worden. Dit zijn woorden van eeuwig leven! Ze verdienen onze volle aandacht, en wie opmerkzaam leest, ontmoet de Heer Jezus zelf, ontdekt de stem van God in zijn leven. De bijbel onderwijst, maar weerlegt ook onze eigen redeneringen, verbetert onze morele ingevingen en geeft ons een waarachtige opvoeding in de rechtvaardigheid zoals God die ziet. Het is de bijbel die ons toerust tot de goede werken die wij verlangen te doen. Het zijn woorden van eeuwig leven. Daarbuiten vinden we alleen maar de woorden die het gehoor strelen en die de eigen begeerten vervullen. Er komt een tijd zegt Paulus, dat mensen "hun gehoor van de waarheid afkeren en zich keren tot verzinsels." Er is geen ander boek. Wij horen te leven in en met de

"heilige Schriften... Die ons wijs kunnen maken tot zaligheid, door het geloof dat in Christus Jezus is." (2 Tim. 3:15)

Wat voor een gelovige bent u dan? Zoekt u de woorden van eeuwig leven in de bijbel die getuigen van Jezus de Zoon van God? En doet u dat omdat u hebt geloofd en erkend dat deze Jezus de "heilige Gods" is? Of gaat u ontevreden mopperen als u de woorden van Jezus hoort over zichzelf? Zegt u bij uzelf, dat het woord van de prediking hard is, omdat die prediking ernstig neemt en voor waar houdt wat Jezus tot ons gezegd heeft? Of begint u te redetwisten als de prediking op de bijbel is gebaseerd en de behoefte en begeerten van het dagelijks leven niet aan de orde komen? Misschien ontstaat dan bij u de neiging om u terug te trekken en niet meer naar de kerk te gaan. Maar dat komt dan, omdat u al veel eerder hebt besloten, niet meer een discipel van Jezus te zijn. Wie bij Jezus wil horen, zal Zijn woorden van eeuwig leven moeten horen en gehoorzamen. Zal Hem moeten belijden als de Christus, de Zoon van de levende God, die door de Vader geheiligd werd om het zondoffer voor de hele wereld te zijn. Wie Zijn vlees niet eet en Zijn bloed niet drinkt, is een buitenstaander. Die heeft geen leven in zichzelf. En dat is zeker een hard woord voor wie niet geloven wil. Maar waarom zou je Jezus niet vertrouwen? Waarom zou je het woord van Jezus niet in je opnemen en aanvaarden en erkennen dat Hij het Woord van God spreekt? Naar wie moet je anders heengaan? Wie heeft dan wel woorden van eeuwig leven?

35. Haat en verwarring in Jeruzalem

Joh. 7:1-13

We komen nu aan het zevende hoofdstuk toe. Eerst even de omstandigheden. In hoofdstuk 5 hebben we gelezen over de weerstand tegen Jezus in Jeruzalem. Die weerstand is zo groot, dat ze proberen om Jezus te doden. Vooral omdat Hij gezegd heeft dat "God Zijn eigen Vader was, en daarmee Zichzelf aan God gelijk maakte." (5:18). Jezus gaat naar Jeruzalem vanwege het Paasfeest (5:1), en wat er in hoofdstuk 6 gebeurde in Galilea, heeft plaatsgevonden in de korte tijd voorafgaande aan het daaropvolgende Paasfeest – dus ongeveer een jaar later. Daarna opnieuw heeft Jezus een tijdlang in Galilea rondgetrokken, en we weten uit de andere evangeliën dat Hij zich toen vooral in het uiterste noorden heeft bewogen. Dorpen als Kapernaüm en Tiberias heeft Hij vermeden. Daarom vinden we in hoofdstuk 6 als een kernachtige samenvatting van die rondreis, een verslag van twee gebeurtenissen in Galilea en het twistgesprek bij de synagoge van Kapernaüm. We hebben gelezen over het wonder van de broodvermenigvuldiging, de verschijning van Jezus op het water en de prediking van Jezus over Zichzelf, dat Hij het ware brood uit de hemel is. Vele discipelen haken af, maar daar staat de wonderbaarlijke belijdenis van Petrus tegenover. Er moet echter meer gebeurd zijn, waarover de andere evangeliën ons berichten. Gerekend vanaf het Paasfeest is Jezus ongeveer zeven maanden lang weer in Galilea geweest, want nu is het Loofhuttenfeest aanstaande, vertelt ons 7:2. Vanaf hoofdstuk 7:10 zien we Jezus dan opnieuw optreden in Jeruzalem. Vijf maanden later, tijdens het derde Paasfeest waarover Johannes spreekt, zou Hij worden gekruisigd.

Wat heeft Jezus gedaan in deze periode van zeven maanden, tussen het Paasfeest van 6:4 en de terugkeer naar Jeruzalem in 7:10? Hij heeft in die periode veel mensen genezen. Zoals de blinde in Bethsaïda, waarover we lezen in Markus 8. In ieder geval heeft Hij elke dag opnieuw Zijn discipelen onderwijs gegeven. Zeven maanden lang, elke dag weer. En in dat onderwijs heeft Hij uitgebreid aan

de discipelen uitgelegd, dat het noodzakelijk was dat Hij verworpen moest worden en zou sterven. "En Hij begon hun te onderwijzen dat de Zoon des mensen veel moest lijden en verworpen worden door de oudsten en overpriesters en schriftgeleerden en gedood worden en na drie dagen opstaan." (Markus 8:31) En in die periode heeft Hij ook aan enkele van zijn discipelen laten zien, wie Hij werkelijk was. Dat kunnen we nalezen in Markus 9, Lukas 9 en Mattheus 17. Petrus verwijst naar die gebeurtenis in zijn tweede brief, vers 16 tot en met 18 van het eerste hoofdstuk. "Want Hij heeft van God de Vader eer en heerlijkheid ontvangen, door een stem als deze van de verheven heerlijkheid tot Hem kwam: Dit is Mijn geliefde Zoon..." Zo hebben de discipelen gehoord wat het getuigenis van de Vader is over de Zoon: "Dit is Mijn geliefde Zoon, in Wie Ik Mijn welbehagen heb; luister naar Hem!" (Mattheus 17:5) Deze zeven maanden zijn dus vooral een voorbereiding van de discipelen geweest op de periode van verwerping en kruisiging die nu volgt.

In Jeruzalem komt Jezus nu zowel haat als verwarring tegen. De haat blijkt uit vers 44, waar ze Hem proberen te grijpen om Hem te stenigen of uit te leveren aan de Tempelwacht. En de verdeeldheid vinden we in vers 43: "Er ontstond dan verdeeldheid onder de menigte vanwege Hem." Sommigen erkennen Hem als de Christus of als de Profeet, en anderen noemen Hem een misleider. (Vers 12 en 41) Maar de haat neemt toe. En vooral in het achtste hoofdstuk hierna, wordt die haat zo sterk, dat we daar al de grondslag vinden voor de uiteindelijke verwerping en kruisiging van Jezus. Zo eindigt dan ook het achtste hoofdstuk: "Zij namen dan stenen op om ze op Hem te werpen." Zo groot is de woede en de haat, dat ze niet eens een proces in het Sanhedrin willen afwachten.

Voorafgaande aan de beschrijving van de gebeurtenissen in Jeruzalem, vinden we deze eerste negen verzen over het ongeloof van de broer van Jezus. Het is aan de vooravond van het Loofhuttenfeest. Dat is een heel belangrijk feest dat God Zelf heeft ingesteld in Leviticus 23, vanaf vers 33. Het loopt vanaf de 15e dag van de zevende maand, en het duurt zeven dagen lang. Elke dag moet er een vurig offer worden gebracht. Op de achtste dag, de laatste dag

dus van het feest, moet een bijzondere samenkomst worden gehouden met opnieuw een offer. Het is een feest vol blijdschap, dat begint met een sabbat en eindigt met een sabbat. Vruchten van sierlijke bomen, takken van palmbomen, takken van loofbomen en van beekwilgen symboliseren de vruchtbaarheid van het land, en de zorg van God voor de oogst. Maar bovenal, iedereen moet in die periode in een loofhut wonen, als een herinnering aan de uittocht uit Egypte. Het is een feest van de volkomen bevrijding uit Egypte en van de intocht in het goede land dat God aan Israël gegeven had.

Dan komen de halfbroers van Jezus naar Hem toe en zeggen: "Vertrek van hier en ga weg naar Judea, zodat ook Uw discipelen de werken die U doet kunnen zien." Waarom zeggen ze dat? Is het om Hem te verleiden juist naar de plaats toe te gaan waar mensen Hem haten en Hem willen doden? Of wilde ze echt dat Hij Zijn heerlijkheid zou laten zien? Maar als de broers niet in Hem geloven, zoals blijkt uit vers vijf, kan dat toch niet waar zijn. Maar misschien wilden ze dat Hij naar Jeruzalem zou gaan, om zelf te kunnen zien of het waar was wat sommige mensen over hun broer vertelden. Een soort test. Ze wilden misschien wel in Hem geloven, en daarom vragen ze Hem of Hij deze wonderen in Jeruzalem wil doen. Ze geven in vers 4 een reden voor het verzoek. In vrije weergave zal het ongeveer zo geklonken hebben: 'Niemand doet toch iets in het geheim; als je deze fantastische dingen doet dan wil je toch jezelf aan de hele wereld laten zien? En er is geen betere plaats om het allemaal te laten zien dan Jeruzalem. Zowel Romeinen als de Joodse leiders kunnen dan zien wie Jij, Jezus, werkelijk bent. Dat Je zelf deze dingen in het geheim doet, is eigenlijk in strijd met de zending die Jij claimt te hebben.' Misschien hebben ze hier wel gedacht aan wat het dorpje Sichar in Samaria geloofd heeft, namelijk dat Jezus de verlosser van de wereld zou zijn. Welnu, de verlosser van de wereld moet zich toch openbaren aan die wereld?

Maar wat heeft Jezus nu net in Galilea gedaan, zeven maanden lang? Jezus is er niet op uit geweest om een hele grote schare volgelingen te krijgen. De menigte die het wonder van de spijziging heeft meegemaakt, heeft Hem immers juist verworpen als het ware

brood uit de hemel. Het verrichten van een wonder in Jeruzalem zou geen beter resultaat kunnen hebben. Juist in deze periode van Galilea laat Hij zien hoe het bedoeld is. Jezus geeft onderwijs aan de 12 discipelen. Het is door hun getuigenis en door de gemeente die door hun getuigenis tot geloof zou komen, dat Hij Zijn zending volbrengt. De sleutel ligt in het onderwijs aan de discipelen, niet in de omvang van de menigte die Hem zou kunnen volgen. De verwerping van Jezus door Israël is immers al in contouren zichtbaar geworden. De menigte ziet de wondertekenen, maar gelooft niet in Hem. Het verzoek van de broers dat Jezus Zichzelf zou openbaren op het Loofhutfest in Jeruzalem, is dus juist een product van ongeloof, en niet van geloof en begrip. Vandaar vers vijf: "Want ook Zijn broers geloofden niet in Hem."

En dan geeft Jezus dit prachtige antwoord. Vers zes: "Jezus dan zei tegen hen: Mijn tijd is nog niet aangebroken, maar uw tijd is er altijd." Dat betekent zoveel als: 'Jullie moeten maar naar het feest gaan. Jullie kunnen doen en laten wat je maar wilt. Het is altijd "jullie" tijd.' Maar Jezus heeft een goddelijk plan te vervullen. Hij moet wachten tot het Zijn tijd is. "Ik ga nog niet naar het feest, want Mijn tijd is nog niet vervuld." Jezus laat zich niet dwingen door het ongeloof, om eerder te gaan dan Hij Zelf van plan is en zoals God het bepaald heeft. En daarmee zegt Hij dat Hij Zichzelf zal openbaren op Zijn eigen tijd. Zo zou het ook gebeuren bij de feestelijke intocht in Jeruzalem – maar dat was in dezelfde week dat ze Hem zouden kruisigen. Dus wanneer zou Hij zeggen aan de hele wereld wie Hij was? Dat zou vlak voor Zijn kruisiging zijn. Nu is het nog vijf maanden voor het volgende Paasfeest. Het is dus nog niet Zijn tijd. En het was zeker niet de bedoeling dat Hij met allerlei geslaagde wondertekenen de populariteit van de massa zou verwerven. Om daarmee misschien te kunnen vermijden dat Hij gekruisigd zou worden. Dat was niet de reden van Zijn komst in de wereld. Vandaar dit negatieve antwoord van Jezus aan de broers. Vers zeven geeft daar nog een andere reden voor. De broers in hun ongeloof zijn geen voorwerp van spot en haat. "De wereld kan u niet haten." Maar als Jezus naar Jeruzalem gaat, dan zal Hij alleen maar haat ontvangen.

Er zal niet eens gelegenheid zijn om Zichzelf openbaar te maken aan de wereld, zoals Zijn broers zich voorstellen. Deze reis naar Jeruzalem zal eindigen met de kruisiging. En daarom zegt Jezus tegen de broers: "Mij haat zij – de wereld – omdat Ik van haar getuig dat haar werken slecht zijn." Jezus heeft dus twee redenen om niet te gaan. In de eerste plaats omdat het nog niet de juiste tijd is. (Vers 6) En in de tweede plaats omdat Hem in Jeruzalem alleen maar haat wacht. (Vers 7)

Wanneer de broers al in Jeruzalem zijn aangekomen, komt ook Jezus in het verborgene – in het geheim – naar het feest. En dan blijkt de waarheid van wat Jezus in vers 7 heeft gezegd. Er is verwarring over Jezus onder de menigte in Jeruzalem. De Joodse leiders zoeken Hem in vers 11. En de menigte die daar is samengekomen voor het feest is verdeeld. "Sommigen zeiden: Hij is goed; en anderen zeiden: Nee, maar Hij misleidt de menigte." En al deze dingen worden niet hardop uitgesproken, maar "gemompeld," want, zoals we lezen in vers 13: "Toch sprak niemand openlijk over Hem, uit vrees voor de Joden." Iedereen op het feest weet dus al, dat de Joodse leiders Jezus willen arresteren en misschien zelfs wel doden. De verwerping en vervolging van Jezus in Jeruzalem is al een gegeven. En toch zijn er mensen die het, maar dan halfslachtig, voor Hem opnemen met de woorden dat Hij goed is. (Zoals later ook Nicodemus het voor Hem zou opnemen.) En dat lijkt het gezamenlijke oordeel van de menigte te zijn. Misschien wel een goed mens, maar toch een misleider. Goede werken die van Hem getuigen, maar de woorden die Jezus gesproken heeft, die zijn de oorzaak voor de verwerping. En zo is dus de houding van de menigte in Kapernaüm – wonderen ja, woorden nee – ook aanwezig bij de feestende menigte in Jeruzalem. De fluisterende verwarring van de menigte en de openbare haat van de Joodse leiders is de context van Jezus' optreden in Jeruzalem. Zo gaat het drie à vier dagen lang totdat Jezus in vers 14 naar de Tempel gaat om onderwijs te geven. En dat is het begin van Zijn openlijke aanwezigheid in Jeruzalem die uiteindelijk zou leiden tot de kruisiging.

36. Onderwijs op het Loofhuttenfeest

Joh. 7:10 - 24

Jesus gaat onopgemerkt - "niet openlijk, maar als in het verborgene" - naar het Loofhuttenfeest in Jeruzalem. Dat is de plaats die Hij juist wilde vermijden, "omdat de Joden Hem probeerden te doden." (7:1) Het is immers "Zijn tijd" nog niet. (7:6) Maar Hij gaat. Op dat feest ontmoet Hij ongeloof over Hem in vele toonaarden en gradaties. De Joden zoeken Hem, want het lag voor de hand dat Hij op dat feest zou verschijnen, omdat elke Israëliet geacht werd erbij te zijn. En vanwege dat zoeken wellicht is er veel "gemompel" over Hem. Een zwijgende verwondering, en praatjes voor de vaak. Wie is die Jesus dan toch, waar de Joodse leiders naar zoeken? De meningen zijn verdeeld. "Hij is goed" zeggen sommigen - die over Zijn genezingen hebben gehoord. "Hij misleidt de menigte"- zeggen anderen, die over Zijn woorden hebben gehoord. (7:12) Hardop zegt niemand dat, want de angst voor de Joodse leiders zit er goed in. Op dit moment al, loop je groot gevaar als je met Jesus kunt worden geassocieerd. Alles wat je over Hem zegt, kan worden aangegrepen om je te arresteren. Dat is de manier waarop in het voormalige Oostblok elke vorm van afwijkende politieke opinie werd onderdrukt - met angst en intimidatie. In die atmosfeer wordt Jesus nu ondergedompeld, maar een paar dagen lang is Hij in het verborgene. De Joodse leiders krijgen Hem niet te zien, de menigte merkt Hem niet op.

Maar dan begint in vers 14 een wonderlijk gedeelte. Het loopt vanaf dit vers tot aan het eind van het hoofdstuk in vers 51. Het is de verdediging van Jesus tegenover de inwoners van Jeruzalem, de menigte in de Tempel, de aanwezige Joodse leiders. Het laat de grote kloof zien tussen die Joodse leiders en het volk. En we komen aan het eind nog Nicodemus tegen.

Jesus heeft in de voorafgaande hoofdstukken over Zichzelf getuigd, dat Hij de Messias is, de Zoon van God, aan God gelijk. Er is iets bijzonders met deze radicale claims van Jesus. Een dergelijke claim is geen invitatie tot een discussie. Dat zagen we al eens in het

vorige hoofdstuk. Als de Joden beginnen te redetwisten en zich afvragen "Hoe kan Hij ons Zijn vlees te eten geven?", dan gaat Jezus op hun twijfels en vragen niet in. In vers 53 van dat hoofdstuk, lijkt Hij Zijn claim nog alleen maar aan te scherpen. Tegenover het redeneren en debatteren van Zijn gesprekspartners, stelt Jezus de eenvoudige, zelfbewuste en zekere uitspraak over Zichzelf. Hij legt getuigenis af van de waarheid, maar treedt niet in discussie. Hij geeft antwoorden die onmiddellijk spreken van Zijn alwetendheid, maar treedt niet op als een gemiddelde Joodse leraar, die redeneert vanuit de Schrift. Hoe moet je reageren op een dergelijke claim? Eigenlijk lokken de uitspraken van Jezus steeds een crisis uit. Het is Ja! of Nee! Je wordt op een kruispunt geplaatst met maar twee wegen. De claim van Jezus dat Hij de Zoon van God is, is waar óf onwaar. Daar zit geen grijsgebied tussen. Voor ons geldt dan ook dat wij deze claim óf aannemen óf verwerpen.

Licht en duisternis, voor en tegen, Jezus of de wereld, het wordt bij Johannes steeds scherp tegenover elkaar gesteld. Of Jezus is precies wie Hij zegt te zijn of Jezus is, wat? Een charlatan, een bedrieger, een misleid mens, door de duivel bezeten, een godslasteraar, iemand met godsdienstwaanzin et cetera. Noem het maar op. Hebben wij die helderheid ook in onze tijd? Er is nog een derde, oneerlijke reactie. En dat is simpelweg negeren wat Jezus heeft gezegd over Zichzelf. Dat is tegen de woorden van Jezus Zelf in een eigen Christus fabriceren. De tekenen worden vrome verhalen, de wonderen worden een deel van het literaire genre van die tijd – moralistisch onderwijs in de vorm van verhalen. De pretentie van Jezus om de Messias te zijn, wordt een sympathieke, maar toch valse pretentie. En wij mogen op afstand van Jezus en de teksten gaan staan, om er uit te halen wat ons bevalt en past bij onze hedendaagse ervaringen en gevoelens. Maar is dat eerlijk? Is dat niet precies de houding van de broers geweest in het vorige gedeelte? Zij geloven niet in Hem, maar geven Hem een sympathiek advies. 'Laat dan maar aan de hele wereld zien, Jezus, wie je bent. Doe dan maar wat je niet laten kan. Ons maakt het niet uit, want wij hebben toch al geen vertrouwen in jou.' Jezus heeft van zichzelf getuigd.

Heeft iemand Hem geloofd? Jawel. Johannes de Doper, de 12 discipelen, uiteindelijk ook Nicodemus. Misschien de Romeinse soldaat bij het kruis. Misschien hadden ze allemaal in Hem geloofd, als Hij alleen maar als een leraar was gekomen, en had gediscussieerd over de uitleg van de bijbel, als Hij de Joodse godsdienst had verrijkt met een aantal interessante uitspraken, maar Hij kwam om van de waarheid te getuigen.

Het is wel duidelijk dat ook Jezus onderwijs gegeven heeft op grond van de Bijbelse teksten. Vers 14: "maar toen het feest al half voorbij was, ging Jezus naar de Tempel en gaf onderwijs." Jezus, het vleesgeworden Woord van God, onderwijst vanuit de Schriften, die het geschreven Woord van God zijn. En het resultaat is alleen maar verbazing over de kennis van Jezus, en niet eens over de inhoud van Zijn onderwijs. Vers 15: "En de Joden verwonderden zich en zeiden: Hoe kent Hij de Schriften zonder onderwezen te zijn?" Hij heeft niet eens bij de rabbijnen gestudeerd! Hoe kan Hij dan pretenderen de bijbel uit te leggen?

Het gaat niet zozeer over de feitelijke kennis van Jezus waar ze zich over verwoonderen, maar misschien eerder over de pretentie van Jezus de Bijbelse tekst met gezag te kunnen uitleggen. De verwondering van de Joodse leiders kan dus misschien ook zo worden omschreven: Hoe is het mogelijk dat Hij doet alsof Hij de Schrift kan uitleggen, als nergens uit blijkt dat hij onderwijs heeft ontvangen? Wanneer de rabbijnen onderwijs gaven over de bijbel, dan noemden ze altijd de leraar van wie ze een bepaalde uitleg of traditie hadden ontvangen. Er wordt gezegd in de naam van Rabbi Meir of een andere hoogstaande leraar in de traditie, of, zoals mijn leraar die en die al zei. Het is dezelfde verwondering die we ook tegengekomen zijn aan het eind van Mattheus 7. Daar is het de menigte die "versteld stond van Zijn onderricht, want Hij onderwees hen als gezaghebbende" – dus in Zijn eigen naam – "en niet zoals de schriftgeleerden" – met hun verwijzingen naar de leraren van wie ze het hadden ontvangen.

Wat is nu de inhoud geweest van het onderwijs dat Jezus hier gegeven heeft? Ik vermoed dat Hij steeds hetzelfde heeft gedaan. Hij

heeft tegenover zijn toehoorders verklaard wie Hij was, en daarna in het Oude Testament aangewezen waar de profeten al over Hem hebben gesproken. Maar de kern van Zijn boodschap moet steeds geweest zijn dat Hij de Zoon van God was, het Lam Gods dat de zonden van de wereld zou dragen. En dat alleen wie in Hem zijn vertrouwen stelt, aan het komende oordeel kan ontkomen. Dat Hij de toegang geeft tot het eeuwige leven – de bevrijding van de macht van de zonde, de verlossing van de schuld en de dood. De natuurlijke reactie op deze claim is voor Zijn toehoorders toen niet anders dan voor ons nu. Ho, wacht eens even, wie zeg Jij dat je bent? Hoe kan dat zijn? Hoe weet jij dat dan? Waarop is deze claim gebaseerd? De passage die we nu lezen geeft uiteindelijk vijf redenen om de claims van Jezus te geloven. Het brengt evenzeer aan het licht waarom de meerderheid niet in Hem geloofd heeft.

De kennis van Jezus – vers 15, 16

In de eerste plaats, de kennis die Jezus heeft. De Joodse leiders zeggen dat in vers 15, hoe kent Hij de Schriften tot in een dergelijke detail en diepte, zonder onderwezen te zijn? Dat moet een heel bijzonder onderwijs zijn geweest wat Jezus hier gegeven heeft. En de enige verklaring is wat Hij er zelf van geeft in vers 16. Daar lezen we: "Mijn onderricht is niet van Mij, maar van Hem Die Mij gezonden heeft." Jezus heeft niet onderwezen vanuit de Schriften zoals theologen dat doen, door teksten met andere teksten te vergelijken, door de betekenis van woorden op te helderen vanuit het geheel van de bijbel, door historische kennis te gebruiken om de context te reconstrueren et cetera. En ik denk dat het voornaamste kenmerk van Jezus' onderwijs de toepassing is geweest. Zoals we lezen in Lukas 4, waar Hij de uitleg van de tekst van Jesaja begint met de woorden: "heden is deze Schrift in uw oren in vervulling gegaan." Die uitleg zelf wordt daar gekenmerkt in de reactie van de hoorders met de woorden: "En zij...verwonderden zich over de woorden van genade die uit Zijn mond kwamen." Maar het is de toepassing van de profetie van Jesaja op Hem zelf, die dit onderwijs tot een spreken met gezag maakt. Aan het begin van dat hoofdstuk

in Lukas, gebruikt Jezus ook voor de schriften de bijzondere uitdrukking "elk woord van God." (Lukas 4:4.) Hij citeert de bijbel in het evangelie van Johannes niet als een tekst die Hij moest leren lezen om er de stem van God in te ontdekken, maar als de schriftelijke vorm van Gods woord dat Hij rechtstreeks van de Here God zelf ontvangen had. In het evangelie naar Lukas, waarin Hij wordt voorgesteld als de volmaakte Mens, horen we Hem tegen de duivel zeggen: "want er staat geschreven et cetera." Hier horen we Hem echter spreken over een onderricht dat rechtstreeks van God komt. Dat is de eerste reden om de claim van Jezus te geloven. Niemand kent God, zoals de Heer Jezus Hem kent. Daarom zegt Johannes aan het begin van Zijn evangelie, dat het de eniggeboren Zoon is, die God heeft verklaard aan ons. (1:18)

De test voor de toehoorders – vers 17

In de tweede plaats, is er een test die Jezus Zelf aan ons voorlegt, die bepaalt of wij in staat zijn te erkennen dat het onderwijs van Jezus rechtstreeks van God afkomstig is. Dat Hij dus tot ons ook de woorden van God spreekt. Dat vinden we in vers 17. "Als iemand de wil heeft om Zijn wil te doen..." Dat is de voorwaarde om te erkennen wie Jezus is, aan onze kant. Als er bij ons een oprechte wil en een diep verlangen is om te buigen voor Gods wil, om te doen wat Hem behaagt, dan "zal hij van dit onderricht weten of het uit God is, of dat Ik vanuit Mijzelf spreek." Dat is wel bijzonder. Het inzicht dat Jezus waarachtig de woorden van God spreekt, is dus van niets afhankelijk. Van wat dan? Niet van ons intellect. Niet van onze verlangens en fantasieën. Maar van de wil om Gods wil te zoeken en te doen. En iedereen die oprecht God zoekt en zich buigen wil tegenover God, die weet het dus al. Die heeft het niet nodig om allerlei bewijzen te zien, of allerlei redeneringen te volgen, die weet het in zijn hart.

Dat is ook de enige manier om te antwoorden op de claims van Jezus. Geen redeneringen, geen intellectueel ontwaren van de betekenis, het is net alsof het onderwijs van Jezus ons normale leervermogen passeert, en rechtstreeks de zetel van onze wil, van

ons hart aanspreekt. De beslissing over Jezus vindt niet plaats in ons verstand, en ook niet in ons gevoel. O zeker, je kunt je aangetrokken voelen door de schoonheid van Zijn persoon, onder de indruk raken van het bijzondere van Zijn werken, maar het is uiteindelijk de wil waarop het aankomt. Niet dat het geloof een product is van onze wil, niet dat Jezus de waarheid is omdat wij dat willen. Maar de waarheid van Jezus wordt erkend uitsluitend door degene die "de wil heeft om Zijn wil te doen."

Voor ons in onze tijd betekent dat boven alles het leren kennen van de bijbel om daarin Gods woord te horen. Zoals Psalm 119:2 die twee met elkaar verbindt: "Welzalig wie Zijn getuigenissen in acht nemen" – de bijbel grondig bestuderen en leren kennen – "die Hem met heel hun hart zoeken" – dus met de wil om Zijn wil te doen. Of in vers 10 in omgekeerde volgorde: "Ik zoek U met heel mijn hart, laat mij van Uw geboden niet afdwalen." Of zoals we lezen in het boek Spreuken (1:7). "Dwazen verachten wijsheid en vermaning." Waarom? Omdat waarachtige kennis afhankelijk is van een voorwaarde. Vers 7 van dat hoofdstuk begint daarom met deze woorden: "De vreze des Heeren is het beginsel van de kennis." Het diepe en onvoorwaardelijke respect voor God – de vreze des Heeren – is de voorwaarde en het uitgangspunt en het leidende principe van alle geestelijke kennis, namelijk dat wij de bron van die kennis en het voorwerp van die kennis respecteren als macht die boven ons staat. Alle waarachtige onderwijs komt van Boven, en elke werkelijke waarheid is een waarheid waarvoor ik mij buig. Zo ook in vers 23: "Keert u zich tot Mijn bestraffing" – want wij doen Zijn wil niet – "zie, Ik zal Mijn Geest over u uitstorten, Mijn woorden u bekend maken." Op precies dezelfde manier werkte het onderwijs van Jezus. Het gaf geen ruimte tot vrij debat, maar het stelde voor een keuze. En die keuze werd bepaald door de wil om Gods wil te doen, of door de wil om niet Gods wil, maar de eigen wil te volgen.

Er is een variatie op deze test. Het heet de weddenschap van Pascal. Pascal formuleerde die ongeveer als volgt. Stel dat jij je leven aan Jezus toevertrouwt en in Hem gaat geloven. Als er niets gebeurt, dan heb je ook niets verloren. Maar als er wel iets gebeurt,

en de Geest van God in jou komt wonen, dan heb je alles gewonnen. Dus waarom zou je het niet proberen?

Jezus zoekt niet Zijn eigen eer – vers 18

Een derde reden om de claim van Jezus te aanvaarden is deze. We vinden die in vers 18. Stel dat Jezus alleen vanuit zichzelf heeft gesproken. Zou het dan niet dwaas zijn, wanneer het Hem alleen om de eigen eer te doen zou zijn? Kijkt er al dat ongeloof, die vijandschap, die stijgende haat bij de Joodse leiders. Jezus moet vrezen om Zijn leven vanwege Zijn prediking. Zoekt Jezus dan soms Zijn eigen eer, Zijn eigen belang? Het kan toch niet anders, dan dat Hij met wat Hij zegt over Zichzelf, alleen "de eer zoekt van Hem Die Hem gezonden heeft." Dit is ook een soort van test, maar dan niet voor degene die de boodschap hoort, maar van degene die de boodschap brengt. Wiens belang wordt gediend, met deze uitzonderlijke claim die tegen alle ongeloof in wordt volgehouden, met gevaar voor eigen leven?

Als het niet waar is, dan is Jezus niet alleen maar misleid, maar ook nog krankzinnig, want wie zou voor een leugen Zijn leven op het spel zetten? Zelfs in die tijd zou je iemand als een krankzinnige kunnen herkennen aan zijn vreemde gedrag, wanneer iemand werkelijk door waanzin bevangen zou zijn, als hij zou claimen God Zelf te zijn. En je zou altijd de momenten kunnen herkennen, waarop iemand voor zijn eigen persoonlijke belang gaat en feitelijk uit zijn rol valt. Jezus zoekt niet Zijn eigen eer, maar de eer van Hem Die Hem gezonden heeft. Hij zoekt niet Zijn eigen belang, maar het belang van degenen die in Hem geloven. Hij zet zijn leven op het spel voor de waarheid. Hij geeft Zijn leven voor Zijn broeders en zusters. Alleen wie dat doet is "waarachtig en geen ongerechtigheid is in Hem." Jezus kwam in volstrekte vernedering. De vossen hebben hollen, maar de Zoon des mensen heeft geen plaats om Zijn hoofd neer te leggen. Hij hield vol op de weg die God Hem getoond had ondanks vernedering, spot en vijandschap en uiteindelijk heeft Hij zich vernederd en "is gehoorzaam geworden, tot de dood, ja, tot de

kruisdood." (Fil. 2:8) Is er in de wereld ooit een Messias geweest, die op die wijze getuigenis van de waarheid heeft afgelegd?

De wetsgetrouwe Jezus wordt gehaat – vers 19

Dat zijn dus de eerste drie redenen om in Hem te geloven. Zijn goddelijke kennis in vers 16, de test van de toehoorder in vers 17, en Zijn volstreekte onbaatzuchtigheid in vers 18. Maar dan is er nog een vierde reden. Jezus heeft bij Zijn optreden op aarde geen mens gekrenkt of beschadigd. De wet van Mozes, die kon worden samengevat als volstreekte liefde tot God, en liefde tot de naaste als jezelf, heeft Hij volledig gehouden. Hoe is het dan mogelijk dat mensen geprobeerd hebben Hem te doden? Zo vinden we in vers 19. "Niemand van u doet de wet." En hier is iemand in hun midden, die de wet van Mozes, Gods wil voor het volk Israël, volledig houdt. Waarom dan proberen de Joodse leiders Hem te vermoorden? Het enige wat aanleiding kan geven tot hun haat, is dat ze de waarheid over Jezus tot op zekere hoogte inzien of althans niet kunnen weerleggen, maar tevens innerlijk niet willen aanvaarden. Dat is het gevolg van Zijn woorden en van Zijn getuigenis over Zichzelf. Jezus heeft een enorme indruk gemaakt. En dat is nog maar zwak uitgedrukt. Zijn optreden heeft de zelfverzekerde, soms arrogante houding van de Joodse leiders diep verstoord. De enige reden dat ze in Hem een gevaar moesten zien voor het volk en de Tempel, is de indruk die Zijn in hun ogen onbuigzame en soevereine houding op hen moet hebben gemaakt.

De verbittering over een genezing – vers 21 - 24

Vandaar de reactie in vers 20 van de menigte, in hun nabijheid heeft deze discussie tussen Jezus en de Joodse leiders plaatsgevonden. Wanneer Jezus hardop zegt, dat deze leiders Hem proberen te vermoorden, zeggen zij: "U bent door een demon bezeten; wie probeert U te doden?" Jezus gaat in Zijn antwoord in het geheel niet in op deze wonderlijke aanklacht. De opmerking van de menigte laat in ieder geval zien, dat zij hebben begrepen dat er iets bijzonders met Jezus aan de hand is. Alleen weigeren zij te erken-

nen dat dit bijzondere van God afkomstig is. Zij wijten het aan een demon. Maar in het antwoord dat nu volgt, spreekt Jezus over de kern van het conflict tussen Hem en de Joodse leiders. Het gaat om de genezingen als het bijzondere teken van Gods aanwezigheid op aarde, tegenover het uitwerken van de scherpe regels over de sabbat. En Jezus legt hen een bijzonder dilemma voor. 'Kijk eens, jullie besnijden iemand op de sabbat, omdat die besnijdenis betekent, dat iemand tot het verbond met de levende God is toegelaten. Ik genees iemand op de sabbat, omdat die genezing betekent dat God in genade Zich tot het volk heeft gekeerd. En in plaats van dit geschenk te aanvaarden, van Gods reddende en helende aanwezigheid voor het volk, proberen jullie Degene te doden, die de drager en belichaming van deze boodschap is.' Hoe is het mogelijk dat zij "verbitterd [zijn] tegen Mij, omdat Ik een heel mens gezond gemaakt heb op de sabbat?" Dat was gebeurd in Bethesda, in hoofdstuk 5 bij het vorige bezoek van Jezus en Jeruzalem. Daar had Jezus tot de verlamde gezegd, neem je bed op en wandel. En dat was het begin van de samenzwering om Jezus te doden, "omdat Hij deze dingen op de sabbat deed."

Dat is dus de ware oorzaak van hun verbittering en van hun tegenstand. Ze hadden in iemand kunnen geloven, die aan hun religieuze systeem nog iets prachtigs had toegevoegd, het wonder bijvoorbeeld dat alle Romeinen uit het land waren verwijderd. Of als Jezus een legeraanvoerder was geweest die met een hemelse legermacht Israël had kunnen bevrijden. Maar een Messias die met goddelijk gezag het leersysteem van de Farizeeën in de praktijk negeert en feitelijk ook veroordeelt, dat was een Messias die zij niet konden accepteren. Een wonder, ja graag, maar niet op de sabbat. Zo stelden zij hun leersysteem boven God zelf. De rabbijnse regels voor de heiliging van de sabbat stonden hoger dan Gods regels voor de heiliging van de mens. Terwijl Jezus in heel zijn handelen, alleen de eer van God gezocht heeft - want niets wat Hij deed, deed Hij voor Zichzelf – was alles wat zij deden voor Gods eer, in werkelijkheid voor hun eigen eer en belang. Is dat niet de vijfde reden om in Jezus de Messias te geloven? Of om de weddenschap van Pascal aan te

gaan? Ik hoorde ooit een dominee op televisie zeggen, dat hij liever ongelijk kreeg met Jezus, dan gelijk zonder Jezus. Dat is een uitspraak met vele kanten, en ik weet niet of ik haar in haar geheel aanvaarden kan. Maar er zit toch iets in. Het is voor mij ondenkbaar dat ooit zal blijken dat Jezus niet de weg en de waarheid en het leven is. Maar stel dat ik de weddenschap van Pascal zou verliezen, dat Jezus zich vergist heeft, dat ik mij heb vergist in het lezen van de bijbel, dat al die ervaringen in mijn leven die mijn geloof hebben bevestigd en stevig gemaakt, eigenlijk berusten op een psychologische afwijking. Dan nog heb ik liever ongelijk met Jezus, dan gelijk zonder Hem.

37. De herkomst van Jezus

Joh. 7:25-36

Velen van Zijn discipelen hebben Hem verlaten, de Joodse leiders proberen Hem te grijpen, Zijn broers geloven niet in Hem, de menigte feestgangers uit Galilea en andere delen van Israël zegt dat Hij door een demon is bezeten, en in het gedeelte van vandaag ontdekken we, dat de inwoners van Jeruzalem Hem ook verwerpen. De ene groep na de andere verwerpt Jezus. Tot ze uiteindelijk zullen roepen "kruisig Hem"! Er zijn ongetwijfeld verschillende redenen geweest om Jezus te verwerpen. En sommige mensen hebben ongetwijfeld met sympathie over Hem gesproken. "Sommigen zeiden: Hij is goed." (7:12) Zo zijn er ook vandaag mensen die met sympathie over Jezus spreken, en in Hem een goed mens, een martelaar, een profeet of een wijze leraar zien. Maar verwerping van Jezus als de Zoon van God en het Lam van God is eigenlijk steeds precies hetzelfde. Ongeloof is ongelooft. Daar zit eigenlijk geen gradatie in. Het ene kan ons sympathieker in de oren klinken dan het andere. Voor ons lijkt het verschil te maken of iemand minachtend over Jezus spreekt of Hem een of andere graad van bewondering schenkt. Maar zou dat verschil er toe doen in de ogen van God Zelf?

In al deze vormen van ongelooft zit dezelfde kern. Het is de afwijzing van de claim van Jezus God Zelf te zijn. Dat is wat Hij steeds gezegd heeft. Hij noemt God Zijn Vader – 5:17. Hij maakte Zich aan God gelijk – 5:18. Hij claimde dezelfde eigenschappen te hebben als God Zelf – 5:19-23. En steeds opnieuw maakt Hij duidelijk, dat God het eeuwige leven alleen schenkt aan degene die gelooft in Jezus als de Zoon van God. En dat wij als zondige mensen het nodig hebben om Hem te aanvaarden als het eeuwige offer voor de zonde van de wereld. Hij claimt dat Hij uit de hemel is neergedaald, en het ware brood is dat leven geeft aan de wereld. Daarover kun je redetwisten en het niet geloven. Daarover kun je morren, en het innerlijk afwijzen. Dat kun je zien als de uitspraak van een waanzinnige of van iemand die door een kwade macht is bezeten – 7:20. Daarvoor kun je sympathie hebben, en het afzwakken, Zijn claim negeren en een

geheel andere reden vinden om sympathie te voelen voor Jezus – 7:12. Het is allemaal ongeloof.

We moeten ons even aan het feit herinneren, dat dit gesprek plaatsvindt in de Tempel. Er moet een grote groep mensen om Jezus heen hebben gestaan. Een menigte volgens vers 20, inwoners uit Jeruzalem volgens vers 25, Joodse leiders en Farizeeën volgens vers 15 en 32. En op dat moment raakt niemand Hem nog aan. Ze staan er bij, ze mompelen onder elkaar en roepen wat. En Jezus onderwijst al deze mensen ongehinderd en vrijmoedig. En dan begint het tenslotte bij de meest passieve groep die hier aanwezig is door te dringen. Sommigen van de inwoners van Jeruzalem begrijpen ineens wat hier gaande is. Hier staat Jezus in de Tempel te leren, en Hij is degene die door de Joodse leiders wordt gezocht. "Is Hij het niet Die zij proberen te doden?" Waarom laten ze hem dan met rust? Vers 26: "En zie, Hij spreekt vrijuit en zij zeggen niets tegen Hem." Ze zeggen niets! De Joodse leiders, de Farizeeën en Schriftgeleerden kunnen Hem geen antwoord geven, niet weerleggen. Jezus heeft ze daar wel toe uitgedaagd: "vel een rechtvaardig oordeel" heeft Hij gezegd – vers 24. Maar ze zeggen niets. Vandaar dat onder het volk een gemompel begint. "Zouden onze leiders soms tot de erkenning zijn gekomen dat Hij werkelijk de Christus is?"

Tussen haakjes, als zij hier spreken over onze "leiders" is dat precies wat Johannes steeds bedoelt met de term "Joden". Dus wat zij zeggen is, als zij Hem dan niet kunnen antwoorden, waarom erkennen ze dan niet dat Hij waarachtig de Messias is? Het komt in hun gedachten op, dat het ondenkbaar is dat de Joodse leiders Hem zullen erkennen. Dat hebben ze uit het zwijgen van de Schriftgeleerden en Farizeeën afgeleid. Dat is ook weer een gedachtegang die aan de taal van een rechtszaak is ontleend. Hier staat Jezus en claimt God te zijn. Hier staan de Joodse leiders, en ze geven Hem geen werkelijk antwoord. Ze kunnen niet ontkennen, dat Jezus wonderen heeft verricht. Een heel mens gezond heeft gemaakt – op de sabbat. Dat Hij een onovertroffen kennis van de Schrift heeft, alsof Hij het Woord van God uit diens mond Zelf gehoord heeft. Ze

kunnen zich misschien ook nog wel herinneren, dat Hij twee jaar daarvoor een overdonderend bewijs heeft gegeven van Zijn gezag en macht, door duizenden mensen uit de voorhof van de Tempel te jagen. Om maar te zwijgen van het getuigenis van Johannes de Doper, die juist door veel mensen in de omgeving van Jeruzalem als een waarachtige profeet werd gezien. En het is overduidelijk, zoals we de vorige keer al hebben vastgesteld, dat Hij niet Zijn eigen eer en belang zoekt, maar Zich met Zijn prediking blootstelt aan enorme risico's. Desondanks zwijgen zij. Zoals je zwijgt tegenover een volstrekt ongeloofwaardig getuigenis, dat je helemaal aan je laat voorbij gaan. Als de leiders nu zwijgen dan is het blijkbaar onmogelijk, denken de inwoners van Jeruzalem, dat zij deze Jezus als Christus erkennen!

Dan komt er weer een theologische kwestie naar voren. De inwoners van Jeruzalem weten dat Jezus uit Nazareth komt, en ze kennen misschien wel Zijn familie, Zijn broers en moeder. "Van Hem weten wij waar Hij vandaan komt." Is dat dan de reden dat de rabbijnen Hem hebben verworpen? Of kan Jezus werkelijk de Christus zijn, als hij gewoon in een familie is geboren en opgegroeid? "Wanneer echter de Christus komt, weet niemand waar Hij vandaan komt." Daarmee wordt niet bedoeld, dat de Messias die zij verwacht hebben, zomaar uit het niets zou verschijnen. Men wist dat de Messias geboren zou worden uit de familie van David en in Bethlehem. Dat hadden de profeten immers al gezegd. Maar het idee hierachter was, dat de Messias volkomen onopvallend zou zijn, tot het moment dat Hij Zijn werkelijke macht en gezag zou demonstreren. Men verwachtte niet dat de Messias rond zou gaan en zou prediken – in de lijn van Johannes de Doper – om daarna pas in Jeruzalem als de Messias te verschijnen.

Zo hadden ze het ook gelezen in de profetie van Maleachi: "Plotseling zal naar Zijn Tempel komen die Heere Die u aan het zoeken bent." (Mal. 3:1b) En het woordje "plotseling" hadden ze begrepen als "zonder een voorafgaande aankondiging." Wij zagen al, dat Jezus bij Zijn optreden in de Tempel twee jaar daarvoor deze profetie feitelijk had vervuld. Plotseling was daar op het Paasfeest

de Messias gekomen, en had in de naam van Zijn hemelse Vader de Tempeldienst aan de kaak gesteld. Maar daarna had Hij zich weer teruggetrokken in Galilea. Misschien was dat trouwens ook de achtergrond van de aansporing van Jezus' broers dat Hij naar Jeruzalem moest gaan om zich te openbaren op het feest. Als je de Messias bent, dan moet je het in volle glorie laten zien! Zo werkte hun theologisch schema.

Opvallend is ook dat ze niet hebben gevraagd of Jezus misschien in Bethlehem geboren was. Ze nemen aan dat iemand die in Nazareth is opgegroeid, en van wie de vader in Nazareth gewerkt heeft, dus ook in Nazareth geboren moet zijn. Ze hadden het hem alleen moeten vragen. Of Zijn discipelen. Die hadden hun kunnen vertellen dat Jezus wel degelijk in de stad van David, in Bethlehem geboren was. Dit zijn mensen die vol zijn van hun eigen ideeën over wie en wat de Messias zou moeten zijn. Die kom je ook vandaag de dag nog wel tegen. Mensen die jou willen vertellen wat zij zoal over Jezus denken. Voor mij is Jezus dit en dat. En dan uiteraard met het gevolg, dat wanneer jij vertelt wat de bijbel zegt over Jezus, ze alleen maar zeggen: oké, dat is dus Jezus voor jou. Nee, moet dan het antwoord zijn, het is wat de bijbel zegt. En dan zij weer: Ja, dat is dus wat jij denkt. Enzovoorts. Dat is een hopeloos gesprek, even hopeloos als dit gesprek van Jezus met de inwoners van Jeruzalem. Eigenlijk hoort onze reactie te zijn: Wat kan het mij schelen, wat Jezus voor jou is? Hoe kan dat belangrijk zijn? Het gaat erom wat Jezus voor ons is, wie Hij Zelf is. En de enige manier om daar achter te komen is nauwkeurig de bijbel te bestuderen. Er is geen andere toegang tot Jezus dan het geschreven Woord van God.

Als deze kwestie aan de orde wordt gesteld, geeft Jezus luid, schreeuwend boven het gemompel en gepraat van de menigte uit, Zijn antwoord. Zeker, roept Hij, jullie weten waar Ik vandaan kom. Jullie kennen Mij. Maar jullie kunnen ook weten, waar ik werkelijk vandaan kom. "Ik ben niet uit Mijzelf gekomen, maar Die Mij gezonden heeft, is waarachtig, en Hem kent u niet." (Vers 28.) Is dit niet een soort van sarcasme? Oh ja, jullie denken te weten waar Ik vandaan kom, omdat jullie weten dat ik in Nazareth heb geleefd?

Oh ja, jullie zeggen dat je Mij kent? In werkelijkheid weten jullie helemaal niet waar Ik vandaan kom. Vandaar in Johannes 8:19, "U kent Mij niet en evenmin Mijn Vader." Ze wisten het zo goed in hun eigen ogen. Jezus, de zoon van de timmerman, en van Maria, uit Nazareth, Jezus, die predikte en genas. Dat weten ze. Wie dat alleen maar weet, weet nog helemaal niets van Jezus. Zeg het maar eens tegen mensen, je familie of op straat. Weet je wie Jezus is? Natuurlijk, van de kindernevendienst. Baby in de kribbe, wijzen uit het oosten, zoon van de timmerman, gekruisigd door de Romeinen en begraven. Heb je naaste lief, zei Hij. Stichter van een van de vier wereldgodsdiensten. En er was iets met Pilatus, weten ze nog van het Kerstspektakel. Mensen denken en zeggen altijd dat ze Jezus kennen. De meeste mensen, blijkt uit onderzoek, weten nog nauwelijks meer waar Pasen over gaat, laat staan Pinksteren. In werkelijkheid weten ze helemaal niets.

Maar het is hier nog erger. Deze mensen waren opgegroeid met het Oude Testament en als ze tot de Farizeeën behoorden, kenden ze de gedetailleerde regels van de levensheiliging voor elke dag. Maar Jezus zegt tegen hen, dat zij God niet kennen. Het probleem van het Joodse volk toen, is misschien wel even erg als het probleem van onze Nederlandse kerken nu: "Mijn volk is uitgeroeid, omdat het zonder kennis is. Omdat u de kennis verworpen hebt, heb Ik u verworpen om als priesters voor Mij te dienen. Omdat u de wet van uw God hebt vergeten, zal Ik ook uw kinderen vergeten." (Hosea 4:6) Deze kennis van God was in Israël wel degelijk aanwezig en toegankelijk. Zoals dat ook nu zo is binnen de kerk. Paulus beschrijft de voorrechten en zegeningen van Israël in dat opzicht: "voor hen geldt de aanneming tot kinderen en de heerlijkheid en de verbonden en de wetgeving en de eredienst en de beloften." (Romeinen 9:5) Een dergelijke lijst van zegeningen zou je ook van de kerk kunnen opstellen. 'Voor ons geldt de bijbel, de doop, en de belijdenis, en de eredienst, en de kennis van Jezus, en de Bergrede, en de beloften van het eeuwige leven.' Elk gezin heeft tegenwoordig een of meer bijbels – ongelezen. Maar al deze kennis waarover de kerk beschikt, lijkt door haar eigen leden verworpen te worden,

zelfs door kerkelijke leiders te worden afgedaan met de woorden "maar dat is allemaal theologie"! Dat is altijd een pijnlijke opmerking in mijn oren. Het is een minachtende verdediging van onwetendheid. Het is de luie opmerking van iemand die zich niet in Gods woord wil verdiepen, omdat dat misschien gepaard gaat met tegenspraak en controverse. Of misschien het angstige antwoord van iemand, die maar liever niet wordt geconfronteerd met de Bijbelse tekst, om zijn of haar geloof niet te verliezen. Het is het timide antwoord van iemand die het gesprek met de ongelovige buitenwereld niet aandurft. Of het ongelovige antwoord van iemand, die alleen maar op zondag en aan de buitenkant christen wil zijn, maar het woord van God eigenlijk terzijde wil schuiven.

Jezus velt over al deze houdingen het oordeel: jullie kennen God niet. Israël kent God niet, de kerk kent God niet. Maar hier staat de Zoon van God in hun midden. Vers 29: "Maar ik ken Hem, want Ik ben van Hem afkomstig, en Hij heeft Mij gezonden." Jezus heeft dit uitgeschreeuwd. En dat heeft in ieder geval tot gevolg gehad dat ze goed wakker zijn geschud. Opnieuw zegt Jezus hiermee, dat Hij God Zelf is. Hij is van God de Vader afkomstig. Hij is uit Hem. En wat is dan de reactie? "Zij probeerden Hem dan te grijpen, maar niemand sloeg de hand aan Hem, want Zijn uur was nog niet gekomen." De haat komt hier tot een hoogtepunt. Ze willen Jezus grijpen en vermoorden. Maar deze inwoners van Jeruzalem kunnen het niet. Opnieuw een bewijs van het goddelijke gezag dat Jezus over deze mensen feitelijk heeft. Net als bij de reiniging van de Tempel. Jezus staat te midden van de menigte, het is dus ondenkbaar dat ze niet in staat zijn om Hem te grijpen. Er is feitelijk niets wat een moordaanslag op Jezus in de weg staat. Behalve het feit dat God Zelf het nog niet toestaat: "want Zijn uur was nog niet gekomen."

Als sommigen in de menigte dat zien, komen ze tot een soort van geloof in Jezus. Dat Hij niet kan worden gegrepen, is op zichzelf al een klein wonder. Maar de "menigte" behoort tot de groep mensen die optrokken naar het feest, en die van andere pelgrims ongetwijfeld verhalen hebben gehoord over de gezangen en wonderen die Jezus gedaan had. Vandaar dat we lezen: "Wanneer de Christus

komt, zal Hij toch niet meer tekenen doen dan Hij – Jezus dus – gedaan heeft?" Dat is een slimme gedachte. Moeten we nu zeggen dat Jezus de Messias niet kan zijn, omdat Hij nog meer wonderen had moeten verrichten dan wat we nu al gehoord hebben? Misschien is Hij toch wel de Christus. En dan ontstaat er paniek onder de Farizeeën. Nu hebben zij het gevoel dat ze in de problemen zijn gekomen. Er begint een stemming te ontstaan onder een deel van de menigte, dat deze Jezus wel degelijk de Christus zou kunnen zijn. En zo blijkt de enorme verdeeldheid over Jezus. Sommigen houden vol dat Jezus door een demon bezeten is. Anderen zeggen dat Hij de Messias niet kan zijn, omdat Hij uit Nazareth afkomstig is. Weer anderen proberen Hem te grijpen, ditmaal gewone burgers van Jeruzalem. En dan zijn er de velen uit de menigte die tot een begin van geloof komen, hoewel ze dat alleen nog maar mompelen, ze belijden het niet en zeker niet hardop. Het is maar een eerste, aarzelend begin van geloof, nog geen zekere overtuiging. Maar het is genoeg voor de Farizeeën en de overpriesters om dienaars te sturen om Hem te grijpen. (Vers 32.) Maar ongetwijfeld is hen ook niet gelukt, wat de inwoners van Jeruzalem niet konden bereiken. Ook zij waren niet in staat om Hem te grijpen.

Het antwoord dat Jezus geeft in vers 33 is heel ontroerend. Wat zegt Jezus dan, nu Hij geconfronteerd wordt met de verwarring en verdeeldheid van de mensen die rondom Hem staan in de Tempel? Vers 33: "Nog een korte tijd ben Ik bij u en dan ga Ik heen naar Hem Die Mij gezonden heeft." Het is alsof Hij zegt, maak je maar niet druk, want straks ben Ik verdwenen. Jullie willen mij kwijtraken? Ik breng toch alleen maar verdeeldheid? Wacht maar even, en het zal gebeuren. Hij zegt dit in oktober, en in april van het jaar daarna werd Hij vermoord. Is dat niet een tragische gedachte? Johannes zei het al in de proloog: "Hij kwam tot het Zijne, en de Zijnen hebben Hem niet aangenomen." Welnu, dat is precies wat hier gebeurt. Overpriesters, Farizeeën, Schriftgeleerden, pelgrims uit Galilea en Perea, inwoners van Jeruzalem – zij allen hebben Hem verworpen. En die verwerping heeft weliswaar gradaties, en sommigen komen tot een soort van geloof in Hem, maar niemand van hen heeft Jezus

aangenomen als de Zoon van God die ook het Lam van God was. Dat was het getuigenis van Johannes de Doper, met daarnaast het getuigenis van de eerste discipelen: "U bent de Christus, de Zoon van de levende God." Een enkeling heeft tijdens het leven van Jezus deze belijdenis kunnen uitspreken. En wanneer je het evangelie naar Johannes leest, krijg je de indruk dat deze belijdenis ook alleen maar kon worden afgelegd door de twaalf discipelen. Pas op grond van het getuigenis van de discipelen, van de twaalf apostelen, en bovenal door het getuigenis van de Heilige Geest Zelf, is een gemeente van gelovigen ontstaan waarvan deze belijdenis de grondslag is. Ik zeg het maar even tussendoor voor de duidelijkheid: een groep mensen die zich gemeente van Christus noemt, belijdt daarmee dat Jezus van Nazareth de Christus is, de Zoon van de levende God. Wanneer de gemeente ophoudt op die belijdenis gebouwd te zijn, als zij haar fundament feitelijk afbreekt, verliest zij het recht om zich een gemeente van Christus te noemen.

Jezus voegt aan deze woorden nog iets toe. Vers 34: "U zult Mij zoeken maar niet vinden, en waar Ik ben, kunt u niet komen." Er komt een dag dat deze mensen Jezus zullen zoeken. Er komt een dag in het leven van ieder mens, dat hij of zij Jezus zal zoeken. Wanneer moet je Jezus zoeken? Is het denkbaar dat je dat probeert uit te stellen? Dat je denkt dat je daar morgen of overmorgen of nog wat jaren later de kans nog voor krijgt? Wanneer deze mensen eindelijk zover zijn dat ze Hem zoeken, zullen zij Hem niet vinden. Dat is wat Jezus hier zegt. En het gevolg daarvan is dat zij niet zullen komen op de plaats waar Jezus is. Welke plaats is dat? Is dat niet in de nabijheid van God de Vader? Is dat niet wat wij kortweg altijd maar aanduiden met de "hemel"? Het goede moment dus om Jezus te zoeken, en te erkennen en in Hem te geloven, was precies op dat moment dat Hij tot hen sprak. Dat was het door God de Vader gegeven moment. God geeft aan ons de opdracht om ons te bekeren en te geloven in Jezus Zijn Zoon. Daarop kun je reageren zoals de Joden dat doen in vers 35. Met spot. "Waar Ik ben, kunt u niet komen." En dan zeggen de Joden met spot: "waar gaat Hij dan naartoe? Hij gaat toch niet naar de heidenen, naar de Grieken, om hen te onder-

wijzen? Wat betekent dit toch allemaal wat Hij gezegd heeft. Ze herhalen de woorden die Jezus sprak met deze spottende toevoeging. Zo hebben de Joodse leiders hier tegenover de menigte en de inwoners van Jeruzalem duidelijk gemaakt dat zij niet in Jezus geloven. Het is maar onzin wat Hij gesproken heeft. Maar je kunt ook reageren met de belijdenis in je hart en op je tong. "Als u met uw mond de Heere Jezus belijdt en met uw hart gelooft dat God Hem uit de doden heeft opgewekt, zult u behouden (zalig) worden. Want met het hart gelooft men tot gerechtigheid en met de mond belijdt men tot behoudenis." (Rom. 10:9, 10)

Hier staat Jezus. De menigte staat rondom Hem. En wij vormen een deel van de menigte. Hij zegt tegen ons dat Hij de Zoon van God is, en dat Hij gekomen is niet om over ons te heersen, maar om onze zonden te dragen en onze schuld weg te nemen. Hij wil onze heiland, dat wil zeggen onze bevrijder zijn. Hij zegt tegen ons dat Hij God werkelijk kent, en dat Hij ons kan verklaren wat God denkt en wil en doen zal. Hij heeft laten zien dat Hij ons genezing geven wil, boven alles het herstel van onze ziel tegenover God. Hij wil ons eeuwig leven schenken, Hij wil dat wij deel hebben aan Zijn bestaan – dat wij het vlees van de Zoon des mensen eten en Zijn bloed drinken. En nu komt het aan op ons antwoord. Zijn we nu in verwarring? Denken we dat een duivel spreekt door Jezus? Zien we in Hem een charlatan of waanzinnige? Wachten we op een andere Messias, of volgen we iemand die een andere leer heeft? Of zijn we zoals de discipelen: "Heere, naar wie zullen wij heengaan? U hebt woorden van eeuwig leven. En wij hebben geloofd en erkend dat U de Christus bent, de Zoon van de levende God." (Joh. 6:68, 69)

38. De verdeeldheid van de menigte

Joh. 7:37-53

Vanaf het Loofhuttenfeest zijn er nog maar zes maanden tot aan Pasen. En deze laatste zes maanden heeft Jezus in Jeruzalem en omgeving doorgebracht. Een deel van die tijd heeft Hij besteed aan openbaar onderwijs. Dat loopt in het verhaal van Johannes tot en met hoofdstuk acht. Deze beide hoofdstukken laten de totale verwerping zien van de verkondiging van Jezus. Daarna zijn er nog maar incidenteel twistgesprekken met de Farizeeën en schriftgeleerden, en richt Jezus zich steeds vaker tot de discipelen zelf. Zij worden vanaf hoofdstuk 9 nadrukkelijk voorbereid op de laatste gebeurtenissen van Pasen. In het gedeelte dat wij vandaag zullen lezen, vinden we de laatste grote proclamatie van Jezus, op de laatste dag van het Loofhuttenfeest. En we vinden vier reacties op deze proclamatie van vier verschillende groepen.

Jezus geeft onderwijs in de Tempel. En dat onderwijs heeft als kern, dat Hij heeft verklaard, geproclameerd, wie Hij is. Hij heeft tegen de mensen gezegd dat Hij de Christus is, de Zoon van God. Hij heeft vanuit de Schriften duidelijk gemaakt dat Hij de vervulling is van de profetie. Heel het onderwijs van Jezus dat we in de vorige hoofdstukken hebben leren kennen, zal hier opnieuw aan de orde zijn geweest. En er komt nu een dringende toon in Zijn stem. In vers 28 schreeuwt Jezus Zijn boodschap uit. En in vers 33 maakt Hij duidelijk dat er nog maar een korte tijd is om Hem te zoeken en te vinden. Het antwoord tot dusver van de inwoners van Jeruzalem, van de feestvierende menigte, van de Farizeeën en overpriesters komt steeds op hetzelfde neer. Aarzelings, twijfel, verwerping, spot – ongelooft. Dat is de reactie op deze, op zich feestelijke proclamatie. De Boodschapper van de Heer is naar Zijn Tempel gekomen. En Hij spreekt woorden van bevrijding en verlossing. Maar Hij wordt niet geloofd.

Er zijn vijf verschillende reacties van vijf verschillende groepen op de proclamatie van Jezus. Laten we eerst eens kijken naar deze proclamatie zelf, die we vinden in vers 37 tot en met 39. Jezus zegt

hier in andere bewoordingen precies hetzelfde wat Hij al eerder heeft gezegd. Het is de laatste, de grote dag van het feest. Jezus roept, schreeuwt: "Als iemand dorst heeft, laat hij tot Mij komen en drinken." Een bijna wanhopige schreeuw tegenover het volk om Hem nu eindelijk aan te nemen. Hij schreeuwt hier niet uit woede, zoals in vers 28. Daar gaat het om Zijn reactie op de verwerping van de inwoners van Jeruzalem. Hier gaat het om een uitnodiging, een appèl. En opnieuw bestaat dat uit een claim over Zichzelf. Wie dorst heeft, mag tot Jezus komen en drinken. Dat is taal die we al hebben ontmoet in hoofdstuk 4. Daar zegt Jezus tegen de Samaritaanse vrouw, dat zij had kunnen vragen om het levende water. "Wie drinkt van het water dat Ik hem zal geven, zal in eeuwigheid geen dorst meer krijgen. Maar het water dat Ik hem zal geven, zal in hem een bron worden van water dat opwelt tot in het eeuwige leven." (4:14) Nu lag het in dat hoofdstuk voor de hand dat Jezus de vergelijking met het levende water maakte. De bron van Jakob was immers "levend water" in de taal van die tijd. Het was geen bak met regenwater, maar werd gevoed door onderaardse stromen. Maar er is hier opnieuw een bijzondere reden om juist op de laatste dag van het Loofhuttenfeest de metafoor van het water te gebruiken.

Het Loofhuttenfeest was het derde grote feest in Israël, en werd gevierd zo tussen 15 en 22 oktober. Dat is in de Joodse maand Tishri. Het was een gedachtenis aan de reis door de woestijn. Daarom moest iedereen in tenten en loofhutten wonen. Zo ongeveer de gehele bevolking van Israël zou een week lang in Jeruzalem zijn voor dit feest. Elke dag liepen de mensen naar de Tempel met de vruchten en takken die volgens Leviticus 23 waren voorgeschreven. En de rabbijnen hadden bedacht, dat al deze takken bij elkaar werden gebracht en dan als een dakbedekking boven het altaar werden gerangschikt. En terwijl ze de takken op die manier boven het altaar plaatsten, had de priester in zijn hand een gouden watervat van ongeveer een liter, dat hij ging vullen in de bron van Siloam. Dan liep hij terug naar de Tempel door wat ze de waterpoort noemden, en stond weer bij het altaar in de voorhof terwijl iedereen de woorden van Jesaja 12:3 uitsprak: "U zult met vreugde

water scheppen uit de bronnen van het heil." En dat had de priester op een symbolische manier dan ook net gedaan.

Dat water werd de Tempel ingedragen en uitgegoten naast het altaar. En dan zong iedereen het zogenaamde Hallel, dat is Psalm 113 tot en met 118. God werd geprezen met deze psalmen, en om de samenhang te begeleiden was er een koor van Levieten en begeleiding van fluitspelers. Daar stonden dus al die mensen die hadden bijgedragen aan de dakbedekking van het altaar, en ze zagen het water gehaald worden en ze zongen. Dat werd elke dag gedaan. De ene groep na de andere. Op de laatste, grote dag van het feest, liepen de mensen ook nog eens zeven keer rondom het altaar. Net zo vaak dus als de Israëlieten gelopen hadden rondom Jericho waarna de muren waren gevallen. Op die laatste dag werd herinnerd aan de intocht, aan de overwinning op Jericho als het einde van de woestijnreis. Dat was de ceremonie op de laatste grote dag van het Loofhuttenfeest. Maar juist op die laatste dag, de achtste dag van het feest die aan de zeven voorgeschreven Bijbelse dagen was toegevoegd, werd er geen water geplengd. Dat maakt de uitnodiging van Jezus hier ook zo bijzonder. Het symbool van het water ontbrak op die dag. Maar Jezus, de bron van het levende water is nu Zelf aanwezig op het feest.

Juist op dat moment, bij het rondlopen rond het altaar, of na het zingen van de psalmen, moet Jezus het hebben uitgeschreeuwd, en heeft Hij boven alle geluid en geraas uit geproclameerd: "Als iemand dorst heeft, laat hij tot Mij komen en drinken." Waarom zegt Hij dat juist op dat moment? Daar zit een oordeel in. Zoals we lezen in Jeremia 2:13, waar de profeet spreekt: "Want Mijn volk heeft een dubbel kwaad gedaan: Mij, de bron van levend water, hebben zij verlaten, om zich bakken uit te hakken, lekkende bakken, die geen water houden." Het gouden watervat, de takken en vruchten, het hele Loofhuttenfeest spreekt van de bevrijding. Maar Jezus is de Bevrijder. Hij is in Zijn eigen persoon, de Bron van levend water.

Drie woorden spreekt Hij dus. **Dorst** – komen – drinken. In de eerste plaats moet je je eigen nood leren kennen. Je moet beseffen

en weten dat je dorst hebt in je ziel. Je moet het verlangen naar vrede en bevrijding en vergeving ontdekken. Als je deze dorst niet voelt, dan zul je ook niet komen. Dorst is het eerste vereiste. Dat was in het hart van Nicodemus toen hij bij Jezus kwam. Jezus wist wat in zijn hart was en sprak hem dan ook onmiddellijk aan met het woord van de wedergeboorte. Je kunt je eigen dorst niet lessen. Je hebt het levende water nodig dat alleen Jezus kan geven. Maar Nicodemus wilde deze woorden niet begrijpen en kwam niet tot Jezus, althans niet op dat moment.

Komen. Dat verwijst naar de wil, zoals we eerder gelezen hebben "Als iemand de wil heeft om Zijn wil te doen" (7:17). Je moet het dan ook nog eens willen. Zo lezen we het ook in Johannes 6:36. "Maar Ik heb gezegd dat u Mij wel gezien hebt" – en Mijn woorden gehoord hebt, en de tekenen gezien hebt – "en toch gelooft hij niet." Waarom niet? Omdat zij niet wilden. Ze hebben het getuigenis van Jezus in de Schriften gehad. Het Oude Testament getuigt van Jezus. "En toch wilt u niet tot Mij komen opdat uw leven hebt." – Waarom niet? Omdat zij het niet gewild hebben. En waarom hebben zij het niet gewild? Omdat zij de duisternis meer hebben liefgehad dan het licht. (Johannes 3:19) Maar iedereen die wel met zijn wil instemt met deze prediking, die komt tot Jezus. En dan is er de keerzijde. Want: "Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, Die Mij gezonden heeft, hem trekt." (Johannes 6:44) Wanneer iemand dan tot Jezus komt, zijn nood inziet en zijn verlossing wil, dan is dat ook nog eens geen prestatie. Dat is weer dezelfde dubbelzinnigheid die we eerder vonden, dat iemand de verantwoordelijkheid heeft om te geloven in Jezus, maar dat tevens dit geloof hem geschonken wordt in de wedergeboorte. En nogmaals, de simpele oplossing van deze dubbelzinnigheid is deze: dat ik God mag vragen of Hij aan mij geloof wil schenken.

En dan het derde: **drinken.** De rijke jongeling komt tot Jezus. Maar als Jezus hem vraagt om zijn rijkdom op te geven en Hem na te volgen, gaat hij bedroefd heen. Hij kwam en ging weer weg. Maar je moet komen en dan drinken, het eigendom van Jezus worden, een volgeling van Jezus worden. Je kunt van de dorst sterven naast

een bak met water, als je niet drinkt. Je moet je Jezus "toe-eigenen". En het mooie is, dat dat een eenmalige gebeurtenis is met verstrekkende consequenties. Het water dat Jezus geeft om je dorst te lessen hoef je niet steeds opnieuw te drinken, maakt je niet afhankelijk, maar wordt in jou een bron van water. Of met andere woorden, je neemt niet alleen een slok, maar de bron van het levende water neem je in jezelf op. Dat had Jezus ook gezegd tegen de Samaritaanse vrouw. Het water dat Jezus zou geven zou een bron worden van water tot in het eeuwige leven. Hier zegt Jezus datzelfde met een verwijzing naar de woorden van Jesaja 12, dus precies de woorden die op het Loofhuttenfeest door de menigte werden gezongen. Zo lezen we het in vers 38: "Wie in Mij gelooft, zoals de Schrift zegt" – aanhakend bij het Schriftwoord dat deze mensen net hebben uitgesproken – "Stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien."

Met de woorden "zoals de Schrift zegt" wordt trouwens niet specifiek een enkel vers geciteerd. Het is een uitdrukking die Johannes vaker gebruikt wanneer Jezus bedoelde dat het onderwijs van het Oude Testament in het geheel tot een bepaalde conclusie moest leiden. Een veelheid van teksten is in de woorden van Jezus hier samengetrokken. We kunnen in de eerste plaats denken aan een verwijzing naar dezelfde tekst van Jesaja, die ook door de mensen werd geciteerd. Hier kun je ook denken aan de profetie van Ezechiël die spreekt over water dat van onder de drempel van de Tempel naar het oosten stroomt. En dat is water dat allerlei vruchtbomen tot bloei brengt, waarvan de vrucht tot voedsel zal dienen en het blad tot genezing. (Ezechiël 47:1, 12) In ieder geval gaat het erom, dat Jezus de oorspronkelijke bron is van het levende water waaruit alle heil voor de mens voortkomt, en dat de gelovige nu tot een bron wordt in de zin, dat hij een kanaal is waar doorheen dit levende water naar de wereld toestroomt. In het vierde hoofdstuk van Johannes gaat het dus om de gedachte dat de bron van het levende water in jou zelf is, en hier gaat het erom dat jouw leven in de navolging van Jezus een kanaal kan zijn waardoorheen dit levende water doorstroomt naar de wereld.

En dan is er een belangrijke toevoeging van de apostel zelf over de betekenis van deze uitspraak. Vers 39: "En dit zei Hij over de Geest, Die zij die in Hem geloven, ontvangen zouden; want de Heilige Geest was er nog niet, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was." Johannes begrijpt deze uitspraak van Jezus dus zo, dat zij pas bewaarheid kon worden na de komst van de Heilige Geest. Dus ook pas na Zijn dood en opstanding. Dat is dus de reden dat het gelovige een kanaal kan zijn voor het levende water. Daar zit opnieuw helemaal geen eigen verdienste in. Het levende water begon te vloeien, na zes maanden en 40 dagen toen de Hemelvaart van Jezus plaatsvond en zij een paar dagen later op de Pinksterdag de Heilige Geest ontvingen. Wat betekent dat dan? Op welke manier wordt dan duidelijk dat deze stroom van levend water door de discipelen van Jezus heen naar de wereld toestroomt? Is het niet in de eerste plaats door hun getuigenis? Het zegenen van anderen en het meedelen van het evangelie in het getuigenis over Jezus aan anderen? Tijdens het leven van Jezus hebben de discipelen alleen maar hun eigen dorst kunnen lessen. Maar vanaf het moment dat de Heilige Geest in de discipelen komt wonen vanaf Handelingen hoofdstuk 2, komt het levende water ook uit de discipelen vandaan om naar de wereld toe te vloeien. Zo had Jezus het ook tegen Zijn discipelen gezegd: "Maar u zult de kracht van de Heilige Geest ontvangen, Die over u komen zal; en" – en wat dan? Wat is dan het primaire gevolg? – "U zult Mijn getuigen zijn."

Laten we nu kijken naar de vijf reacties op deze proclamatie. Eerst in vers 40. "Velen dan uit de menigte die dit woord hoorden, zeiden: Hij is werkelijk de Profeet." Zij hebben de waarheid van de proclamatie dus aanvaard. En het is nog niet eens een hele kleine groep, want er staat "velen". En ze zijn volledig overtuigd, want ze zeggen dat Hij "werkelijk" de profeet is. En met die uitdrukking de Profeet bedoelen ze de profeet die door Mozes werd beloofd in Deuteronomium 18. Deze profeet is een opvolger van Mozes, Die door het volk in alle dingen zou moeten worden gehoord, wat Hij ook tegen hen zou zeggen. Ze vroegen ook aan Johannes de Doper

of hij deze Profeet was in Johannes 1:25. En de Doper zij heel duidelijk dat hij niet die Profeet was.

Dan gaan anderen nog veel verder. Vers 41: "Anderen zeiden: Hij is de Christus." Ook dat zijn gelovigen. Er is toch wel het een en ander veranderd. In vers 13 lazen we dat niemand openlijk over Jezus sprak, uit vrees voor de Joden. En nu na dit onderwijs op het Loofhuttenfeest, zijn er velen die zeggen dat Jezus werkelijk de Profeet is en anderen dat Hij de Christus is. Dat zullen toch gelovigen geweest zijn. De eerste twee reacties van een gedeelte van de menigte – en dat zijn dan vermoedelijk de pelgrims uit Galilea en Perea - zijn positief. Maar dan ontstaat er meteen weer tegenspraak. Een derde groep wordt door Johannes genoemd: "En weer anderen zeiden: De Christus komt toch niet uit Galilea?" (Vers 41b.) En dan herhalen ze weer dat de profeet had gezegd dat de Christus zou komen uit het geslacht van David en geboren zou worden in Bethlehem. Daar hebben we al eerder over gesproken. Hoe komt het toch dat niemand Hem gevraagd heeft waar Hij was geboren en of Hij uit de familie van David afkomstig was? In ieder geval ontstaat er verdeeldheid over Jezus rond deze kwestie. Sommigen zeggen dat Jezus werkelijk de Christus is, en anderen zeggen dat dat niet kan, omdat Jezus uit Galilea komt. Zo hebben we al drie groepen in beeld gebracht. Maar dan is er nog een vierde groep in vers 44, ook afkomstig van deze pelgrims waarvan gezegd wordt: "En sommigen van hen wilden Hem grijpen." Dus: Hij is de Profeet, Hij is de Christus, Hij kan de Christus niet zijn, laten we Hem grijpen. Verdeeldheid. Ook tussen de eerste en de tweede groep trouwens. Want Jezus de Profeet noemen stelt Hem gelijk aan Jozua. Een leider van het volk die het Woord van God uitlegt. Terwijl de term Christus met name het koningschap van Jezus aanduidt. Daar zit dus toch wel enig verschil in. Maar beide groepen zijn ongetwijfeld gelovigen geweest, die misschien ook wel later tot de gemeente zijn gaan behoren. Het is het enige lichtpuntje in deze lange periode van duisternis in Jeruzalem. Maar daar staat een grote groep van twijfelaars tegenover, en nog erger, de groep mensen die Hem wilde grijpen.

In vers 45 tot en met 52 gaat het nu over het gevolg van deze verdeeldheid bij de overpriesters en Farizeeën. Onder de menigte die het onderwijs van Jezus in de Tempel heeft gehoord, waren ook Tempelwachters en levieten. Hier krijgen ze de benaming "dienaars" wat ze ook echt waren. Het zijn leden van het koor, het zijn degenen die de gereedschappen voor de offers schoon hielden, maar ook de orde bewaakten in de Tempel. Wanneer die komen vertellen wat er allemaal in de voorhof gebeurd is, zeggen de leiders tegen hen: "Waarom hebt u Hem niet meegebracht?" Het is blijkbaar all hun intentie om Jezus te grijpen en te vermoorden. En dan blijkt dat de prediking van Jezus toch ook indruk heeft gemaakt op een deel van de Joodse leiding. Vers 46: "De dienaars antwoordden: Nooit heeft een mens zo gesproken als deze Mens." Ze zijn echt onder de indruk.

Dat is dan de vijfde reactie op het onderwijs van Jezus in de Tempel. Jezus had woorden gesproken die ze nog nooit gehoord hadden. Maar ze krijgen het razende antwoord van de Farizeeën. "Heeft Hij jullie dan ook misleid? Waarom houden jullie je niet vast aan ons voorbeeld? Niemand van ons heeft in Hem geloofd, noch van de priesters, noch van de Farizeeën. Alleen deze menigte, die de wet niet kent, die niet voldoende op de hoogte is ook van de rabbijnse uitleg van de wet, deze menigte heeft zich laten misleiden." Zo gaan ze tekeer. En de priesters die tegen de dienaars gesproken hebben – die dus eigenlijk de zorg om het zielenheil van het volk moesten dienen – vervloeken dat volk. "Maar deze menigte, die de wet niet kent, is vervloekt." (Vers 49.) In de sociale rangorde stonden deze Levieten maar een stapje hoger dan het volk. En de priesters en Farizeeën stonden daarboven. In zekere zin zeggen ze tegen deze levieten: beslis nu eens bij wie je horen wilt. Hoor je bij het domme en vervloekte volk, of hoor je bij de leiders van het volk.

Het laatste stukje van ons gedeelte, het laatste stukje van hoofdstuk zeven. We komen we weer Nicodemus tegen. Hij is een van de Farizeeën en blijkbaar belangrijk genoeg om een leider van het volk te zijn. Hij neemt het nu voor Jezus op, niet zozeer vanuit zijn geloof

in Jezus – want dat heeft hij nog niet – maar wel op grond van de wet van Mozes. "Veroordeelt soms onze wet de mens, als zij hem niet eerst hoort en kennis genomen heeft van wat hij doet?" Nicodemus heeft net begrepen, dat de priesters en Farizeeën van plan zijn om Jezus te grijpen, zonder aanleiding in de wet, zonder wettig proces, en dat ze bovendien hun oordeel over Hem al geveld hebben en dus feitelijk een moordaanslag beramen. Dat blijkt uit het feit dat zij de menigte vervloeken. En dan krijg je even te zien wat het niveau is geweest van deze Joodse leiders. Nicodemus legt de vinger op de zere plek. Er kan geen veroordeling zijn van Jezus zonder Hem eerst te horen en kennis te nemen van wat Hij werkelijk gedaan heeft. Maar zij willen Jezus veroordelen en vermoorden vanwege zijn afkomst uit Galilea. Er is nog nooit een profeet uit Galilea opgestaan. Zij vervloeken het volk dat gedeeltelijk in Hem begint te geloven. Zijn dit soms niet mensen uit de provincie Galilea? Dit zijn mensen zonder kennis van de wet, zonder respect voor de rabbijnse uitleg van die wet, ongelovig, en ongehoorzaam en onwetend volk. Boeren! En met dat vooroordeel willen ze hun eigen oordeel over Jezus onderbouwen. Ze citeren niet de wet, ze gaan niet in op het onderwijs dat Jezus heeft gegeven, ze hebben geen mening over de daden die Hij gedaan heeft. Het is een flinterdun stukje theologie met een enorme dosis sociaal vooroordeel van Judeeërs tegenover Galileeërs waarop al hun haat is gebaseerd: "in Galilea is geen profeet opgestaan."

Er is in dit hoofdstuk veel gedebatteerd, er is veel verbittering geweest en twijfel, sommigen hebben in Jezus geloofd, en dat alles tijdens het Loofhuttenfeest, het feest van de bevrijding, van het einde van de doortocht in de woestijn, van de herinnering aan Gods voorzienige zorg voor het volk tijdens die reis. En het eindigt met een controverse over de wet van Mozes. Nicodemus die de wet serieus neemt, ontdekt dat zijn kameraden op cynische wijze die wet negeren, en hun veroordelen volgen. Maar de wet is er niet om aan angst en veroordelen en haat ruim baan te kunnen geven. Maar voorlopig is het einde van de dag aangebroken, het feest is voorbij, de prediking van Jezus in de Tempel is ten einde, de dis-

cussie tussen Nicodemus en de wetgeleerden en priesters is ook voorbij. Hoofdstuk zeven eindigt met een soort vaststelling dat er niets gebeurd is, alsof deze dag niet bestaan heeft: "En iedereen ging naar zijn huis." Dit feest had het feest van de Messias kunnen zijn, het volk had de bron van levend water kunnen aanvaarden. In plaats daarvan zocht het de lekkende bakken weer op. Zo zou je kunnen zeggen dat het profetisch oordeel van Jeremia opnieuw tot vervulling kwam:

"Mij, de bron van levend water, hebben zij verlaten, om zich bakken uit te hakken, lekkende bakken, die geen water houden."

Inhoud

1. Johannes, het evangelie der evangeliën.....	1
2. Het Woord van God.....	4
3. Licht en Leven.....	10
4. Het ultieme kerstverhaal.....	13
5. De eerste getuige, de eerste dag.....	18
6. Het getuigenis van Johannes de Doper.....	24
7. Andreas, Johannes en Simon.....	29
8. Filippus en Nathanael.....	33
9. Een bruiloft in Kana.....	41
10. De Tempelreiniging	52
13. Bekering of wedergeboorte?.....	71
14. Het natuurlijke en het Geestelijke.....	79
15. Zó heeft God de wereld liefgehad.....	85
16. Door geloof alleen	90
17. Van Johannes tot Jezus.....	98
18. Zoeken naar het verlorene.....	103
19. Het pastorale evangelie.....	109
20. Waarachtige aanbidding.....	117
21. Een gemeente in Samaria.....	123
22. Een koninklijk wonder geneest ongeloof.....	128
23. De genezing op sabbat.....	138
24. Genade afgewezen.....	145
25. Zo Vader, zo Zoon.....	153
26. Opstanding ten leven.....	161
27. De twee getuigen.....	169
28. Afwijzing van de Zoon van God.....	174
29. Valse discipelen	182
30. Het wonder van het brood.....	185

31. Geestelijke deserteurs.....	193
32. Het ware brood uit de hemel (1)	202
33. Het ware brood uit de hemel (2)	210
34. Woorden van eeuwig leven.....	223
35. Haat en verwarring in Jeruzalem.....	230
36. Onderwijs op het Loofhuttenfeest.....	235
37. De herkomst van Jezus.....	245
38. De verdeeldheid van de menigte.....	254